Ex libris seminarii oratorii Avinionensis

REVEREN. PATRIS FRATRIS SILVESTRI PRIERIATIS OR. PRE. AC THEOLOGIE PROFESSORIS CELEBERRIMI SACRIq; PALATII APOSTOLICI MAGISTRI DIGNISSIMI DE STRIGIMAGARVM DEMONVMq; MIRANDIS LIBRI TRES.

Ex dono D. J. Feuret

~~Ex libris honorati d'urre~~

1603

De strigimagarum demonumque mirandis libri tres.

Index libri primi.

Finis primi.

Libri secundi Index

Finis secundi.

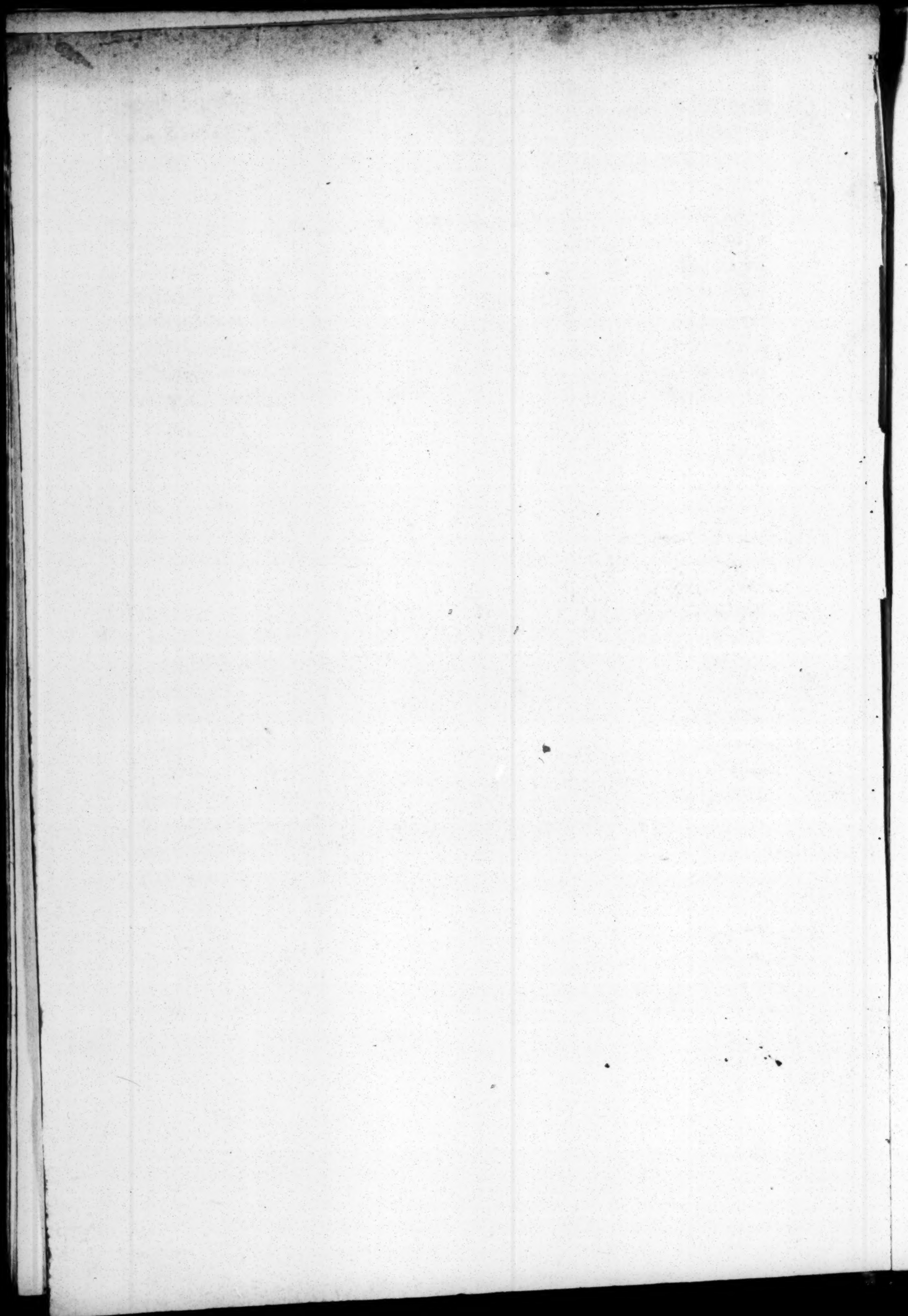
Libri tertii Index.

Finis tertii.

¶ Reuerendissimo & Illustrissimo D.D. Augustino.S.Ro.E.Sancti Hadriani Diacono Cardinali Triuultio F.Syluester Prierias Or. Pre.& Sacri Palatii Apostolici Magister S.D.

O ptabat apud Homerum Dux Grecie Agamēnon Reuerēdissime domine Decem sibi Nestoras diuinitus dari non dubitans quin consilio eorum breui esset Troia peritura. Quod profecto in maximā prudētie laudē cedere fatendū est/quum tanti uiri iudicio sola ipsa illud facile & cito potuisset/quod tot imperatorum,tot prīcipium,tot copiarum fortitudo tam difficile ac tam lōgo tempore uix potuerit.Quamorbrem quum in bellis conficiendis , tum in reliquis humane uite rebus bene gerendis prudentiam tantum excelere uirtutibus ceteris,quas morales uocāt,uidemus.q̄tum solem cernimus stellis omnibus antecedere.Si igitur clari Scipiones clari Manlii ꝙ ob inuictas animi & corporis dotes,ob deletas urbes atq; prouincias,ob deuictos hostes,illi quidem Africani,hi uero Torquati dicti sunt,q̄to clarius & illustrius Gentis Triuultie cognomentum censebimus quod ab ipsa,bonorum omnium matre prudētia profectum est?Nam quum treis esse uirtutis illius partes sapientes uiri definierint preteritorum memoriam, Intelligentiā presentium,futurorumq; prouidentiam:Ianumq; antiqui idcirco bifrontem finxerint ꝙ preterita atq; futura prospiceret:cur nō Trifrontem ac Triuultiam eam Gentem dicamus que ab illustrissimo tribusq; illis prudentie partibus clarissimo. Heroe originem duxerit,semperq; talibus uiris non secus atq; celum innumeris syderibus, ornata terrarum orbi spectabilis semper fuerit & admiranda?Et ut īnumerabiles huiuscemodi stellas preteream ne me aut copia obruat aut inuidia defatiget illa tantum duo magna mundi lumina que nostra nuper secula uiderunt attigisse sufficiat Ioannem Iacobum & Antonium Triuultios:quorum alter Phamigeratissimus. Imperator ad omnia nostre memorie bella conficienda,ea prudētia uirtute & fortuna cunctis excelluit,ut & Hannibalis iudicio inter Alexandros Pyrrhos & Scipiones digne ueniat numerandus: Alter uero Comensis Pontifex & Cardinea dignitate insignis tanta omnibus in rebus temperantia,tanta constantia,tanta integritate,tanta fide claruit,ut in multis legationibus quibus felicissime.

Functus est nulla res tanta fuerit ac tam difficillis, quam ille non et prudentissimo consilio rexerit & singulari uirtute cōfecerit: Is demum quem tu patruum habuisse semper grata cum recordatione leteris. Nam quum Triuultiorum splendorem omnibus gentibus illuxisse uideas, tum maxima etiam gaudia ex illis uirtutū ac dignitatis Cardinee fulgoribus qui hereditario quasi iure ad te peruenerunt cor tuum tacitum pertentant, dum uere & teipsum in patruo & in te patruum recognoscis. Neq enim aliud quippiam de tuis laudibus in presentia recensebo nisi q ex Triuultiis uere Triuultius, summis, mediis, infimis, tua facilitate, tuo ingenio, tua humanitate facias satis: Tanto autē doctos uiros amore prosequaris, ut omnes obstricti tibi sint ac deuincti neq mirari non possint in te Iuuene illas treis prudentie partes enitere, qn̄quidem bonas literas in primis colas ab ipsa certe adolescentia doctus quum exemplorum uetustate tum presentium preceptis & future glorie stimulis nihil magis a situ ac tenebris nostri memoriam uendicare q̄ litterarum lumen. Quas ob res iure optimo tuus est quicquid est liber iste quem superioribus diebus de strigimagarum demonumq mirandis composui: atq ita nominatim tibi illum dedico non q partem aliquam tuorum in me meritorum hoc pacto referendam gratia consequi posse confidam, sed ut maximi erga te amoris mei testis sit & obseruante sempiterne. Et quoniam in ipso crudeles cacodemonum pugnas aduersus homines intueberis, consideres tamen non minus formidandas mundi huius insidias, domesticaq uitiorum bella, que ut magna ex parte aliquando sopiātur, optarem quemadmodum Agamemnon decem tui similes darentur nobis diuinitus Augustine Triuultie & patrie & urbis Rome decus ternobile. Vale. Rome Calendis martiis. M.D.xxi.

De Strigimagarum demonumq mirandis: per eximiũ sacrarum litterarum professorem fratrem Siluestrum de prierio. Sacri. Palatii apostolici Magistrum. Liber Primus.

Que sit authoris intentio. Capitulum primum.

Euorant plebem meam sicut escam panis. ps.13. Verba sunt psalmiste: spũsancto edita: quibus siue ipsius senacherib. siue (ut nõnullis placet) nabuchodonosor facinora patrata narrant: (quorũ utreq balsphemus in deum: & in dei populum iniustus fuerit & uiolentus inuasor: in eo tñ sensu quem allegoricum dicunt: & diabolum & diabolicos homines effingunt: qui deum uerꝫ aut rebus aut uerbis aut utrisq negant. Eiusmodi. strigi magi & crebrius femineo genere strigimage sũt: sic a nobis dicte ꝙ nõ strige modo: uerũ ẽt & mage idest malefice sunt (magi enim idẽ & malefici. 26. q. 5. nec mirum) que ueram fidem negantes: salutifere crucis admirabile signum adeo parui faciunt & uilipendunt: ut nephario pede conculcent: necnon dei populum innumeris (ut ex dicendis clarius extabit) maleficiis afficientes uorent: insidiantes herbis. segetibus. plantis. brutis. hominumq corporibus: & quod hiisce longe deterius est: etiam animabus adeo ut .s. s de hiis & quidem merito eructarit: deuorant plebam meam: mee uidelicet plebis fructus pecudes corpora. itẽ & animas. Hec uero & pleraq alia: eo licentius & fidentius efficiunt: quo pastores nõ dormiunt modo: uerũ etiam interdum profundissime stertunt: nõ euigilantes ad custodiam agnorum & ouium ueri summiq pastoris: uerũ ad nudationem: ad multram: ad deuorationem: imo ad peccoris excoriationem uigilantissimi: eo uel maxime ꝙ cum plerią suis scandalis oues in precipicia cogant: addunt ignorantiam: decepti per textum capituli epi. 26. q. 5. qua etiam inquisitoribus heretice prauitatis: christiane doctrine & proinde fidei zelatoribus sese opponãt: tot dei blasphemias. tot turpissimos actus. tot horrenda facinora. tot crudelia & seua maleficia: fantasmata & illusiones astruentes. Cupiens uero & omnibus precordiis affectans: ne se pars eius

modi tam rudis ignorantia: huius rei secreta q̃tum.s.s. uires sub ministrarit & dederit reserare statui: idq; tribus uoluminibus effi ciam. Horum unus de principiis & causis erit cum mirandorum, tum etiam nephandorum operum strigimagarum ac demonũ specialiter: in genere uero omnium eorum hominum qui malis item & noxiis artibus auxilio malorum demonum. uacant & inni tuntur: cuiusmodi sunt nigromantici omnes, incantatores, sortile gi: & omnino qui diaboli uel consilio uel auxilio aut uere nocẽt aut falso suffragantur. Quia uero nostri temporis magnates diui nis litteris aut parum aut nihil seu uacant seu credunt: ex uere phi losophie abditissimis archanis: omnium eiusmodi mirandorum que cernimus, necnon ex christiane pietatis philosophis, & diuo thoma in primis: eorum omnium que oculis quidem cernimus mente uero somnia dicimus: rationes & causas, reddere statui. Se cundus uero liber, de ipsis mirandis erit: & de secta ipsa strigima garum necnon de pessimis eius effectibus: item & de remediis o portunis. Tertius autem de eo modo quo explodatur genus hoc peruersissimum cum uirorum tum mulierum precipue: quod dia bolus pro explosa idolatria mundo inferre curauit: quod equidẽ humani generis inimicum diabolum colit, ueneratur, adorat: nõ iam in sculptilibus, aut certe ignoranter: acsi spiritum bonum: ut olim: ceterum potius scienter & in corporeab ipso sathana: ex aere & crasso terre uapore compaginato: in quo uanorum hominum sensibus sese ingerat adorandum. Et quanq̃ de eiusmodi nõnulli scripsere ex ordine diui patris Dominici: ueluti io.nider pene no bis contemporaneus, in preceptorio & formicatorio suo: necnon directorium inquisitorꝝ: item & postremo uir magnus Henricus institoris ac socius: quorꝝ ẽt opus quod maleficarũ malleus inscri bit͛ uniuersitate coloniensi ꝓbat͛. & nõnulli alii quos oportunius deducemus in mediũ: his tñ non obstantibus, presentẽ nostrũ la borẽ ne dũ oportunũ, uerumetiã necessariũ duximus: siu e, ꝗ nõ nulla & quidẽ fũdamẽta ꝑcipua, ut ea oĩa q̃ toto libroprimo de ducemus intacta reliquerint: siue ꝗ alia breuius q̃ res ipsa postula rat: nõnulla etiã ꝓlixe nimiũ tetigere: siue ꝗ docẽdi modũ nõ ser uarint: q̃ res tediũ maximũ lectori afferat optet. Igit͛ deo opt. ma ximo christoq; domino ac ... tidem uero deo his uersiculis inuo

cato:da pater angustā celi conscendere sedē:da facilē cursum atq̧ audacibus annue ceptis:rem aggredior.

Qui sint demones, que strigimage:& que miranda quorum principia exequirunt. Cap.ii.

T Vero quiq̧ statim norit quid querimus: quid ue molimur:& quorum exquirimus abditissima principia:ut demones omittamus omniū, malorū eiusmodi ex animo uel occasione principia: qui aliud sunt nihil q̄ substantie immortales intellectuales, natura bone, uoluntate male:de quibus infra multa sumus elocuturi:reliqua paucis punctis explicanda sunt.

¶ Primum. Hoc genus uirorum aut certe uerius feminarum, quibus demon malus acsi instrumentis in perniciē populorum utitur & abutitur:& si multa simplicia nomina obtinuerit:nullum tamen eiusmodi nomen omnem eorum maliciam sonat & complectitur. Nam plerumq̧ italico sermone maschare uocantur. id est larue aut laruate persone:scilicet ꝙ laruatorum instar plerumq̧ incedant, demonum uirtute incognite & inuise ac itidem noceant. Non nunq̄ uero strige per metaphoram.f.ꝙ uel nocte precipue in maleficiis uersentur: est enim strix auis nocturna a stridendo dicta, ꝙ scilicet clamando stridat:de qua luc.in.6. quod trepidus bubo quod strix nocturna queruntur:que & a puerorum corpusculis sanguinem ebibit. Vsitatius uero dicūtur lamie:non a uoluptuosa uita quā cum diabolo incubo aut etiam succubo ducūt sed a maleficiorum crudelitate. Est enim lamia bestia monstruosa:apud glo.isay.54.cuius pedes equios: cetera uero mēbra humanam effingūt spēm & figuram. Vnde secundū Greg.34.mora habet humanā spēm:corpus uero bestiale. Est uero adeo crudelis ut proprios filios dilaniet:unde & lamia quasi lania dicta est. Sed hec nomina cum simplicia sint:naturā totam eiusmodi hominū exprimunt minime:cum insuper ex toto genere sint infideles (apostatant enim a fide) sint uoluptuosi, sint malefici: adeo ut etiam in propria pignora seuiant & sua exerceant facinora:q̄q̄ ad hec plerumq̧ ab eo cui se dedere diabolo etiam inuiti coguntur. Verum quia uoluptuosi nocte uel precipue uoluptuosi esse noscunt, malefici uero & nocte pariter & die maleficiis incumbunt: rectius a

noctuma aue & maleficiis strigimage dicātur: & gn̄e quidem femi neo q̃.s.abundantius sexu femineo contitent.

❡ Punctum secundum. Primus harum effectus: cuius nobis effe ctiua causa uestiganda est: apostatatio ē a christiana fide: cui sicut & baptismo abrenunciant: ut patebit: adeo ut conculcēt crucē: dia bolum uero adorent. ei se penitus dedicantes. Qui equidem effe ctus non est mirabilis, si libertatem humane uoluntatis cōtempla ri libuerit: qnippe que libere in omnia feratur: ē uero mirabilis si humanum contemplemur ingenium: quonam scilicet modo pos sit id diiudicare homini conducens ac bonum: ut relicto deo bo nitatis fonte, & parēte generis nostri, sponte ac scienter se diabolo tradere omniū (ut ita dixerim) peccatorum suggestori ac proinde authori: atq̧ exequendo punitori: necnon humani generis inimi co precipuo: non aliter q̃ si puer: parentum sinum effugiēs: aut leo ni: aut serpenti sese agglutinet deuorādus. Vnde etiam huius cau sa consideranda erit. Ne uero eiusmodi effectus alicui incredibilis uideatur: ex his que dicemus nullus id potest nisi proteruiendo negare. Nam ut processus iuridice institutos (qui numerū sui mul titudine non habent) omissos faciamus: maxime uero eos qui per magistrum henricum institoris & socium inquisitores in parti bus germanie editos: nunc Rome apud iudices partim & apud inquisitorem cumanum partim sunt processus ad.30. usq̧ numero omnes in agro cumano. in terra musi editi: ex quibus cum īfinitis aliis uidere licet nullum ad uoluptuosa flagitia que in ludo dia bolico explentur admitti. nisi penitus auertatur a deo & ad diabo lum conuertatur. omnes enim his processibus affecti. quorū pars est per abiurationem: ad penitentiam admissa: pars uero ignibus explosa: fidem negarunt. crucem calcarunt. diabolum adorarunt aut homine aut diabolo instigante. Cum enim ad hanc sectam cū uiri tum mulieres inducuntur: & id aut ab homine (quod crebrius est) aut a diabolo. quod maxime tempore tribulationum accidere dixeris. utrouismodo fiat dictus ordo seruatur. Quin etiam sunt aliqui modi profitēdi in hac sancta diabolica religione: ut ex innumeris huius secte hominū cōfessionibus constat. Vnde ut recitant & experti sunt auctores dicti mallei: duplicem obseruant profitendi modum: ad instar religionum christi: unum scilicet sol

emnem alium priuatum. Et priuatus quidem fit in omni loco et tempore diuersis mediis. Interdum enim aduersa fortuna tristibus. demon tristem alloquitur: aut per seipsum uisibiliter. aut per mediam personam: & si secundum eius consilia tristis se acturum spondet: omnia profutura ad nutum pariter spondet: & dehinc ad predicta inducit ordine quodam. a leuioribus sumpto principio. Nonnunq etiam huius diabolice religionis professores: cum ex sua solemni professione ut libro. ii. patebit teneantur alios pro uiribus ad dictam sectam attrahere: his de quibus fidunt: promittunt gaudia magna cum mulieribus si uiri: aut cum uiris si sunt mulieres: & deinde si assentiunt inducunt ad predicta facinora: negationem scilicet fidei: conculcationem crucis: cultum diaboli: & eiusmodi. Et ita esse infiniti processus astruunt: Modus uero solemnis professionis hic est. Determinato loco & die: diabolicis istis religiosis in concionem uocatis: apparens principalis demon in assumpta effigie. ad seruandam sibi fidelitatem cum temporalium felicitate & uite longitudine hortatur: & tunc magistra nouitie uel nouitii: illam uel illum diabolo commendando offert. Qui si nouitiam de abneganda fide & cultu christiano & extensa muliere (sic enim reginam uirginum appellant) & sacramentis nunq uenerandis uoluntariam deprehenderit: protensa hinc inde manu. stipulatur. Et statim sathanas subiungit: hec sufficere minime. Nouitia uero querente: quid supersit spondendum: subinfert. Homagiu oportet exhibere: quod scilicet id continet: ut in corpore & in anima sibi eternaliter attineat: & quoscunq alios utriusq sexus pro uiribus sibi associare curet: adiunges ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorum & precipue eorum qui fonte baptismatis renati non sunt: sibi conficiat: per que inquit cunctas tuas uoluntates me assistente & iuuante perficies. Huc modum dicti inquisitores se didicisse dicunt: in opido brixiacho diocesis basilien. plene informati per iuuenculam maleficam quidem. sed penitentem & sub iureiurando interrogatam. Cui rei etiam fidem affert: quod refert uir preclarus & pene nostris temporibus uiuus io. nider in suo formicario: ex relatu inquisitoris eduensis dioc. quod scilicet in ducatu lausan. quidam malefici proprios natos coxerant & manducarant. & quod modus discendi hanc artem fuit. ut maleficis in co-

cioné uocatis:opere eorum demoné in assumpta imagine hominis uiderent,cui nouitius necessario det fidem de negádo christia nissimo:& eucharistia nunq̄ adoráda :&calcáda cruce ubi latenter id posset. Ad hec accedit ꝗ idem ibidem refert fuisse cómuné famá referente petro iudice in boltigem,tredecim infantes in ter ra bernensium deuoratos:ꝓpter quod iusticia publica animaduer tebat in tales.Queréti uero petro a quadam malefica : quoná mo do pueros uorarent:dixit ꝗ instante demone,pueris insidiant̃ ma xime non baptizatis:& crucis signo nó munitis ne .s. baptizentur & saluentur:quos ad latera paréťú uel in cunis occidimus:& de tu mulo deinde exceptos in caldario usq̧ ad ossium euulsionem de coquimus:tota carne in potabile quid resoluta , ex crassiori parte unguentum conficimus nostris artibus & translationibus acómo dum:ex reliquo humore utrem aut flasconem replemus quo qui fuerit potatus:paucis additis statim secte nostre magister efficit̃. Accesserit ꝗ reffert idem in dicta bernési exequutione.captum iu uenem cum uxore maleficos: asserenté si spes sibi fore posset salutis:omnia se reseraturú. Asserétibus uero litteratis qui aderant: id posse fieri modo ueraciter peniteret & suadentibus:ordo inquit talis est:quo etiá seductus sum. Oportet enim futurú nouitium uel discipulum:dominica die ante aque benedicende consecra tioné cum magistris ecclesiam intrare.& coram eis fidé baptisma & uniuersalé ecclesiá abnegare:deinde homagium prestare magisterulo:idest demoni,qué nomine diminutiuo significant qñ absens est.ne nomen aliud his q nó plene dispositi sunt terroré in cutiat:licet interdú.s.a bene dispositis ipse demon homagiú presentialiter excipiat:deinde inquit.bibit de utre predicto:quo facto statim sentit se interius artis nostre imagines concipere,& retine re super secte huius ritus precipuos.In húc inquit modú seductus sum & uxor mea:quá tñ tante obstinatióis existimo:ꝗ malit mo ri & cóburi potiusq̄ fateri:& ita actum est,iuuene mira contritione ut uidebat̃ extincto.Ecce ergo qualiter primo deum negant q̄ adorent diabolú:& prius diabolum adorát q̄ admittant̃ ad secre tiora ludorum & maleficiorú. Vnde contra eum qui fassus est lu dú diaboli se gratia uoluptatis intrasse,est suspitio uiolenta ꝗ ne garit fidé,& diabolú adorarit:cú alias nunq̄ aliter uisum sit.

¶ Punctum tertium. Secundus effectus uoluptas est incuborum & succuborū seu certe cū incubis & succubis respectiue. Qui equidem effectus est mirabilis: ut homo cum spiritu habeat coitum actiuum aut etiā passiuū: & adeo realiter ut inde nascatur nō homo modo uerū etiam gigas: ut omnibus theologis placet. Huius ergo cā inuestiganda est in hoc primo libro: ex qua in secundo soluent infinite questiōes. Quod uero sint hmōi cōcubitus inter homines & spiritus, etiā nullus nisi proteruiendo negare pōt: cū hoc infiniti processus astruant: & sit sacris doctoribus ac litteris diuinis consentaneum. Dicit enim per mosem geñ. 6. Gigantes aūt erant super terram in diebus illis. Postq̄ enim ingressi sunt filii dei ad filias hominum: illeq; genuerunt: isti sunt potentes a seculo uiri famosi. Quod pertractans aug. etsi in ordine ad poetarum fabulas. 3. de ci. dei ca. 11. sub dubio relinquit, dicēs: utrū potuerit uenus ex cōcubitu anchise eneam parere, sub dubio relinquamus: tñ q̄tum ad processum scripture: pene inqt in scripturis talis questio oritur q̄ queritur: utrū preuaricatores spūs cum filiabus hominum concubuerint: unde natis gigātibus. i. nimiū grandibus & fortibus uiris tunc terra repleta est. Sed in ordine ad sacras scripturas libro. 5. ca. 23. questionē determinans ait. Creberrima fama est. multiq; se expertos, uel ab eis qui experti erant (de quorū fide dubitandū non est) se audiuisse confirmant: siluanos & faunos quos uulgus incubos uocat, improbos extitisse mulieribus: ac earum appetisse & peregisse concubitum. Et quosdam demones quos dusios galli nuncupant, assidue hanc immunditiam & tentare & efficere: plures talesq; asseuerant: ut hoc negare. impudentie uideatur. Hec ille. Postea uero ibi determinat illam questionē geñ. 6. super illis uerbis uidētes filii dei filias hominū an. s. cum filie hominum essent filie cain & successorum: filii dei debeant intelligi per gratiā. i. filii seth: uel per creationē. i. angeli mali: & dicit q̄ nō de incubis solū intelligit: ubi uidet uelle q̄ utroq; modo possit intelligi. Ubi dicit gl. Nō est incredibile nō ab hominibus sed ab angelis uel quibusdā demonibus qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines. i. gigātes procreatos: de quibus in littera dicitur gigantes autē erāt super terram. Isido. quoq; libro octauo capitulo ultimo tractās illud isay. 13. pilosi ibi saltabant: huic sententie testimoniū adiicit

dice s in hec uerba. Pilosi qui grece panisci.latine incubi appellantur.unde & incubi dicuntur ab incubando.hoc est stuprando: sepe enim improbi existunt etiam mulieribus.& earum peragunt concubitum:quos demones galli dusios uocant:quia assidue hãc peragunt immunditiam. Quem autem uulgo incubonem uocant.huuc Romani faunum ficariũ dicũt:ad quẽ Horatius dicit. faune nympharum fugientium amator: per meos fines: & aprica rura. lenis incedas. Transeo infinita experimenta:que ipse noui qualiter plerumq3 uiolat per uim: deo permittente: castas sed forte elatas moniales:qualiter noui mulieres sponte tales amasios habentes.que ab hoc morbo curari nolunt.Ista uero aut declamari.aut ad feminarum aures attingere:pessimum foret: q̃ facile suis libidinibus explendis:demones aduocarent.

Punctum quartum.Effectus tertius est delatio uelox per multa spacia terrarum.Qui equidẽ mirabilis est rudibus:peritis aũt non: quippe qui norunt iferiora corpora.quo ad localẽ motũ. angelis ẽt sathane obedire ad nutũ & qui hominẽ si debilitas eius & anhelitus pateref:possẽt tempore in preceptibili sicut mouere.ita & ferre ab ortu solis ad occasum:de quo ad presens supersedeo: in hoc eodem uolumine speciali capite multa ex archanis phie dicturus. Ita autem esse posse.ut demon permittente deo hominem ferat: & littere sacre. & philosophie documenta testantur:ut patebit: ita autem aliqñ esse.& experimenta & magorum opera & inquisitorum infiniti processus attestantur:sed quia de his in secundo uolumine intellectũ. ca.epi.26.q. datum multa dicemus:ad presens uerba succido.

Punctum quintum. Effectus quart⁹ est apparitio:qua diabolus apparet nedum fantasie modo:u rum etiam ipsis sensibus corporis: informa uiri aut mulieris au: bestie aut alicuius insensibilis:sicuti teste Greg in dialogo mulie i in spẽ latuce apparuit.Qui equidem effectus mirandus est:quo nam scilicet pacto aliquod corpus sic compaginare diabolus possit :ut humanum. uel equinum. uel eiusmodi uideatur. Ita uero in factoquandoq3 esse :etiam littere sac e astruunt: angelus enim sathane: apostolo docente:transfigurat se in angelum lucis:quem scilicet dubium non est in uariis speciebus apparere:tam in sompno q̃ etiã in uigilia.Astruũt & histo-

ric & experimenta

rie & experiméta uúero ĩfinita & theologi ac oés poete clamant.
¶ Punctum sextum. Effectus uero quintus. rerum occultatio est presentium. per eam passionem quam theologi acrisiam: aug. uero aorasiam uocat: que cecitas est non simpliciter: uerum ex parte: qua unum uidere uetamur: non autem aliud: ut sit interdum malefica inuisibiliter &, moueatur: & operetur. Ita autem esse experimur interdum: cum deperditum quippiam. ter. quater. & pluries. eodem loco perquirimus: ubi deinde illud inuenimus: testantur etiam processus multi. item & experimenta multa: ut latius in libro secundo probabitur.

¶ Punctum septimum. Effectus uero sextus est ludificatio sensuũ cum interiorum tũ etiam exteriorum: ut fieri plerumq̧ cernitur in prestigiis: dum aut in ungue. aut ĩ speculo. seu aqua. seu certe quocunq̧ corpore expolito & terso figure uidentur: qua de re & terra & catholica ecclesia plena est: lõge aũt magis iudeoꝝ sinagoga refertior.

¶ Punctum ultimum. Effectꝰ ultimus maleficia sunt: que dixeris miranda ꝑfecto: ut per ea liquet: q̄ de fri. & male. iura deciderũt: dixerunt uero doctores in. 4. sententiaꝝ libro: ubi de matrimonii impedimentis pertractatur. Et hec sine numero sũt circa homines iumenta & fruges: quas eiusmõi homines demonum cooperatione seuissimis turbinibus ac grãdinibus euertũt. Ad hec queq̧ reducũtur ẽt corpoꝝ beneficia mirandaꝝ sanationũ: que incantationibus & carminibus fiunt. Vtrũq̧ eñi & morbus & sanitas eiusmodi: authore diabolo fit: qui interdũ ut ꝑdat aĩas. corpora sanat: sicut & inficit. Oppositoꝝ eñ eadẽ est disciplina. Predictoꝝ ergo oĩum cause principia & fundaméta: hoc primo uolumine scrutanda & reseranda statuuntur.

Animam hũanam esse spiritũ & nõ corpus: subsistentẽ & nõ inherentem. Capitulũ tertium.

PRincipiũ ergo ꝑdictoꝝ oĩum indagaturi: nõ ex diuinis litteris modo: uerũ etiã ex uere phĩe principiis & naturalis nr̃i luminis ĩtellectualis uirtute: ab nr̃e anime natura exordiũ primũ p multa pũcta sumamus.

¶ Punctũ primũ. Humanã animã. i. eã rem qua pri

mo uiuim⁹& operamur itelligēdo maxime(aiata eni uiua dicim⁹ reliqua aūt uita carere)eē corpus uel naturā corporeā:multi falso existimauerūt.Nā Galenus medicus animam dixit elemētoꝝ aut qualitatū elemētariū cōplexionē esse:motus inde ꝙ uideamus ex diuersis cōplexionibus in nobis educi uarios effectus:quos passiones dicūt:que aie cū humane tū brutali ascribunť: sicut facile irascantur colerici:& malēconici tristanť.Errauit uero decept⁹:ꝙ nō distinxit passiones quonā pacto.& cōplexioni & aie attribuūtur: quippe cōplexioni attribuunť quasi disponēti & q̄tū ad illud dūtaxat quod in passione est materiale:ut in ira est accessio & motus sanguinis circa uite principiū cor:aie uero nō equidē sicut disponenti:sed sicut principio principaliter efficienti :& q̄tū ad id quod in passione formale est:ut in ira est uindicte cōcupiscētia. Contra Galenū ergo sic arguo.¶ Primo.Si eni aia cōplexio est elemētoꝝ aut qualitatū elemētariū:aut ergo cōplexio est materialiter.i.elementa cōplexa:aut formaliter.i.ipsa habitudo siue ordo siue rō elementoꝝ cōplexoꝝ.Et profecto primū falsum est:alioquin aia esset simul terra:aqua:aer:& ignis:aut hoꝝ qualitates:& cōsequenter erit quedā quattuor distincta.qđ statim ipossibile dixeris: uel unū mixtū corpus ex quattuor:qđ pene statim iprobabiť:uel una qualitas mixta ex quattuor:& cōsequenter nō erit substantia:nec hō uel pars hois.neq; hoi spēm cōferret.Similiter aūt & secundū: alioquin aia sicut & relatio nulli⁹ eēt operatiōis pricipiū:imo nec subsistētia nec ens absolutum aliqđ uel ēt reale:si id tm̄ eēt qđ formaliter ē relatio.Nō est ergo elemētoꝝ cōplexio aia.¶ Scd'o.Cōplexio ista qualitatibus elemētarib⁹ inferior sit oportet:qppe que ab eis causať.Aia uero nedū hūa uerūetiā brutoꝝ atq; plantarum: qualitatibus elemētoꝝ p̄stantior & superior sit necesse est:quippe aie uegetabilis operatio & lōge plus cognitio aie sensitiue: elemētares qualitates excedit:cum taliū qualitatū opatio ab extrinseco sit:nō eni ignis seip̄m calefacit & sic i ceteris:oīs uero opatio aie ab intrinseco est:ut digerere:egetere:& eiusmodi:uiua eni dicimus que seipsa monēt.Nō ē igiť aia cōplexio:alioqui idē respectu eiusdem:& superius & iferius foret.¶ Tertio corp⁹ aialis locali motu a cōplexione nō moueť:moueret eni motu p̄dominātis eľi: quippe fortius sp uincit:& cōsequēter sp deorsum ferreť. Aia aūt aiale

corp⁹ mouet:& in omnē partē mouet. Nō est ergo aīa cōplexio.
¶ Quarto. Nā qđ cōplexionē corporis regit:frenat:& uincit:com plexio nō sit oportet:ut planū ē. Aīa uero hūana(qcquid sit de bru tali)humanū corpus regit:frenat corporeas passiōes. & uicit: que corpis sequunt̄ cōplexionē: interdū eni ad iras & cōcupiscentias pniores:agēte aīa min⁹ irascunt̄:minus ēt cōcupiscūt:ut in cōtinēti bus patet. Nō est ergo aīa ipsa cōplexio:aut corpoꝝ aut corporea rum qualitatū. ¶ Predicte uero opiuioni Galene: similis est opi nio eoꝝ qui animā armoniā dixere:quippe qui nō sonoꝝ sed cō trariorum armoniā intendebāt:ex quibus aīata corpora componi uidebant̄. Et hec quidē sentētia ab Ari. in libro de aīa empedocli: a Grego. u eroniseno dinorcho ascribit̄. Impugnatur uero ut pce dens:& ulterius ēt rationibus ꝓpriis. ¶ Primo. Oē eni corpus mi xtū armoniā habeat oportet:& cōplexionē: nec armonia corpus aut mouere aut regere pōt:uel frenare passiōes:sicut neq̧ cōplexio intēdit̄ ēt & remittit̄:sicut & cōplexio. Ex quib⁹ oībus liquet aīam: nō esse armoniā sicut neq̧ cōplexionē. ¶ Scđo. Armonie rō: ma gis corpoꝝ qualitatibus q̄ aīe cōgruit:nā sanitas armonia quedā humorum est:fortitudo neruoꝝ & ossiū:pulchritudo uero mēbro rum atq̧ coloꝝ:quoꝝ aūt armonia sit. sensus uel intellectus: assi gnari nō pōt:nec ceteroꝝ que ad aīam spectant. Nō est igit̄ aīa ar monia. ¶ Tertio. Nā armoniā duplicē esse cōstat:ipsam. s. compo sitionem:& ipsius cōpositionis rationem seu proportionē & mo dum. Anima uero compositio nō sit oportet:quippe quālibet aīe partē esse compositionē aliquarū partiū corporis oporteret:quod assignare non cōtingit:similiter aūt compositionis rō esse nō po test:quia cum in partibus corporis diuersis diuersa sit eiusmodi cō positionis ratio:singule partes corporis singulas animas necessa rio haberēt:ut os:caro:& neruus:que in diuersa proportione con stituta sunt. Hoc aūt falsum constat:quippe homo nō esset aliqua una species. Nō est igitur armonia aīa. ¶ Rursus alii lōge graui⁹ errantes. animam corpus esse astruxerūt:ut antiqui naturales philo sophi:q nihil preter corpora esse crediderūt:ut infra patebit:quoꝝ opiniones & si uarie fuerunt:cōmuni tamē cōcordia sic refellun tur. ¶ Primo. Anima est in hiis inferioribus principium uite non quodcunq̧:sic enim & oculus & omne instrumentum anime

esset aia:quippe quod esset principiũ uite.i. uitalis operatiõis: sed animam principiũ uite dicimus pr imum.i. quo primo uiuimus: quasi principio omnium principiorum uite. Et si uero aliquod corpus principium uite esse potest:ueluti cor in animali est uite principium:nullum tamen corpus potest esse uite principium pri mum:quippe esse uiuẽs aut uite principium.corpori nõ congruit ea ratione qua corpus est:alioquin omne corpus aut uiuens aut ui ue principium esset : unde id ei congruit ex eo ꝙ est tale corpus: quod aũt est actu tale.ex aliquo ei pricipio cõgruat oportet:quod actus eius est:sicut cal'dũ calore:& homo huuanitate homo: & ãnimatum corpus anima animatum est.Non ergo corpus anima est:consequenter aũt nec anima corpus. ¶ Secũdo. Viuẽtia cũ res sint naturales:ex materia ꝑ forma cõposita sint oportet.Ex corpo re aũt & aĩa que actu uiuens facit:cõponunt.Igitur animã & cor pus formã & materiã esse oportet:ut alteꝝ forma:alterũ materia sit.Corpus aũt forma eẽ nequit:quippe quod in altero sicut in ma teria & subiecto nõ est.Anima igit forma erit si alteꝝ eoꝝ forma est.Nõ ergo aĩa ẽ corpus:qr nullũ corpus forma est. ¶ Tertio duo corpora in loco uno eodẽ tpe eẽ: impossibile est.Aĩa uero ibi est ubi & corp⁹ qd' aĩa uegetat:nõ eni seorsum a corpore aĩa est:aut ui uit.Nõ est igitur aĩa corp⁹. ¶ Quarto.Oẽ diuisibile:cuiusmodi oẽ corp⁹ est:cõtinẽte idiget & uniẽte partes.Igit si aĩa corp⁹ est: aliquid aliud suas partes uniẽs habeat necesse est:illudqꝫ utiqꝫ magis erit aĩa:imo anima aĩe:corp⁹ eñi aĩa recedente dissolui uidemus: & si iterũ illud cõtinens diuisibile sit:ad aliquid & indiuisibile.& incorporeũ deuenire oportebit:qd' utiqꝫ erit aĩa.aut in infinitum erit ꝑcedere:quod omnino ĩpossibile eẽ:etiã phus monstrauit. 2. me.&.8.phy.Nõ est igitur aia corpus. ¶ Quinto Queadmodũ in sequẽtibus ostẽdetur:ĩtelligere ullius corporis actus eẽ nequit: est uero actus aĩe:& cõsequẽter aĩa corpus esse nequit.Vñ hec opinio ꝙ.s.aia corpus sit:a diuina scriptura.sap.2.ex stultoꝝ ꝑsona ponitur:de anim a profitentiũ atqꝫ dicentiũ.Fumus & flatus est in nari bus nostris:& sermo scintille ad mouendum cor.

¶ Punctũ scd'm.Principiũ nr̃e intellectionis: quod hoĩs animã dicimus:eẽ quodã nõ incorporeũ modo:ut ꝓbauimus:uerũetiam & subsistẽs:sicut lapis aut arbor uel equus & hõ:nõ aũt inherens

alicui ut albedo uel calor. Primo. Nã hominẽ p intellectũ oĩm corporũ formas & naturas posse cognoscere: manifestũ est. Quod uero aliqua põt cognoscere: nullũ eoꝝ in sua natura habeat oportet: sicut pupillã oi colore carere que oẽs colores pcipit necesse ẽt & gñaliter omnem sensum priuari suo sensibili: rõ uero huius est: quippe illud qđ potẽtie cognitiue naturaliter inest: alioꝝ cognitionem necessario ppediret sicut lingua infecta colerico ac perinde amaro humore: dulce nõ percipit: sed amara oĩa nunciat. Igitur si intellectuale principiũ. i. itellectus uel aĩa nostra: in se cuiusuis corporis naturã cõplecteretur: oĩa corpora cognoscere & diiudicare nõ posset. Impossibile est igiť intellectuale principiũ. habere corpus: imo ĩpossibile est ꝙ p organũ corporale intelligat. Nã & illius organi corporei determinata natura: oĩm corpoꝝ noticiã excluderet: ueluti si quis determinat⁹ color sit nõ in pupilla mõ: uerũetiam in uitreo uase: infusus liquor uideť coloris eiusdẽ. Ipsum igiť intelligibile principiũ. quod intellectus dř: operationẽ perse habeat oportet: cui corp⁹ ullatenus nõ cõicet. Nihil uero p se operari põt: quod p se subsistere nõ põt: operari eñi soli⁹ entis in actu est & ipm operari ipsum eẽ psupponit: unde eomodo aliquid operatur quo existit: ppter qđ calidũ & nõ calorẽ calefacere dicimus: quippe calidũ est qđ est: calor uero nõ est: sed calore aliquid tale. puta calidũ est. Reliquum est igitur ut anima humana: que mens uel intellectus dicitur: aliquid & incorporeũ & subsistens sit.

¶ Punctũ tertiũ. Brutoꝝ uero aĩe subsistentes minime sunt. Et si eñ antiqui naturales: inter sensũ & itellectũ nõ distinxerũt: utrũq corporeo principio ascribẽtes: ex quo sequebať utrũq eẽ inherẽs: plato uero inter ea distinxit: utrũq ascribẽs icorporeo & imateriali pricipio. i. aĩe p seipsam: ex quo ittidẽ sequebať utrũq eẽ subsistẽs cõsequeter aũt & brutales aĩas: aristoteles tñ distinxit: astruẽs inter oẽs anime operationes intelligere: cõsequenter aũt & uelle: solum sine corporali organo expleri: sentire uero & cõsequẽtes operationes aĩe manifeste cũ transmutatiõe corporea accidere: sicut pupilla uidẽdo spẽ coloris imutatur: & idẽ in aliis. Sic igitur manifestũ sit: aĩam sensitiuã p se sine corpore nõ habere eẽ: sed omnẽ talẽ eẽ cõiũcti: & cõsequẽter aĩa brutalis q est sensitiua dũtaxat: p se non operať: & cõsequẽter p se nõ subsistit: cũ unũquodq similiter sit &

operet̃ p se uel cũ alio:nec posse qđ i se subsistit eẽ ociosũ. ¶ Nec preditis obstat primo q̃ aĩa hoĩs est aliquid subsistẽs. cõsequenter aũt & aĩa bruti: cũ sint eiusdẽ generis: qr licet hõ cõueniat in gñe cũ brutis: spẽ tñ differt: differentia aũt speciei attenditur ſm differentiam forme: & consequẽter differt aĩa seu forma bruti a forma hominis. ¶ Nec. 2. q̃ sensus ad sensibilia sic se habeat ut intellectus ad intelligibilia: qui ea sine corpore intelligit: & cõsequẽter utrũq̧ p se operatur & subsistit: quia se hñt quodãmodo similiter: inq̃tũ utrũq̧ est in potentia ad sua obiecta p similitudinẽ excipienda: & quodãmodo dissimiliter: inq̃tũ sensus a sensibili cũ corporis trãsmutatione patitur: unde ab excellẽti sensibili corrumpitur: puta uisus a luce nimia: qđ in intellectu nõ contingit: quippe q̃ post maxima intelligibilia magis põt uidere minora. Et si intelligẽdo fatigatur corpus p accidẽs ẽ: q̃. s. uires sensiue obiecta illi ministrẽt q̃ sunt ĩ corpore. ¶ Nec obstat. 3. q̃ brutorũ aĩa: corpus mouet: qđ nõ mouetur a seipso: & cõsequẽter opationẽ habet sine corpe: qr uis motiua duplex ẽ. s. uis appetitiua ĩperans motũ. cuius opatio in aĩa sensitiua nõ est sine corpore: imo ira gaudiũ & hmõi passiões sunt cũ trãsmutatione corporea: alia uero est exequens motũ per quã mẽbra motui habilia reddunt̃: cuius actus nõ est mouere sed moueri: unde mouere patet nõ esse actũ sensiue anime sine corpore.

¶ Animã humanã ĩmortalẽ esse. Capitulũ quartũ.

ET si ex hiis iã haberi potest: q̃ aĩa humana immortalis ẽ: quippe que sine corpore potest operari: cõsequẽter aũt & esse: tñ nõnullis pũctis id habũdãtius astruet̃. ¶ Punctũ primũ. Circa istã questionẽ multipliciter olim opinatũ est. Quidã eni. i. antiqui & naturales phi: intellectũ a sensu distinctũ minime putãtes: sicut sentire ita & intelligere. a corpore pẽdere putarũt: cõsequenter uero aĩam intellectiuã: esse corruptibilẽ & naturam corporeã sequi: unde eorũ aliqui eam esse ignẽ putarunt: alii uaporẽ: alii armoniã. Quam quidẽ opinionẽ Aristoteles plenius extinxit: ostendẽs intellectũ absolutum esse & a corpore independẽs habere: oĩa enim corpora ĩtelligit consequenter aũt & in se omnia corpora recipit: sicut & uisus omnia uisa: consequenter autẽ ab omni corpore nudus sit opor-

tet:sicut & omne recipiens a natura recepti mundum est: alioquin si quam naturã corporeã in sua natura complecteretur:illa in exñs ꝓhiberet aliorum notionē:sicut si pupilla colorata esset:omnes colores nequaquã exciperet:imo si per mediũ coloratũ uideat ceu ꝑ uitrum uiride:omnia uiridia uidebuntur. vnde intellectus dicitur corporis actus minime esse:& ab Auicēna dicitur non esse forma submersa in materia:& in libro de causis dicitur nõ esse super corpus delatus. Quidam uero ut pictagoras ac plato aiam rationalē immortalē norunt:de corpore tñ in corpus migrare putarunt:qđ quidē Ari.in pͥmo de aia ea ratione destruxit : ꝙ anima corpori & forma & motor sit:determinate autē forme determinatã materiam subesse:& determinato motori determinatũ organũ necesse est:quēadmodũ & ars quelibet ꝓpriis utitur instrumētis:quo actũ putes:ut hec anima non nisi huius corporis forma et motor esse possit. Quidam rursus ut auerroes & sectatores:& quidam alii :rationalem animam ex parte corruptibilem.s. q̃tum ad id quod de anima huic corpori ꝓpriũ est:ex parte uero incorruptibilē esse dixere.s.q̃tum ad id qđ de aia omnibus cõe est. Intellectũ eni agentem & quidam etiã intellectum possibilē.unũ oim hoim esse putarunt:& hunc substantiã incorruptibilē & separatã:in nobis autē eē tantũmodo fantasmata lumine intellectus agētis lustrata.q̃ possibilē intellectũ moueãt ac sic eis:ut putarũt:intelligimus. Sed hec opinio hodie ita est dãpnata nedũ catholica asertione: uerũ etiã philosophicis rõnibus:ut nos fatigare non sit opus. Quarta igit̃ positio ē:quã uera philosophia & catholica pietas ꝓfitet̃:aiam.s.rationalem substantiam esse a corpe minime dependentem :corpus tamen humanum uiuificantem ac uegetantem : & ꝭm humanorum corpoꝝ multitudinē multiplicatam:ut quisq; homo habeat propriã nulli alteri cõmunē:ꝙq; corporibus resolutis ipse aie separate subsistant:nulla alia corpora ulterius adeuntes.

¶ Punctũ secundũ. Necesse est ergo quod catholica fides astruit: etiam philosophice non negare: animam scilicet rationalem immortalem fore. ¶ Primo. Nam ex duplici ratione aliqua res corrumpi posse deprehenditur:aut uidelicet per se aut per accidens. Impossibile uero est substantiam idest rem subsistentem :per accidēs aut generari aut corrumpi:idest altero aut generato aut cor-

rupto:quippe sic aliquid aut generat aut corrūpit: sicut nanciscit aut deperdit ipsum esse:quod necessario res subsistēs per se patitur non per accidens:unde peracta generatione ipsa est:nō quia aliud sed quia ipsa est:similiter aūt & corrumpit:que uero nō subsistūt sicut nec p se sunt.sed per aliud cui inuitūt (ut qualitates & generaliter accidētia ac forme materiales q̄ non subsistūt)sic nec per se acquirunt uel perdunt esse:sed alio acquirente aut perdente. Anima aūt rationalis est per se subsistens:quippe que est per se operās: nō eñ intelligendo utitur corporeo organo ut ꝓbatum est: non aūt aīa brutalis est per se subsistens:sicut neq̄ p se operās: non eñ opus habet sine corpore:q solū intelligere inter operationes anime sine corporeo organo sit:quippe operationes sensiue & infra: manifeste per corpus exercent. Igitur humana anima non nisi p se corrumpi potest:consequenter autem si corruptibilis est per se corrumpatut oportet. Hoc aūt ostendit omnino īpossibile ne dū de aīa hac uerūetiā de oī subsistēte:qđ est forma tm̄.Nā quod alicui ꝯm se cōuenit.ab eo imseparabile sit oportet:ceu ab hoīe inseparabile est esse animal:& a numero parē esse uel imparē: esse aūt per se conuenit forme q̄ actus est:unde materia ex hoc acquirit eē in actu q formā quoq̄ acquirit & ex hoc est corruptioni obnoxia q ab ea forma pfectioq̄ recedit:unde subsistentē formā esse desinere.oīno īpossibile est.Est igit hūana aīa incorruptibilis.Esto uero humana aīa ex materia & forma cōponatur: nec sit forma tm̄: ut nōnulli putarūt:nihilominus tñ īcorruptibilē eā esse oportet. Nō eñ est alicubi corruptio.nisi etiā ibi cōtrarietas sit: q gñationes & corruptiōes ex cōtrariis & incōtraria sint:unde & īcorruptibilia sunt sol luna & oīo celestia corpa:q materia careāt cōtrarietati obnoxia. In rationali uero aīa cōtrarietas ulla eē nequit: quippe que ꝯm sui esse modū:recepta recipiat:recipit uero absq̄ cōtrarietate quecūq̄ recipit:quinetiā ipsa cōtraria sine cōtrarietate recipit:non eñ cōtrarioꝝ rōes q̄ de natura cōtrarioꝝ sunt.& ibi recipiuntur:ibi sunt cōtrarie:quin potius eadē sciētia cōtrariorum est. Impossibile est.igit rōnalem aīam corruptibilē fore. ¶ Scđo. Nulla res ex eo uel in eo corrūpitur:ex quo uel in quo sua pfectio cōsistit: q uidelicet cōtrarie sint hee mutationes:ad rei perfectionē: ad rei corruptionē. Aīe aūt humane:perfectio in quadā abstractio

ne a corpore cōsistit:pficitur enī aia húana duobus scia uidelicet atq; uirtute:& scia quidē eo amplius quo amplius imaterialia cō- templātur:uirtute uero in hoc q corporis passiones nō modo nō sequit:uerū aspernat &ꝭm ratiōis iudiciū temperatas moderat ac frenat. Nō ergo in eo cōsistit aie corruptio:q a corporea mole se paratur. Qđ si dixeris aie pfectionē in separatiōe acorpore cōsiste re quidē,uerū ꝭm operationē nō uero ꝭm eē:pdicte rōni sufficien ter nequaq̄ occurreris. Opatio enī rei.rei substātiā esseq; mōstrat: quippe unūquodq; operat ꝭm q est:ens & ppria operatio rei .pro priā rei naturā cōseqnit. Cōsequēter aūt rei alicuius operatio pro- pria pfici nequit:nisi etiā rei substātia pfecta. Igitur si i reliquēdo corpus aie operatio pficitur: substātia sua in suo eē ex hoc q a cor pore separatur minime deficit. ¶ Tertio. Perfectibilibus suas perfe ctiones pportionatas eē oportet:ut.s.utrumq; uel corruptibile uel icorruptibile sit:alioquin uel sine pfectione pfectibile:uel pfectio sine pfectibili ppetuo eēt:& cōsequēter qđ cōtra naturā ē.ppetuū eēt. Perfectiuū aūt hois ppriū ꝭm aiam. aliquid incoruuptibile sit oportet:pficit enī intellectione formaliter qua a brutis & ceterisq̄ infra sunt secernit: effectiue aūt re intellecta:que cūuniuersalis sit: icoruptibilis ēt sit oportet. Est ergo hūna aia icorruptibilis utiq;. ¶ Quarto. Appetitū naturalē esse frustra:utiq; impossibile sit opor tet:alioquin deus aliquid naturale frustra indidisset:hominē autē perpetuo esse.hois naturalis appetitus efflagitat:quod inde liquet: quia esse ab oibus appetit eomodo quo apprehēditur:puta a bru- tis hic & nūc:ab hoie aūt ēt perpetuo:& ut aiunt simpliciter: & id ipm & in aliis & in nobis experimur. Consequit ergo homo ppe tuitatem ꝭm aiam:qua esse perpetuo & ꝭm omne tēpus apprehen dit. ¶ Quinto. Quicquid in alio excipit:iusta modū excipiētis ex- cipitur:ut experiētia docet:& libro de causis inscribitur. R erū autē naturaliū forme & simulacra:in passibilē nostrum intellectū exci- piuntur:ut sunt actu intelligibiles:cōsequenter aūt uniuersales. & immateriales:& cōsequēter quoq; etiā incorruptibiles. Intellect⁹ igitur possibilis q icorruptibilis sit oportet:cōsequēter uero & hu mana anima cuius intellectus possibilis est aliquid. ¶ Sexto. Esse intelligibile ipso esse sensibili:permanentius esse:liquet & confessū est. Quod autem in rebus sensibilibus. primum recipiens: materia

scilicet prima & ille ipsum. s'm substantiã suam incorruptibile sit oportet: alioquin si corrũpatur eiusmodi corruptiõis aliquod sub iectum prius sit oportet: consequenter aũt primum subiectũ non erit primum. Igitur longe magis intellectus possibilis: qui intelli gibilium formarũ primũ susceptiuũ est: quid incorruptibile est: consequẽter uero & anima cuius ipse aliquid est. ¶ Septimo. Faciens nullo contradicente nobilius facto est: saltẽ in ipso fieri uel ante: quia illud actu est: hoc uero in potẽtia. Cõsequẽter uero intellectus agens noster nobilior sit oportet intelligibilibus q̃ nos intelligimus: cũ apud phos illa actu intelligibilia efficiat. Cũ igitur talia intelligibilia actu ut sic: incorruptibilia sint: multo fortius intellectus agens incorruptibilis est: cõsequenter aũt & anima cuius lumẽ is intellectus est. ¶ Octauo. Nulla forma corrũpitur: nisi aut actione cõtrarii: ut calor actione frigidi: aut destructione subiecti: sicut corrupto oculo uisus quoq; corrũpitur: aut desitione sue cause: queadmodum sublata presentia solis lumẽ quoq; ab aere tollitur. Anima uero humana corrũpi nequit per actionem contrarii: cũ per intellectum possibilẽ ipsa simul receptiua & cognitiua oim contrariorum sit: similiter autem neq; corruptione sui subiecti: non enim s'm esse depẽdet a corpore. uerum potius subsistẽs est: ut probatum est: similiter quoq; neq; per deficientiã sue cause: quippe q̃ non põt habere aliquam causam nisi eternã & deũ cum inesse nisi per creationẽ non prodeat: ut pote q̃ substantia simplex subsistẽs sit. Nullo igitur modo corrũpi põt. ¶ Nono. Si humana anima corrupto hũano corpore corrumpatur: eo etiã debilitato anima p se debilitari oportebit: cũ enim substantia subito nõ desinat q̃ simul desinunt: simul & in desitionẽ disponuntur. Nõ debilitatur aũt aĩa corpore debilitato (nisi per accidens inq̃tum. s. uis anime organo corporis indiget: sicut debilitatur uisus debilitata pupilla) qd' inde patet: q si uirtuti ipsi debilitas aliqua per se accideret: organo reparato non repararetur: quod falsum utiq; cernimus: quippe quantumcũq; uis uisiua debilitata uideatur. reparato organo reparatur: unde non debilitatur anima corpore debilitato: nec etiã sensitiua; ut etiam per illud aristotelis primo de anima. uidere licet: scilicet si senex iuuenis oculum acceperit: uidebit utiq; ut

iuuenis.Ex hiis manifestissime liquet:actiõis debilitatem propter anime debilitatẽ; non accidere:sed organi. Cum igitur intellect9 sit uirtus anime non indigens corpore:ut liquet ex dictis: neq; p se neq; per accidens debilis efficitur: aut senio aut q̃uis corporis debilitate. Et si interdũ in operatione itellectuali.debilitas emergit:aut fatigatio:non ex debilitate dixeris ipsius intellectus: uerũ potius ipsarum uirium quibus eget mortalium intellectus:imaginationis:scilicet memoratiue &cogitatiue ac sensuum. Est ergo intellectus noster immortalis:cõsequenter autem & anima intellectiua substãtia. ¶ Decimo. Deus iustus sit oportet:quippe qui uelut uniuersorum causa omnẽ perfectionem contineat oportet: cõsequenter autẽ & iustitiam que est perfectio creature per maxima. Omnibus ergo pro cuiusq; operibus tribuat necesse est:ꝙ hoc effectus iusticie sit. Aut ergo in presenti seculo: aut certe in futuro. Et quidem in presenti nequaq̃:experimur enim plerũq; peiores accipere meliora :& peiora meliores. Ergo in futuro. Ergo post corporis depositionẽ uiuat anima oportet. Hec autẽ tã eggregia de anime immortalitate sentẽtia:aristotelẽ minime latuit:qui in primo de anima dicit ꝙ intellectus (i.aĩa intellectiua) uidetur substãtia quedam esse & non corrũpitur. Nec uerbum illud de substãtia aliqua separata que sit intellectus agens aut etiam possibilis põt intelligi:quod ex ipsis uerbis ar sto.in.xi.meta potest intelligi:qui aduersus platonem dicit:ꝙ cause mouentes preexistunt:(scilicet ipsis effectibus) cause uero formales sunt simul cum hiis quorum sunt cause :quando enim sanatur homo:tunc sanitas est & nõ prius.contra hoc ꝙ plato posuit formas rerum preexistere rebus. Et hiis dictis subdit. Si autem & posternis aliquid manet:perscrutandum est:nam in quibusdam nihil prohibet ut si anima tale :non omnis sed intellectus. Ex quibus liquet primo:ꝙ cum de formis loquatur:uult intellectum qui est forma hominis post materiam: idest post corpus posse remanere. Patet.2.ꝙ ille intellectus de quo loquitur in primo de anima substantia separata non sit. Pateat etiam.3.ꝙ licet aristo. senserit animam humanam esse formam : non tñ senserit eam nõ subsistere:et cõsequenter corruptibilẽ:(qđ tñ greg.nise.illi imposuit:) nã a generalitate aliaꝝ formarũ :aĩam

intellectiuā excludit: dicēs eā post corpus manere: & substantiam quandā esse! ¶ Punctum ultimū. Brutorꝫ anime nequaꝗ immortales putande sunt. ¶ Primo. Si.n.imortaliter uiueret brutalis aīa, seu certe post copis depositionē, sine corpore quoqꝫ opari posset: quippe operari uiuere ꝑsupponat optet. Nulla aūt eiusmodi aīaꝝ operatio sine corpore esse potest: neqꝫ.n.aliqua sensus opatio sine corpore est: nec sṗior aliqua in hmōi aīabus pōt iuensri sensuali ꝑclarior: neqꝫ.n.intelligunt aut ratiocinantur, qđ inde liquet: quia oīa eiusdē speciei uno modo quasi a natura mota opetant, & nō ex arte opantia: oīs.n.hirundo similiter nidificat: & oīs aranea similiter telā ordit & ꝑficit. Pereūte ergo corpe, pereat brutalis aīa optet. ¶ Scđo. Quecūqꝫ forma a materia separata est, itellectiua in actu sit necesse est: primo ꝙ intellectus agens ea rōne facit spēs intelligibiles actu, qua has a materia abstrahit: consequenter aūt si manet post materiā.i.corpus, brutalis aīa, erit forma intelligibilis i actu siue actu intellecta: quippe que erit forma a materia separata & conseqnenter etiā erit intellectiua: quippe in separatis a materia idem est intellectus & intellectū primum: scđo. quia sicut se habet forma ad eleuari super materiam: ita & ad esse cognitiuā se habet: ut experiētia docet in gradibus entiū que cognoscunt: cōsequēter uero ꝙ in suṗmo gradu ē eleuatiōis a materia: ut quia ē abstractū realiter ab ea. in suṗmo gradu cognitiōis sit optet, .i.i gradu eoꝝ que itelligūt: cōsequēter uero oīs forma imaterialis itellectiua est: sed brutalis aīa itellectiua nō ē: alioquin bruta itelligāt optet, qđ est isanire. Ergo a materia separabilis nō ē. Tertio. In oī re que ad ꝑfectionē ꝗuis attingere pōt: eiusce ꝑfectionis apetitus naturalis iuenit: bonū.n.est qđ oīa appetunt: singula autem proprium. In brutis aūt ꝑpetuitatis essendi appetitus naturalis iuenit nullus, nisi ut ꝑpetuētur ꝓm spēm, inꝗtū i eis iuenit appetitus gñationis qua spēs ꝑpetuo sit: qđ ēt & plātis & rebus inaīatis cōe ē: nō āt ꝗtū ad ꝓpriū appetitū aīalis inꝗtū aīal est, qui ē appetitus cōsequēs appetentis apꝑhēsionē: quippe cū aīa sensitiua nō nisi hic & nūc apꝑhēdit, eē ꝑpetuū apꝑhēdere nō pōt: & cōsequēter neqꝫ illud appetitu animali appetat oportet. Non est igitur anima brutalis capax ipsius esse perpetui & sempiterni.

¶ Aiam humanam immortalē esse: de mente Aristotelis. Capitulum qnitutum.

T si mei nō est instituti: quid de imortalitate nostri animi senserit philosophoꝝ sapiētissimus Aristoteles afferre: quippe q nō hūana auctoritate ꝓbare cupio qđ sentio: incidēter tñ de snia & opinione Ari. in re hac cogor rōnem habere: quō meipm ab hiis q̄ mini falso & leuiter (.i. me non audito uerbo aut scripto) petrus pōponacius i apologetico suo iposuit expurgē: qꝛ. s. uiso suo libro quē de imortalitate (imo de mortalitate) aie cudit: subriserim & ꝓbarim. Hec eni falso & leuiter dicunť: quin potius eo uiso ingemui ac dolui: qꝛ ita catholica fides in paruuloꝝ mētibꝰ p xp̄ianos elidať. & eneruetur: & erroribus inumeris sit occasio data: qđ iam experiētia docet: & si meū fuisset: in librū p ignes uenetoꝝ exēplo aiaduertissem. Illustrissimos aūt dños uenetos potius laudaui & miratus sum: qꝛ nulla habita rōne amicitie ad perretū uenetiis id eē fecerūt: qđ ubiqꝫ fatiundū erat: tm̄. s. scelus flāmis ultricibꝰ expiasse Quāq̄ uero copiosissime luculenter & eruditissime: dilectus & filius & discipulus bartho. pissanus or. predi. eiusmodi opinionē cōfutarit: adducā tñ & ego que quondā in cōmentariis primi uoluminis nostri conflati cōtra eiusmodi opinionē anteq̄ scriberet ꝑretus cōpendiose ediderā & si nec in hāc diē propalata: sic. Quantum ad hoc quattuor ex ordine facturus sum. Primo enim tactis breuiter opinionibus. 2. adducā que dubitationē ingerunt. 3. cōclusiones pauculas statuam: deniqꝫ uero aduersantiū rationibus respōdebo. ¶ Quantū uero ad primū attinet: tres de re hac opiniones relegerim: primamquidē eorum qui astruxerunt: nō esse euidēs quid de hoc senserit Aristoteles: quoꝝ nōnulli astruxere principia eiusdem illud magis innuere qꝛ mortalis sit anima: ut herue. & sequaces quol. primo. q. xi. Alii uero ecōtra illud magis innuere: qꝛ immortalis sit: ut scotus & scotiste in. 4. di. 43. Opinio uero. 2. eorum est: qui senserunt Aristotelē expresse sensisse eam fore mortalem: quorum primus q̄tū legerim inter catholicos tractatores grenice. fuit: qui tñ deceptioni subiacuit: ut capitulo priore liquet: & idem uidetur sensisse Alexander afrodiscus sectator Aristo. qui intellectum possibilem corruptibilē putauit: ut recitat diuus Thoꝰ

mas:qui eam opinionē iamdiu euerterat:& si eam nunc nonnulli rediuiuere moliuntur philosophi:cū laici tū etiam religiosi:albertum magnum diuum thomā & alios preclaros cū humane tū diuine sapiētie studiosissimos tractatores:aut ignaros aut simulatores statuētes:dū aristo.aut nō intellexerunt.aut ex christiana pietate aliter exposuere q̄ proueritate exponendū sensissent.3.uero opinio eorū est qui dixere:nec primā nec secundā opinionē stare posse cū uerbis aristotelis: sed & p illa & p rationes ex illis deductas euerti:in qua opinione nō albertus modo & diuus tho.uerū cōis theodogo℞ scola est:in qua & ego qui nihil sum psisto.Nec me ad diuū thomā affectio portat:nisi quatenus ita sentio:quippe sicut deus ita & sancti eius.nō indigent nostro mendatio: ut p hiis dolos loquamur:sed neq̄ i hiis me aliqua portat elatio:sed dolor magnus quo uror ex scandalo pusillo℞ & desideriū ingens:firmādi infirmos i fide:quibus ad firmiter credendū adiutorio maximo est.phorum.aristotelis uero in primis testimonium:quemamodū econtra:titubant quidam imbecilles:si ea que fidei sunt in dubiū uerti apud uiros preclaros forte audiuerint & hec de primo.

¶ Quantum uero attinet ad secundum. aristotelis textus tres. & contextum unicum citabo:quibus secundi opinantes initūtur .Et primus quidem in prohemio est primi de anima: ubi tex.co.12.& 13 .sic in forma loquitur.Dubitationem autem habent & passiōes anime:utrum sint omnes cōmunis & habentis:an aliqua ēt anime ppria ipsius.Hoc eni accipere quidē necessariū est:nō aūt leue.Vr āt plurimo℞ quidē nullū sine corpore pati:neq̄ facere:ut irasci cōfidere desiderare & omnino sentire:maxime autem assimilatur ,pprio intelligere.Si autē & hoc fantasia quedam:aut non sine fantasia:non contingat utiq̄ neq̄ hoc sine corpore. Si quidem igitur est aliquid anime operū aut passionū proprium:cōtinget utiq̄ ipsam separari:si uero nullū est propriū ipsius:non utiq̄ separabilis. Hec aristo.qui hiis quidem uerbis sane intellectis ad probandam aut etiam improbandam animi nostri immortalitatem:fundamēta iecit.¶ Vbi etiam illud in primis aduertendum est. q̄ tres conditionales ediderit. Prima . Si intelligere est fātasia quedam: aut nō sine fantasia:non erit hoc sine corpore.Secunda. Si est aliquid anime operum aut passionum proprium:continget utiq̄ ipsam se

parari.Tertia.Si uero nullum est ipsius proprium(scilicet opus uel passio)non utiq; separabilis supple est.¶ Aduertendum.2.est:quosdam & scotistas & alios dũ clarissime ueritati thome obuiare conãtur:in fauorẽ infidelitatis loqui & dicere: q; tripliciter operatio queuis:dr̃ anime propria.aut cõis anime & corpori: scilicet organice:obiectiue & partialiter.Et organice quidem cõem dicunt eã que elicitur quidem a corpore:nõ tamen toto:uerũ ab aliqua parte corporis:perfecta per aliquã aĩe partem potestatiuã :eo modo quo ab oculo elicitur uisio: in quo potentiã uisiuã residere liquet. Deinde uero ut aiunt dicitur.2.operatio cõis obiectiue:illa uidelicet cuius elicitiuũ principium.est aĩa sola quidem:uerũ absq; obiecto corporeo exerceri nequit: uti est nr̃a intellectio in statu uie: que fantasmata necessario nõ quasi organa sed quasi obiecta exq rit. Tandẽ uero cõis dicitur operatio partialiter negatiue tñ: ut si qua a toto composito primo producitur:ita uidelicet q; aĩa nulli certe parti corporis esset ratio elicitiua aut productiua eiusmodi operationis :ut accidebat in communi primo modo:nec ipsa etiã anima se sola eam eliceret ut dicebatur de communi modo.2.sed esset ratio operandi toti composito primo:sicut si dicamus animam se uolutãtis aut ruentis ab alto esse tali corpori rationem q; moueatur ad ima .Similiter quoq; secundum istos per oppositũ dicitur opus anime proprium tripliciter:aut quia non est per corpus ueluti per organum:aut quia per illud non sit tamq̃ per obiectum:aut quia non est per corpus totum tamq̃ per partem alicu ius compositi :quod primo operetur. ¶ Tertio.quoq; aduertẽdum est q; ipsa predictorum diuisio est mala & a diabolo excogi tata: ad obnubilandum uere philosophie & christiane pietatis doctrinam. Quod equidem ex hiis liquet. Nam tertium in ordine membrum esto in natura constare possit :tamen a primo utiq; nõ differt : nisi ea rõne q; illud qđ in mẽbro primo facit pars corporis:hoc in mẽbro tertio.corpus totũ efficit: nõ autẽ corporis pars certa determinata ac signata. Patet uero in tertio de anima textu com. quarti & quinti .ab operatione intellectus organũ excludi, quia corpus est:non autẽ quia corporis pars aut corpus totũ est: quippe ex utroq; eq; sequit̃ q; itell ctus aut qualis aut calidus aut

certe frigidus sit:seu corporis totius seu partis alicui⁹actus sit:imo hoc magis inferri dixeris si totius corporis.ut aparte organica p̄. scindit actus sit:q̄.s.organum iam sit tali corpore immaterialius ut pote: quod species rerū sine materia excipiat. Tertiū ergo istud membrum q̄tum ad presentem institutionem pertinet: cōtra primum distingui nec debet nec pōt.Et preterea cum anima rōnalis nō operetur nisi per potentias ut nunc suppono:omnis aūt potentia anime ut inductiue patet:aut habet organū aut in parte est intellectiua:oēs eni potentie sensitiue & uegetatiue hn̄t organū corporale:apud oēs cum medicos tū phos:consequenter autem omnis passio uel operatio cōis anime & corporis:per partem corporis .i. organū sit oportet:nisi dicatur ipsum tangere esse operationē que per totum corpus sit:ea ratione q̄ organum tactus per corpus oē dilatetur:& tamen patens est q̄ nunq̄ homo toto corpore tangit: imo corporis partes alique sunt:in quibus nequaq̄ existit anima ſm rationem tactus:uerum.secundum potentias uegetatiuas dum taxat:cuiusmodi sunt dētes & ungues ac caro tactus organū protegens. Non est ergo illa diuisio philosophica sed diabolica.i. diabolice malignitati acomoda.¶ Aduertendū est.4.q̄ Aristoteles i prima cōditionali quicquid de reliquis dicatur:nō loquitur assertiue aut determinando ueritatem:sed inquisitiue & disputatiue potius:uolens ostendere dificultatem accipiendi de anima ueritatē: sicut etiā facit in multis que post ista uerba dicit:unde illa uerba q̄ post hac sequuntur:scilicet.intelligere & amare & odire non sunt anime passiones.temix.exponens dicit:q̄ Aristote.ibi assimilatur magis dubitanti q̄ docenti:nundum enim destruxerat opinionē dicentium non differre intellectum & sensum.Et ita etiam in proposito cum necdum eiusmodi opinionem euertisset:dictas conditionales argumentando profert:uolens per primam ostendere q̄ de passionibus anime accipere notionem difficile sit: quippe etiā illa que uidentur maxime propria anime:ut intelligere: uidentur esse coniuncti:cum intelligere sit aut fantasia quedā. i.sensus. aut non sine fantasia:unde etiā in hoc.s.tho. introducit Aristotelem quasi argumentātē:cōcludens in fine ac dicens.Et in hoc erit difficultas huius questionis:quia scilicet oēs passi ōes anime ſm apparentiā uidenť esse cōiuncti.hec.s.tho.qui etiā dicit q̄ p duas sequētes conditionales

tes conditioales ostendit necessitatẽ dicte questionis: scilicet an omnes anime passiones cõiuncti sunt necne. Quia tñ argotizando ari. quomodo uerũ dicit: non aũt omnino: sed plenã determinationem reseruans ad librũ tertium: ideo diuus tho. eius determinationem quasi preueniens: dicit hoc ex parte uerum. & falsum similiter ex parte. Intelligere enim est aie propriũ. i. sine corporeo organo & non proprium. i. sine obiecto corporeo: adducẽs aristotelem dicentẽ ꝙ fantasmata se habent ad intellectũ sicut colores ad uisum: qui. s. ad uisum se habent ut obiecta: nõ autẽ ut organa uel instrumenta: ut soluendo dicetur. ❡ Secundus aũt tex. est in 3. de aia tex. com. 17. usqꝫ ad tex co. 20. ubi ari. loquens de intellectu agente sic dicit. Quoniã aũt sicut in omni natura est aliquid: hocquidẽ materia unicuiqꝫ generi (hoc autem est potentia omnia illa) alterum autẽ causa & factiuũ: quod in faciendo oia ut ars ad materiam sustinuit: necesse est in aia has esse differentias. Et est intellectus hic quidẽ talis in oia fieri. ille uero in oia facere: sicut habitus quidã: & sicut lumẽ: quodã enim modo & lumen facit potentia existentes colores. ❡ Et hic intellectus separabilis & impassibilis & immixtus: substantia actu ens: sp enim honorabilius est agens patiente & principiũ materia. ❡ Idẽ aũt est ꝺm actum sciẽtia rei: q̃ uero ꝺm potentiã tempore prior in uno est: omnino aũt neqꝫ tempore, Sed nõ aliqñ quidem intelligit: aliquando autem non intelligit. ❡ Separans aũt est solum in hoc quod uere est: & hoc solum immortale & perpetuum. ❡ Non reminiscimur autẽ quia hoc quidem impassibile: passiuus uero intellectus corruptibilis: & sine hoc nihil intelligit anima. Hec aristoteles. Quem equidem textum diuus thomas diuidit per particulas quinqꝫ: iusta ea que signauimus: in quarum prima dicit aristotelem probare: ꝙ in anima sit intellectus agens quia in omni natura que est: idest que operatur quandoqꝫ i actu & quãdoqꝫ in potentia. principiũ actiuũ & passiuum sit oportet: & consequenter ista esse oportet in aia: qđ ut idem innuit intelligere oportet aliter q̃ in aliis naturis que nõ agunt sed aguntur: in hiis enim agens extrinsecum esse potest: nõ in anima: quia non esset arbitrio libera: nec a natura sufficienter i suo gradu instituta. In secunda uero particula que incipit ibi: & hic intellectus separabilis: ponuntur quattuor conditiones i utellect⁹

agentis.s.esse sepatabilem:impassibilem:immixtum.s.ex corpori bus uel immixtum organo:(& in his tribus conuenit cum possibi li)& in actu s'm substantiam in quo differt a possibili qui s'm suã substantiam est in potentia quod intellige:quia intellectus agens s'm suam sybstantiã uel essentiam est actus nõ ordinatus ad alium actum quo perficiatur:secus de possibili.Et hoc probat quia agẽs agit inq̃tum est actu:unde est nobilius passo. In tertia aũt que in cipit ibi:idem autem est s'm actum scientia rei incipit loqui de in tellectu in actu:dicens quod est idem rei intellecte:& q in eo po tentia ad scientiã est prior actu:& q nõ qñq intelligit& qñq nõ: cũ sit in ipso intelligere:per quod differt a possibili & habituali. In quarta autem que incipit ibi:separatus autem loquitur de tota parte intellectiua:que separata est:ex hoc q sine organo operatur quod non põt dici solũ de possibili.uel solum de agente.& est il lud qd' dixerat in.2.q hoc genus anime separatur ab aliis sicut p petuum a corruptibili.In quinta autem que icipit ibi :non remi niscimur autem excludit obiectionem:ne scilicet quis credat q i anima si manet post mortem sit rerum reminiscentia eo modo quo nunc:quod falsum est:quia pars manens est impassibilis:ideo in ea uon sunt passiones:ut sunt amor odium & reminiscentia & huiusmodi:que ex aliqua passione corporali contingunt:passiuus uero intellectus idest pars anime que non est sine dictis passioni bus:est corruptibilis:pertinet enim ad partem sensitiuam que dici tur intellectus & rationalis participatiue primo ethi. & sine hoc intellectu nihil intelligit anima.Hec est sententia & mẽs diui tho me in sua expositione. ¶ Circa istum autem textum quidam di cunt multa prolixe:& perplura nihil ad nostrum institum attinen tia:unde eorum doctrinam obiter recitabo.Sic aũt habent. Nam primo multũ laborant in declarando quonammodo in particula prima.natura sumatur:& tandem inferũt q ex ratione aristo.non hr̃. q in aĩa sit agens & patiens diuersis potẽtiis:sed solũ q he dif ferentie sunt in aĩa sicut in oĩ natura:p quod uolũt isti hr̃e q s'm ari.intellectus agẽs sit substãtia separata uti possint ppetuitatẽ quã ari.ascripsit intellectui:attribuere ipsi intellectui agenti:consequẽ ter uero negare a possibili:& consequenter ab anima nostra. Vel lem autem quemadmodum & equum est:isti ita secure somnian

tes:& sine probatione imponentes aristoteli ꝙ intellectus agens sit substantia separata:responderent ad rationes diui thome prece ptoris sui:qui.2.contra genti.ca.78.alias.77.probat hoc esse falsum in hec uerba: Quia uero plures crediderunt intellectum agentē esse intelligentiam separatam fuisse de mente aristotelis ostendē⸗dum ex uerbis eius ꝙ ipse hoc non sensit. ¶ Dicit enim primo ꝙ sicut in omni natura est aliquid quasi materia ĩ unoquoq; gñe:& hoc est in potētia ad oĩa que sunt illius generis:& altera cā ē quasi efficiēs quod facit oĩa q̄ sunt illius generis:sicut se habet ars ad materiā:necesse est & in aĩa esse has differentias:& hmõi quidē. s. ꝙ in aĩa ē sicut materia intellect⁹ possibilis in quo fiunt oĩa iutelligibilia:ille uero qui in aĩa est sicut efficiens causa: est intellectus in quo est omnia facere.s.intelligibilia in actu.i.iutellectus agens qui est sicut habitus:& non sicut potentia. Qualiter autem dixerit intellectum agentem habitum exponit subiungens quod est sicut lumen:quodam enim modo lumē facit potentia colores eē actu colores inq̄tum.s.facit eos uisibiles actu:hoc autem circa intelligibilia attribuitur intellectui agenti. ¶ Ex his autem manifeste habetur ꝙ intellectus agens non sit substantia separata:sed magis aliquid anime expresse enim dicit ꝙ intellectus possibilis & agens sunt differentie anime:& ꝙ sunt in anima:neutra ergo eaꝝ est substantia separata. ¶ Adhuc ratio eius hoc idem ostendit. In omni materia in qua inuenit̃ potentia & actus ē aliquid quasi materia qđ est in potētia ad ea que sunt illius generis:& aliquid quasi agēs quod reducit potentiam in actū. Sicut in artificialibus est ars & materia:sed aĩa intellectiua est q̄dam natura in qua inuenit̃ potētia & actus:cū q̃n; sit actu intelligēs:& q̃n; in potētia ē igitur in natura aĩe intellectiue aliquid quasi materia qđ est ĩ potētia ad oĩa intelligibilia qđ dicitur intellect⁹ possibilis:& aliquid quasi causa efficiens quod facit omnia in actu & dicit̃ intellect⁹ agēs: uterq; igitur intellectus ſm demonstrationē ari. est in natura aĩe & non aliquod separatum ſm esse a corpore:cuius aĩa est actus. ¶ Amplius aristo.dicit ꝙ intellectus agens est sicut habitus quod est lumē:habitus autem non signatur ut aliquid per se existēs: sed alicuius habentis:non est igitur intellectus agens aliqua substātia separatim per se existens sed est aliquid aĩe humane. ¶ Nō autem

intelligitur littera aristo. ut habitus dicatur esse effectus intellectus agentis: sed ut sit sensus: intellectus agens facit hominē intelligere oīa quod est sicut habitus. hec enī est diffinitio habitus. (ut cōmē. auerrois ibidē dicit) ꝙ habens habitū intelligat per ipsum qđ est sibi propriū ex se: & quando uoluerit absq̧ hoc ꝙ indigeat in eo aliquo extrinseco: expresse enim assimilat habitui nō ipsum factū: sed intellectum quo est oīa facere. ¶ Nec tñ intelligendum est ꝙ intellectus agens sit habitus per modū quo habitus est in secūda spē qualitatis: ſm ꝙ quidā dixerunt intellectū agentē esse habitū principiorum: quia habitus ille principioꝝ est acceptus a sensibilibus (ut probat ari. 2. posteriorū) & sic oportet qđ sit effectus intellectus agentis: cui⁹ est fantasmata que sunt intellecta in potentia facere intellecta in actu: sed accipitur habitus ſm ꝙ diuiditur contra priuationem & potentiā: sicut omnis forma & actus potest dici habitus: & hoc apparet quia dicit hoc modo intellectum agentem esse habitū: sicut lumē habitus est. ¶ Deinde subiungit (ꝙ hic intellectus. s. agens est separatus & immixtus & impassibilis & substantia actu est) hoꝝ autem quattuor que attribuit intellectui agēti: duo supra expresse de intellectu possibili dixerat. s. ꝙ sit immixt⁹ & ꝙ sit separatus: tertium. s. quod sit impassibilis sub distinctione dixerat (ostendit enim primo) quod non est passibilis sicut sensus Et post modum ostēdit quod communiter accipiendo pati passibilis est inq̄tum est. s. in potentia ad intelligibilia. ¶ Quartum uero omnino negauerat de intellectu possibili: dicendo quod erat in potentia ad intelligibilia & nihil horum erat actu ante intelligere. Sic igitur in duobus primis intellectus passibilis conuenit cum agente: in tertio partim conuenit. & partim differt: in quarto autem omnino differt agens a possibili. Has quattuor cōditiones agētis probat per unam rationē subiungens (semper enim honorabilius est agens patiēte & principiū. s. actiuū materia) supra. n. dixerat (quod intellectus agens est sicut causa efficiens: & possibilis sicut materia). Per hoc autem medium concluduntur duo prima sic: agens est honorabilius patiente & materia: sed possibilis qui ē sicut patiens & materia est separatus & immixtus. (ut supra probatum est:) ergo multo magis agens: alia uero per hoc medium sic excluduntur: agens in hoc est honorabilius patiente & materia ꝙ

comparatur ad ipsum:sicut agens & actu ens ad patiens & ens in potentia intellectus autem possibilis est patiens quodammodo & potentia ens:intellectus igitur agens:est nō patiens& actu ens. ¶ Patet autem ꝙ nec ex his uerbis aristote. haberi potest ꝙ intellectus agēs sit quedam substantia separata:sed ꝙ sit separatus hoc modo quo supra dixit de possibili: scilicet ut non habeat organum ¶ Quod autem dicit ꝙ est substantia actu ens nō repugnat ei ꝙ substantia anime est in potentia(ut supra ostensum est)deinde subiungit.(Idē autem est ꝯm actum scientia rei) in quo cō. dicit)ꝙ differt intelectus agens a possibili.nā in intellectu agente idem est intelligēs & intellectum non autem in possibili. Hoc autem manifeste est contra intentionem aristo. Nam supra eadē uerba dixerat de intellectu possibili ubi dixit de intellectu possibili (ꝙ ipse intelligibilis est sicut intelligibilia.in his enim que sine materia sunt idem est intelligens & quod intelligitur: scientia namq; speculatiua & quod speculatum est idē est)manifeste enim per hoc ꝙ intellectus possibilis prout est actu intelligens idem est cum eo quod intelligitur :uult ostendere ꝙ intellectus possibilis intelligitur sicut alia intelligibilia:& primum supra dixerat. (ꝙ intellectus possibilis est quodāmodo intelligibilia: sed nihil actu est anteꝗ̄ intelligat:ubi expresse dat intelligere ꝙ per hoc ꝙ intelligit actu sit ipsa intelligibilia. ¶ Nec est mirum si hoc dicit de itellectu possibili:quia hoc etiam supra dixerat de sensu ac sensibili ꝯm actum :sensus enim fit actu per speciem sensatam ī actu: & similiter intellectus possibilis fit actu per speciem ītelligibilem actu:& hac ratione intellectus in actu dicitur ipsum intelligibile in actu. ¶ Est igitur dicendum ꝙ postꝗ̄ aristoteles determinauit de intellectu possibili & agente:hic incipit determinare de intellectu in actu dicens(ꝙ scientia in actu est idem rei scite in actu)deinde dicit (qui uero secundum potentiam tempore priori ī uno est: omnino autem neq; in tempore): qua quidem distinctione inter potentiam & actum in pluribus locis utitur:scilicet ꝙ actus secundum naturam est prior potentia actu: simpliciter uero loquendo non est:potētia etiā tempore prior actu:quia potētia non reducit in actū nisi p actum:dicit ergo ꝙ intellectus qui est ꝯm potentiā. s.possibilis ꝓut est ī potentia prior est tēpore ꝗ̄ intellectꝰ in actu:&

hoc dico in uno & eodé:non tñ oio.i.uniuersaliter quia intellect⁹ possibilis reducitur in actum per intellectũ agenté q est in actu ut dixit:iterũ per aliqué intellectum possibilé factum actu (unde di cit i.3.phy.ꝙ ante addiscere indiget aliquis docente ut reducatur de potentia in actú)sic igitur in uerbis istis ostendit ordiné intel lectus possibilis prout est in potétia ad intellectũ in actu. Deinde dicit(sed nõ aliqñ qnidé intelligit)& aliqñ non intelligit in quo oñdit differétiã ĩtellectus iu actu & ĩtellectus possibilis (supra em̃ dixit de ĩtellectu possibili q nõ semp intelligit:sed qñq̃ nõ ĩtelli git)qñ.s.é in potétia ad ĩtelligibilia:qñq̃ intelligit qñ.s. in actu est ipsa: intellectus auté per hoc fit actu ꝙ est ipsa intelligibilia ut iam dixit unde non competit ei qñq̃ intelligere & qñq̃ non itel ligere.¶ Deinde subiúgit.(Separatũ aũt hoc solũ qđ uere est)qđ nõ põt intelligi de agéte nõ.n. ipse solus est separatus qr iã idé di xerat de ĩtellectu pobisili:nec põt intelligi de possibili qr iã idé dixerat de agente.Relinquitur ergo ꝙ dicatur de eo quod cõpre hendit utrumq̃.s.de intellectu in actu de quo loquebatur:qr hoc solum in anima nostra est separatum nõ utens organo quod ptinet ad intellectũ in actu.i.illa parsanime qua intelligimus actu cõ prehendens possibilem & agentem.¶ Et ideo subiúgit(ꝙ hoc solum aĩe est immortale & perpetuũ)quasi a corpore non depédés cum sit separatum.Hec diuus tho.ibi ex quibus liquet q̃ grauiter & sapienter probet aristotelem ita sensisse:consequenter autem q̃ leuiter sine probatione sui discipuli ab eius mente cum tanta fidei iactura & tanto pusilloꝝ scandalo recedant.Vnde dictam particu lam lõge melius diuus thomas exponit:inferés intellectũ agenté esse aliquid anime:aliter nõ ageret anima uerum potius ageretur.
¶ Dicunt.2.isti ꝙ sicut cum dico intellectus possibilis duo dico:li intellectũ & li possibilé:& quatenus est intellectus opus eius est intelligere:quatenus uero est possibilis actus eius est pati:ita cũ di cis intellectu agentem uocé tuam percipe:& sicut quatenus agés est ꝙ operatio eius sit omnia facere nõ negas:sic quatenus intelle ctus est ꝙ operatio eius tntelligere sit:non inficiare. Vnde in hoc capitulo inquiunt utramq̃ operationem ei attribuit Aristote. pri mam quasi transeuntem dicens:ꝙ est quo est omnia facere: secun dam quasi immanentem cũ dicit ꝙ est honorabilior paciente:qđ

est immateriale imaterialitas enim dat esse intellectiuũ:& cũ dicit q̄
scia ẜm actũ est eadẽ rei:& cũ dicit q̄ non qñq; intelligit &c.Hec
isti qui primo quidem omnes contrariũ sentientes arguunt quasi
propriam uocem ignorarint:consequenter autem & diuum tho.
& capreo.a quibus habent omne quod sunt.Deinde uero ipsi suã
uocẽ ignorãt:quippe qui putant omne qđ dicitur intellectus ime
diate intelligere:oi alio preciso:quod in aĩa rationali falsũ liquet
que itellectus dicitur:nt hoc eodẽ capitulo ex.xi.me.liquet:nec tñ
intelligit nisi per potentiam.i.intellectum potentiã ad cuius actũ
ordinatur:& similiter intellectus agens intellectus dicit̃:non quia
intelligat:sed q̄r ad hoc ut intellectus possibilis intelligat ordina
tur.Deinde uero ex ista sua positiõe hr̃e uolũt & expresse fatẽtur:
q̄ quia prima operatio nequit a sensibilibus absolui: quippe que
terminatur ad illam et ad que intellectus possibilis:ideo ad secuu
dam se transtulit aristoteles & illã separatam ac perpetuã astruxit:
& ex ea immortalitatẽ intellectus illius statim intulit hec isti. Di-
co uero q̄ ut aristotelẽ ad rõnalis anime mortalitatẽ trahant:itel-
lectum agentẽ cũ sit aĩe potentia ut patuit:faciũt pceptiuã poten-
tiam:nec mirũ cũ illum faciant substantiã separatam ẜm aristo.cõ
tra predicta:& consequenter etiam anima non intelliget ex se &
libere:sed ad intelligendum agitur ab alio:nec habet iudiciũ libe
rum plusq̃ bruta.que a sensibilibus ad sentiendum aguntur q̃ oĩa
nulli dubium est esse cõtra mentẽ arist.& consequenter & hec ex-
positio:unde propter eam cõmunis expositio minime p̃termitten
da aut postergãda fuit.¶ Tertio dicũt circa operationẽ intellect⁹
agentis aduertendũ:q̄ & si hec tria.s.idẽtitas scientie cum re scita:
prioritas potẽtie respectu actus & cõtinuitas intellectionis:ẜm di
uersas expositiões diuersis attribuantur a littera tamẽ aliene sunt
omnes:quippe que uel fictum aliquid afferant:uel dicant aliquid
puerile.Fingunt enim que eiusmodi intellectui agenti uel possibi
li ẜm se uel secundum totam speciem ascribunt: leuis autem est
qui hec attribuit intellectui sin actu.2. quia a nullius mente quasi
dubium excludendum est de intellectu in actu.2.q̄ non quãdoq;
intelligit:quandoq; uero non intelligit.cũ de omni actu operãte
certum sit q̄ non qñq; operatur qñq; uero nõ operatur. Deinde
uero suam expositionẽ afferunt. Ego autem dico diuum thomã

cuius expositio hic puerilis pueriliter astruitur semper grauissime & modestissime. etiam in iuuentute docuit: quippe qui nūq̄ uerbū elatū protulit nec alicuius offensiuum nisi contra impugnatores. aut religionum aut pietatis fidei christiane. Quod uero hic dicit de itellectu in actu ꝙ semp intelligi t:& nō quandoq sic qn̄q nō: pueriliter dictū nō ē& si forte pueriliter itellectū ē: quippe euidēs quidē est ꝙ operatio cōtinuata nō ē iterrupta: ut qn̄q sit qn̄q nō sit: euidēs tn̄ nō erat ꝙ i habitiōe talis operatiōis differat itellect⁹ in actu ab intellectu agēte &ēt a possibili: quoꝝ gratia de itellectu in actu illud dictū fuit: ut inter eū & alios intellectus differētia do ceretur: & ut doctrina de intellectu compleretur: qui cum ꝭm phi losophos quadruplex in nr̄a anima astruat agens. s. possibilis ha bitu & adeptus. i. in actu: ꝭm grauissimā expositionē diui tho. de hiis omnibus. & de substantia anime prout ex ea pululant he potē tie. ibi ab aristotele in textu habetur: ubi & expletur sermo de po tentia intellectiua: de qua ab inde in eo libro minime tractatur: ue rum de actibus anime & quibusdam aliis. At uero expositio quā isti subiungūt de mente ari. ꝭm quā totus hic textus de intellectu agente ab eis exponitur: primo animā a natura sufficienter institu tam negat: ut pote ex se minime habentem unde libere iudicet & agat. Et. 2. astruere cogitur de mente ari. esse fictionem auerrois de modo intelligendi per unum omniū intellectum immortalem: si nullo nos immortali proprio intelligimus: quod uiso. s. tho. con tra auerroistas & in cōtra gen. in prima parte: nullus nisi proteruiē do diceret. Et. 3. aristotelē facit diminutū: quippe qui apud istos de adepto intellectu nihil dixisset: nec de separabilitate uel insepabili tate aie ꝭm substantiam nisi implicite tantū: ea. s. ratione qua ꝭm istos intellectum possibilem dicit corruptibilē: quod nō est rōna bile: qr cum ista conclusio aiam. s. rōnalem eē mortalē sit falsa ēt philosophice: & cōtrariū senserit p̄ceptor aristotelis plato & prece ptor p̄ceptoris socrates: nō est ꝓbabile ꝙ aristo. cōtra ph̄iam & su um preceptorē unico & dubio uerbo & iplicite tm̄ prolato eā uo luerit astruere: nec minus est iprobabile ꝙ arist. in cuius doctrina hactenus cōtra fidem aut ueritatem inuentum est nihil uel in mo ralibus uel in logicis uel in phisicis aut diuinis: preter id quod du bitando non ut certū sed ut probabile de mundi eternitate sensit:

in hac

in hac conclusione de animi nostri imortalitate defecerit:In quã tota naturalis consideratio uidetur ordinari:nec doctrine sui preceptoris que in hoc uera erat fuerit capax. Sed hec est temporis nostri superba malignitas:qua multi putant se inter preclaros philosophos non censendos:nisi contra ueram fidem & christianã pietatem aliquid astruant:nõ quasi uerũ.sed quasi de mente auerrois aut certe aristotelis uel eiusmodi:adeo ut pene nihil in gimnasiis de rerũ ueritate disputetur:sed de mente philosophorum:maxime auerrois:cũ eneruatione uigoris fidei in mentibus pusillorũ : quasi auerrois eis sit mensura ueritatis:quod ex magna ruditate procedit ut.s.qui rationũ capaces nõ sunt:scientiam in humana auctoritate possideant huius uiri precipue qui uerã phiam deprauauit :& multa rudissime docuit:ut pote ꝙ una forma oẽs operamur: siue ꝙ uno intellectu omnes intelligimus:& ꝙ substãtie separate a nobis itelligi possunt in hac uita:alioquin frustra inqt essent si nõ intelligerentur a nobis: quod equidem contra experientiam dixeris probatio uero sua est puerilis:quia ad hoc ordinate uon sunt: etiã habent operationẽ propter quã principaliter sunt:& cõsequenter si a nostra intellectione passiua deficiunt non sunt frustra:quia suum principalem finem assequũtur :qui est operatio propria ut dicitur in libro de celo & mũdo. Sectatores autẽ eius conantur hoc honeste colorare:quia ad hoc sunt ordinate inquiunt inqtũ entia & si non inqtũ substantie tales:ꝙ adhuc non bene dicitur:tũ quia pari ratione intelligeremus deum:& cordium secreta:& que mala in seculo fiunt:& omnes species uermiculorum in terra& mari:cũ oĩa ista inqtũ entia sub obiecto nostri intellectus cadant:& ad id ordinentur ut intelligantur:tum quia esto inqtum entia sint ad hoc ordinata ut intelligantur:dico ꝙ intelliguntur a se & si non a nobis:consequentur autem non sunt frustra: tum etiam quia ista glo.ex dictis eius non habetur:tum etiam quia cum hoc habent alium finem ut dictum est. Econtra uero doctoressancti ea que philosophie sunt:lõge subtilius & copiosius item & clarius q̃ philosophi tradidere:in qua re precipue diuus thomas in libro cõtra gentiles:testis est:in quo ad eas conclusiones ad quas philosophi rationes paucas & obscuras adduxere: diuus thomas multas adducit & clariores & meliores: conclusiones innumeras astruit: de

quibus philosophi nec cogitarunt quidem. Verum quia & ueritatis:& christiane pietatis zelus me longius abduxit: & a speculatiuis ad pratica:iam ad propositum redeamus. ¶ Quarto uero predicti circa separationem intellectus agentis dicunt Aristotelem iacto illo fundamento in prohemio :ꝙ intelligere si fantasia aut non sine fantasia est:non erit sine corpore:quia non inuenit intellectui possibili aliquã operationem sine fantasmate: quam tamẽ intellectui agenti inuenit:quia scilicet secundum substantiam suã sc t actu & semper:statim intulisse illius imortalitatem:& mortalitatem istius:unde & dicit ꝙ est separatus sicut quod uere est: idest separatus est in essendo & substantialiter. Quasi diceret. Intellectus possibilis quem etiam supradixerat separatum est: separatus sicut rectum:& habet operationem sine corpore sicut spera tãgit rectum in puncto. Et quia plato ponens animam nostrã habere eternam scientiam secundum se:dicere cogebatur nostrum addiscere aut inuenire esse:aut reminisci:ne quis ad dictam positionem idẽ sequi putarit:huic tacte obiectioni respondet aristote. dicens. Nõ reminiscimur autem. idest nostrum scire non est reminisci:& causa est:quia iste intellectus perpetuus impassibilis est:ea passiõe qua intellectus patitur ab intelligibili: quia per suam substantiam est actu intelligens:passiuus uero intellectus. i. possibilis:qui patitur ab intelligibili dum fit singula sicut sensus:est corruptibilis ꝼm rem: & sine hoc intellectu possibili anima nihil intelligit:qui tamẽ ꝼm platonem:quia ideis informatus erat a principio: sequebatur scire nostrum aliud nihil esse q̃ reminisci. Nescire aũt isti se dicunt quis in hac littera primus mortem somniauit:& inchoauerit exponere ꝙ non reminiscuntur post mortem. Si. n. inquiunt uis falsam istã expositionẽ conuincere:uide primo li reminiscimur:de nobis eni hominibus loquitur in numero plurali:& non de aĩa: dicendũ. n. fuisset non reminiscitur aũt. Vide. 2. li. quia:causalis enĩ nota est:& illi expositioni seruit ad nihil:imo dicendum fuisset:licet hic intellectus sit possibilis. Vide. 3. li passiuus intellectus:in nullo enĩ unq̃ opere aristotelis inuenitur significatum intellectus nõie nisi uere intellectũ. Quare hic solũ equocatio. Vide. 4. & sine hoc nihil intelligit aĩa:si enim de reminiscentia post mortem. & de cogitatiua sermo erat:dicendum erat:& sine hoc nihil reminiscitur anima

& non nihil intelligit:quia hoc & falsum & extra propositum ē. Vide.5.q uerba aristotelis in primo libro tex.com.66. que afferūtur ad insinuandum q que illic disputauit & hic affirmauit: extra propositum sunt:quia manifeste ibi loquitur de ipsa anima:ut distinguitur contra nos:unde dicit q non sunt illius passiones: sed habentis:quia & hoc corrupto non memoratur neq; amat:hic uero manifeste loquitur de nobis ut dictum est:dum dicit non reminiscimur autem.hec ex illis quasi formaliter.¶ Circa istam autem particulam dico multa. ¶ Primum.Aristo.neq; experientia neq; ratione intellectū agentē intelligere probarit: aut q̄uis operationem habere:nisi in fantasmata:isti autem expositores illud ex eo haberi uolunt:q in textu dicitur honorabilior patiente.i.possibili Ex hoc enim inferunt q sit immaterialis.i.separatus a materia: ex quo inde inferunt q sit intellectus seu intellectiuus & consequēter intelligat.Ex his autem eorum dictis:duo infero: primum q apud istos uoluntas sit intellectus:quia est immaterialis.Secundū uero q isti expositores sint circulātes:quia ex immaterialitate seu separatione a materia inferunt operationē sine fantasmate:ex qua operatione rursus inferunt illius intellectus separationem seu immortalitatem.¶ Scd'm.apud istos expositores aristote.incongrue probat intellectū agentem esse substantiam separatam & immaterialem.Sic enim arguitur. Intellectus agens est nobilior possibili qui.s.apud istos est materialis & corruptibilis:ergo est immaterialis & incorruptibilis ubi fallatia consequentis utiq; interuenit. Imo isti expositores ueritate ēt ab inuitis pectoribus emergēte: dū intellectus agentis immaterialitatem concludere moliuntur ponunt ipsum possibilem esse immaterialem quem materialē & corruptibilē de mente aristotelis concludere moliunt.Arguunt.n.ex psona aristote.hoc pacto.Cum enim agens honorabilius sit patiēte:& patiens sit imateriale:oportet hoc agens quoq; separatū eē a materia.Et si dicat q nō eodē modo sumit immaterialiter:sequitur q pbetur nihil. ¶ Tertiū.fm istam expositionē:illa particula nō reminiscimur aūt:minime cōgruit:qr posito q ille itellect⁹ sit a nobis fm substantiā separatus:operatio eius nō ē nostra: ideoq; uanū est reddere rationē:quare fm illū intellectum nostrum scire nō est reminisci:cū ille intellect⁹ eque ad nos spectet ut sol ad ocu

lum noctue uel ad colores:unde particulă illam.s.tho.cōgruētius introducit:qui etiā in expositiōe huius tex.mortē seu separationē introduxit:ex quo ſm istorum dictum sequiturꝙ primo somnia uit aut primū somniantē sit sequur⁹. Verū isti somniant illud dictum eē somniū:quod tamē ueritas est & plena aristotelice mētis penetratio:apud quem separatio anime rationalis a corpore: non somnium sed res certa est: uel saltem meditata & credita; consequenter autem fundamentum illius glo.s.post mortē ab aristotele sumptū est:qui de ista separatione crebro mentionē fecit:ur do cet.s.tho.in opus contra auerroistas in principio.Nam ipse aristo. in.2.phy.excusat se ꝙ ibi de separatione anime a corpore non pertractet:sed se ad locum alium:idest metaphisicam reseruet:dicens Quomodo separabilis hec: scilicet anima se habeat: aut quid sit philosophie prime est determinare. Itē in tertio de anima mouet questionem utrum intellectus noster non separatus a magnitudine:idest q̄diu anima cuius est potētia est in corpore:possit intelligere substantias separatas:in quo innuit ꝙ aliquid possit intelligere separatus quod non cōiunctus. Itē in.12.me.tex.com.17. postq̄ ostenderat formas nō precedere sua susceptiua siue suas materias: consequenter inquirit utrum earum aliqua maneat post materiā: & sic dicit apud intellectum boetii,Si autem aliquid: idest aliqua forma posterius remanet.s.post materiā:considerandū est:in quibusdam enī nihil prohibet:ut si anima huiusmodi est: nō omnis sed intellectus.Omnē enī impossibile est fortasse hec ari. Vbi li si primo loco ponitur assertiue pro quia :uel saltem dubitatiue pro utrum. Alioquin de hoc nō se tractaturum astruxisset:nec hoc iō quia ipse in se de separabilitate intellectus dubitaret:sed quia in libris metaphisicalibus ad quos spectat determinare de substantiis separatis hoc nundum probarat:uelut ibi dicit diuus tho.qr non erat illius speculationis:gratia cuius ponitur ēt li fortasse.Et ꝓfitetur diuus tho.ubi supra ari.hmōi questiones soluisse certissime:in librisquos patet eū scripsisse ex his q̄ dicit i principio.12.me. quos libros dicit se uidisse licet nec dū in nostrū idioma cōuersos. Patet ergo ꝙ separatio aīe a corpore apud ari.nō est somniū.¶ Quartū. Sctūs tho.hoc loco intellectū passiuū nō dicit cogitatiuā solū sed totā partem sensitiuā ut obedit rationi:quā ari.ipe in.1.eth.uel

intellectũ uel rõnem:participatiue nominat. Et ipse auerrois infi delũ studentiũ xpianorum deus:in aristotele inuenit id qđ isti expo sitores & xpiani & religiosi i fauorẽ fidei nõ inuenerũt. Nã s.tho. 2.cõtra gen.ca.54.in principio iponit auerroi:q apud eũ de mẽte ari.hõ a brutis spẽ differt.p intellectũ passiuũ qui est ipsa uis cogi tatiua:& clare patet hoc in.3.de aia cõ.20.i duobus aut trib9 locis. ❡ Quintũ. Dicit aũt textus nõ reminiscimur: qr ois operatio aie hois quoq opatio cõsueuit dici:cũ aĩa aliquid hoĩs sit:ipse etiam homo aĩa separata est:hõ nõ essentialiter quidẽ uerũ per principa litatẽ:quippe unũ quodq illud eẽ dr̃:qđ est in eo principale:apud ari.in libro eth. Et li qr deseruit in pposito :ut inducta diui tho. expositio docet. Et li passiuus de cogitatiua dr̃:ut patuit:licet for te isti nõ uiderint quibus in hoc parcendũ est:qr in iuuentute scri pserunt qñ nõ poterant oĩa uidisse:potuissent tñ esse ad alios reue rentiores. Ad cetera uero q̃ uidenda dicũt:patet ex dictis. ❡ Ter tius textus est in primo de aia in ꝓlo.& ẽ tex.cõ.13.qui iã ex parte citatus est:& nihilominus hic repetit:pro intellectu subitiendi cõ textus:& sic habet. Si quidẽ igitur est aliquid aie operũ aut passio num ppriũ cõtingit utiq ipsam separari:si uero nullũ est propriũ ipsius:nõ utiq erit separabilis:sed sicut recto inq̃tũ rectum multa accidũt:ut tangere eneã speram ſm punctũ:nõ tñ tanget abhoc se paratum rectum:inseparabile.n.si quidẽ semp cum quodã corpo re est. Hec ibi ubi.s.tho.elucidans illa uerba:sed sicut recto: sic di cit. Si uero nõ esset aliqua propria operatio seu passio anime :ip sam animam a corpore separari nõ contingeret:sed erit de anima si cut de recto. Licet enim multa accidant recto inq̃tum rectũ: scili cet tãgere eneã speram ſm punctum:non tñ accidit ei nisi in ma teria:non eñ tangit rectũ eneã speram nisi in materia. Sic erit de aia si non habet propriã operationem : q licet ei multa accidant: nõ tñ accidunt ei nisi in materia.hec diuus tho. Cõtextus aũt est in.2.de anima tex.cõ.xi.ubi sic hr̃. Quod quidẽ igitur nõ sit ani ma separabilis a corpore.aut partes quedã ipsius si partibilis apta nata est:nõ immanifestũ est:quarũdam enim partium actus est ip sarum:at uero ſm quasdam nihil prohibet propter id quod nul lius corporis sunt actus.hec ibi. Hunc autem contextum exponẽ tes prediti expositores :dicunt q separabilitas hic sumitur pro ea

separabilitate:que est ſm esse:ita q esse unius sit separabile ab esse alterius:& unum in alio secundum rem non recipiatur:nec ambo in.3. Nec referre utrū littera legatur de actuali separatione:ut translatio arabica habet:aut de potentiali:ut nostra sonat quia utraq separatio bene infertur ex nō esse actum alicuius corporis:hec isti in forma. Qui licet possint intelligi ut loquantur exponendo textum ex persona diui tho.& diui alberti:tñ ex hoc habetur primo q si ipsi aliter sentiant:aut ſm suam expositionē sentire deberent in sue doctrine ruiná.habent hec duo magna luminaria cōtraria: & ulterius dico.2.q necesse est ita esse:ut dicunt hic:quia si qd' accidens est aie corpore nō substentatū:nec ab illo inesse dependēs: illud a subsistente spū substentur oportet:&consequenter subsistit anima & immortalis est:& rursus oportet q si nō dependet a corpore ſm esse:q nec ſm operari:nisi forte in rōne obiecti:quod nō arguit principium operandi;non cōe inseparabile ut ꝓbabitur & istimet cōcedunt:& ſm catholicá fidē concedere oportet:licet isti de mēte aris.faciant questionē:qui oppositū non dixit assertiue & si disputatiue.Imo si sensit aristoteles ut isti astruūt:suá uocē ignoret oportet: qui animá ponit mortalē ut isti dicunt & cū hoc habere partes que nullius corporis actus sint:& consequēter sine organo operentur.Et hec de cōtextu. ¶ Quantū uero ad textū illud in primis aduertendū est:q istimet exponendo textū com.3. in.3. de anima.s.necesse est inq̄tum oia intelligit immixtū esse:sicut dicit anaxa.ut imperet:hoc aūt est ut cognoscat:intus apparens enī prohiberet extraneum & obstruet:multa dicunt. ¶ Primū.Cū dupliciter aliqua forma dici possit & esse corporea uel sensibilis:primo ut in se quiditatiue sit talis:ut forma ignis.2. ut etiam si in se non sit talis.sit tamen ex sua natura perfectio rei sensibilis seu corporee:cum aristote.ostendisset intellectum non habere in sua quiditate admixtionem rei corporee:nunc ostendit q non habet eiusdem admixtionem in sua actuatione:ita q nec in se est aliqua de hiis naturis:nec est perfectio alicuius huiusmodi nature:& ad probandum utrunq inquiūt, medium est:quia intellectus esset determinate nature,aut determinate nature perfectio, que aliorum cognitionem prepediret:& probat eadem ratione oportere ītellectū esse separatū a parte corporis,& a corpore toto.Scd'm.Quia uero

eis uidebat,ꝙ ista eoꝶ positionem euerterent,excogitarunt q̄uo sustinere possent apud Aristotelem intellectū & separabilē a corpore & mortalē esse:& sic dicunt.Tripliciter aliqua res dicitur naturalis,siue physica quiditatiue,perfectiue,& existēter.Et similiter tripliciter negatur esse physica;quiditatiue,perfectiue,& existēter. Verbi gratia.Spera non est ens physicum quiditatiue,cū nō includat ex sua quiditate materiā sensibilē:nec perfectiue: quia non est de ratione sphere ꝙ perficiat materiā sensibilē:seu sit pfectio eius: sicut est de ratione anime ꝙ sit perfectio corporis sensibilis : & tn̄ non dicimus spherā non esse ens physicū existenter : quia in rerū natura inueniri nequit nisi in materia sensibili . Ita rē aliquā esse imixtam corpori;tripliciter contingit.s,quiditatiue,perfectiue,& existēter. Et ita potest dici de intellectu:sicut insinuauit Aristo. in pemio,ꝙ est separatus a corpore,sicut sphera a natura physica: & quēadmodū nō repugnat ꝙ sphe ra neq̧ est natura physica , neq̧ perfectio nature physice:& tamē existit solū in physicis & phyce: ita potest esse ꝙ intellectus neq̧ est in se aliqua natura corporea : neq̧ ē pfectio alicuius nature corporee:& tn̄ nō existit nisi in corpore & corporaliter. Vtrū aūt ratio Aristo. probans illū imixtum quiditatiue,& perfectiue.probet eū immixtū existēter:dicūt uideri ꝙ sic:quia eq̧ impeditur omniū cognitio,si intellectus sit igneus. quiditatiue siue realiter:ut patet in gustu amaricato:& dicunt non posse responderi nisi dicendo ꝙ intellectus impeditur de facto & per accidens in singulis hominibus a cognitione omnium. sicut spera de facto non est nisi ignea & terrea:q̄uis formaliter & perfectiue sit neutra:& sic erit de anima sicut de spera cui attribuitur tāgere rectum in puncto:& tamen nulla spera inuenitur tangere rectum in puncto: quia non inuenitur nisi ignea &c. Hec ex illis. Qui deinde respondētes ad argumentum a se contra se per istam aristotelis auctoritatem factū:ꝙ alique partes anime sint separabiles:respondent per dictam doctrinam:de quiditatiue perfectiue & existenter traditam:dicentes ꝙ in omnibus que docuit aristoteles de separatione intellectus possibilis: intendit de separatione formali : quia ut ipsemet docuit non ducunt ad animam magis separatam q̄ rectum . si ad opus proprium non uenitur.hec isti.

¶ Ego autem dico de duobus alterum necessario dicendum:

aut ꝙ textus aristotelis istorũ expositiouem non patitur:aut ꝙ aristotelem oportet concedere falsa & inopinabilia. Primo enim ꝭm istũ modũ dicẽdi:oportebit philosophie speculatiue realis eẽ genera quattuor:quippe preter phisicam mathematicam & diuinam: oportebit de intellectu possibili dare aliam: quia ꝭm istos abstrahit a materia sensibili quemadmodum & mathematica & non ab intelligibili:cũ sit in corpore sine quo nõ intelligitur:sicut nec accidens aliquod sine subiecto.2. Nam oportebit dicere accidens corporale ꝭm suam propriam quiditatem nõ perficere suum proprium susceptiuum. quod est corpus sensibile cui dat esse aliquod puta esse intellectiuum uel aliud:& ita nõ erit de ratione ꝓprii actus esse in propria potentia.Et si dicatur ꝙ intellectus perficit id quod est corpus sensibile:sed non inq̃rum est sensibile:sequitur ꝙ calor nõ erit accidens uel ens phisicum :quippe qui nõ perficit substantiam sensibilem ut sic:cum in subiecto suo nullam presupponat sensibilem qualitatem.sed insit ei mediante q̃titate:non enim ante calorem inest igni alia qualitas sensibilis.3. quia fateri oportebit ꝙ uirtus corporea & indiuidua suscipiat formas uniuersales & immateriales.4.quia sequitur ꝙ intellectus possibilis ĩ uniuersali operetur siue intelligat:quia possibilis intellectus potest intelligere omnia:& nullus talis intellectus in particulari potest ĩtelligere omnia.5.dicere oportebit ꝙ substantia intellectualis & cui insit naturalis appetitus perpetuitatis: sit expers & suo naturali desiderio frustretur.Et infinita alia absurda sequuntur ex ista expositione& positione:& consequenter non est rationabilis.Q ue autẽ dicit opinio ista de eo ꝙ est tripliciter ens esse phisicum est chimera diaboli pro ueritate euertenda:& dico omne ens mundi realiter esse diuinum aut phisicum.i.spirituale aut corporale: mathematica autem sunt phisica .i.accidentia corpoꝝ naturaliũ licet ꝑ intellectum considerari possint non naturaliter :dico etiam omne ens non metaphisicum esse naturale quiditatiue ad hunc sensum ꝙ includit in aliqua sua diffinitione materiam sensibilem intrinsece uel per aditamentum :cum sit corpus uel accidens corporis. Dico ulterius ꝙ spera naturalis est ens phisicum:licet possit considerari metaphisice:& omne quod existenter est ens phisicum: est etiam quiditatiue:quia licet in aliqua sui diffinitione non includat explicite

dat explicite

dat explicite materiam sensibilem seu phisicā accidens:in aliqua tamen alia includit:unde nec ipsa q̄titas sine substantia diffinitur.
¶ Quantum ad tertium autem contra dictam positionem cōclusionem oppositā positurus:aliquas alias preparatorias prelibabo. Sit ergo hec prima. Tam intellectus possibilis q̄ agens :apud aristotelē est pars.i.potentia aīe rationalis. Nā de possibili ēt p istos patet:& pars tho.abundanter contra auerroistas probatur de agēte aūt probatū est supra p.s.tho.& probo tripliciter. ¶ Primo. Nā ari.in.2.de aia tex.com.xi.dicit q̄ aīam separari s̄m partes quasdā nihil prohibet:propter id quod nullius corporis sunt actus. Aut ergo iste partes que non sunt subiectiue in corpore: sunt intellectus agens & possibilis:aut possibilis & uoluntas: aut uoluntas & intellectus agens a sufficienti diuisione:cū alie potentie nō sint quibus separatio conuenire aut credatur aut possit:apud quoscūq; expositores. Nō aūt possunt isti respondere. Tertiū quippe q intellectum possibilem apud arist.actum corporis credunt:& a fortiori uoluntatē:que & imperfectior & posterior sit oportet. Nec s̄m eadem rōne. Ergo primū dicant oportet: cōsequenter autem apud ari.uterq; intellectus potētia aīe est. ¶ Scd'o probat idem. Nam aristo.ratio inducta q̄ in omni natura oportet esse agēs & patiens hoc probat:quia licet propriū agens in natura acta & mota possit esse extrinsecū:in natura tamen libera quod intra sit oportet:quippe nihil ab alio motum ut sic:actui suo dominat:unde diuus tho. suo diuinitus rectus ingenio:sic ari. rationem deduxit: ¶ Tertio. Nā diuus tho.2.con.gen.ca.78.hoc multis rationibus probat:quibus isti sui discipuli anteq̄ eum postergarent debuissent respōdere. supra uideatur. ¶ Secunda uterq; intellectus tam agens q̄ possibilis immortalis est & incorruptibilis apud aristot. Nam de agēte per istos positores pateat:de possibili autem multipliciter p̄batur. Primo. Nam omnis res corruptibilis apud aristot.aut corpus est:aut uirtus in corpore:substantie enim spirituales aut earum accidentia apud ipsum alterationi minime subduntur: quippe que solum sit apud contraria. Apud ipsum autem intellectus possibilis neq; corpus est nec uirtus in corpore:quippe qui nō miscetur corpori ut dicitur in .3.de anima tex.com.4.Ergo apud Aristotelem immortalis est & consequenter anima rationalis. Dicunt hi posi-

tores ꝙ non miſcetur corpori quiditatiue aut perfectiue, ſed exiſtē ter tm̄ quod nõ arguit ĩmortalitaẽ. Sed cõtra hoc: qꝛ omne accidens corporeũ in ſua quiditate includit corpus: cũ per additamentum diffiniatur: & cõſequenter materiã ſenſibilem ſaltem in cõi. Preterea iam probatũ eſt: ꝙ ad iſtam doctrinã multa abſurda ſequũtur. Et preterea ſi intellectus poſſibilis eſt in corpore: eſt ĩ eo ut forma ſubſtantialis uel accidentalis: & ſic dat ei aliquod eſſe: & cõſequenter perficiat oportet: & cõſequenter eſt in eo perfectiue & ueracite r perficit corpus ſenſibile. Et ſi dicatur qđ corpori aſſiſtit, iã ſubſiſtit: contra iſtos. Et ſi dicatur ꝙ illud quidẽ perficit: ſed hoc ex quiditate ſua minime habet: hoc utiq; nihil eſt: quia forte nullũ accidens habet ꝙ ex ſua quiditate perficiat corpus ſenſibile ut ſic: quicquid tamen ſit de aliis: hoc nulla ex primis qualitatibus ſenſibilibus habet: ſed facit aliquod corpus eſſe ſenſibile ut ſic: unde intellectus a corpore non erit caliditate aut ſenſu ſeparatior. ¶ Et preterea ſi intellectus eſt in corpore exiſtenter: aut ergo in toto aut in parte: non in toto quidem: quippe ad cuiuſq; partis leſionem: eius prepediretur operatio: nec ſecundũ: quia idem eſſet iudicium de eo & ſenſu qui & ipſe ſenſibile corpus quiditatiue non perficit: conſequenter autẽ intellectus non niſi indiuidualiter reciperet. Et preterea ſi eſt in corpore exiſtenter: cum ſit ibi realiter: ſiue precedant eum qualitates ſenſibiles ſiue ſequantur: & q̃tus & extenſus: & diuiſibilis eſſet: conſequenter autẽ & calidus aut frigidus per ſe uel per accidens: & eiuſmodi: ſicut & ſenſus contra ariſto. 2. de aia.

¶ Scđo probatur idem. Quicquid apud ari. eſt corruptibile: etiam eſt alterabile: quia corruptio non niſi per contrarietatem ſm̄ quã alteratio inducitur. Sed intellectus poſſibilis apud ari. eſt inalterabilis: quia & impaſſibilis: patet in. 3. de anima tex. com. 3. quod de paſſione corruptiua ĩtelligitur oportet: que abicit a ſubiecto: ut patet etiam per iſtos expoſitores: unde neq; ab excellenti intelligibili patitur: niſi per accidens ratione corporis: ut libro eodem patet. Eſt ergo incorruptibilis & cõſequenter etiam anima rationalis.

¶ Tertio. Quicquid apud ari. eſt corruptibile etiam debilitabile ſit oportet ſicut & alterabile. Intellectus aũt poſſibilis apud ari. non eſt debilitabilis: ſicut nec nr̄ uiſus & a fortiori niſi gr̄a organi: qꝛ apud eũ ſi ſenex accipiat oculũ iuuenis utiq; uidebit ut iuuenis ut

dr in.1.de aia.Igitur idē q̄ prius sequat oportet. ¶ Quarto quicquid a corpore ē separabile:ita q̄ est quidē:& tñ non est corporis actus:est imortale apud ari.quippe quod sine corpore existit inalterabile est:q̄r & immobile ex.6.phy. Intellectus aũt possibilis eius modi est:q̄nquidem alique aie rationalis partes sunt separabiles. 2.de aia tex.com.xi.& iste esse nequeunt nisi intellectus agens & possibilis:ut in prima cōclusione probatũ est.Ergo idem. ¶ Quinto.Si apud aristo.intellectus possibilis est mortalis,aut corpus aut aliquid corporeũ sit oportet:ut patuit.Neutrum uero apud eũ est: quippe qui putat eum super actum suũ flecti ut in.3. de anima patet:q̄ nulla corporea uirt⁹ facere pōt:ut auice.docuit & experimur Ergo idē. ¶ Sexto.Si intellectus possibilis apud ari.est in corpore existenter ut spera accidens corporeum sit oportet:habēs determinatam naturam corpoream:cum nihil in genere sit uel in mundo quod in aliqua specialissima specie esse non oporteat:Hoc autem falsum esse liquet :quia omnia nequaq̄ intelligeret:ut ipsemet dicit in.3.de anima. Ergo idem. Sed dicitur q̄ est cognoscitiuus omnium de se formaliter:q̄uis per accidens impediatur respectu singulorum hoim.Sed contra hoc:tum quia sequitur q̄ in uniuersali possit intelligere(& loquor ex parte ītelligentis & nō obiecti) cum omnia possit intelligere:& non ut est in singularibus: quod est absonum:quia actus sunt suppositorum:tum quia natura ī suis operibus nō impeditur nisi raro:& per accidens:& huiusmodi nō est in omnibus sed in paucioribus solũ. ¶ Septimo. Nā ipse arist. 1.de aia tex.83.loquens de eo intellectu quo intelligimus dici.Rationabilissimũ est:hunc eē nobilissimũ & diuinũ ſm naturā. Et in 2.eiusdē tex.com.21.dicit.Intellectus & ꝑspectiua potētia uidetur genus alterum aie esse.& hoc solum contingere separari:sicut ꝑpetuum a corruptibili :relique aũt partes aie manifestũ ex hiis q̄ nō separabiles sunt.Intellectum ergo qui est pars anime aristo. dicit perpetuũ:quod ſm istos expositores de agente non pōt intelligi: quē apud ari.ponunt substantiā separatam, Circa istum aũt textũ qui contra eos euidenter concludit:sicco pede transeunt. ¶ Tertia Cōclusio. Aīa rationalis apud aristo.est immortalis. Probatur.1. Nam omne subiectum perpetuorum & imortaliũ accidentium: apud omnes philosophos ꝑpetuum & immortale est.Apud arist. aũt rationalis aīa perpetuorũ & immortaliũ accidētiũ subiectũ est

idest itellectus agentis & possibilis:qui partes seu potétie uel acci dentia anime sunt:ut patet per conclusionem primã: & immortales: ut patet per scd'am. Ergo apud aristo.aĩa rationalis ĩmortalis est.2.Nã apud aristo.ut patet.1.de aĩa tex.cõ.13.si anima habet operationẽ propriã(ĩtellige actu uel habilitate seu aptitudine)est separabilis a corpore:& consequẽter ĩmortalis actu uel aptitudine nõ em̃ est separata a corpore uel apta separari:nisi & esse apta nata sit: unde si absq; corpore operari põt:absq; corpore esse possit necesse est. Ipsa autẽ anima apud arist.propriũ opus habet utiq; actu uel aptitudine in quo corpus partẽ & cõmunionem habere nõ possit: quippe apud ipsum habet uirtutẽ & potestatem propriã in qua potentia separabilis est:inquit ipse.2.de aĩa tex.cõ.21.& intellect⁹ imixtus est corpori supple actu.3. de aĩa tex.com.4 .& si ppriã habet potẽtiã aĩa propriã habeat operationẽ necesse est:qr cuius est potentia:eius est & operatio:ut in libro de som.& uigilia ipsemet ari. astruxit.Ergo apud aristote.ĩmortalis sit noster animus oportet.

¶ Tertio.Nã omnis substantia operationẽ sine corpore habere nata immortalis est apud omnes:nullo reclamante & ratione liquet qppe quod sine corpore operari potest & si alterabile ẽ & sine corpore esse possit oportet:alioquin possibiliter operaretur quidem: nec tñ esset:liquet etiam idẽ p eam conditionalẽ quã supra ex prologo primi de aĩa ex aristo.deduximus:si aĩa inquit habet operationem propriã cõtinget eã separari:que conditionalis utiq; uera non esset:nisi omne tale esset immortale (quippe semper conditionalis uera necessaria cũ sit uniuersalẽ cathegoricã ĩcludat oportet: Anima aũt humana apud aristo.operationem habet sine corpore ut in.15.de animali.ca.3.clare patet ubi sic:mẽs sola inquit extrĩsecus accedit:eaq; sola diuina est:nihil enĩ cũ eius actiõe cõicat actio corporalis. Igitur apud eum aĩa rationalis immortalis sit oportet

¶ Quarto.Nã ipse idem in primo de aia tex.com.21.intellectus inquit.i.aĩa intellectiua:& pspectiua potentia.i.intellectus noster:uidetur genus alterum aĩe esse:alterum inq̃ subaudi a uegetatiua & sensitiua:& hoc solum inquit contingere separari:sicut perpetuum a corruptibili. Itẽ idem in.12.me.tex.cõ.17.Mouẽtes quidẽ igitur inquit cause:uel prius facto existentes:q̃ aũt ut ratio simul: quãdo enim sanatur hõ tunc est sanitas & figura eree spere simul & erea

ſpera. Si aũt poſterius aliquid maneat perſcrutandum eſt. In quibuſdam enim nihil prohibet: ut ſi eſt anima talis: nõ omnis: ſed intellectus: omnem namq; impoſſibile forſan. Vbi patet ꝙ cauſe mouentes ſm eum. i. efficientes ſunt effectibus priores: non autẽ forme: ſed ſunt ſimul: ut aĩa cum homine: utrum uero poſt effectum remaneat aliqua forma: dicit abſolute ꝙ aliq̃ manere poſſunt: ſed non forſitan omnes: & dicit forſitan: quia hoc determinandi non erat ibi locus: ut docuit diuus tho. dicit uero ꝙ alique poſſunt manere: ut ſi eſt anima talis: non omnis: ſed intellectus: ubi li ſi ſtat ꝓ quia q̃uis ſicut & de li forſitã dici poſſit. Nec prodeſt ſi dicatur ꝙ omnia ibi ponuntur ſub illa conditione ſi: quippe liquet ꝙ añ illã conditionem abſolute dixit: nihil prohibere: aliquã formam eẽ talem: & quod ſubditur: ut ſi ea ratiõe dicit que tacta eſt. Et ſic illum textum non. ſ. tho. modo uerum & com. intellexit (q̃uis in intellectus natura fallatur) & omnes pene expoſitores. Et hec de terrio.

¶ Quantum ad quartum preter ea que ſupra ſparſim ſoluta ſunt: unicum priucipale motiuũ predictorum reperi tale. Si intelligere eſt fantaſia aut non ſine fantaſia: non erit hoc ſine corpore: ut inquit ari. 1. de anima. Intelligere aũt non eſt ſine fantaſmate ut patet in. 3. de anima tex. com. 30. & 39. Nõ eſt ergo ĩtelligere ſine corpore conſequenter aũt nec anima. So. Ad horum ĩtellectum illud in primis notandũ ſit: ꝙ aſſumpta conditionalis licet ſit argumẽtatiue prolata ab ari. ut dictum eſt: uera tamẽ eſt ſi pariformiter & unomodo intelligatur antecedens & cõſequens. i. utrũq; actu: uel utrumq; aptitudine: ut ſit ſenſus. Si intelligere eſt fantaſia uel non eſt ſine fantaſia in actu: non eſt ſine corpore in actu ſiue non eſt ſeparatum a corpore in actu: ſi uero eſt fantaſia uel non ſine fantaſia in aptitudine: non eſt ſine corpore in aptitudine ſiue non eſt ſeparabilis a corpore. Dico aũt ꝙ eſt ſine fantaſia aptitudine: licet non actu in uita iſta mortali: & ideo eſt a corpore ſeparabilis licet non hac uita durante. Vnde in aptitudine loquendo negatur minor: ſiue poſitio antecedentis. Igitur ex preciſa organi excluſione nõ infertur ſeparabilitas in actu: ſecus uero in aptitudine: quia operationi que ſine organo eſt non repugnat eſſe ſine fantaſmate cum eliciatur a ſubſtantia ſpirituali per ſe ſubſiſtente: nec dependẽte a corpore: & que conſequenter eſſe poteſt extra corpus & habet poten

tiam propriã corpori non cõem que.s.omnino esse pōt sine corpore:& consequẽter operationẽ similiter propriã:quippe cuius est potentia eius quoq3 sit operatio oportet:ut dictũ est.Est aũt uerissime ista mens aristo.ut patet in.2.de aĩa tex. cõ.xi.ubi ut patuit sic dicit. Quod quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut partes quedam ipsius,si partibilis apta nata est,non ĩmanifestũ est:quarundam enim partium(.s.corporis)actus est ipsarũ.At uero ſm quasdam nihil prohibet propter id ꝙ nullius corporis sunt actus.hec ibi.Ex quibus liquet ꝙ sunt alique partes.i.alique potentie anime,que non sunt actus alicuius partis corporis,que sunt separabiles,ut intellectus uterq3:nt dictum est etiam si proisto tempore nõ operentur sine corporali obiecto.Depẽdere enim in operando a corpore ut ab obiecto:nõ tollit subsistentiã operantis:nã subsistunt bruta que nec uisionẽ nec quãcumq3 operationẽ habẽt inextrinseca a corpore ut obiecto:inde pendentẽ.Ex hiis aũt dissonantia quedam inter uiros illustres aufertur.Operari.n.sine corpore ut obiecto:sine contradictiõe infert operari sine corpore ut organo:econuerso aũt operari sine organo corporeo:apud aliquos non infert operari sine corporeo obiecto:& uerũ est sine tali obiecto in actu pro uita ista:apud alios aũt operari sine organo infert operari sine obiecto corporeo:&uerũ est in aptitudine:quippe qđ operatur sine organo licet nõ sine obiecto corporeo:sine organo sit oportet:cũ operari presupponat esse:quod autẽ sine organo ẽ a corpore non dependeat inesse oportet:consequenter autem intereunte corpore stabit:& tñ tunc non erit ociosum sicut nec substãtia queuis operabiẽ ergo sine obiecto corporeo seu sine fantasia. Hanc tñ disonantiam alii aliter tollunt.Ad argumentũ ergo dico primo ꝙ illam conditionalem ari.arguendo & inquirendo ĩnducit.dico.2.ꝙ in sensu aliquo uera est:quia si intelligere nõ est sine fantasia in actu:non est sine corpore in actu:& in aptitudine si in aptitudine:sed ex non esse sine fantasia in actu:nõ infertur non eẽ sine corpore in aptitudine:actio enim que a fantasia pẽdet solum ut obiecto ñ ñ organo elicita:est potentie q̃ corpori nõ initatur: consequenter autem pereunte corpore non peribit:uerum potius in suo subiecto ĩcorruptibili manebit,& tũc poterit eẽ sine fantasmate ente.Arguitur etiã.2.sic.Nã dictum est ꝙ in proposito pro-

prium & cõe triplicter dicitũr:organice obiectiue & partialiter. Si ergo proprium & cõe Primomodo capitur.secunda conditionalis non est necessaria.consequenter autem erit falsa.s.si est aliqd anime operum aut passionũ propriũ:continget ipsam separari quia stat corpus ad illã operationẽ concurrere modo.Tertio stat enim q aia excludat quãcunq3 partem corporis ab alicuius operationis cõione:& tñ sit ratio operandi toti cõposito primo: & sic operatio & non erit p organum & erit cõis.Nõ ergo exoperari sine organo:bene infertur separabilitas.So. Iam patet ex dictis: quia ille tertius modus concurrendi non est dabilis: & si daretur esset illa operatio cõis :primo modo idest organice qtum ad illud quod operationem modo primo cõem facit:quod est ratio corporis nõ ratio partis aut totius:ut supra dictũ est.Multa alia argumẽta fiũt ab aliquibus que omnia p predicta soluuntur. Ad perrettũ respõdi minime:quia de his ante eum scripseram:nunc uero respõdere non oportet:quia per fratrẽ Ieronimum fornariũ bachalarium:& per fratrem bartolomeũ pi anum: fundamenta eius euersa sunt.Et hec de tota ista questione.

¶ Aliquas esse substantias intellectuales:humana anima prestantiores. Capitulum Sextum.

PRincipiũ aũt aliud rursus nr̃e considerationis ex eo uel maxime lubet assumere:ut ex uere phie pricipiis cõtra fideles infideles xp̃ianos:qui xp̃i fidẽ minime ea reuerẽtia qua decet cõplectuntur: expeditionẽ paremus:ut q̃ in diuinis lr̃is & legũt & decredunt : aut uix credũt:ex uera phia docti credãt:& id uel in primis eẽ aliquas substãtias q̃ intellectu uigeãt aĩa hũana p̃stantiores.Nec.n.de itellectuali creatura ex pticipatione loquimur:cuiusmodi est hõ:intellectu pollẽs s̃m partẽ.i.aĩam:sed de ea q̃ est intellectualis cõplete quasi quedã pfecta & cõpleta natura subsistẽs.Qđ equidẽ multis pũctis efficiemus illo uel maxime supposito q deus sit: & q rerũ cã uolũtaria sit:qđ & theologi ac phi pbant:& null⁹ nisi isan⁹ decredit.Quis.n.exiguo uolumine omnia probarit. Supposita ergo sint hec. ¶ Punctũ primũ.Quia nr̃a cognitio ois a sensu icipit: q corporaliũ ẽ & corporalia nouit:hoĩes phi a pricipio de ueritate rex nãliũ cõquirẽtes:solã naturã corporeã capere potuerũt:adeo

ut nihil nisi corpora esse existimarent: et aiam ipsam nostram cõtra ea que monstrauimus corpus esse dicẽtes: quos etiam sequuti uidentur heretici manichei: deum lucem quãdam esse corpoream ĩfinitis spaciis distãtẽ rati: sic quoq; ãtropomorphite heretici: deũ lineamentis humani corporis figurarunt: nihil ultra corpora esse putantes. Sed posteriores philosophi ad incorporee substantie noticiam deuenere & horũ primus anaxagoras: qui a principio astruens oia corpora fuisse cõmixta coactus est supra corpora aliquid immixtũ & incorporeum astruere: quod corporalia cuncta mouẽdo ab inuicẽ ea distingueret. illud uocans intellectum mouentem & distinguentẽ oia quem religio & pietas christiana deum uocat Plato uero ad eiusmodi substantias incorporeas astruendas atq; mõstrandas. alia uia processit q. s. existimarit necesse fore ut ante omne participans ipso esse: aliquid eẽt abstractius participatũ: cõsequenter uero cũ omnia corpora sensibilia ea participent q̃ de ipsis predicantur naturas. s. generũ ac specierum: & aliorum que de ipsis uniuersaliter dicuntur: sicut socrates participat naturam hois (neq; em̃ in socrate est ois humanitas sed pars una humanitatis) equus ĩste naturã equi: & hic ceruus naturam cerui: etiam oium huiusmodi rerum naturas siue species posuit plato a sensibilibus abstractas subsistere: & has substantias separatas noiabat. Aristo. uero ad idẽ substantias. s. incorporeas astruendas processit ex motus celestis ppetuitate. Oportet. n. celestis motus (sicut & actionũ omnium ac motionũ) aliquẽ finem esse: qui equidem finis si non semper mõ uno se habeat: sed uel per se uel per accidens moueatur illũ celestẽ motum nõ semper uniformiter se habere necesse est: nã etiam id uidemus q motus naturalis grauiũ & leuium intenditur cũ fini. i. loco proprio uicinatur: aliter. s. se habente fine motus q̃ prius: propter maiorem uel minorem propinquitatẽ ad mobile quod mouetur. In motibus autem celestiũ corporũ uniformitatẽ semp obseruari perspicuum est: (unde & astronomi p millia annorum ante enunciare possunt futuras ecclypses) ex qua etiam ppetuitatẽ huius motus ari. argumentatus est. Oportebat igitur eum astruere finem huiusmodi motus nec per se nec per accidens moueri posse: consequenter autem illum non esse corpus: qđ semp est mobile. Igitur ei necessarium fuit astruere substantiam aliquam omnino

a corpore separatā:q̄ respectu celestis mot⁹ finis esset:& grā cuius.
¶ Punctum secundū. Tres aūt iam dicte positiões in hoc diffide-re uidentur:ꝙ anaxagoram quidem ꝯm principia ab eo supposita unicam immaterialem substantiam asseuerare oportuit. Platoni autem multas ponere incumbebat:& inuicem ordinatas:saltē ad numerum & ordinē sensibiliū specierū quas abstractas astruebat: quicquid de generibus aut aliquibus transcendentibus dicat. Posuit.n.primū abstractum quod essentialiter:& unum & bonū esset: & consequenter diuersos ordines intelligibiliū, ut etiam dicetur. Aristo.quoqꝫ ideo posuit plures ꝙ in celo appareant multi motus apud eūppetui &uniformes:cuiuslibet aūt mot⁹ eiusmodi oportet eē aliquē finē propriū, qui substantia est incorporea,ut patuit:cō sequenter autem necesse fuit eum ponere multas substantias icor poreas ordinatas ꝯm numerum & ordinem celestium motuū:nec excessit ultra:quippe qui in suis philosophicis documentis hoc ha buerit propriū:a manifestis minime discedere. Sed iste uie trestriū philosophorum,christiane pietati nō sunt multū accōmode:quip pe qui nec cum anaxagora sensibilium mixtionem ponimus: nec uniuersalium realem abstractionem cū platone,nec celestis mot⁹ eternam perpetuitatem:cum aristotele & consequenter ad mani-festationem instituti nostri,aliis uiis incedamus oportet.
¶ Punctum tertiū. Ostensuri ergo sumus ex diuina prouidentia: (q̄ rebus oībus ꝑfectionē ꝯm eaꝝ modū optime assignauit) conse quens fuisse ꝙ quedā substantie intellectuales crearentur:in sūmo rerum uertice constitute. Primo. Nā tunc effectus maxime perfe-ctus est,quando redierit in suum principium,unde & figurarum ꝑ fectissima circulus est,& motuum omniū qui circularis est, ꝙ in his ad principium redeatur. Redeūt uero ad suum principium,& singule & omnes creature ea ratione qua principii sui similitudi-nem attingunt ꝯm esse suum suáqꝫ naturam quod in quadam assi milatione est,in qua perfectionē nācíscuntur sicut & oēs effectus perfectos dixeris,ubi causa agenti similantur:ut ignis igni, & hō homini generanti:& domus arti edificatorie. Cum igitur diuinus intellectus & uolūtas ꝑductarum creaturaꝝ principiū sit:(sicut & oīm artificatoꝝ intellect⁹ & uolūtas artificis) deus.n.mūdū fecit: & nō nisi uolés ut artifex:ad uniuersi ex creaturis cōstituti ꝑfectio

nem necessariũ fuit aliquas eẽ intellectuales in itellectuali nã deo cõsimiles. ¶ Secundo. Supra pfectionẽ primã in rebus addit pfectio secũda, quippe due perfectiones finite aliquid plus sint: oportet q̃ altera tm̃. Sicut aũt ad perfectionẽ primã rei esse eius & natura cõcurrit: sic rei operatio ad secũdã. Igitur ad cõsumationẽ uniuersi pfecti: eẽ aliquas creaturas oportuit: q̃ redirẽt in deũ, nedum nature uerũetiã operatiõi similime: q̃ equidẽ aliter q̃ per actũ intellectus & uolũtatis esse non põt: quippe nec deus aliter erga seipm operatur. Igitur ad optimã pfectionem uniuersi, oportuit aliquas esse creaturas intellectuales. Tertio. Ad hoc ut pfecte diuine bonitatis representatio per creaturas esset, non solũ q̧ res bone fierent. uerũetiam q̧ ad alioꝝ bonitatem agerẽt oportuit: quippe & deus & bonus est & aliis bonitatẽ largitur. Perfecte aũt aliquid alicui in agendo similatur, qñ non modo eadẽ est spẽs actionis, uerum etiã idem modus agendi. Ad summã igitur reꝝ perfectionẽ: oportunum fuit, ut creature essent alique q̃ agerent eomodo quo de⁹ qui per intellectũ & uoluntatẽ agit: ut dictũ est. Quarto. Similitudo effectus ad eã causam quã efficientẽ dicunt: in ipsa forma effectus cõsistit, q̃ in agente preest: agit. n. omne agẽs simile in ea forma qua agit. Hec aũt agentis forma plerũq; in effectu ipso eque & in eadẽ natura. ut in agente erat recipitur: ut cũ ignis ignem & homo hoĩem generat: plerũq; uero recipitur mõ longe inferiore: sicut domus q̃ in mente artificis intelligibiliter existens quid spirituale est, & tñ in rebus materialibus materialiter recipitur: uidelicet in lignis lapidibus & cemento. Igitur uniuersi summa pfectio id exquirit: ut non mõ ꝺm secundã uerũetiã ꝺm primã assimilationem creature deũ imitentur. Forma aũt qua deus creaturã efficit, forma est intelligibilis seu intellectualis eius cõceptio: est. n. agẽs p intellectũ ut dictũ est. Ad summã igit̃ uniuersi pfectionẽ: creaturas aliquas eẽ necesse ẽ: in q̃bus ꝺm se forma diuini itellect⁹. & exprimatur & imprimat̃ qđ est eas eẽ natura intellectuales. Quinto Ad efficiendum creaturas deũ mouet aliud nihil nisi sua bonitas quã rebus aliis cõicare statuit: per modũ assimilationis ad ipsum quippe qui in agendo finẽ aliũ q̃ seipsum qui sua bonitas est habere nequit: alioquin aliquid foret eo nobilius. Inuenit̃ aũt unius similitudo i alio dupliciter; & quidẽ in pmis q̃tũ ad eẽ nature ceu

similitudo caloris ignis in re est ignita p illũ:deinde uero ſm cognitionẽ:ueluti est similitudo ignis ĩ uisu aut tactu:ut igiť diuina similitudo ĩ reb⁹ pfecte sit modis possibilibus,diuinã bonitatẽ rebus modis p̄dictis duobus cõicari oportuit.s.in essendo & cognoscendo.Eã uero cognoscere sol⁹ intellect⁹ põt:quippe q̃ sub sensu nõ cadat.Igiť creaturas intellectuales eẽ necesse fuit.Sexto. In oĩbus q̃ decẽter ordinata sũt:hitudo scd'oꝝ ad ultima imittať hitudinẽ primi ad oĩa secũda & ultima:licet qñq; deficiẽter. Deus aũt oẽs in se creaturas cõprehẽdit(quippe q̃ sit prima cã uirtute continens oẽs effectus)& hoc in corporalibus creaturis representať & oñditur licet p aliũ modũ:qñquidẽ semp corpus superius inferi⁹ cõtinet & cõprehẽdit:tñ ſm extẽsionẽ q̃titatis:cum creaturas oẽs deus mõ simpliciore &ꝑminime q̃titatis cõtineat:ut igiť nec ĩ hoc mõ simpliciter cõtinẽdi,dei imitatio deesset creaturis,creature intellectuales facte sunt:q̃ corporales cõtinerẽt:nõ quidẽ extẽsione q̃titatiua:uerũ p intelligibilẽ modũ:quippe qd' intelligiť in intelligente ẽ & eius intellectuali opatione cõprehendiť. Sic ergo liquet supra aĩam hũanam eẽ aliquas substãtias intellectuales:quas phi intelligentias:diuine lr̃e angelos uocãt.i. nuncios:ꝙ nobis.s. ãnũcient diuina. ¶ Punctũ quartũ.Ex dictis uero iã ostẽdi posset:nullã substantiã ex toto intellectualẽ eẽ corpus.¶ Primo. Nullũ.n.corpus (ea ratione qua corpus:secus ut cã effectiua)aliud cõtinet nisi q̃titatiua mẽsuratione:unde & se toto aliquid totũ continet:& partẽ parte: maiorẽ quidẽ maiore:& minorẽ minore. At uero intellectus non comprehẽdit rem intellectã eiusmodi q̃titatiua cõmensuratione:cũ se toto intelligat & cõprehẽdat totum& partẽ,maiora quoq; in q̃titate:& minora. Igitur nulla substantia ex toto intelligẽs est corp⁹. ¶ Scd'o.Corpus nullũ corporis alteri. substãtialẽ formã põt excipere:nisi interueniẽte corruptione suam perdiderit:ut experimenta testãtur.Intellectus aũt ex eo ꝙ corporum omnium formas exceperit:corrumpitur minime.uerũ perficiť magis:intelligẽdo.n.pficitur:intelligit aũt ex eo uel maxime ꝙ in se intellectoꝝ formas excipiat.Igitur sequitur idẽ quod priore rõne.¶ Tertio.Indiuiduoꝝ eiusdẽ speciei diuersitatis pricipiũ est diuisio q̃titatiua materie:hui⁹.n.ignis forma ab ignis illius forma nõ alia ratione secernitur, nisi ꝙ sint in diuersis partibus per

quas materia diuisa est. Haud dubiũ diuisione q̃titatis solius sine qua materia utiq; indiuisibilis est. Quod aũt recipitur in corpore s̃m q̃titatis diuisionẽ recipiatur oportet. Ergo forma nõ recipitur in corpore nisi ut indiuiduata. Si igitur itellectus esset corpus: formẽ rerũ intelligibiles in eo minime reciperent, nisi ut indiuiduatẽ. Intelligit uero intellectus res p reꝶ formas apud se habitas. Nõ ergo itelligeret uniuersalia, sed particularia sola, quod falsum experimur. Ergo idem. ¶ Quarto. Secundũ suã speciẽ solam agit oẽ agens, quippe cuilibet agenti sua forma a qua speciẽ nãciscit, est agendi principiũ. Igitur si intellectus corpus est, intellectus operatio ordinẽ corpoꝶ non excedit. Igitur sola corpora intelligat necesse est, cuius oppositũ experimur in nobis, qui nõ sumus intellectus, sed habemus intellectũ. i. animam intellectiuam. Ergo idẽ ¶ Quinto. Si substãtia intellectus ẽ corpus, aut finitũ igit aut infinitum corpus sit oportet. Nõ aũt erit corpus infinitũ, quippe tale esse nõ posse actu, in phisicis ostẽsum est, & nos supponamus. Igitur si corpus est, corpus finitũ est. Hoc non esse impossibile uel ex hoc pateat, q in nullo finito corpore infinita potẽtia eẽ põt, ut ẽt in phisicis demõstratũ est: potẽtia uero intellect9 quodãmõ infinita ẽ, quippe q infinitũ intelligat numeroꝶ spẽs semp augendo: & similiter figurarũ ac ꝓportionũ, uniuersale quoq; cognoscit puta hoiem uel animal, qd̃ s̃m suũ ambitũ uirtute infinitũ est, quippe quod infinita indiuidua sub se cõtinere possit. Ergo substãtia intellectualis corpus nõ est. ¶ Sexto. Impossibile ẽ duo corpora in iuicem se cõcludere & cõtinere, quippe cõtinens semp cõtentũ excedat oportet. Duo uero intellect9 se inuicẽ continẽt & cõprehendũt quippe qui seinuicẽ intelligũt. Ergo idẽ. ¶ Septimo Nullius corporis actio sup agens ipm reflecti põt ostẽsum ẽ. n. in phisicis nullum corpus a seipso moueri nisi forte s̃m partẽ: ita uidelicet q una pars eius mouẽs sit, & alia mota. Intellectus uero supra seipm agẽdo reflectit, quippe qui seipm nõ s̃m partẽ modo: uerũ etiã s̃m totum [illegible] Ergo idẽ. ¶ Octauo. Actio corpis ad actionẽ aliquã mi[illegible]: sicut nec motus ad motũ: ut in phisicis probatũ est. Actio sũt substãtie intelligentis, ad actionẽ terminari põt qppe intellectus sicut rẽ intelligit, ita & se intelligere utiq; intelligit: & se intelligere ipsum intelligere, & sic in infinitũ. Vnde sustantiam

ex toto itelligentē esse corpus ipossibile ē. Que uero habet intellectiuā,& partē nō intellectiuā,ut hō:corpus utiq; esse pōt.

¶ Aliquas eē substātias intellectuales icorporeas. Capi. Vii

ET si uero ex dictis iā haberi potest aliquas esse substātias intellectuales:omnino incorporeas:quas phi itelligentias,christiana uero pietas angelos dicit:id tamē clarius ex sequentibus punctis elucescet.

¶ Primū. Nulla substantia intellectualis alteri corpori elementari uniri ut forma pōt:q̄ humano. Notanter dicitur elementari,quatenus a celestibus preseruemur:de quibus an animas habeant,ut sol luna & uniuersaliter astra:dubitatio & iter phos:& inter ipsos theologos fideles extitit:quā equidem questionē consulte pretereo q̄ nostro instituto nihil attinet. Notanter etiā dicitur ut forma,ppterea q̄ aliud sit esse motorē,atq; aliud eē formā unde qui celestia corpora ab intelligentia animali formaliter negant,admittunt tn̄ intelligentiam etiam eis uniri ut motorē mobili & equidē naturaliter proportionato,& cōmensurato ac proprio. Sic ergo pn̄s punctum deducitur philosophice. Si enim natura intellectualis alteri corpori elementari q̄ humano unitur,ut forma:utiq; aut mixto aut simplici unietur oportet:cum inter hec mediū sit nullum. Non pōt aūt uniri mixto quia illud a toto suo genere oporteret esse cōplexionis maxime tēperate iter omnia mixta:cū talia cernamus tanto nobiliores formas sortiri:q̄to magis ad cōplexionis temperamentum attingunt: consequenter autem quod formam nobilissimā utpote substantiam intellectualē nanciscitur:tēperatissimum sit oportet:unde etiā uidemus carnis molitiem & tactus bonitatem:equalitati cōplexionis attestātia:signa esse bonitatis itellectus. Complexio uero maxime equalitatis una tantum sit oportet:& ea est que humano corpori cōgruit. Igitur si intellectualis substantia alicui corpori mixto uniatur,illud eiusdem nature cum humano corpore sit oportet, forma quoq; eius necessario eiusdem nature erit cū humana anima:& consequenter inter hoiem & animal illud differentia specifica minime erit. Similiter āt neq; corpori simplici,puta uni quattuor elemētoꝝ,uniri pōt intellectualis substantia. Primo. Nā unūquodq; corpus eiu

modi & in toto & in partibus simile est; eiusdē. n. nature ac spēi: totus aer & pars aeris ē: & tota aqua & aque pars: habet. n. eundē motū & itidē de aliis ē. Similibus aūt mobilibus & motib⁹: simi les forme debent. Si igitur dictoꝝ corpoꝝ aliqua pars animata sit aīa itellectuali. puta aeris: aer totus oēsq; aeris partes eadē ratiōe ea aīa erunt animata. Hoc aūt manifeste & plane falsum est, nulla. n. operatio uitalis in aeris aut alterius elemēti partibus apparet. Nō igit alicui parti aeris uel similiū corpoꝝ: substantia intellectualis unitur ut forma. ¶ Secūdo. Si alicui corpoꝝ simpliciū substantia aliqua intellectualis unitur ut forma, aut intellectū tm̄ habebit aut etiā potētias alias, puta sensiuas aut nutritiuas, ut in hoīe liquet. Et eqnidē si intellectū tantū mō habet: corpori frustra uniat opor tet oīs. n. forma corporis aliquā habet operationē ꝓpriā p corpus intellectus aūt nullā habet operationē ad corp⁹ ptinentē: nisi fm q mouet corpus: ītelligere. n. nō est operatio talis q̄ p corpus ex pleatur ut ꝓbat ari. 3. de aīa: & pari rōne etiā uelle, elementoꝝ etiā motus sunt a mouentibus naturalibus. i. generātibus: nec mouent seipsa, unde ꝓpter eoꝝ motū ea esse aīata non oportet. Si uero di cta substātia habet ēt alias potentias aīe: cū partes ille aliquorū or ganorū partes sint, oportebit in partibus elementoꝝ diuersitatem organoꝝ esse, quod sensui & simplicitati eoꝝ utiq; repugnat. Nō ergo substātia intellectualis alicui elemēto aut eius partibus uniri pōt. ¶ Tertio. Quanto aliquod corpus est propinqui⁹ materie pri me, tanto est ignobilius: quippe quod magis in potētia & minus ī actu cōpleto sit. Elemēta aūt ipa: materie prime sunt ꝓpioa q̄ mi xta corpa, cū & ipsa sint mixtorū corpoꝝ materia prima. Sūt igit elementoꝝ corpora fm speciē suā ignobiliora corporibus mixtis Cū ergo nobilioris corpis nobilior forma sit oportet: īpossibile est formaꝝ nobilissimā aīam. s. intellectualē elementoꝝ corpori bus uniri. ¶ Quarto. Si corpora elementoꝝ aut eorum partes aliq̄ nobilissimis animabus q̄ sunt intellectuales aīe, animata forēt q̄to aliqua corpora elementis uiciniora sunt propinquiora quoq; ad ui tam sint oportet: q̄ est ab anima. Hoc uero minime apparet: uerum contrarium magis: nā plante minus hn̄t de uita q̄ bruta: cū tn̄ ele mento terre uiciniores sint: mineralia quoq; q̄ adhuc ꝓpiora sunt de uita hn̄t nihil. Nō igitur substantia intellectualis aut elemento

aut parti elementi unit. ❡ Quito. Nã oîm uiuẽtium corruptibiliũ uita:p cõtrarietatis excellentiã corrũpat̃ oportet:bruta.n.& plantæ ab excellẽti calido & frigido humido ac sicco mortificat̃. In cor poribus uero elemẽtoꝝ harũ contrarietatũ excellẽtie p̃cipue sunt. Impossibile igit̃ ẽ in eis eẽ uitã & cõseqnẽter intellectualẽ substã tiã eis esse unitã eomõ quo forma. ❡ Sexto. Elemẽta & si ꝑm totũ sũt ĩcorruptibilia:partes tñ singule corruptibiles sunt:utpote q̃ cõ trarietati subiecte sint. Igit̃ si he partes substãtias cognoscẽtes hñt unitas, maxime uidet̃ eis cõpetere uis discretiua corrũpentiũ: que equidẽ sensus tactus ẽ:q calidi & frigidi:ac similiũ cõtrarietatũ di scretiuꝰ ẽ:propter qd̃ ẽt quasi necessarius ut a corruptione p̃seruet oîbus animalibus adest. Hũc aũt sensum ineẽ corpori simplici im possibile utiqꝫ sit oportet:cũ organũ tactis oporteat cõtrarietatibꝰ actu carere:& si nõ potẽtia quod solũ in mixtis tẽperatis cõtingit Igit̃ ĩpossibile dixeris aliquas elemẽtoꝝ partes aîatas fore aîa co gnitiua nedũ intellectiua. ❡ Septimo. Oẽ corpus uiuẽs aliquo mõ ꝑm aîam localiter moueat̃ oportet:nã corpora celestia si tñ aîata sunt circulariter rotata mouent̃:aîalia uero pfecta motu ꝓgressiuo ostrea uero & similia motu dilatationis & cõstrictiõis:plãte quoqꝫ motu augmẽti & decrementi quod ẽ utcũqꝫ localitermoueri. Sed in elemẽtis motus q sit ab aîa apparet nullus:sed naturalis tm̃mõ sursum uel deorsum :aut circularis q̃tũ ad ignẽ aut aerẽ attinet: q̃ ex celi motu & ipsa rotantur, Nõ sunt igitur corpora uiuentia.

❡ Pũctũ secũdũ. Si uero dicat̃ ꝙ substãtia ĩtellectualis:& si elemẽ to uel pti eiꝰ nõ unit̃ ut forma:unit̃ tñ ut motor:ꝓprius & cõna turalis eo mõ quo ĩtelligẽtie corpibꝰ celestibꝰ uniunt̃:ut ĩfra ꝓba bit̃. Primũ qdẽ in aere hoc dici ĩpossibile ẽ. Nã cũ pars aeris p se ip̃m terminabilis nõ sit:nõ põt ps eius aliq̃ determinata motũ ꝓ priũ hr̃e gr̃a cuiꝰ rei ĩtellectualis substãtia illã motura iũgat̃. Et p̃ terea si qua substãtia ĩtellectualis unit̃ alicui corpi nãliter:sicut mo tor ꝓprio mobili:oportet substãtie illiꝰ uirtutẽ motiuã limitari ad corpꝰ mobile cui nãliter unit̃:nã cuiuslibet motoris ꝓprii uirtus in mouẽdo ꝓpriũ mobile nõ excedit:alioquin nã operãdo super efflueret faciẽdo p maius quod eque bñ põt facere p minus. Ridi culũ aũt uidet̃ dicere:uirtutẽ cuiusqꝫ substãtie intellectualis aliquã determinatã partẽ alicuiꝰ elemẽti aut corpꝰ mixtũ in mouẽdo nõ

excedere. Non ergo dicendũ uidetur ꝙ aliqua substantia ĩtellectua lis uniatur alicui corpori elemẽtari, aut simplici aut mixto natura liter: ut motor nisi etiã sibi uniatur ut forma. Preterea motus corporis elementaris ex aliis principiis causari potest: q̃ ex substantia intellectuali. Igitur superfluũ esset grã motuũ hmõi substãtias intellectuales corporib⁹ elemẽtaribus naturaliter uniri. Ex hiis uero correlarie liceat inferre, falsam eẽ opinionẽ apuleii: & quorũdam platonicoꝝ qui dixerunt demonia esse aĩalia corpore aerea: mẽte rationalia aĩo passiua tpe eterna: falsam quoq; itidẽ esse quorũdã gentiliũ sententiã, ꝙ elementa sint animata, ac perinde more deorum colenda: falsam itidem eẽ opinionẽ dicentiũ angelos & demones hr̃e corpora naturaliter unita: q̃ quidẽ corpora de natura esse superioꝝ uel inferioꝝ elementorum astruebant.

¶ Punctum tertiũ. Sunt ergo alique substantie ĩtellectuales corporibus nõ unite, quas intelligẽtias uel angelos dicũt siue bonos siue malos, ut uero xp̃iani qui theologis minus q̃ philosophis credunt erubescãt; rationẽ ari. ad hoc probandnm ultimo loco relinquentes, id ex sacris theologis astruamus, ut hoꝝ rõnes q̃tum numero & uirtute aristotelice prestẽt, quisq; uel rudis intelligat.

¶ Arguitur ergo sic. Primo. Nã quod supra aliasostẽsum ẽ: & nũc ab omnibus est cõfessum. supponẽtes: uidelicet ꝙ destructis corporibus humanis substãtia intellectualis quasi ꝑpetua maneat, sic proceditur. Nã si substãtia intellectus, q̃ remanet una sit oĩm (sicut quidã. i. auerroes & auerroiste dicunt aut uerius fingũt) necessario sequitur eã ẜm suũ esse a corpore esse separatã, sicq; nostra intẽtio stabilita est: ꝙ. s. aliqua ĩtellectualis substãtia. sine corpore subsistat At uero si corporibus destructis plures intellectiue aĩe manẽt, aliquibus substãtiis intellectualibus, sine corpore subsistere cõueniat oportet: ꝓsertim cũ aĩam de corpore transire ad corpus: aliasostẽsũ est & nũc supponat̃ eẽ ĩpossibile. Nõ tñ aĩab⁹ cõuenit ꝑ se ea subsistẽtia quã hñt a corpe separate: sed ꝑ accidẽs tñ, cũ naturaliter sint corpoꝝ forme & naturaliter appetãt eẽ in corpore ut experimur: & ꝓbat̃ rõ, quippe oĩs pars in suo toto esse cupit. Vñ hinc naturali rõe ẽt ad futurã resurrectionẽ argumẽtamur. quasi. s. esse aĩe extra corpus cũ sit cõtra naturam nõ possit esse perpetuũ. Cum autẽ eo ꝙ est per accidẽs, prius sit id quod est ꝑ se oporteat: etiã aliquę

substãtie

substantie separate aiabus priores p se separate sint oportet. ¶ Secūdo. Quicqd de ratione gn̄is ē:puta aialis de rōne quoq; spēi sit oportet,puta hois,nō tn̄ econtra de rōne gn̄is est quicquid ē de rōne spēi:sicut rōnale de ratione est hoīs:nō aūt aialis. Quicquid uero est de rōne spēi & nō gn̄is:ut rationale:nō est necesse oibus spēbus generis inesse.multe.n.sunt brutoꝝ seu irrationabiliū animalium species.Substantie aūt intellectuali cōuenit ſm suū gen⁹ ꝙ sit per se subsistens,cū habeat p se operationē.i. intelligere:qđ nullū habet organū corporale p qđ expleat: imo oportet ab oī corpore eē denudatū:alioquin intelligere nequiret oia corpora: ut deducit ari.sicut nec pupilla uideret oēs colores si aliquē haberet innatū.De ratione uero rei p se subsistētis nō est ꝙ alteri uniat alioquin ois substātia corporea in spē cōpleta uniret alteri:ad cōstituendā aliā in infinitū:qđ est insanire.Nō est igit de rōne substantie intellectualis ſm suū genus ꝙ sit corpori unita:& si hoc sit de ratione alicuius substantie intellectualis q̄ est aīa. Sunt igitur aliq̄ substātie intellectuales corporibus nō unite. ¶ Tertio. Nam superior in suo ultimo semp inferiorē cōtingit in eius supremo, sicut & in corporibus integrātibus mundū supficies cōcaua superioris & cōuexa inferioris adeo se cōtingunt ꝙ mathematice siue situ,sūt una:phisice tn̄ siuesubiecto sunt due.Natura aūt itellectualis ē corporali superior:& eā cōtingit ſm aliquā partē sui q̄ est aīa rationalis.Oportet igitur ꝙ quēadmodū corpus pfectū rationali uel intellectiua aia in genere corpoꝝ supremū est:ita aia rationalis:q̄ unitur corpori in gn̄e sustātiarū intellectualiū infima sit.Sūt igitur alique intellectuales substātie,nō unite corporibus,superiores aia ſm ordinē nature. ¶ Quarto.Si quid i genere quopiā iperfectū inuenitur:ante illud in gn̄e eodē nature ordine aliquid perfectū sit oportet:perfectū.n.imperfecto natura prius est:qr hoc indiuiduum quod modo generatur puta bos aut equus uel homo: prius imperfectū fit,deinde uero perfectum:in quolibet tn̄ genere horum oportet imperfecta a perfectis oriri,non ecōtra: Unde simpliciter perfecta sunt priora & actus prior potentia ut patet in.10. meta.Forme aūt q̄ sunt in materiis :actus ipe:fecti sunt: quippe q̄ nō habeāt esse cōpletum.Sunt igitur alique forme que sunt actus completi per se subsistentes in completo esse uel specie. Omnis

uero forma per se absq; materia subsistēs & substātia intellectua lis:immunitas.n.materie cōfert esse intelligibile cuius signum est quia unūquodq; est cognitiuū magis uel minus sm remotionem a materia unde maxime materialia nō cognoscunt uel elementa mineralia & plante:& cōsequenter q est in summo gradu immaterialitatis:ut qr est immateriale in summo gradu cognitionis q est intellectiuū esse sit oportet,sm regulā logicalem:sicut sic adsic & magis ad magis,ita maxime ad maxime.Sunt ergo alique substantie intellectuales corporibus non unite. ¶ Quinto.Substātia sine quantitate esse pōt:& si non econtra: substantia.n. aliorū generum prima est tēpore ratione & cognitione apud phos. Nulla aūt substantia corporea est sine quantitate. Possunt igitur quedā esse in genere substātie absq; corpore omnino.Oēs aūt nature possibiles in rerum ordine inueniuntur,aliter.n.uniuersum imperfectum esset,in sempiternis etiā non differt esse & posse.Sunt igitur alique substantie absq; corporibus subsistentes post primam que deus est,qui in genere non est:ut per se cōfessum est. & supra animam que corpori unita est ¶ Sexto.Si ex duobus aliquibus inuenitur aliquid cōpositum & alterū eorū inuenitur per se, quod est minus perfectum:etiā reliquum quod est pfectius,& reliquo minus egens per se inueniatur necesse est. Inuenitur aūt aliqua substantia cōposita ex substantia intellectuali & corpore, ut per se de homine patet:corpus aūt inuenitur per se sine natura intellectuali sicut in brutis ac plantis,& in omnibus inferioribus corporibus. Igitur multo fortius substantie intellectuales corporibus non unite:inueniantur oportet.¶ Septimo.Substantiā rei sue operationi proportionatā eē necesse ē:q operatio rei actus sit & bonū substātie operantis:maximeq; ea quā immanentem uocant:actus enim in susceptiuo disposito & cōuenienti sit oportet. Substantie autē intellectualis operatio propria intelligere est,ut cōfessum est. Igitur intellectualē substantiā talem esse oportet:que dicte operationi congruat.Intelligere autē cū operatio sit per organū corporeū nō exercita(nullus.n.phus aut medicus unq potuit intellectui organum designare:sed solū fantasie & ceteris sensibus) nō indiget corpore nisi ea ratione q intelligibilia a sensibilibus sumunt:ois enim nostra cognitio a sensibus proficiscitur ari.& experiētia do

centibus. Hic aũt modus intelligendi impfectus est: pfectus. n. est: ut ea intelligantur q̄ ꝯm suã naturã intelligibilia sunt: ꝙ uero nõ intelligant nisi ea q̄ ꝯm se intelligibilia nõ sunt; sed fiunt intelligibilia p intellectum accipientẽ ac abstrahentẽ a sensibus: imperfectissimus modus intelligendi est. Si igitur ante omne imperfectũ in quolibet genere oportet esse pfectum aliquod: ut probatũ est: oportet añ aĩas humanas intelligẽtes p dictũ impfectũ modum: aliquas eẽ ĩtellectuales substãtias q̄ ea ĩtelligant, q̄ ꝯm se ĩtelligibilia sunt, a sensibus cognitionẽ minime capiẽtes: ac per hoc oĩno a corporib⁹ separatas. ¶ Octauo ac ultimo argumentatur p rationem aristo. Nam ipse. 12. me. tex. cõ. 43. sic argumentatur. Motum continuum regularem & q̄tum in se est indeficientẽ oportet esse a motore qui nec per se nec per accidens moueatur: propter ea. n. motus animalium non est perpetuus quia mouens. i. aĩa per accidens mouetur moto corpore: & cõsequenter mouẽs non semper est in eadem dispositione mouẽdi: plures etiam motus oportet eẽ a pluribus motoribus. Motus aũt celi continuus & regularis & q̄tum in se est indeficiens est: & preter primum motũ sunt multi tales motus in celo: ut astrologorum consideratio manifestat. Igit esse oportet plures motores qui non moueantur nec p se nec per accidens. Nullum aũt corpus mouet motu locali precise nisi localiter moueatur: quippe oportet ꝙ impellat uel trahat uel giret: q̄ omnia sine locali motu mouentis minime perficiũtur: motor autem incorporeus unitus corpori mouetur per accidens ad motũ corporis: ut de anima liquet. Oportet igitur esse plures motores: qui non moueantur: neq; sint corpora neq; corporibus uniti. Motus aũt celestes sunt ab aliquo intellectu, ut infra probabitur. Sũt igitur plures substantie intellectuales corporibus non unite. Quod etiam dio. 4. ca. de di. no. firmat dicens angelos & immateriales & incorporeos esse. Per hoc uero saduceorum positio tollitur: qui dicunt spiritum non esse. Et positio antiquorum naturalium: qui dicebant omnem substantiã esse corpoream. Et positio orige. ꝙ nulla substantia post diuinam trinitatem absq; corpore subsistere potest. Et positio multorum aliorum ꝙ angeli & boni & mali habeant corpora naturaliter unita.

¶ Punctum quartũ. Substantie intellectuales incorporee ab aĩa

hũana specifice distinguũt. ¶ Primo. Maior est differẽtia aie hũane ad substãtiã separatã q̃ unius talis substãtie ab alia. Substantie aũt separate oẽs adinuicẽ spẽ distinguũt: ut ostendet pũcto sequẽti. Multo igit magis: & substãtia separata quã intelligentiã dicunt specie differt ab aia. ¶ Secũdo. Vnaqueq res habet propriũ eẽ: fm rõnẽ sue speciei: quorũ.n. ratio essendi diuersa est: horũ spẽs quoq diuersa sit oportet. Esse uero humane aie & itelligẽtie nõ est uni⁹ rõnis: nã in eẽ substantie separate corp⁹ cõicare nõ põt: sicut in eẽ hũane aie põt: qppe q̃ fm esse unit corpi sicut forma materie. Aia igit hũana ab angelicis spiritib⁹ spẽ differt. Tertio. Qd' fm seipm speciẽ habet: cũ eo qd' fm se speciẽ nõ habet: eiusdẽ spẽi eẽ neqt. Substãtia aũt separata habet p se speciẽ ut liqt: qr pars cõpositi ex mã & forma eẽ nequit: eẽt.n. corporea: aia uero speciẽ p seipsã nõ habet: sed pars ẽ hũane spẽi. Impossibile est igit q eiusdẽ speciei sit cũ substantiis separatis. ¶ Quarto. Spẽs rei ex propria operatione pcipit: operatio.n. uirtutẽ & uirtus essentiã demõstrat. Propria aũt operatio aie humane ẽ intelligere accipiẽdo a fantasmatibus & sensibus ut experientia testatur nõ aũt substãtie separate cũ non habeat organa corpora: in quibus oportet eẽ fantasmata & sensus unde ẽ alius oino modus intelligẽdi utriusq. Nõ sunt igitur hec eiusdẽ nature uel spẽi. ¶ Quinto. Vbi sunt partes diuerse & multo fortius ubi unũ habet cõpartẽ & non aliud: nõ põt eẽ species una quippe cũ partiũ diuersitate nõ stat unitas totius. Sed intelligẽtia & aia humana sunt eiusmodi: qr aia habet corpus cõpartẽ homis: intelligentia aũt est sine corpore ut pbatũ est. Nõ sunt ergo unũ specie rõnalis aia & angelus. ¶ Punctũ quintũ. Sed neq aliq due intelligẽtie cõueniunt in una specie: uerũ omnes sunt specie differẽtes. ¶ Primo. Ostẽsum est.n. q intelligẽtie sunt quedã quiditates sine corpore subsistentes. Species aũt rei est quã significat diffinitio: q̃ signum est quiditatis rei. Vnde quiditates subsistẽtes sunt spẽs subsistẽtes. Plures ergo substãtie separate esse nõ possunt nisi sint spẽs plures. ¶ Scd'o. Quecunq sunt idẽ spẽ, numero uero differunt: materiã habeant oportet: differẽtia.n. q̃ est ex forma speciẽ: que uero est ex mã numerũ uariat. Substantie aũt separate non hñt omnino materiã neq que sit pars earũ neq cui uniantur ut forme. Igitur plures eiusdẽ speciei eẽ est omnino impossibile.

¶ Tertio. Nã in rebus corruptibilibus ad hoc in specie una sunt indiuidua plura ut natura speciei que ppetuo in uno īdiuiduo saluari nõ põt: saluetur in pluribus: unde etiã in corporibus incorruptibilibus: in specie una nõ est nisi indiuiduũ unũ: ut unus sol una luna. Substantie uero separate natura in indiuiduo uno perpetuo saluari põt: quippe incorruptibilis est: ut alias probatũ est. Nõ igit̃ oportet esse in eis indiuidua plura sub specie una. ¶ Quarto. In unoquoq; id quod est speciei eo quod est indiuiduationis principium nobilius est: preter rationẽ speciei existẽs. Igitur specierum multiplicatio plus perfectionis plusq; nobilitatis uniuerso addit quam multiplicatio indiuiduorum in specie una. Perfectio autem uniuersi maxime consistit in substantiis separatis. Magis igitur competit ad uniuersi pfectionẽ q plures sint substantie ₰m speciem diuerse q̃ q in eadem specie multe sint ₰m numerum. ¶ Quinto. Corporibus celestibus intelligentie potiores sunt & pfectiores. In corporibus aũt celestibus propter eoꝝ perfectionem nõ inuenitur in specie una nisi indiuiduũ unũ: tum qr unũquodq; eorum cõstat ex materia tota sue speciei: tũ quia in īdiuiduo uno est perfecte uirtus speciei ad cõplendum illud in uniuerso ad qđ sua species ordinatur: sicut in sole & luna precipue patet. Multo igitur magis in substantiis separatis: non inuenitur nisi indiuiduũ unum in specie una.

¶ Quid de substantiaꝝ incorporearũ seu intelligentiarum natura ac numero philosophi senserint: precipue plato & aristoteles. Capitulum. viii.

Uia uero iam aliquas intelligentias aut angelos esse mõstrauimus superest. ut etiã de numero eoꝝ aliqd dicamus: sic. n. etiã plenius diabolica figmenta detegemus: quod in toto hoc opere est nostrum principalius institutũ. Hoc autem multis punctis faciemus: prius tamen gentilium falsas opiniones prelibantes.

¶ Punctũ primum, De natura rerũ qui primo. i. añ oẽs alios phi losaphari ceperũt: sola corpora in reꝝ natura esse existimãtes: prima rerũ principia corpora aliqua siue elementa posuere: aut unũ, aut plura, quibus omnibus eorumq; sequacibus uidebatur nullas esse substantias incorporeas: quas nos angelos dicimus: sed eorũ

quisq illud idem elementũ cui auctoritatem principii ascribebat deum putauit:uerum Epicurei ex doctrina democriti originem trahentes,posuerunt quosdã deos corporeos quidem: sed tamen in effigie humana:& penitus ociosos, nihil curantes, ut fruendo uoluptatibusbeati essent. Huic autem opinioni antiqui restiterũt. Anaxagoras enim primus,& si cũ ceteris naturalibus phis:principia corporalia poneret. Primus tñ inter philosophos posuit rerũ incorporale principium.i.intellectũ,credẽs corporalia omnia que sunt cũ essent mixta nõ posse distingui:nisi per omnino immixtũ nihil habens cõe cum reliquis. Licet aũt opinio hec ceteris uerior sit:que solũ materialẽ naturam ponebant:tñ a ueritate multipliciter deficit. Et quidẽ primo quia unicũ intellectum posuit qui mũdum fecit distinguendo cõmixta:qui est deus:& consequenter de angelisnihil edocuit. Secũdo quia intellectũ illum nõ posuit uniuersale essendi principiũ:uerum distinguendi solũ:quippe qui nõ dicebat corpora cõmixta ab eo intellectu esse:sed solũ distingui: unde iste suus intellectus uidetur fuisse similis in officio intelligẽtie que mouet primum celum uel certe solem:que herbas in elemento terre confusas & cõmixtas: inde educendo distinguit. Preter hoc tamen debuisset alium intellectũ posuisse:qui res commixtas effecisset. ¶ Punctũ secundum. Contra hanc autem opinionem primorũ philosophorũ naturalium:sufficientiori uia plato processit,dicẽs naturas quasdã a materia fluxibiliũ separatas:in quibus ueritas fixa resideret:quibus herendo humana aĩa cognosceret ueritatẽ:cõtra sententiã antiquorum:qui omnes cõcorditer asseuerabant certã rerum ueritatẽ minime posse sciri: q corporalia in fluxu iugiter essent,ac perin de sensus nostros decipi:qui sola corpora discernũt. Posuit autẽ plato duo rerũ genera a sensibilibus abstracta mathematica.s.: quantitates:& uniuersalia que dicebat species uel ideas:& id ea ratione quia existimauit aliqua ita esse abstracta & subsistẽtia in re:sicut sunt in nostri intellectus apprehensione:qui id quod in sensibilibus est sine sensibilibus apphendit,ut hominem sine hoc & illo hoĩe puta sorte & petro: qđ quidem intellectus noster dupliciter efficit:primo uidelicet abstrahendo mathematica a materia sensibili:ut dum superficiem sine colore speculatur uel abstrahendo uniuersalia a singularibus ut

hominē a socrate & platone. Mathematica aūt posuit media īter species & sensibilia: ꝙ cū illis conueniant in esse separata, & cum his inesse plura in specie una, possumus enim i mathematicis plura apprehendere unius speciei: puta duas lineas equales: quod nō est in speciebus: quippe homo in uniuersali & ꝭm speciē est unus tm̄. In speciebus quoqꝫ talem ordinem statuit: ut ꝙ in intellectu simplicius erat: etiā in rerum ordine prius esset. Itaqꝫ primum rerum principium & deū summū dicebat primā ideā unius: qđ nominabat ꝭm se unū, & ꝭm se bonū, quia primum quod est in itellectu inquiebat est unū & bonū: quippe qui non intelligit unum & bonum nihil intelligit: unum aūt & bonū se consequūtur. Sub hoc aūt uno primo diuersos ordines participantiū & participatorum statuebat in substantiis a materia separatis: quos quidem ordines omnes deos secundos dicebat: quasi quasdam unitates secūdas post primā & simplicē unitatem. Rursus quia omnes alie species participant uno: ita etiā intellectus, ad hoc ꝙ intelligat, oportet entium speciebus participet: unde sicut sub uno deo qui ē unitas prima simplex, sunt alie rerū species quasi unitates secunde & dii secundi: ita sub ordine harū specieꝝ seu unitatū ponebat ordinem intellectuū separatoꝝ: qui supra dictis speciebus participarēt ad hoc ꝙ actu intelligentes forent: inter quos tanto quisqꝫ erat superior: q̄to primo ītellectui propior, qui specierū participationem plenissimam habere dicebatur, sicut & in diis, & unitatibus: tanto quisqꝫ erat superior q̄to unitatē primam perfectius participabat. Nec tamen per separationem intellectuum a diis excludere uolebat intelligentiā qua intelligentes essent, sed uolebat ꝙ super intellectualiter intelligerent per seipsos: & non participatiōe specierum: ita tamen ꝙ nullus esset unus uel bonus: nisi primi unius & boni participio. ¶ Tertiū quoqꝫ ordinem statuebat animarū, quarum superiores tm̄ intellectiuam uirtutem participarent, non. n. anima intelligit ex eo ꝙ anima. Alioquin intelligeret anima ois: & anima secundum totum id quod est: esset intellectus: cuius contrarium experimur: quippe nec bruta uel plante intelligunt: nec in homine uires sensitiue aut uegetatiue sunt intellectus. Sub animarum uero ordine quarum proprium dicebat mouere se ꝭm seipsas: ordinem corporum ponebat: ꝙ. s. per se non moueātur nisi

aiata sint:ut p se moueri accidat corpori nō ex eo ꝙ corpus sed ꝙ aiatum sit:q̄ uero carent aia ab alio moueantur. Supremū tñ corporum.i.primū celū.primo motu rotatū:dicebat motū ab suprema aia participare & sic deinceps usq͡ȝ ad infimum celestiū corporum. Sub hiis aūt corporibus posuere platonici alia corpora imortalia:q̄ apud eos ꝑpetuo aias participabāt scilicet aerea uel etherea quorū corpoꝶ q̄dam dicebant a terrenis corporibus penitus absoluta q̄ dicebant corpora demonū:quedā uero terrenis corporibus indita:ut corpus quod dicebāt habere aiam nostrā incorruptibile & inuisibile cū quo est & habitat in corpore isto terreo quod gestamus:sicut nauta in naui est. Nō.n.ponebant hoc corpus qđ uidemus immediate participare aiam. Dicebat uero plato hominū ac demonū quosdā bonos & quosdā malos eē:sed celestes aias & intellectus separatos .& deos oēs bonos esse firmabat. Igitur plato inter deū summū & nos:quattuor reꝶ ordines statuebat uel potius somniabat:scilicet secundoꝶ deoꝶ:intellectuū separatorū: aiarum celestiū & demonū:qui ordines uniuersi angeloꝶ nomie censerentur, si uera docuisset:quippe & demones in scriptura angeli dicuntur:uerū sathane:ipse etiā celestiū corporum aie:si tñ aiata sunt: de quo alias inter angelos cōnumerande sunt:ut in enche. aug.diffiniuit. Ex hac narratione liquet ꝙ substantiarū immaterialiū multitudinē copiosam ualde plato crediderit. Huius aūt platonice positionis radix efficatiā nō habere:manifestū est. Non.n. est necesse ut ea q̄ separatim intellectus cōcipit & intelligit: separatim etiā in rerū natura cōsistant:ceu intelligimus hoiem nō intellecto colore uel calore aut frigore:qui tñ sine hiis esse nequit. Vñ necuniuersalia puta hoiem equū, ceruū:oportet ponere separata extra singulares hoies:equos:aut ceruos:subsistētia:& similiter nec mathematica preter sensibilia:quippe uniuersalia sunt essentie ipsorum particulariū:& mathemathica quedā sunt corpoꝶ sensibilium terminationes:& ut dicunt acccidētia. ¶ Punctū tertium. Et iō nature miraculū ac stupor ari. manifestiori & exploratiori uia ad substātias separatas uestigandas incessit p uiā.s.motus: concludens cū oē qđ mouet̄ moueat̄ ab alio & nō eatur in infinitū:standum in uno primo mouente immobili: & in uno primo mobili qđ mouet se:& ulterius intendēs cōcludere celestis motus eterni

tatem.& cõsequenter infinitatẽ uirtutis mouentis primi (nihil.n. eterno mouet nisi infinita uirtus)&cõsequẽter eius imaterialitatẽ cũ nulla uirtus in magnitudine infinita sit:unde oportet apud ipsum primũ motorẽ esse incorporeũ. Item cũ in genere mobilium appetibile sit mouens nõ motũ:appetens uero & mouẽs & motũ cõcludit ꝙ primũ mouens imobile: ẽ sicut bonũ quoddã appetibile:& ꝙ primũ mouens seipsum est primũ mobile:quod mouet per appetitũ quo appetit primũ mouens. Qui equidẽ appetitus intellectualis est:quippe cũ in genere appetibiliũ & appetentiũ primum est qd' est ẜm intellectũ:quia appetitus sensitiuus nõ põt attingere ẜm se bonũ.seu simpliciter & absolute ,cũ tale non cadat sub apprehensione sensus:uerũ solius intellectus. Igitur primum mobile & appetens & intelligens est.& cõsequenter est corp⁹ animatum aĩa intellectuali:quia nihil mouetur nisi corpus:cõsequenter aũt oĩa celestia corpora citra primũ erunt animata ,aĩa ꝓpria, & habentia unũquodq; suũ appetibile separatũ quod est proprius finis sui motus,quia unũquodq; eorũ mouetur eterno motu sicut & primũ. Sic igitur ẜm opinionẽ ari. sunt multe substantie separate,nullis penitus unite corporibus,que fines sunt celestiũ motuũ, sunt & multe ĩtellectuales substantie celestibus corporibus unite. Harũ aũt numerum ari. inuestigare conatur ẜm numerũ celestiũ motuũ: seu celestiũ lationũ. Quidam tñ sectatorũ eius: auicena.s. harum numerũ assignat', nõ quidẽ ẜm motuũ numerũ, sed magis ẜm numerũ planetaꝝ & alioꝝ superiorũ corpoꝝ.i.stellati & sine stellis,orbiũ:ꝙ.s.multi motus ordinari uideantur ad unius stelle motũ. Et quẽadmodum oĩa reliqua celestia corpora, sub uno primo celo cõtinentur,cuius motu oĩa alia reuoluũtur: ita quoq; sub prima substantia separata,que deus unus est:oẽs relique separate substantie ordinẽtur oportet,& sic etiã sub anima primi orbis anime oẽs celoꝝ & orbiũ secundorum. Sub corporibus autẽ celestibus ẜm ari.ponuntur animata,sola corpora animalium, & planarũ:non aũt elementoꝝ: ut quidã posuere. Et sic nullum corpus animatũ inter nos & celũ. Arist.posuit:quippe ẜm eũ nullum elementũ aĩatum est;consequenter aũt inter nos & deũ solum duplicẽ ordinẽ intellectualium substantiarum esse putauit.aĩatum .s. celestiũ celestia corpora per appetitum & desideriũ mouẽtium :&

earum substantiarũ separatarũ q̃ fines sunt celestium motuum.

¶ Punctũ quartũ. Et quidẽ hec positio aristotelis platonica certior uidetur: ꝙ. s. ab his q̃ sensui manifesta sunt parũ secedat: eadẽ tñ minus sufficientior uidet̃. Et primo quidẽ ꝙ multa ₰m sensum uideantur: quoꝝ ratio reddi põt minime ₰m ea q̃ ab ari. tradũtur ut patet in hominibus energuminis seu arreptis a diabolo: & in operibus magorum: in quibus aliqua fiunt que nõ nisi ab intellectuali substantia fieri possunt. Tentauerunt igitur quidã sectatores aristo. ut ex epistola porphirii ad enebontẽ egiptium uidere licet: ad celestiũ constellationũ influxus ista reducere: quod in quibusdã eoꝝ minime posse fieri manifestũ ẽ: q̃ nõ nisi ab ĩtellectu ꝓficisci pñt: ut ꝙ idiota arrepti⁹ latine loquat̃: uel de ignotis sciẽtiis aut disciplinis uel iusta uulgare alteri⁹ gẽtis sibi iauditũ: uel ꝙ operibus magoꝝ facte imagines loquant̃ respõsa dãtes aut ẽt se moueãt: hoꝝ ãt oim causa ₰m platonicos assignabit̃ si ꝑ demones fieri dicant̃. Et. 2. qr congruũ nõ uidetur immateriales substantias ad numerũ corporaliũ substantiaꝝ coartari: quippe rõ finis ex his q̃ ad finẽ sunt cõueniẽter nõ accipitur: sed ecõtra inferiora ãt ꝓpter superiora eẽ quasi propter finẽ: nullus dubitat cũ propter nobili⁹ ignobilius sit. Vnde uirtus & magnitudo superioꝝ non accipitur cõgrue ex inferioꝝ contẽplatione: ut celestiũ corpoꝝ magnitudo ac numerus ex elementariũ corpoꝝ dispositione: q̃ ad illa cõparata quasi sunt nihil in quibus tot sunt species quot sydera. Numer⁹ aũt uirtus & dispositio substantiarum immaterialiũ longe magis substantias corporales excedit q̃ celestia corpora reliqua excedãt. Vnde numerus uirtus ac dispositio ĩmaterialiũ substantiaꝝ: ex celestium motuũ uel corpoꝝ numero apprehẽdi ꝑfecte non potest. Quod ut euidentius cõstet ipsum ꝓcessum aristotelice ꝓbationis assumamus. Assumit. n. primo ꝙ nullus motus esse põt ĩ celo: nisi qui ad alicuius stelle delationem ordinatus sit: quod equidem satis probabiliter dictũ est: oẽs. n. orbium substãtie esse uident̃ propter astra: q̃ inter celestia corpora & nobiliora & manifestiorẽ effectum habentia sunt. Assumit deinde ꝙ oẽs substantie superiores ĩpassibiles & ĩmateriales fines sunt: quippe que optima quedã sunt quod itidem rationabiliter dictũ est: nam bonum habet rationem finis: unde per se optima in entibus fines sint aliorum necesse est.

Quod uero concludit hunc esse numerũ substantiarum immate-rialium:qui est celestium motuum:ex necessitate non sequitur: est enim finis proximus,est & finis remotus:nec oportet finem proximum supremi celi esse substantiã primam immaterialẽ que deus est op.maxi.uerũ id probabilius est:inter deũ & primum orbem multos esse immaterialiũ substantiarũ ordines:quarum inferior ad superiorẽ ut ad finem ordinetur: & ad earũ infimam ordinet proxime primus celestis orbis.Oportet.n.rem quãlibet suo proximo fini esse cõgruentẽ ac proportionatam quoquomodo: unde propter maximã imo infinitam distantiam prime imaterialis substantie ad primum orbẽ corporeũ & aliud corpus omne :non est probabile ꝙ primus orbis ordinetur ad primã immaterialem substantiam:sicut ad proximum finẽ alicuius celestium motuum:sed ad quãdam intelligentiã creatã:& idem de inferioribus celestibꝰ motibus dici potest.Igitur necessariũ non est nõ esse plures immateriales substantias:q̃ sit numerus celestiũ motuum. Quod ẽt ipse ari.presentiens & preuidens:non induxit hoc quasi necessariũ:uerum quasi probabile dictum:dicens:tot rationabile est suscipere: necessarium.n.dimittatur fortioribus dicere. Nõ enim se reputabat idoneũ:qui posset in talibus aliquid ex necessitate cõcludere. Posset etiam alicui uideri dictum processum ari.ad substãtias immortales astruendas insufficientẽ & incõgruũ esse :quippe qui ꝓcessit ex sempiternitate motus:que falsa est:cum fidei ueritati repugnet:uerũ si quis eius rationẽ solerter inspiciat:etiã motus eternitate sublata processus nõ tollitur:quippe sicut ex motus eternitate motoris infinita potentia concluditur:ita idẽ ex motus uniformitate concludatur oportet. Motor enim qui semper mouere nõ potest: necessario. quandoq; tardius:& quãdoq; citius mouet: secundum ꝙ paulatim motiua uirtus eius expirat. In motibus autem celestibus omnimodo uniformitas est. Vnde utiq; concludi potest ꝙ motori primi motus ad semper mouendum uirtus insit:& consequenter idem sequatur oportet. ¶ Punctum quartum. Ex dictis facile deprehendi potest plato & Aristoteles in quo consonent.& in quo dissideant quantum attinet ad substantias immateriales.Cõueniunt.n.primo in modo existendi ip-

satum. Nã plato oẽs immateriales substantias inferiores citra primam: dixit esse unum & bonum participatione primi: quod ꝯm se est unũ & bonum: omne aũt participans aliquid ab eo accipit a quo participat: & q̃tum ad hoc effectus eius est: sicut aer habet lumen participatũ a sole: qui causa est illuminationis aeree: & consequenter apud pla. summus deus oĩbus substantiis immaterialibus causa est ꝙ earum quelibet & una & bona sit. Quod etiã ari. sensit quippe qui dicit necesse eẽ: ut quod maxime ens est: aliis essendi causa sit. ¶ Cõueninnt. 2. q̃tum ad naturalẽ ipsarũ qualitatẽ seu cõditionem: quippe uterq; has substantias a materia immunes astruxit: non aũt a cõpositione actus & potentie. Quicquid enim ens participat ex potentia & actu cõpositum sit oportet: quia quod recipitur ut participatũ: actus sit participantis oportet: & consequenter cũ oẽs substantie preter primã sint participantes apud plato. oẽs ex potentia: & actu esse cõpositas oportet. Quod itidẽ dicere apud ari. necesse est: quippe qui dicit rationem ueri & boni actui cõgruere: unde ꝙ est primũ uerũ & primum bonum actus ꝑpurus sit oportet: ab hoc uero que deficiunt permixtionem potentie aliquam habeant oportet. ¶ Couueniunt. 3. in ratione prouidentie. Nã apud plato. summo deo: qui id quod est ipsum unũ & ipsum bonum est: ex primeua bonitatis ratione propriũ est: inferioribus cunctis prouidere: & inferiorũ cuiq; inquãtum primi boni rõnem participat: prouidere his qui post se sunt: non eiusdẽ ordinis modo: uerũetiã diuersoꝝ: & consequenter primus intellectus separatus: toti ordini separatoꝝ intellectuũ prouidet & superior quilibet suo inferiori: totusq; dictus ordo animarũ ordini & inferioribus ordinibus prouidet: rursumq; idẽ obseruari putatur in ipsis animabus: ut supreme quidẽ uidelicet celorũ: inferioribus animabus ꝓuideant. & toti inferioꝝ corpoꝝ generationi: item superiores aĩe demonum. s. inferioribus. i. animabus hominũ: astruebant enim platonici demones inter nos & superiores substantias esse mediatores. Ab hac uero prouidentie ratione: etiam arist. non discordat ponẽs bonum unũ separatũ: quod oĩbus prouidet: sicut unũ iperatorem uel regẽ: sub quo diuersi rerum ordines sunt: ita uidelicet ꝙ rerum ordines superiores perfecte ordinẽ prouidentie assequũ

tur:ut in eis defectus ullus minime inueniatur: inferiores uero illum assequuntur minus perfecte:unde multis defectibus subiacēt quemadmodū in priuata domo liberi qui perfecte assequuntur regimen patrisfamilias:deficiunt in paucis aut etiā in nullis: seruorum autē actiones in pluribus deficiant oportet:unde in corporibus inferioribus naturalis ordinis defectus:q̄ plures emergūt: in superioribus aūt corporibus.i.celestibus minime. Propter quod etiam plato demonū quosdam bonos:quosdā uero malos astruxit:sicut & hoim:deos uero & intellectus & celestes aias omnino absq; malitia esse.Sunt uero alia i quibus predicti duo philosophi dissident.¶ Primo quidē quia ut etiā supra dictū est:supra celestes animas duplicē substantiarū immaterialiū ordinē plato astruxit: intellectus.s.& deos quos oēs asserebat esse species intelligibiles separatas:quarꝝ participatione intellectus intelligūt.Ari.uero uniuersalia separata nō ponens unū solū ordinē rerꝝ supra celorꝝ aias astruxit:in quo etiā ordine primū esse posuit summū deū: sicut & plato summū deū primū dixit in ordine specierū :quasi summus deus sit prima idea unius ac boni.Hunc aūt ordinē ari.utrūq; habere astruxit:ut scilicet & intelligens & intellectū esset siue species intellecta :ita uidelicet ꝙ summus deus intelligeret non superioris alicuius participatione:ꝙ perfectio eius esset:sed per suā ipsam essentiā:& idē dicendum esse existimauit in ceteris substantiis separatis sub deo summo ordinatis:preter id ꝙ inq̄tum a primi simplicitate deficiunt & eius perfectione summa eorū intelligere superiorum participatione ꝑficitur . Sic igitur ꝭm ari.huiusmodi substantie:que sunt fines celestium motuū,sunt etiā intellectus intelligentes:& intelligibiles species:nō tñ eomodo species quo plato species posuit quas uidelicet existimauit esse horum sensibiliū naturas sine materia subsistentes :sensit enim arist.ꝙ sint omnino altiores.¶ Secundo uero quia plato intellectuum separatorꝝ numerum ad numerū celestiū motuū nō coartauit: nō .n. ex cā ista ad eorū positionē mouebatur:sed ipsam rerū naturā ꝭm se cōsiderans.Aristoteles uero a sensibilibus recedere recusans:ex sola motuum consideratione ad ponendas substantias separatas deuenit: ideoq; numerum earū celestibus motibus coaptauit.¶ Tertio aūt quia ari.inter animas celorꝝ & hoim medias aias nō posuit :sicut

posuit plato:unde nec ipse ari.nec sectatores ari.de demonib⁹ q̄cq̄ tetigere. Et hec quidē de opinionibus aristo.& platonis.

¶ Punctū quintū. Quid uero de substantiis separatis alii phi senserint, dicendū est q̄ eorum qui plato.& ari.sequuti sunt: quidam ab eorum positionibus declinantes errarunt indeterius circa eiusmo di: q̄tum ad conditionē siue naturā originē & prouidentiā. Et q̄tū ad naturā quidem auicebron in libro fontis uite contra ea q̄ superius demonstrata sunt: existimauit oēs substantias sub deo ex materia & forma cōpositas: deceptus primo q̄ sicut in itellectu ex genere & specie res cōpositas uidit: existimarit i re itidē eē: deinde uero q̄ eē subiectū & receptiuū eodē modo in oībus dici crediderit.

¶ Quantū ad originē uero errarunt quidā dicentes hm̄oi substātias causam effectiuā sui esse nō habere: quidā uero alii q̄ habeāt quidē causam: sed non a primo principio oēs immediate: quidam quoq̄ existimarunt eas oēs a primo principio immediate quidē habere esse: non aūt uiuere & intelligere: sed hec inferiores a superioribus habere: quidā uero eorum processum immediatū a primo principio seruare uolentes. dixerunt eas oēs a deo immediate processisse: & īuicē equales qđ sensit origenes. Quidā uero circa earum prouidentiā errantes: eis singulariū rerū cognitionē subtraxerūt. Omnes tn̄ p̄dictos errores manicheorum error lōge transcendit: rerum originē non reducentes in unū principiū sed in principia duo bonorum. s.& malorum: & utrūq̄ corporale: bona. s. in lucē infinitā corpoream quidē: sed tn̄ uim intellectiuā habentē: & mala in infinitas quasdā corporeas tenebras: & cōsequenter etiā errantes circa prouidentiā oīa non sub uno principio sed sub cōtrariis statuentes: unde in oībus p̄dictis articulis. s. cōditione origine & prouidētia aberrarūt. Et quidē ualde irrationabiliter. Nihil. n. agere potest nisi quatenus ens aliquid in actu est: quia unūquodq̄ quale ipsum est tale agit alterū: agitur aūt alterum ex hoc q̄ in actu fit siue nunc primo est. Nihil igitur uel agit uel agitur: nisi inq̄tum bonum est: quippe bonū dicit̄ aliquid ex hoc q̄ actū & propriā pfectionem consequitur: malū uero quia his priuatur. Inq̄tum aūt aliquid ē malū intantū ab eo quod est pfecte agere uel agi deficiēs est: sicut edificatorem malū dicūt: q̄ in arte edificatoria deficiens sit & malam domum aut structurā: q̄ pfectionē ppriam nō attingat. Pre.

terea & si forma corporis intelligendi uirtutem habere possit: ut aia rationalis: ipsum tamen corpus: hanc hre uirtuté omnino ipossibile é: quippe intellectus nec corpus nec corporis actus est: alioquin non esset omnium cognitiuus ut in.3. de anima ꝓbauit ari. Si igit primũ principiũ habet intellectũ: ut supra probatũ est: & sentiunt oés sane mentis hoies neq lux corporea neq corpus aliquod sit oportet. Et preterea non potest esse principatus & regimen malũ inqtum est malũ: qr bonũ habet ratioñe finis: in qué. s. aliqué finé ois gubernatio tendit: fm cuius rationem q sunt ad finem in eũ ordinant. Omnis igit gubernatio est fm ratioñe boni: consequenter aũt nõ potest eé regimen malũ inqtum est malum Frustra igitur posuerunt duo predicta regna aut etiam principia. Videtur autem hic error quéadmodum & alii predicti precessisse: ex eo q ea que circa particulares causas considerarunt: in uniuersalem rerum omniũ causam transferre conati sunt: sicut quia uiderunt cõtrarios particulares effectus: ut calefactionũ & frigefactionum: a contrariis particularibus causis effluere: hunc cõtrariorũ a cõtrariis processum putarunt usq ad prima rerum principia minime cessare: que bonum & malum crediderunt: sub quibus uidétur cotineri contraria omnia: cum eorum semper alterum sit deficiens: ut nigrum & alterum perfectum: ut album. Verum in contrariorum cosideratione defecere: quippe sicut habent contrarias causas proximas ex eo q specificis differentiis secernũtur: ita communem rationem generis qua conueniunt habeãt oportet. Causa autem qto communior & ad plura se extendens tanto superior est. Contraria igitur prima principia non sunt: uerum potius omnium unam communem causam esse oportet.

¶ Quid de intelligentiarum natura & numero habeat philosophia uera: & christiana traditio. Capitulum nonum.

Via iam esse intelligentias: id est incorporeas & intellectiuas separatas substantias monstrauimus: necnon quid philosophi multipliciter aberrãtes: de eaꝝ numero & naturali cõditione ꝑsenserint: nũc iã circa predicta fm uere phie principia & christiane reli-

gionis documēta:ueritatē edoceam' oportet:& q̄dē multis pūctis
¶ Punctū primū. Quantū ergo ad cōditionē & naturales ꝓprie
tates attinet: quidā ex crhisticolis angelos corporeos astruxerūt:&
ex materia formaqꝫ cōpositos; quod i primis sensisse uidet origē.
in periarchon quidā uero dixerunt eos quidē incorporeos eē, ue
rum ex materia formaqꝫ cōstantes. ut auicebron in libro fontis
uite. tñ ẜm ueram phiam:& incorporei & immateriales sunt: ut ex
his patuit que supra capite. 3. &. 4. deduximus. Quod etiā diuine
littere & diuinarum litterarū tractatores astruxerunt. Quod enim
incorporei sint liquet per illud, quia spiritus dicuntur. hebre. 1. oēs
sunt administratorii spūs. & in psalmo. qui facit angelos suos spi
ritus: noīe aūt spiritus in diuinis litteris aliquid incorporeum de
signari consueuit: ẜm illud io. 4. spūs est deus. & isay. 31. equi eo
rum caro, & non spūs. Ex uerbis etiā diuinarum scripturaꝝ id ha
beri pōt, ꝙ sint angeli nō incorporei modo: uerū etiam omnino
immateriales. Nam eos uirtutes littere diuine appellāt: ẜm illud
psalmi. Benedicite dño oēs uirtutes eius. & Luc. 21. uirtutes celoꝝ
mouebuntur: quod de sanctis angelis; doctores oēs exponunt.
Nullum aūt materiale uirtus est: uerum potius uirtutē habet: sicut
nec est essentia quam uirtus sequitur: sed essentiā habet: ceu homo
non est sua essentia siue humanitas, sed id est quod humanitatem
habet. Vtrūqꝫ etiam eoꝝ. s. angelos & incorporeos & immateria
les esse: tenuisse dionisium. 4. ca. de di. no. patet: ubi eos a materia
mundos astruit: & in primo ca. cel. hier. ubi eos incorporeos dicit
unde frequēter eos dicit celestes itellect': seu diuinas mētes, qđ ali
quid & incorporeū & imateriale sonat: ut. 3. de anima probatur.
¶ Punctū secundū. Quantū uero ad originē atinet supra omnes
a deo factos supposuimus: sicut & omnē aliā creaturam q̄q̄ ex phi
losophicis demonstrationibus quibus oīa ab uno esse probantur
astruere potuissemus: ex diuo tho. & aliūde nisi mihi esset breuita
tis cura precipua. Religio aūt christiana firmissime docet eos oēs
a deo esse productos: ut de sum. tri. & fi. ca. firmiter, unus de' eter
nus pater & filius &. SS. sua omnipotēti uirtute simul ab initio tē
poris: utrāqꝫ simul de nihilo condidit creaturā spiritualē & corpo
ralem angelicam uidelicet & mundanam, ac demum humanam
quasi communem ex corpore & spiritu constitutam. Quod etiam

diuinis litteris probatur quia in psal.dicitur. Laudate eum oẽs an
geli eius:& enumeratis aliis subditur:quia ipse dixit & facta sunt.
Vnde & dio.4.ca.cel.hier.dicit celestes substãtias eẽ primo & mul
tipliciter in participatione dei factas.& in.5.ca.de di.no.& expres
sius.4.ca.cel.hier.dat intelligere ꝙ a deo immediate oẽs sunt pro
ducti:dicens ꝙ sup omnia bonitas unãquamq; rẽ constituit in or
dine qui cõpetit sue nature.Repugnat uero christiane pietati si di
catur cũ platonicis & peripatheticis:eos a sũma quidẽ deitate ori
ginem traxisse:sed tñ ab eterno:quippe q̃ dicit eos incepisse postq̃
aliqñ non fuerant:unde isay.40.Leuate in excelsum oculos ue
stros & uidete quis creauit hec.s.superiora oĩa. Et ne id intellige
tur de corporibus celestibus solũ:subditur. Qui adducit.s.ad esse
de nõ esse militiã celi.i.spiritualiũ & celestium substãtiarum exer
citum quẽ sic scriptura nominare consueuit propter ordinẽ earũ
& uirtutẽ in exequendo que deo placuerũt:iuxta illud luc.2. facta
est cũ angelo multitudo militie celestis:unde dio.10.ca.de di.no.
dicit ꝙ ea que in scripturis dicuntur eterna:nõ oportet simpliciter
intelligere coeterna deo:qui est ante euũ:quia eterna dicit ea q̃ in
corruptibilia sunt:quod de substantiis spiritualibus precipue dictũ
uidetur.Quando aũt sint creati ex scriptura expresse nõ habetur:
tñ ꝙ post corpa nõ sint creati ratio suadet.Neq;.n.decuit pfectio
ra simplicia posterius creari:unde & in principio geñ.ubi rerũ crea
tio describitur:celũ quod dignius ẽ :terre antefertur:cum dicitur.
In pricipio creauit deus celũ & terram.Quod etiã scripture aucto
ritate firmatur.Nam ex illo uerbo iob.38.cum me laudarent astra
matutina:& iubilarent oẽs filii dei.Aug.11.de ci.dei arguit:ꝙ iam
erant angeli quando facta sunt astra.i.4. die:nec sunt inquit facti
3.die:quia quid tunc factũ sit patet:quia.s.terra ab aquis discreta ẽ:
nec secunda qr tunc firmamentũ factũ est:& subdit ꝙ sunt illa lux
que diei nomen accepit.Igitur ſm ipsum cũ rebus corporeis crea
ti sunt:& ipsius celi nomine signãtur cũ dicitur in principio creas
se deum celum & terram:forma uero eorum perfectioq; lucis pro
ductione denotatur:ut idẽ super geñ.ad lit.astruxit.Sed ut dama.
3. libro testatur: quidam angelos genitos ante omnem corporee
materie creationem asseruere:quia ut grego.theologus dixit:deus
primum excogitauit angelicas uirtutes:& celestes:& eius excogi.

tatio eius opus fuit. Et huic sententie ipse dama: cōsentit: & sequit hieronim⁹ dicti gregorii nazāzeni discipulus super epi. ad titum. sic dicens. Sex milia necdum nostri temporis cōplentur annorū & q̄tas prius eternitates q̄ta tempora q̄tas origines seculoꝝ fuisse arbitrandum est: in quibus angeli: troni & dominationes: ceteriq͡ʒ ordines seruierunt deo: absq͡ʒ temporꝝ uicibus atq͡ʒ mēsuris: & deo iubente substiterunt. Neutrum aūt sane doctrine contrarium fore diuus tho. attestatur: quippe nimis presumptuosum uidetur assere re tantos ecclesie doctores a sana doctrina pietatis deuiasse: quod dictum diui tho. uerum subintellige pro eo tempore quo illi ita scripsere: ex post facto tū sane fidei illud repugnat: cū iam ecclesia oppositum credat & statuerit. s. spiritualem. i. angelicam corporalemq͡ʒ naturam simul creatam de sum. tri. & fide catho. firmiter.

¶ Punctum tertiū. Quantum aūt ad distinctionē eorum attinet: q̄tum quidem ad naturalia supra dictū est ꝙ oēs specie differunt: & cōsequenter naturales proprietates habeant differentes oportet ꝙ. s. speciem cōsequantur: sicut alia est qualitas propria ignis: calor uidelicet, alia aeris: quia humiditas: alia aque: qr frigiditas: & alia terre. i. siccitas: q̄tum uero ad gratuita & uoluntaria dicetur cap. sequenti: ꝙ quidam eorū boni & quidam mali sunt: licet deus oēs fecerit bonos: ipsorū uero quidam se sua uolūtate fecerint malos.

¶ Punctum quartum. Quantum uero ad numerum intelligētiarum ꝺm uerā philosophiā & christianam pietatē sunt lōge plures q̄ philosophoꝝ quisq͡ʒ potuerit uel somniare quidē: ut lumine fidei suffragante christiani tractatores dixerunt & cū philosophice tū etiam theologice ex diuinis litteris probarunt. Quāobrem anteq̄ id probemus illud notandū est in primis: ut etiā patet ex his q̄ superiore capite dicta sunt: ꝙ ab intelligentiaꝝ pfecta notione: humana aīa longe deficiat oportet: quippe que ad intelligentias que ex natura notissima quedā sunt, eo modo se habet quo etiā ad lumen & iubar solis oculus noctue: q̄ non nisi in obscuris graditur & uidet: ut. 2. metaphysice docuit ari. unde ut idē in. 11. de animalibus dicit. de eis pauca ualde scire possumus: q̄q̄ illud quod nosce possumus de hmōi: licet pexiguū & topica tm̄ ratione teneamus piucundū sit & peramatū. Igitur philosophi de eiusmodi demōstratiue quidem pene nihil: topice uero seu probabiliter parū enū

ciarunt:qđ in numero angelorum statuendo eorum diuersitas arguit. Quidam.n.eorum ut etiā aliqualiter patet ex dictis intelligentiarū numerū ſm numerum motuū celi existimauerūt:ut ari.11.me.qui ēt numerū eiusmodi motuum ab astronomis sui tēporis exquisiuit quidē uero ſm numerum sperarū:ut auice.quidā quoq; ſm numerum specierū sensibilium:ut plato.quidam etiā tm̄ unam intelligentiam posuere:ut anaxagoras itellectum separātē mixta:& quidam heretici qui unum tm̄ dixerunt esse angelū:quē uaria nomina sortiri putant ſm uarietatē suarum actionū:quidā uero eas omnino negarunt nihil incorporeū putantes:ut empe.& democri. ac ceteri philosophorum naturaliū primorum:& saducei iudeorum:quidam postremo eas quidē non negarunt:uerum dixerunt eas in numero esse nobis incerto:uolentes in scripturis angelū intelligi omnem uirtutē qua expletur ordo prouidentie diuine,quasi nūcium diuine uoluntatis siue spiritualis sit siue corporea:ut rabby moises:adeo ut uim cōcupiscibilē angelum concupiscentie uocet:substantias tn̄ separatas dicit esse in eo nūero quo philosophi dixere

¶ Punctū quintū. Vt uero stilum ad p̄cipuos philosophos deducamus:sententiā platonis uolētis substantias separatas eē rerum sensibiliū spēs:utpote si poneremus ipam hūanitatē uel equinitatē separatas:ac p hoc intelligētias eē in eo nūero quo & sensibiliū species. Ari.hac rōne dānat & explodit: q de rōne sensibiliū specierum mā sit:unde ipsa humanitas si a materia uel hūano corpe separata est:iā nō hūanitas sed natura altior est:& sic de aliis. Sententiā uero ari.nō eē necessariā etiam ex dictis supra capite quinto planum est. In his.n.q̄ ad finem quēpiam ordinantur necessitas ex fine sumatur oportet:nō econtra ut ipsemet.2.phy.docuit:unde si in celestes substantias,celestes motus eo teste ordinantur:earum numerus ex motuum illorū numero necessario cōcludi non pōt. Dicet n. q sūt substātie alie ordinis altioris q̄ ille sint:que fines sunt proximi celestium motuum:quēadmodum si instrumenta artificialia ut serra & dolabra,propter homines mecanicos sunt qui eis utuntur:nihil prohibet esse & alios homines qui eiusmodi instrumentis non utuntur:sed his qui utuntur imperitant. Vnde ut supra patuit ipsemet Aristoteles suam rationem non esse necessariam & uidit & fassus est.

¶ Punctum sextũ. Reliquũ igitur est ut ex uera phia angelos lõ-
ge plures esse q̃ celestes motus astruamus. ¶ Primo. Nã substantie
intellectuales: fm suum genus transcendunt omnẽ naturã corpo-
ream: consequenter ãt in eis gradũ & superioritatẽ accipere opor
tet fm eleuationem earum supra corporeã naturã. Sunt aũt quedã
spirituales substantie supra corpoream naturã fm naturam sui ge
neris: que tñ corporibus uniuntur ut forme: ut patet ex dictis: & in
humanis animabus experimur. Et quia esse substantiarũ ĩtellectua
liũ fm suũ genus a corpe depẽdentiã minime habet: ut supra ostẽ
sum est: inuenitur alius eiusmodi substantiarum altior gradus: que
etsi corporibus ut forme nõ uniuntur: sunt tñ aliquoꝝ determina
torum corpoꝝ motores: ut de his que celum mouent infra pro-
babitur. Similiter aũt natura intellectualis a mouendo nõ depen-
det quippe mouere ad eaꝝ primã ac ꝑcipuã operationẽ. s. intelli
gere cõsequens est: & cõsequenter est aliquis substantiarũ intelle-
ctualium gradus: in quo nõ motores ꝓprii aliquoꝝ corpoꝝ sunt:
sed substãtie motoribus superiores. ¶ Secundo. Sicut per suã natu
ralem formã agit quod naturaliter agit: ut ignis: ita q̃ p intellectũ
agit per formã sui intellectus agit: ut in artificibus liquet. Igitur
sicut agens per naturã proportionatũ est patienti ratione sue natu
ralis forme: ita & agens p intellectum per formã intellectus patiẽ
ti proportionatũ est: ut uidelicet eiusmodi sit forma ĩtellectiua q̃
in recipientẽ materiã p actionem agentis induci possit. Igitur ꝓ
prios orbium celestiũ motores: qui per ĩtellectũ mouent (si in hoc
opinionẽ substinere uolum⁹ ari.) tales ĩtelligẽtias habeãt oportet
q̃ sint p orbiũ motus explicabiles: & q̃ in naturalibus educi & per
duci queant. Sed supra cõceptiones ĩtelligibiles eiusmodi: alie uni
uersaliores sint oportet: quia intellectus rerum formas uniuersali⁹
q̃ earũ esse sit in rebus apprehendit: unde & uidemus speculatiui
intellectus formã uniuersaliorẽ esse q̃ practici: & inter artes practi
cas uniuersalior est imperantis q̃ exequentis conceptio. Oportet
autem substantiarũ intellectualium gradus accipere fm gradũ in-
tellectualis operationis ꝓprie quibusq;. Ergo supra intellectuales
substantias proxime orbes mouentes: alias superiores eẽ oportet.
¶ Tertio. Nã inter ea que naturali ordine distant: multos est gra-
dus medios inuenire: sicut inter perfecta bruta & plantas: quedã

imperfectiora aialia sunt:que & cū plantis communicant q̃tū ad fixionem:ut ostrea & cōchilia:& cū brutis perfectis q̃tum ad sensum. Cū ergo deus qui est substantia prima a corpoꝝ natura maxime distet:ualde rationabile est:ut in rerum ordine multi gradus interiaceāt. ❡ Quarto. Nā deus nō solū uniuersalē reꝝ corporeaꝝ prouidentiam habet::uerum potius suam prouidentiam etiam ad res singulares etiā minimas extendit:quippe qui tanq̃ prima causa efficiens. & mouens in omni efficiente efficit & in omni mouēte ad finem motus mouet: & hoc per intellectum: cū sit artifex uoluntarius:ut diximus:quod est prouidere.s.per intellectum in finem dirigere & mouere. In rebus autem singularibus prouidentia diuina directis:deus interdū preter ordinem uniuersalium causarum celorum uidelicet & intelligentiarum motricum:quedam operatur,ut dum suscitat mortuos:& morbos icurabiles curat: & generaliter miracula operatur:uel hoim mentes celo eminentiores illuminat. Igiť nō solū substantias incorporeas deo deseruientes in uniuersalibus nature causis ponere oportet:uerūetiam & deseruientes deo in his que particulariter deus operatur:precipue in mentibus que celestibus motibus non subduntur.

❡ Punctū septimū. Immo angelici spiritus & intelligentie siue substantie incorporee & immateriales sunt in multitudine maxima & nobis incōprehensibili:quod & philosophice & theologice probatur. Et philosophice quidem. ❡ Primo. Nam deus inter oia uniuersi perfectionē maxime intendit in rerum creatione: quippe omne agens sui effectus totū parte plus diligit. Unde q̃to pfectiora sunt aliquātanto in excessu maiori creata sunt: sicut experimur in corporibus incorruptibilibus:que simplicia elemēta quattuor & continua & discreta q̃titate precellūt:quippe orbes perplures & stelle sine numero sunt specie & substantia differentes. Cum igitur intelligentie sint prima & p̃cipua pars uniuersi:numero excedunt oēs reꝝ creatarum species. ❡ Secundo. Etsi.n. indiuidua materialia corruptibilia:p materiā multiplicicenť:spēs tñ reꝝ materialiū:nō p materiā sed p formā multiplicentur oportet:non.n. hoiem & lupū duas eē spēs materia facit:cū eadem possibiliter in utraq; spē sit:ut si lupus hoiem uel homo lupū comedat. Si autem forme materiales multiplicanť spēs materialiū:lōge magis forme

immateriales species immateriales multiplicabunt:quia habent esse completius & uniuersalius q̄ materiales que ad materie capacitatem limitantur. Non ergo sunt minoris numeri q̄ species rerum materialium: cuiusmodi sunt elementa, mineralia, herbe plante:bruta:pisces:aues:& stelle. ¶ Tertio. Magis est unumquodq; multiplicabile secundum suum intellectuale esse: q̄ secundum materiale:multa enim intellectu capimus que nequeunt esse in materia:ex quo contingit q̄ linee recte & finite cuilibet additio mathematice fieri potest:non autem naturaliter:quippe aliqua est tam longa linea qua nulla pot[illegible] esse maior:ut axis celestis: raritas etiam corporum:uelocitas motuum & diuersitas figurarum: in infinitum intellectuali apprehensione augeri potest:quod tamē in natura esse nequit. Substantie autem quas separatas dicimus sunt in esse intelligibili secundum suam naturam. Maior igitur multitudo in eis esse potest q̄ in rebus materialibus pensata utriusq; generis ratione. In perpetuis autem non differt esse & posse. Excedit igitur multitudo substantiarum separatarum materialiū corporum multitudinem. Theologice quoq; sic probatur. Nam diuina scriptura danie.7.de celestibus spiritibus dicit. Milia milium ministrabant ei:& decies milies centena milia assistebant ei. Quod non ideo dicitur quasi hoc numero cōprehendantur apud sanctos:sed ut eorum numerus nobis incomprehensibilis p̄ hos magnos numeros ostendatur. Vnde dioni.13.capi.cel.hier.& gregorius in glo.dan.numerum illarum substantiarum attestantur omnem naturalem multitudinem excedere. Deinde quanta sit angelorum multitudo ipsa eorū custodia ostēdit:quippe ut theologi docent & tenet doctorum crhistiana traditio:solum infimi angeli custodiunt:id est de infimo ordine:& consequenter illius ordinis multitudo tanta est, quanta ullo tempore in mundo est multitudo uiuentium: cum quilibet habeat unum angelum ex communi sectatorum doctrina. Alii uero ordines quanto superiores tanto copiosiores sunt. Sicut ego infiniti quodammodo sunt homines nunc uiuentes ita infiniti sunt angeli infimi ordinis:ut de aliis & de demonibus taceamus.·.

¶ Aliquas substantias immateriales posse peccare & esse malas. Capitulum decimum.

Vm igitur angelos uel intelligentias esse lōge plures q̄ philosophi somniarunt ostēderimus: iā ex his nonnullas esse posse malas sequētibus punctis ostēsuri sumus.

¶ Primū. Substantie intellectuales quas intelligētias uocāt sūt uolentes necessario. ¶ Primo. Inest. n. oībus appetit⁹ boni: cū bonū id sit qđ appetūt oīa: ut phi tradūt: q equidē appetit⁹ i his q̄ ꝓpria cognitiōe carēt nālis dr̄: ea rōe qua dicimus lapidē appetere eē deorsū: in his uero q̄ sēsitiua cognitiōe potiunt̄, dr̄ appetitus aīalis: i cōcupiscibilē irascibilēq₃ scissus: in itelligētibus āt appetitus itellectualis seu rōnalis dr̄: qui ē uolūtas. Substātie igit̄, intellectuales create uolūtatē hn̄t. ¶ Scđo. Qđ p aliud ē: ad id tāq̄ ad prius reducit̄ qđ p se ē: vn̄ apud phm. 8. phy. tex. cō. 33. mota ab alio, i prima reducunt̄ mouētia seipsa: i sillogismis itidē cōclusiones q̄ ex aliis innotescūt: in prima principia p se nota reducunt̄. unt uero in substātiis creatis nōnulla: q̄ ad operādum seipsa nō agūt: agunt̄ aūt nature ui: ut inaīata plāte: & bruta: neq₃ n. in eis ē agere & nō agere. Ad alia ergo prima q̄ seipa agūt: reductio fiat oportet. Prima aūt in reb⁹ creatis intelligētie sunt seu substātie separate: ut etiā supra oñsum ē. He igit̄ substātie ad operandū se agāt oportet: qđ uolūtatis ē ꝓpriū: qua substātia queq₃ suo actui dn̄atur: utpote in se hn̄s qđ agat aut ēt nō agat. Igit̄ create itelligētie uolūtatē utiq₃ hn̄t. ¶ Tertio. Cuiuslibet opationis principiū forma ē: p quā unūquodq₃ actu ē. Igit̄ ꝟm modū forme modus opationis formā cōsequēs sit oportet. Igit̄ forma q̄ nō ē ab ipo agēte p formā, optionē causat cuius agēs dn̄s nō ē: siqua forma uero ē q̄ ab ipso sit qđ p ipsam opat̄: ēt cōsequētis operis dn̄ium habebit. Forme aūt nāles ex qbus & naturales motus & nāles opationes sequūt̄, ab his minime sunt quoꝝ sunt forme: sed totaliter ab extrinsecis agētib⁹: cū p nālem formā unūqđq₃ eē habeat i sua nā: nihil āt sibi causa essendi eē pōt. Et ideo q̄ mouent̄ naturaliter a seipsis minīe mouent̄: nō. n. seipm graue deorsū mouet: sed qđ ei formā grauitatis dedit gn̄ans. In brutis quoq₃ forme aut sēsate aut imaginate q̄ bruta mouēt: abipsis brutis adinuēte nō sunt sed recepte i eis ab exteriorib⁹ sensibilib⁹, agētib⁹ i sensū: & diiudicate p extimationē nālē: vn̄ licet quoquo mō dicant̄ mouere seipsa iq̄tū eoꝝ una ps mouēsē, alia mota: ipm tn̄ mouere eis ex eis nō ē: sed parti ex exteriorib⁹ sensatis: & parti quoq₃ a nā: inq̄tū. n. appetit⁹ mouet mēbra dicunt̄ seipsa mouere: qđ supra inanimata

habēt ac plantas:inq̄tum uero ipsum appetere in eis necessario est ex formis acceptis p sensum & iudiciū naturalis extimationis nō sibi sunt cā q̄ moueant̄:vn̄ nō hn̄t actus sui dn̄ium. Forma uero ītellecta seu cōceptio p quā substātia ītellectualis operat̄ ab ipso ē intellectu:utpote p ip̄m cōcepta:& quodāmodo excogitata:ut de forma artis liquet:quā artifex & cōcipit & excogitat:& per eā operatur. Ad operandū igit̄ seipsas agūt intelligētie:ut opationis sue dn̄ium habētes. Habēt igit̄ uoluntatē. ¶ Quarto. Actiuū passiuo & motiuū mobili pportionatū esse oportet. In habētibus aūt cognitionē uis apprehensiua ad appetitū se habet ut motiuū ad mobile nā cōprehensum p sensum uel imaginationē aut intellectū intellectualem uel aīalem appetitū mouet. Apprehensio aūt intellectiua nō determinat̄ ad quedā:sed oīm est potius:unde & de intellectu possibili dicit ph̄us in.3.de aīa:q̄ sit quo est oīa fieri. Appetitus igitur intellectualis substantie:est ad oīa se habens. Hoc aūt uoluntatis est propriū ad oīa se habere:ut liquet in.3.ethi. q̄ possibiliū sit & impossibiliū. Igitur substātie intellectuales:uolūtatem habeant oportet. ¶ Punctū secundū. Sunt quoq̄ in agendo arbitrii liberi. ¶ Primo. Quod.n.ex arbitrio agant:ex eo uel maxime manifestum fit: q̄ per intellectiuā cognitionē iudiciū de operandis habent:libertatē aūt necesse est eas habere:si habent dominiū sui actus:ut ostensum est. Sunt igitur dicte substantie liberi arbitrii in agendo. ¶ Secundo. Nā liberū est quod sui causa est :consequēter aūt quod nō est sibi causa agendi:non est liberū in agendo. Quecunq̄ uero neq̄ mouentur neq̄ agunt nisi ab aliis mota: nō sunt sibiipsis causa agendi. Sola ergo mouentia seipsa libertatē in agēdo habent:& hec sola iudicio agunt:nā mouens seipsum diuidit̄ in mouēs & motum:motus aūt est appetitus ab intellectu uel fantasia aut sensu:motus quoq̄ est iudicare. Horum igitur hec sola libere iudicarit quecunq̄ in iudicando seipsa mouent. Nulla autem potentia iudicans seipsam ad iudicandū mouet:nisi supra suū actū flectat̄:oportet.n.si se ad iudicandū agit:q̄ suū iudiciū cognoscat qđ quidē solius ītellectus ē. Sūt igit̄ aīalia irrationalia quodāmō liberi quidē mot⁹ siue actionis:nō aūt liberi iudicii inaīata autē q̄ solū ab aliis mouent̄:neq̄ libere actionis aut mot⁹ sunt: ītellectualia aūt nō solū actionis sed ēt liberi iudicii qđ ē liberū arbitriū habere.

bere. ¶ Tertio. Forma apprehẽsa est principiũ mouẽs:ea rõne qua
apprehẽdit sub rõne boni uel cõueniẽtis:actio.n.exterior in his q̃
seipsa mouẽt ꝓcedit ex iudicio quo iudicat̃ aliqd eẽ bonũ uel cõ
ueniens ꝑ dictã formã. Si igit̃ iudicãs ad iudicandũ seipsum mo
ueat:oportet ꝙ ꝑ aliquã altiorẽ formã apprehẽsam se moueat ad
iudicandũ:q̃ quidẽ esse nequit nisi ipsa rõ boni uel cõueniẽtis:per
quã de quolibet determinato bono uel cõnenienti iudicat̃. Illa
igit̃ sola se ad iudicãdũ mouẽt q̃ cõem boni uel cõueniẽtis rõem
apphendũt. Hec aũt sunt sola itellectiua. Sola igit̃ itellectualia se
nõ solũ ad agendũ:sed etiã ad iudicãdũ mouent. Sola igit̃ ipsa in
iudicãdo sunt libera:quod est liberũ arbitriũ habere. ¶ Quarto.
A cõceptione uniuersali:actio motusq; nõ sequit̃:nisi particulari
apprehẽsiione mediãte:eo ꝙ motus & actio erga particularia sit.
Intellectus aũt naturaliter est uniuersaliũ apprehẽsiuus. Igitur ut
ex apprehẽsione intellectus sequat̃ motus aut actio quelibet:opor
tet uniuersalẽ conceptionem intellectus applicari ad particularia.
Sed uniuersale cõtinet in potẽtia particularia multa. Põt igit̃ ap
plicatio cõceptionis intellectualis fieri ad plura atq; diuersa. Iudi
cium igit̃ intellectus de agibilibus ad unũ tm̃ determinatũ non ẽ.
Habẽt igit̃ oĩa intellectualia arbitriũ liberũ. ¶ Quinto. Iudicii li
bertate carent aliqua:uel ꝙ nullũ habeant iudiciũ:ceu cognitiõe
carentia:ut lapides ac plante:uel ꝙ hñt quidẽ iudiciũ sed a natura
determinatũ ad unũ ut bruta:naturali.n.extimatione ouis lupum
inimicũ iudicat & nociuũ:ipmq; ex hoc iudicio fugit: similiter ãt
in aliis ẽ. Quecũq; igit̃ de agẽdis iudiciũ hñt nõ a natura ad unũ
determinatũ & fixũ necesse est liberi eẽ arbitrii:hmõi uero sunt in
tellectualia cũcta:intellectus.n.apprehendit nõ solũ hoc uel illud
bonũ:sed ipm bonũ cõe. Vñ cũ intellectus ꝑ formã apphensã mo
ueat uoluntatẽ:in oĩbus aũt mouẽs & motũ oportet eẽ ꝓportio
nata:uolũtas substãtie itellectualis nõ erit determinata a nã nisi ad
bonũ cõe. Quicqd igit̃ sibi offert̃ sub rõe boni:in illud uoluntas
inclinari põt:nulla determinatiõe naturali ꝓhibente in cõtrariũ.
Oĩa igit̃ itellectualia liberã uolũtatẽ habeãt oportet:ex iudicio in
tellectus uenientẽ:qđ est liberũ hr̃e arbitriũ: qđ diffinit̃ liberũ de
ratione iudiciũ. ¶ Punctũ tertiũ. Possunt aũt intelligentie ꝑ li
berũ arbitriũ male eẽ & peccatrices:cõsequẽter aũt malos demo

nes esse. Ná oĩs creatura rõnalis in sua natura contẽplata peccare possit oportet: etsi alicui rõnali creature q̧ peccare nequeat ascribatur: hoc nõ ex cõditione nature: sed ex dono gratie sit oportet. Cuius rõ hec ẽ. Ná aliqué peccare aliud nihil est q̃ a rectitudine act⁹ quá hře debet declinare: siue accipiamus pctm̃ in naturalibus siue in artificialibus siue in moralibus. Solũ aũt illũ actũ a debita recti tudine declinare nõ contingit, cuius regula est ipsa uirtus agẽtis: quippe si manus artificis regula ipsa foret, nunq̃ nisi recte lignum incidere artifex posset: et si incisionis rectitudo ab alia sit regula: in cisioné rectá & nõ rectá esse cõtinget. Sola aũt diuina uolũtas sui actus est regula: quippe q̃ ad superioré finem quo reguleť minime ordinatur: oĩs uero creature uoluntas in suo actu rectitudiné mini me habet: nisi ea ratione qua diuina uoluntate regulať ad quam finis ultimus attinet: quéadmodum cuiusq̧ inferioris uoluntas iuxta superioris uoluntaté regulanda est: ut uoluntas militis ꝭm uo luntaté ducis. Sic igitur in sola uoluntate diuina pctm̃ esse nequit: in qualibet uero uolũtate creata pctm̃ esse põt. vñ & iob. 4. de deo dř: q̧ in suis angelis reperit prauitaté. Nec predictis obstat ꝑrimo q̧ ꝭm ph̃os in corporibus celestibus (q̃ angelis inferiora sunt) nõ põt esse malũ: & cõsequenter neq̧ in angelis. Nõ obstat inq̃ quia illa corpora nõ hñt operationé nisi naturalem: unde quéadmodũ in eoꝝ natura corruptionis malũ esse non potest: ita & in eorum naturali actione inordinationis malũ esse nequit. Non est uero simile de angelis: quippe qui propter actioné naturalé habent eam q̃ est liberi arbitrii ꝭm quá in eis cõtingit esse malũ. ¶ Non obstat secundo q̧ naturale est angelis moueri motu dilectionis in deum in quo nõ peccatur: qđ aũt eis est naturale semper inest: & cõseq̃n ter nunq̃ peccant. Non obstat inq̃: quippe eis naturale est diligere deũ, ut ipse est principiũ naturalis eẽ naturaliũq̧ bonoꝝ: nõ est uero eis naturale eũ diligere ea ratione qua obiectũ est sup̃naturalis beatitudinis: sed hic amor ẽ gratuitus: a quo angel⁹ auerti peccando potuit. ¶ Punctum quartũ. Põt aũt in intelligentiis primo & imediate eẽ solũ pctm̃ supbie ꝭm affectũ. Ná cũ dupliciter i aliquo possit eẽ pctm̃ aliqđ: ꝭm reatũ uidelicet & ꝭm affectũ uel appetitũ: ꝭm reatũ qdé i eis oẽ pctm̃ eẽ põt: dũ hoies ad oia crimi na põt iducere: & cõsequéter oim pcõꝝ reatũ icurrere: ꝭm affectũ

uero i eis oia pctã eẽ nequnt:sed illa solũ ad q̃ spũalẽ nãm affici cõtingit:q̃ nõ cõtingit eẽ bona corpi ppria:sed q̃ spũali nature cõ gruãt.qppe nihil afficit nisi ad id qd sue nature põt esse cõueniens.In bonis uero spũalib⁹ q̃ sola itelligẽtiis cõgruere posse liquidũ dixeris pctm̃ eẽ nequit dũ ad ea quis afficit ſm se:cũ uera bona sint:sed solũ p hoc tñ ꝙ in effectu eiusmodi superioris regula nõ obseruat:qd uidelicet aliud nihil ẽ q̃ supbire.i.supiori nõ subdi & qdẽ in eo qd debitũ ẽ.Vñ pctm̃ primũ angeloꝝ aliud eẽ nequit q̃ supbia.Cõsequẽter aũt in eis eẽ põt ẽt inuidia.Nã eiusdẽ rõnis est affectũ aliqd appetere:& cõtra ei⁹ oppositũ reniti.Inuidus aũt ex hoc de alterius bono tristat: ꝙ illud sui boni ipeditiuũ putat: qd in angelis eẽ nequit:nisi singularẽ excellentiã affectẽt:q̃ eqdẽ singularitas p alterius excellẽtiam eẽt oportet:vñ post pctm̃ superbie in eis cõsequi potuit inuidie morbus:ꝙ de hoĩs bono dolere potuere & ẽt de excellẽtia diuina:ſm ꝙ deus malis intelligentiis cõtra eaꝝ uoluntatẽ uti põt in gloriam diuinã:qd supbis imo superbissimis illis ãgelicis spiritibus grauissimũ dixeris.Hec duo igitur pctã superbia & inuidia sola in malis angelis esse possunt ſm affectum:& que sub istis cõprehenduntur:uel ad ista ut aiunt reducuntur.Etsi enim delectãtur obscenitatibus carnaliũ peccatorum aug. teste.4.de ciui.dei.Hoc nõ est ideo quasi ad huiusmodi delectationes afficiantur:uerũ potius hoc totũ ex inuida mẽte pcesserit:ꝙ in pctis hoim quibuscunq; letent:inq̃tum humani boni ipedimenta sunt.Nec obstat ꝙ spiritui spũalia sicut carni carnalia uitia cõgruunt:spiritualia aũt sunt nonmodo superbia & inuidia:uerumetiam auaritia accidia & ira:& cõsequenter etiã ista in angelis esse possunt.Non obstat inq̃.Nã auaritia ſm ꝙ peccatum speciale est immoderatus est,appetitus rerũ tẽporalium que pecunia mẽsurari possunt:sed auri maxime & argẽti:unde & greco uocabulo philargiria dicta est:id est amor argenti:& ad eiusmodi intelligẽtie minime afficiuntur:sicut nec ad carnis uoluptates. Vnde in eis auaritia proprie dicta esse nequit. Si uero auaritia dicatur omnis cuiuscunq; boni creati immoderata cupiditas:sub superbia contineatur oportet: que in eis esse potest. Ira uero sicut & concupiscentia cum quadam corporea passione est:unde in angelis esse nequit nisi metaphorice. Accidia uero tristitia quedam est: qua

hō ad spūales actus pter corporis laborē moraṫ: qui intelligentiis nō cōgruit. Et sic liquet ꝙ sola superbia & inuidia peccata sūt spūalia pura q̄ demonibus cōgruāt: ita tñ ut nec inuidia ꝑ passione sed pro uoluntate sumatur alterius bono renitenti.

Aliquas intelligētias actu & re ipsa esse malas & peccatrices. Capitulum undecimum.

Quia intelligentias posse peccare & malas fieri ostensum est: iā ita esse mōstremus oportet. Quod licet ex diuinis lr̄is clarū sit: nunc tñ qñ principaliter rationi naturali ꝑpter christianos infideles innitimur: id sequētibus punctis astrueṫ. ❡ Punctū primū. Intelligentie aliqua mira operanṫ apud auicēnā. Nā fuit eius positio: ꝙ lōge magis ad aliquoꝝ ꝑductionē substātiis spūalibꝰ materia obsequaṫ q̄ cōtrariis agentibus in natura: vñ ad earū apprehensionem interdū in istis inferioribus ꝙ effectus aliquis sequaṫ astruxit aut pluuiarū aut sanitatū: ēt nullo corpore medio agēte. Cuius eqdem rei signū ab aīa nostra capiendū putarit: q̄ cū in sua imaginatione fortis extiterit: ad solā apprehensionē suū corpus īmutat: sicut qui graditur in trabe alta de facili ruit: quippe qui ex timore īmaginatur casum: non caderet aūt si esset trabs ita in imo ut timere nequiret: manifestū etiam est ad solā imaginationē corpus aut ad irā, aut ad libidinem incalescere: & similiter ad solā apprehensionem infrigidari ut in timentibus liquet: immo plerūqꝫ ex imaginatione forti, ad egritudinē trahitur: puta febrē aut lepram, per quē etiam modū putauit aīam purā & passionibus corporeis non subiectā: uerum dominantē potius in sua apprehensione fortem: dominari corpori nedum proprio, uerūetiam alieno: adeo ut eoꝝ utrumqꝫ apprehensioni obediat: ut sanetur ad eius apprehensionē infirmus: aut eiusmodi aliquid sequatur & accidat. Et id fascinationis causam putarit: quippe inquit anima cuiusq̄ in malitia seu certe maliuolentia uehementer affecta: impressionem nocumenti habet in quosdam: precipueuero propter carniū teneritudinem facile susceptiuos ipressionū. Vñ existimauit lōge magis ad sustantiarū separataꝝ apprehēsionem: quas aīas seu motores orbium celestiū dixit: sequi in his inferioribus effectus nullo corpe medio.

Que quidem auicene sententia atq̧ positio aliis suis positionibus satis est consona: quippe qui putauit oẽs inferiorum corpo℞ formas substantiales a separata quadã substantia effluere & corporalia agẽtia solum materiã disponere ad separati agentis impressionem excipiendã. Hoc tñ non est uerum apud aristo. qui probat in 11. meth. formas entes in materia nõ esse a formis immaterialibus sed ab eis q̃ itidem in materia sunt: sic. n. inter faciens & factum similitudo est. Et de hoc infra ubi de angelica potestate tractabitur. Quod uero ex fascinatione sumitur extra de impressiõe anime in corpus eius positionẽ parum firmat: neq̧. n. ex apprehensione aĩe corporalis immutatio sequitur nisi apprehensioni aliqua iũgatur affectio: aut cõcupiscentie, aut gaudii, uel timoris; & eiusmodi: q̃ cum determinato aliquo motu cordis eueniunt: ex quo ulterius totius corporis immutatio sequitur: uel ſm locum uel ſm alterationem. Vñ adhuc stat ꝙ spiritualis apprehẽsio corpus nõ alteret: nisi locali motu medio. Fascinatio uero nõ ideo accidit ꝙ unius apprehensio alterius corpus immutet: sed quia per motum cordis adiunctũ corpus immutat: cuius immutatio ad oculum pertingẽs afficere potest corpus extrinsecũ precipue si facile immutabile sit ueluti etiam oculus menstruate speculum inficit.

¶ Punctũ secundũ. Intelligentie in his inferioribus etsi miracula propria uirtute facere nequeunt: tñ res miras ueraciter efficiũt. Nã ut patuit, & rursus etiam infra clarius patebit: substantia spiritualis creata propria uirtute in inferioribus nihil efficit nisi medio locali motu. Est enim hoc in uirtute earum ut patebit: ꝙ ad localẽ motum inferius corpus illis obsequatur: consequenter autẽ per localem motum ad effectus aliquos educẽdos aliqua actiua naturaliter admouere possunt: ceu etiã ars fabrilis ad ferrum emolliendũ ignẽ admouet. Hoc tñ miraculum cũ non sit: intelligentie miracula sua uirtute (quicquid sit de diuina) non faciunt. Cũ tñ naturales res locali motu naturalibus uel artificialib⁹ rebus localiter admouerint: utuntur eis acsi quibusdã instrumentis ueluti etiam medicina herbis nõnullis ad sanitatem utitur. Ex instrumento uero procedit effectus non solum proprie uirtuti respondens: uerumetiam ultra propriã uirtutẽ inq̃tum agentis principalis uirtute agit: sicuti serra & securis lectũ nõ efficiũt: nisi ea ratione qua agũt ab arte

ad talem effectū admota: nec naturalis calor carnē adgeneraret nisi uirtute aie uegetabilis eo ut instrumēto utētis. Conueniēs igitur est ex ipsis rebus naturalibus aliquos altiores effectus emergere ex eo q quasi instrumētis intelligētie spūales utunt. Igitur effectus eiusmodi q̄q̄ simpliciter miracula dici nequeunt: q ex naturalibus causis proueniant: nobis tñ dupliciter mirabiles redduntur: ex eo in primis q p eiusmodi intelligentias eiusmodi res naturales ad aliquos effectus admouent modo nobis dissueto: unde ingeniosorū artificum opera miramur: q. s. qualiter operentur non attingimus: deinde uero q cause naturales admote aliquid uirtutis sortiuntur, ex hoc q sunt instrumēta spirituū: quod etiā ad miraculi rationē magis accesserit. His autē modis demonū astutia & efficacia mira faciunt magi: ut tandē probabo nōnullis p̄libatis.

¶ Punctū tertiū. Opera mira magorum ex corporum celestiū impressione esse nequeunt: fuerunt. n. qui dicere uoluere mira p artes magicas effecta celestium corporū influxibus pficit: non autē a substātiis spiritualibus: cuius rei signum dixere: q eiusmodi operum patratores siderum situs obseruant: & herbarū ac aliarum rerum corporalium auxilia quedam admoueant quasi materiam parātia ad celestis uirtutis influxum. Hoc tñ his que nobis apparent & experimentis patenter aduersatur. ¶ Primo. Cum enim ex principiis corporeis intellectum causari posse impossibile probauerimus supra: impossibile est effectus intellectualis nature proprios, celestis corporis uirtute causari: In eiusmodi aūt magorum operatis: quedam uidentur: que non nisi creature spiritualis opera esse dixeris: ut ea quibus de furtis sublatis responsa dantur: & de eiusmodi q̄ solo intellectu fieri posse cōfessum est. Non igitur uerū est omnes eiusmodi effectus: sola corporum celestium uirtute causari. ¶ Scd̄o. Ipsa loquela cū ratione rationalis nature effectus est: ut cernitur. In dictis uero operibus aliqui hominibus colloquentes apparent: & de rebus uariis ratiocinātes. Igitur eiusmodi sola celesti uirtute pfici plane est impossibile. Si uero dicatur huiusmodi apparētias s̄m exteriorem sensum non esse: uerum potius apud imaginationem tantūmodo: hoc dupliciter expugnatur. Et quidē in primis quia nulli forme imaginate apparent quasi res uere: nisi ab exterio

ribus sensibus alienatio fiat:esse enim minime potest q̄ similitu dinibus quasi rebus attendatur:nisi sensus naturali iudicio ligato. Huiusmodi uero apparitiones ad homines fiunt:qui exterioribus sensibus libere utuntur. Igitur q̄ hec uisa uel audita secundum so lam imaginationē sint est impossibile. Deinde uero ex quibuscū q̄ formis imaginatis intellectualis cognitio ulli conuenire non potest, ultra naturalem uel acquisitam sui intellectus facultatem quod & in somnis apparet in quibus & siqua futurorū presignatio fit:non tñ quicunq̄ somnia uiderit eorū signata etiam intellexerit. Per eiusmodi uero audita aut uisa in magorū operatis: plerunq̄ aliquibus intellectualis cognitio aduenit ultra eorū intellectus facultatē:ueluti secretorū thesaurorū reuelatio:futurorū & occultorum manifestatio:& qnq̄ etiam de disciplinarum documentis uera responsa. Igitur oportet q̄ aut illi apparentes & colloquētes s̄m imaginationē tantum non uideant:aut saltē alicuius superioris itellectus uirtute hoc fiat:ut homo in eiusmodi notitiā educatur:non autem celestium uirtutum operatione fiat. ¶ Tertio. Principaliter quod uirtute celestium corporum fit:effectus naturalis sit oportet. Nā forme naturales sunt que in his inferioribus celestium corporū uirtute causantur. Quod igitur nulli rei potest esse naturale:celestiū corporum uirtute non fiat oportet. Quedā uero talia per dictas operationes fieri dicuntur:ceu q̄ ad alicuius presentiam:quecunq̄ sera pandatur, q̄ quis inuisibilis reddatur: & multa eiusmodi que narrantur. Non est igitur possibile hoc fieri celestium uirtute corporum. ¶ Quarto. Cuicunq̄ celestis corporis uirtute confertur quod posterius est: eidē utiq̄ & quod prius est conferatur oportet. Moueri autem ad habere animam per se consequitur: animatorum enim proprium est mouere seipsa. Impossibile est igitur fieri uirtute celestium corporum q̄ aliquod inanimatum per se moueatur. Fieri autem hoc per magicas artes compertum est: q̄ statua aliqua per se moueatur :aut uocem edat. Igitur magicarum artium effectus celesti uirtute effici possibile nō est. Si dixeris statuam illam celestium corporū uirtute sortiri aliqd' uite principiū:hoc utiq̄ īpossibile sit oportet. Et qdē in primis qr in uiuētibus omnibus, uite principiū forma ē substā-

tialis que dat esse uiuũ:uiuere.n.estesse uiuentibus teste pho. 2.de aīa. Aliquid uero substantialē formam recipere nouiter nisi amittat antiquam impossibile est:generatio enim unius necessario alterius corruptio est. In fabricatione aũt alicuius statue:nulla forma substantialis addicit͛ sed ꝯm figuram solam transmutatio fit q̄ accidens est:manet enim forma cupri uel alterius eiusmodi. Igit͛ impossibile est eiusmodi statuas sortiri aliquod uite principiũ. Deinde uero siquid ꝑ uite principium moueatur illud habere sensum necesse est:mouens enim aut sensus aut intellectus est. Intellectus uero in generabilibus & sensibilibus non est sine sensu: sensus aũt nequaq̄ est ubi tactus non est:nec tactus sine organo medie temperato:que tēperies in lapide cera uel metallo & hmōi ex quibus statua fit nō inuenitur. Igitur huiusmodi statuas moueri ꝑ uite principium nō est uerum. Demum uero uiuentia perfecta non generātur solum ex uirtute celesti.uerum cũ hoc etiam ex semine:homo n.hominē generat & sol:que uero ex celesti uirtute sine semine generantur:aīalia sũt ex putrefactione genita infirmiora inter cetera & ignobiliora. Igitur si per solam celestem uirtutem huiusmodi statue uite principium sortiuntur per quod seipsa moueant,inter animalia ignobilissima quedam sint/ oportet:quod tñ falsum eēt si per uite principium intrinsecum operarentur:nam in eorũ actibus operationes nobiles apparent :cum de abditissimis rebus responsa ferant. Non igitur possibile est:ꝙ per uite principium moueantur. ¶ Quinto. Effectum naturalem celestium corporum uirtute productum absq; artis operatione inueniri contingit:etsi enĩ aliquorum artificio quis ad ranarum generationem operetur uel alicuius eiusmodi:absq; omni tamen artificio ranas gigni contingit. Si ergo celesti uirtute huiusmodi statue que arte nigromātica fiunt sortiantur uite principium,absq; arte huiusmodi etiam dabitur inuenire eiusmodi statuarum generationem: quod falsum cō stat. Igitur eiusmodi statue uirtute corporis celestis nec mouentur,nec habent uite principium. ¶ Preter hec uero positio hermetis exploditur teste aug.8.de ciui.dei. profitentis:ꝙ sicut deus celestium deorum,ita homo effictor est deorum qui in templis sunt humana proximitate contenti: statuas dico animatas sensu & spiritu plenas &c. Quam etiam positionem euertit scriptura diuina: que dicit

que dicit simulacra gentium argentum & aurũ &c. Non uidetur tñ omnino negãdum,quin in predictis magorum effectib⁹ ex celestium corporum influxu aliquid uirtutis esse possit:ad illos tamen solos effectus quos uirtute celi inferiora aliqua corpora possunt efficere:id enim neq̧ diuus thomas negarit.

¶ Punctũ quartum. Ex aliqua intelligẽtia opera magoꝝ efficaciã sortiuntur. ¶ Primo. Nam unde magice artes habeãt efficaciã:facile perpendi potest si earũ in operando modus obseruetur. Vtũtur n. uocibus quibusdã significatiuis ad determinatos effectus ꝓducendos:uox aũt inq̃tũ significatiua est:nõ nisi ab aliquo intellectu uirtutẽ habet:uel ex intellectu ꝓferẽtis:uel eius ad quẽ ꝓfert. Ex ꝓferẽtis quidẽ intellectu: sicut siquis itellectus tãte uirtutis sit ꝙ sua cõceptione res posset efficere:quã quidẽ cõceptionẽ uocis officio ꝓducẽdis effectib⁹ quodãmõ p̄sentat:ex intellectu uero eius ad quẽ s̄mo dirigit᷑:ut cũ p significationẽ uocis in intellectu receptam ad aliquid efficiendũ inducit᷑ audiens. Nõ aũt dici põt ꝙ uoces ille significatiue ꝓlate a magis:ex intellectu proferentis efficatiam nãciscant᷑:qr cũ uirtus essentiã consequat᷑:uirtutis diuersitas principioꝝ essentialiũ diuersitatẽ arguit:intellectus aũt hoim cõiter huius dispositionis inuenit᷑ ꝙ eius cognitio ex rebus causatur: magis q̃ sua cõceptione res causare possit. Si igit᷑ sint aliq hoies q uerbis cõceptionẽ sui intellectus exprimentes res possint propria uirtute transmutare:alterius erunt spẽi & hoies equiuoce dicẽtur.

¶ Scd'o. Virtus faciendi p disciplinã minime acquirit᷑:sed cognitio solũ aliquid faciendi. Per disciplinã uero acquirũt aliqui ꝙ huiusmodi operationes magicas efficiãt. Nõ est igit᷑ in eis ad hmõi effectus ꝓducendos uirtus aliqua:sed cognitio sola. Si uero dicat᷑ ꝙ hmõi hoies in sua natiuitate ex uirtute stellaꝝ sortiunt᷑ p̄ceteris dictã uirtutẽ ita ꝙ q̃tũuis instruant᷑ ceteri id ex natiuitate nõ habẽtes:in opibus eiusmodi efficaces eẽ nequeũt:primo quidẽ dicendum ẽ:ꝙ sup intellectũ celestia corpora nõ possunt imprimere:ut alias multipliciter ostẽsum ẽ:cõsequẽter aũt ex stellaꝝ uirtute intellectus cuiusq̧ hãc uirtutẽ sortiri non põt,ꝙ rep̄sentatio sue conceptionis p uocẽ sit alicuius effectiua. Si uero dicat᷑ ꝙ ẽt imaginatio aliquid in uocũ significatiuaꝝ ꝓlatione operet᷑:sup quã ip̄rmere pñt celestia corpora:cũ huius operatio p corporale organũ

fiat:hoc eē nequit q̄tū ad effectus oēs q̄ p artes huiuſmodi fiunt:
oſtēſum eſt.n.ꝙ hmōi effectus oēs nō poſſunt ſtellaꝝ uirtute pro
duci :& cōſequēter neqꝫ ex ſtellaꝝ uirtute pōt quis hāc uirtutē ſor
tiri:ut eoſdē effectus ꝑducat.Relinquit̃ ergo ꝙ effectus eiuſmodi
p intellectū aliquē cōpleant̃:ad quē ſermo eiuſmodi uoces ꝓferē
tis dirigit̃.Huius aūt rei ſignū eſt .Nā eiuſmodi ſignificatiue uo.
ces quib⁹ magi utunt̃:inuocationes ſunt:ſupplicatiōes, adiuratio.
nes,aut ēt īperia quaſi ad alteꝝ colloquētis .¶ Tertio. In artis hu
ius obſeruationibus utunt̃ magi quibuſdā caracteribus & figuris
determinatis. Figura aūt nullius actionis principiū eſt.neqꝫ paſſio
nis:alias mathematica corpa & actiua & paſſiua eſſent. Non ergo
p determinatas figuras materia diſponi pōt:ad effectū aliquē natu
ralē ſuſcipiendū.Nō ergo utunt̃ magi figuris aliquibus quaſi di.
ſpoſitionib⁹.Relinquit̃ ergo ꝙ eis utunt̃ ſolū quaſi ſignis.nō.n.ē
aliud determinatū dare.Signis aūt nō utunt̃ niſi ad alios intelli.
gentes.Habent ergo magice artes efficatiā ab illo intelligēte: ad
quē magi ſermo dirigit̃ .Si dicat̃ uero ꝙ figure aliq̄ aliquib⁹ figu
ris celeſtiū corpoꝝ aptant̃:& ita inferiora corpora p aliquas cele
ſtium corpoꝝ figuras ad impreſſiones excipiendas determinantur
uidet̃ hoc irrationabiliter dici.Nō.n.ordinat̃ aliquod patiens ad
ſuſcipiendas determinationes agētis:niſi p hoc qd̃ eſt in potētia
& cōſequenter ea ſola ipſum determinant ad ſpiritualē impreſſio
nem excipiendā p q̄ fit quodā modo in potentia.Per figuras aūt
nō diſponit̃ materia ut ī potētia ſit ad aliquā formā:qr figura ſm
ſuā rationē ab oī abſtrahit mā & forma ſenſibili:quippe q̄ eſt ma
thematicū quoddā. Nō ergo p figuras & caracteres determinat̃
corp⁹ quodcūqꝫ ad celeſtis corpis īfluentiā recipiendā. ¶ Quarto.
Figure aliq̄ celeſtibus corporib⁹ appropriant̃ ut effect⁹,nā ab eis
cauſant̃ inferioꝝ figure.Predicte aūt artes caracterib⁹ aut figuris
nō utunt̃ quaſi celeſtiū corpoꝝ effectibus:uerū poti⁹ ſunt effectus
hoīs operātis p artē.Igit̃ appropriatio figuraꝝ ad aliqua corpora
celeſtia:ad ꝓpoſitū facere uidet̃ nihil.¶ Quinto.Per figurā minīe
diſponit̃ aliqua mā naturalis ad formā ut patuit.Corpora igitur
in qbus eiuſmodi figure īpreſſe ſūt,eiudē ſunt habilitatis ad cele.
ſtē influxū excipiēdū cū corporib⁹ aliis eiuſdē ſpēi.Q d̃ aūt aliqd
imprimat̃ in unū eorū q̄ ſunt eque diſpoſita propter aliquid ſibi

appropriatū ibi inuentū:& nō in aliud nō est operātis p necessita-
tem nature, sed p electionē. Patet ergo q̄ artes eiusmodi figuris
utētes ad effectus pducēdos, ab aliquo p naturā agēte efficatiā nō
hñt :sed ab aliqua intellectuali substātia p intellectū operāte. Hoc
etiā & ipsum nomē demōstrat qđ figuris īponunt:caracteres eas
dicētes:caracter.n.signū est:in quo dat intelligi q̄ figuris eiusmo
di nō utunt nisi ut signis alicui intellectuali nature exibitis. Quia
uero figure in artificialibus sunt quasi forme specifice:pōt quis di
cere apud diuū tho. q̄ nihil phibet, quin ꝯstitutionē figure q̄ ima
gini speciē dat, cōsequat aliqua uirtus ex influētia celesti:nō fm
q̄ figura est:sed fm q̄ causat speciē artificiati:qđ adipiscit uirtutē
ex stellis. Sed de lrīs quibus aliquid in imagine inscribit uel aliis
caracteribus nihil aliud pōt dici q̄ q̄ signa sunt :unde nō habent
ordinē nisi ad aliquē intellectū Quod ēt ostendit p sacrificia pro
strationes & alia eiusmodi: quib9 utunt, q̄ aliud nihil esse possunt
nisi signa reuerentie exibite alicui intellectuali nature.

¶ Punctū quintū. Ea intelligentia q̄ magoꝝ operibus efficatiam
prestat mala est. ¶ Primo. Prestare.n.patrociniū his que sunt con-
traria uirtuti:nō est intellectus bene dispositi. Hoc aūt ī eiusmodi
artibus contingit:fiunt.n.plerūq; adulteria, furta, homicidia, &
multa alia eiusmodi maleficia pcurantur :unde utentes his artib9
malefici uocant. Nō est ergo bñ disposita fm uirtutē intelligētia
cuius auxilio huiusmodi artes innituntur ¶ Secūdo. Nō est intel-
lectus bene dispositi fm uirtutē, familiarē esse sceleratis & eis pa-
trocinari:nō aūt quibuslibet optimis. Huiusmodi aūt artibus utū
tur plerūq; hoies scelerati. Nō est igitur intellectualis natura cui9
suffragio artes huiusmodi sunt efficaces bñ disposita fm uirtutē.
¶ Tertio. Nā intellectus bñ dispositi est reducere hoies in ea que
sunt hoim ppria bona:q̄ equidē sunt bona rōnis:cōseq̄nter uero
ab his ad q̄dam bona minima hoies abducere, intellectus est di-
spositi9 indecenter. Per eiusmodi uero artes nō acquirunt homies
profectum quempiā in bonis rationis: q̄ uidelicet scientie sunt &
uirtutes:sed in quibusdam minimis ueluti furtorum inuentione:
deprehēsione latronū:& eiusmodi. Igitur intelligentie quaꝝ au-
xilio he artes utuntur :non sunt fm uirtutem bene disposite.
¶ Quarto. In dictarum artium operibus illusio quedam &

irrationabilitas uidetur:requirunt.n. hoiem re uenerea non attra-ctum:cum tñ plerumq̃ʒ ad illicitos concubitus conciliandos ad hibeantur. In opere uero intellectus bene dispositi nihil irrationabile & sibi diuersum apparet. Igitur idem quod prius. ¶ Quinto. Non est ꝯm intellectum dispositus bene:qui propter cõmissa scelera alicui ad suffragãdũprouocatur. Hoc uero in istis artibus fit: nam in harum executione innocentes pueros aliqui necasse legũtur. Non igitur sunt intellectus boni quoꝝ auxilio ista fiunt. ¶ Sexto. Nam intellectus bonum proprium ueritas est. Cũ igitur boni sit bonum adducere:cuiuslibet intellectus bene dispositi esse uidetur alios ad ueritatem perducere. In operibus uero magorũ plerũq̃ʒ ea fiunt quibus homines ludificentur & fallanť. Igitur intellect⁹ cuius suffragio utunť:ꝯm mores bñ dispositus nõ est. ¶ Septimo. Intellect⁹ bñ dispositus ueritate q̃ delectať alliciť :nõ mẽdatio. Magi aũt in suis operibus quibusdã mẽdatiis utunť: quib⁹ eos alliciãt quoꝝ auxilio utunť:cõminãtur.n.q̃dam:ueluti qꝫ nisi inuocãti succurrat,celũ ipse inuocans cõminuet:aut deponet sidera:ut porphirius narrat in epistola ad enebõtẽ. Ille igiť substantie inuocate non sunt bene disposite ꝯm intellectũ. ¶ Octauo. Nõ uidetur esse habẽtis intellectum bene dispositũ:ut si superior sit subdatur? imperãti acsi inferior:aut si inferior sit ab eo sibi quasi a superiore supplicari patiať. Magi aũt eos quoꝝ auxilio utuntur supppliciter inuocant quasi superiores :& cum aduenerint eis quasi inferioribus imperant. Nullo igitur modo uidentur bene dispositi secundum intellectum. ¶ Punctum ultimum. Alique sunt intelligentie male quas dicunt idiomate greco malos demones. latino uero demones simpliciter. Nam rationes predicte :quibus qꝫ alique sint intelligentie non bone probatũ est :probant qꝫ sint alique male:ut patet discurrendo per singulas:& ex hoc qꝫ omne opus liberi arbitrii cum deliberatione scilicet elicitum: si non est bonum malum sit oportet :ut diffuse theologi probarunt. Et hoc littere diuine minime tacuerunt. Dicitur enim ioan.3.qꝫ diabolus ab initio peccat:& io. 8.dicitur de eodem qꝫ est mendax & mẽdatii pater & qꝫ homicida erat ab initio :& sapi .2. qꝫ eius inuidia mors introiuit in orbem terrarum :& in locis innumeris scripturarum eiusmodi patent.·.

Qualiter & quot intelligentie peccarunt. Capitulum duodecimum.

Tsi uero ad nostrū institutum necessariū minime est qualiter aut quot ex intelligentiis peccarunt: propter curiosos tñ lectores quibus eiusmodi ex theologo℞ fonte haurire nō uacat: id multis pūctis efficiemus.

¶ Punctū primū. Nullā intelligentiā naturaliter esse moraliter malā. ¶ Primo. Si qua.n.intelligētia ꝭm naturā suā mala eēt moraliter: naturaliter tēderet ī malū: cōsequēter aūt in illud p se nō p accidēs tēderet: nō.n.aliqd p accñs ī id tēdit in qđ naturaliter tēdit: ut lapis deorsū. Hoc uero ē oīno īpossibile: oīa.n.tendūt ī bonū uerū uel apparens: qr in id tendūt qđ iudicāt sibi cōueniens: vñ & bonū dr̄ quod oīa appetunt.i.ethi. Nō igiť ꝭm suā naturam male sunt spūales intelligētie. ¶ Scđo. Quicquid in rebus est: aut causa aut causatū sit oportet: alioquin non oīa adinuicē ordinatentur. Aut igiť eiusmodi substantie sunt cause tm̄: aut etiam causate. Et quidem si cause: malū alicuius causa esse nequit nisi per accidens: est.n.priuatio quedā ꝙ non nisi p accidens principiū est. Omne aūt quod est per accidens ad id reduci oportet qđ est p se & consequenter oportet in eis esse aliud prius eo℞ malitia p qđ sunt cause: primum aūt in unoquoq; ē eius natura & essentia. Nō igiť ꝭm suā naturā sunt male. Idē ēt sequiť si sunt causate. Nullū n.agēs agit nisi intendēs ad bonū: & cōsequenter malū non pōt eē effectus cause cuiuscūq; nisi p accidēs. Qđ aūt ꝭm accidēs tm̄ causať ꝭm naturā eē non pōt: cū oīs natura modū determinatum habeat: quo p se ꝓcedit in esse. Nō est igiť possibile eiusmodi substātias ꝭm naturā esse malas. ¶ Tertio. Scđm modū nature ꝓprie oē ens hr̄e propriū eē manifestū est. Esse uero inq̄rū eiusmodi bonum ē: cuius signū hinc habeť ꝙ esse ab oībus desideratur & appetitur. Igiť si substantie huiusmod ꝭm suā naturā essent male: esse haberent nullū. ¶ Quarto. Nihil esse pōt quin a primo ente eē habeat: ut suppositū est: & a phis multipliciter probatū. Primum uero ens est primū & summum bonū: ut liquet. Cū aūt omne agēs inq̄rum huiusmodi agat sibi simile: oportet ꝙ a primo ente sunt bona esse. Predicte igitur substantie ꝭm ꝙ sunt & naturā aliquā

habẽt, male esse nõ possunt. ¶ Quinto. Aliquid uniuersaliter boni participatione priuatum esse ĩpossibile est: quippe cum idẽ sit appetibile & bonũ: siquid esset oĩno expers boni, appetibile in se haberet nihil. Vnicuiq; aũt est appetibile suum esse. Igitur siquid ꝺm naturam suã dicaꝭ malũ: illud nõ esse quasi simpliciter malũ oportet: sed ideo sic dici ꝙ sit malũ huic uel quantũ ad hoc: sicut uenenũ nõ est simpliciter malũ, sed huic cui est nociuũ: unde qđ uni uenenum alteri cibus est. Hoc autẽ ex eo contingit, ꝙ particulare bonũ: quod propriũ est huius: contrariũ est bono particulari quod est proprium alterius: ueluti bonũ propriũ ignis calor: aque bono proprio frigori contrariatur: illudq; pro uiribus destruit. Quod igiꝭ ꝺm suã naturã ordinaꝭ in bonũ nõ particulare: sed simpliciter ĩpossibile est ẽt ꝺm hũc modũ naturaliter esse malũ. Talis uero est oĩs ĩtellectus: nã bonũ eius in ꝓpria opatiõe est: q̃ uniuersaliũ ẽ: & eoꝝ q̃ sũt simpliciter. Nõ ẽ igiꝭ possibile ĩtellectũ aliquẽ ꝺm suã naturã esse malũ: nõ simpliciter mõ, uerũetiam ꝺm quid. ¶ Sexto. In oĩ habente intellectum: naturali ordine intellectus appetitũ moueat oportet, ꝓpriũ. n. obiectũ uolũtatis, bonũ ĩtellectũ est. Bonũ aũt uoluntatis in eo est ꝙ ipsa intellectũ sequitur, sicut in nobis bonũ est qđ est ꝺm rationẽ esse: quod aũt est preter hoc malũ est. Igitur naturali ordine substãtia intellectualis uult bonũ. Impossibile est igitur dictas substantias naturaliter esse malas. ¶ Septimo. Cũ uoluntas in bonũ intellectum sicut in propriũ obiectum & finẽ naturaliter feraꝭ: impossibile est ꝙ intellectualis substantia, malã ꝺm naturam habeat uoluntatem: nisi eius intellect⁹ naturaliter erret circa iudiciũ boni. Nullus uero intellect⁹ eiusmodi esse potest: falsa. n. iudicia in operationibus intellectus sunt sicut monstra in rebus naturalibus q̃ nõ sunt ꝺm suam naturã: sed ꝑter naturã: nã bonũ & finis naturalis intellectus cognitio ueritatis ẽ. Impossibile igitur est aliquẽ intellectũ esse qui naturaliter in ueri iudicio erret. Neq; igitur possibile est ꝙ sit aliqua substantia intellectualis: hñs naturaliter uoluntatẽ malã. ¶ Octauo. Nulla potẽtia cogniua a sui obiecti cognitiõe deficit: nisi aut ꝓpter defectũ aliquem aut propter aliquã sui corruptionem: quippe q̃ ꝺm propriã naturã ad cognitionem talis obiecti ordinaꝭ: sicuti uisus a coloris notione nõ deficit nisi circa ipsum corruptio aliqua extiterit. Oĩs

uero corruptio & defectus preter naturã sit oportet:qã natura intendit esse & perfectionẽ rei.Impossibile igit̃ est ꝙ sit aliqua uirtꝰ cognitiua:q̃ a recto sui obiecti iudicio naturaliter deficiat.Proprium uero obiectũ intellectus uerũ est. Impossibile igit̃ est aliquẽ intellectũ eẽ circa ueri cognitionẽ naturaliter oberrantẽ.Neqꝫ igr̃ uolũtas aliqua põt naturaliter a bono deficere. Quod etiã diuine littere cõfirmarunt:nã oĩs creatura dei bona .1.thimo.4. & uidit deus cuncta q̃ fecerat & erãt ualde bona geñ.1.& intellige unumquodqꝫ in gñe suo. s.nature uel moris. Per hoc uero manicheorum error excludit̃ qui eiusmodi substantias intellectuales quas assueto nomine demones uel diabolos uocamus naturaliter esse malas asseruere.Excluditur etiã opinio quã porphirius in epistola ad enebontẽ.narrat dicentium esse quoddam spirituũ genus:cui exaudire magos sit proprium:natura fallax omniforme simulans deos & demones & aĩas defunctoꝝ:& hoc est quod efficiat hec omnia que uidentur esse praua ceterũqꝫ circa ea q̃ uere sunt bona nihil opitulari:immo uero ista nec nosce:sed mala cõciliare & insimulare atqꝫ impedire & inuidere uirtutis sedulos sectatores: & plenum esse temeritatis & faustus gaudere odoribus,adulationibꝰ capi:hec quidẽ porphirii uerba nãm demonũ quoꝝ auxilio magice artes utuntur satis aperte declarant:in hoc solo reprehensibilia ꝙ eis hanc malitiam naturalirer inesse firmarunt.

¶ Punctum secundũ. Consequenter uero his loquendo dicimus nec in primo instãti sue creationis intelligentias malas esse potuisse:nam actus qui rei cõuenit in suo primo instanti,inest ei a suo authore naturaliter:sicut motus lapidis deorsum inest ei a suo generãte:& generaliter motus grauium & leuium qui cum rei natura incipiunt a generante insunt.Author uero angeli deus sit oportet:cum sola creatione producatur:qui deus non potest esse causa peccati.Non ergo in primo instanti angeli peccare potuerunt Augustinus tamen .11.super geñ.ad lit. & .10. de ciuitate dei hãc pertractans questionem in neutro loco aliquid determinat:& in primo uidetur in illud inclinari ꝙ in primo instanti sue creationis peccarint in secundo uero ꝙ non peccarint:sed id quod diximus uerum est.∴ ¶ Punctum Tertium. Sunt ergo intelligentie male ex suo libero arbitrio.¶ Primo. Nam aut natura

aut uoluntate sunt male:quia malú peccati de quo sermo labitur est actio :agens autem oē aut naturale aut uoluntarium est. Sed nō sunt male natura:ut probatú est. Ergo uoluntate & arbitrio libero male sint oportet. ¶ Secundo. Si nō sunt male uoluntate nā male sint oportet:ut patuit. Non sunt aūt male natura:quia in primo instanti suo male fuissent:quippe ea que ex natura conueniūt simul insūt cū natura:alioquin esset causa aliquādo & nō esset effectus. Sunt ergo male uoluntate. ¶ Tertio. Omne uolūtarium a uoluntate est. Omne uero pctm̄ seu malum morale uoluntarium sit oportet:quia pctm̄ est actus humanus malus: humanus uero act⁹ non est nisi deliberatus sit, siue ab homine inq̄tū homo: etsi possit esse hominis. Omne ergo pctm̄ a uoluntate est. Ergo & quod intelligentiarum est. ¶ Punctum quartum. De multitudine autem malarum intelligentiaꝶ uel demonum per naturalē rōem demostratiue aut parum aut nihil possumus enunciare:probabiliter aūt constat esse plurimos ex his que experimur:quippe qui uidemus multos energuminos siue arrepticios, quos non est probabile ab uno demone in partibus maxime tam distātibus obsideri: uidemus etiā ꝙ simul innumerabiles homines de uitiis tentanť. Secundū scripturas uero non est dubiū ꝙ sint plures:dicente domino:ꝙ ignis paratus sit diabolo & angelis eius & pau. ad ephe. 6. non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē: sed aduersus principatus & potesta. aduersus mūdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in celestibus:& in apoc. īducuntur adeo multi:ut cū angelis bonis cōgredi auderent. Immo ex scripturis colliguntť septem duces in malignis spiritibus:ſm septē uitia capitalia:qui cōtra genus hominum cum suis turmis assidue pugnant. Immo uoluere nōnulli theologi ꝙ singulis hoībus sunt in exercitium dati singuli spiritus mali. uide diuū tho. 2. di. 11. q. 1. ar. 5. ex quo sequitur demonū multitudinem esse maximā. Et hoc indubie credendū est ꝙ sit demonū innumerabilis multitudo. ¶ Punctū quintū. Vtrum uero de intelligentiis plures peccauerit & facte sint demones q̄ remanserint:dicendū est ꝙ non. Nam peccatum est contra naturalē inclinationem intellectualis nature:qc quid sit de animali uel brutali:ea uero q̄ contra naturam fiunt, ut in paucioribus accidunt:natura. n. suū effectū consequiť aut semp

aut in

sunt in pluribus experientia teste: unde plures sunt angeli boni q̃ mali. Quod ẽt scriptura diuina in spirituali sensu nõ tacuit, q̃ppe 4.reg.6.ubi cũ minister elisei plenũ montẽ equitibus siriis cõspe xisset ac timeret:eliseus hortatus eum non timere:dixit plures nobiscũ sunt q̃ cũ illis:qđ de bonis angelis qui ꝯtra malos nobis sũt in auxiliũ exponit. Nec obstat primo ꝙ bonũ dicit esse i paucioribus :malũ uero in pluribus.quippe de hominibus hoc a pħo dicitur:qui cũ duplicẽ habeant inclinationẽ nãe spũs.s.ad intelligibilia bona:& carnis ad sensibilia:sensibilia utpote notiora magis sequunt:in quo eoꝝ peccata sunt. Nõ est aũt simile de spiritibꝰ in quibus est unica solũ & illa ad bonũ. ❡ Punctũ Sextũ. Vtrũ uero intelligẽtia inter peccãtes nobilior & prior, prima fuerit inter oẽs bonas & malas nature ordine:dicendum est de hoc esse opiniones:demonstratiue .n.nihil de re ista scimus. Damascenus.n. sensit ꝙ maior inter peccantes terrestri ordini fuit ꝑlatus. gregor. uero in ea omelia quã de centũ ouibꝰ edidit:dixit ꝙ primus angelus qui peccauit dum cunctis agminibus angelorum prelatus eorum claritatem transcenderet :ex eorũ cõparatione clarior fuit. Vtraq; aũt opinio habet probabile fundamentum . Nam in peccato est aduertere,& contẽplari duo .i.pronitatem uel inclinationem ad peccandũ:& motiuũ.i.obiectum respectu cuius eoꝝ peccatum fuit . Et quidẽ si pronitas ad peccandũ in angelis attẽdat: minus uidet peccasse superiores:ideoq; hoc aduertẽs,& ꝯsiderãs dam. dixit peccantiũ maximũ terrestri.i.corporeo reꝝ inferiorũ ordini ꝑfuisse. Que quidẽopinio opinioni platonicoꝝ quã aug. 9.&.10. de ciui.dei recitat cõsona uidet, q dixere oẽs deos fuisse bonos:sed demonũ quosdã bonos & quosdam malos : deos appellantes substãtias intellectuales q̃ sunt a globo lunari superius: demones uero substãtias intellectuales q̃ sunt a globo lunari inferius :superiores tñ hominibus ordine nature . Que quidem opinio nõ est quasi a fide aliena abiicienda,quippe tota creatura corporalis administratur a deo p angelos:ut aug.3.de tri.li. astruxit. cõsequenter aũt nihil prohibet dicere inferiores angelos diuinitꝰ distributos : ad inferioꝝ corporũ ministeria . superiores uero ad superiorum corpoꝝ regimẽ : supremos uero ad assistendũ deo:& sm hoc dama.eos q ceciderũt de ĩferioribꝰ extitisse dicit in quo-

rum etiã ordinib⁹ boni aliqui remansere. Si uero motiuũ angelorum ad peccandũ contemplemur:id in superioribus maius fuerit: quippe demonum peccatum superbia fuit:ut supra dictum est cuius motiuum excellentia est:que in superioribus fuit longe maior, maxime uero in supremo: cũ enim sint pene infiniti:ut probatum est:quisq̧ tamẽ eoꝝ ab inferiore specie differt sicut equus ab asino:ut probatum est supra. Vnde supremus infimum tot gradibus superat quot angeli sunt creati. & ꝯsequenter quodammodo infinitis. Vnde eũ qui inter peccantes maior fuit gregorius rationabiliter supremum putauit:quasi maximum ad peccandũ motiuum habuerit. Et est hec opinio probabilior:quia angelicum pctm̃ non processit ex pronitate quã considerauit dam. sed ex solo libero arbitrio. qđ fuit excellentia propria delectatũ:quam cõsiderauit greg. cõsequenter aũt magis uidetur cõsideranda ratio a motiuo peccandi q̃ a pronitate sumpta. Non est tñ inde alteri opinioni preiudicandũ:quia etiã in principe inferiorum angelorum aliquod ad peccandũ motiuũ potuit affuisse. Si autem uera esset opinio damas. de quolibet nouem angelorum ordinum non potuerunt aliqui cecidisse:ut liquet: ac sic uera est gregoriana ut credimus:& possibile & uerisimile est de ordine quolibet aliquos cecidisse:quemadmodum etiam in quemlibet predictorum ordinum ad ruine angelice reparationem homines assumũtur:q̃q̃ in litteris diuinis quorumdam angelorum nomina demonibus non attribuantur. ut seraphim & tronorum:quippe que ab ardore charitatis & a dei inhabitatione sumantur:que duo peccato mortali in quo demones sunt compugnant. Nec tamen predictis obstat ꝙ eze. 28. angelus inter peccantes supremus dicitur cherub:ordo autem cherubim non est primus sed secundus: primus uero est ordo seraphim apud dion. 7. capi. angel. hierar. & cõsequenter non uidetur inter omnes angelos primus extitisse. Non obstat inquam: quippe cherubim interpretatur plenitudo scientie: seraphim uero ardentes seu incendentes: & ꝯsequẽter cherubim a scientia nominatur que cũ mortali esse põt:seraphim uero a charitatis ardore: qui mortali peccato repugnat. ¶ Et ideo primus angelus pecccans quamq̃ fuerit seraph: tamen che

iob dictus est: in detestationem peccati. ¶ Non obstat etiã q si angelus inter omnes summus peccauit diuina intentio que est ut intellectualis natura beatificet in nobilissima creatura frustrata fuisset. Non obstat inq̃: quippe intentio diuina in neutris frustratur: siue stãtibus, siue cadentibus angelis: utrorũq; eni euentũ deus prenouit: & ex utroq; gloriam habet: dum illos bonitate sal uat: punit uero illos iustitia sua. Ipsa uero intellectualis natura a suo fine cadit si peccat: nec hoc icõuenit i creatura q̃tuncũ q; subli mi. Sic.n.a deo intellectualis creatura instituta est: ut i arbitrio eius sit agere propter finem: & ut possit saluari & dãnari: & saluet si malit. ¶ Non obstat ultimo q angelus q̃to superior tanto in deũ inclinatior est: & cõsequenter tanto minus a deo potest peccando recedere. Dico.n. q illa inclinatio & in eo & in oi creatura factibili in ĩfinitũ nobiliore semper est cũ libertate arbitrii: ut semper possit peccare si uelit. Quomodo autem peccãtis angeli pctm̃ aliis angelis cadẽtibus fuerit occasio cadendi presentis nequaq̃ est speculationis. ¶ Punctum Vltimũ. Contra uero ea q̃ & rationibus & litteris diuinis astruximus .s.esse malas intelligentias quas demones appellant: uidetur omnino posse argumẽtis adniti septẽ: quibus vr̃ oĩno probari posse cõtrariũ. Argumẽtũ Primũ. Nã q nulla ĩtellectualis substãtia naturaliter corpori unita sit preter aiam hũanam, iã supra ostensum est: nisi s̃m quosdã id de aiabus celestiũ corpoꝝ astruatur: quas tñ malas credere nõ est congruũ: cũ celestium corpoꝝ motus adeo sit bonus & ordinat9: ut ordinis uniuersi in istis inferiorib9 principiũ sit: ois aũt alia cognitiua potentia preter intellectũ corporeo & animato utitur organo: & cõsequenter in huiusmodi substantiis q̃ corpora nõ uegetant preter intellectum potentia cognitiua est nulla: & cõsequẽter quicquid cognoscunt intelligunt: in eo aũt quod quis intelligit nõ errat: ex defectu.n.intelligẽdi prouenit omnis error. Nõ potest igitur in substantiarum intellectualium cognitione esse error. Nullum autem peccatum uoluntatis absq; errore esse potest: quippe uoluntas in apprehensum bonum semper tendit: unde nisi in apprehensione sit error in uoluntate error idest peccatum esse non potest. Igitur in substantiis eiusmodi errorem esse posse non uidetur. ¶ Secundum. Peccatum

uolantatis in nobis circa ea accidit, de quibus ueram scientiã in uniuersali habemus, ꝓpter qđ in particulari rõnis iudicium exiligante aliqua passione prepeditur. Que equidem passiones in demonibus esse nequeunt, ꝙ sint sensitiue partis: que sine corporeo organo minime operat̃. Igitur si eiusmodi substantie ab omni organo separate in uniuersali rectum iudicium & ueram scientiã habent: in particulari falsam habere nequeunt. consequẽter autẽ nec peccare. ¶ Tertium. Circa obiectũ ꝓprium uirtus cognitiua decipitur nulla, sed circa extraneum solum. in coloris enim iudicio uisus decipitur minime, uerum cum homo per colorẽ de sapore uel rei naturã diiudicat, deceptio euenit. Propriũ uero intellectus obiectum rei quiditas est: & consequenter intellectus deceptio interuenire non potest, modo puras rerum quiditates apprehendat: sed omnis intellectiua deceptio inde ꝓueniat oportet ꝙ forma rei fantasmatibus mixta concipitur, & apprehenditur: ut in nobis euenire liquet. In substantiis uero intellectualibus & incorporeis talis intelligendi modus est minime, ꝙ fantasmata sine corpore esse nequeant. Non est ergo possibile in earum cognitione errorem incidere: consequenter autem nec in earum uoluntate peccatum. ¶ Quartum. Propterea in operatione intellectus cõponentis ac diuidẽtis falsitas accidit, ꝙ absolute rei quiditatẽ non apprehendat: sed apprehense rei componat aliquid. in ea uero operatione qua quodquid est apphendit, falsum non accidat oportet, nisi forte per accidẽs, ſm ꝙ in hac quoq; opatione aliqd de ea que est intellectus cõponentis & diuidẽtis admiscetur: qđ equidem contingit, inq̃tum noster intellectus nõ statim, sed quodam inquisitionis ordine ad notitiã quiditatis rei cuiuspiã pertingit: ueluti cũ primo apphendimus animal, & deinceps oppositas differentias una reiecta alterã generi colligamus, eousq; dũ ad speciei diffinitionẽ attingamus. in quo equidem processu falsitas posset accidere, ut generis differentia capiatur quod generis differentia non est. Sic aũt procedere ad quod quid est de aliquo cognoscendum, intellectus est ratiocinando de uno excurrentis in aliud, quod substantiis separatis cõgruit minime: cũ discurrere sit rationis & non intellectus. In harũ igit̃ substãtiarũ notione error incidere non posset: cõsequẽter aũt nec in earũ uolũtate peccatũ.

¶ Quintum. Cum nullius rei appetitus nisi in bonum proprium tendat: impossibile dixeris id cuius est unũ solũ bonum in suo appetitu aberrare: propter qđ & si in rebus natu alibus peccatũ accidit propter defectũ in executione appetitus cõtingentem: in naturali tamen appetitu nunq̃ accidat peccatũ necesse est. semper enĩ lapis tendit deorsum, siue perueniat, siue impediať. In nobis aũt accidit in appetendo peccatũ: quia cum ex spũali & corporali natura nostra cõponať, sunt in nobis bona plura. i. ꝓm intellectum & sensum, uel etiam ꝓm corpus: quoꝝ bonorum nostroꝝ ordo quidam est; ꝓm ꝙ minus principale ad principalius est referendũ: & propterea in nobis uolũtatis peccatũ accidat oportet: cum tali ordine postergato, id quod nobis est bonum ꝓm quid, contra illud appetimus, quod nobis est bonum simpliciter: Talis uero cõpositio, & bonoꝝ diuersitas non adest eiusmodi substantiis separatis, quin potius omne eaꝝ bonũ ꝓm intellectũ est. Non igiť possibile est, ut uideť, ꝙ in eis sit uolũtatis peccatũ. ¶ Sextum. Ex superabundãtia aut defectu uolũtatis peccatũ in nobis accidit, in quoꝝ medio uirtus cõsistit. Vnde in iis, in quibus superabũdãtiã & defectũ nequaq̃ est accipere: sed mediũ solum uolũtatẽ peccare non contingit. nullus enĩ peccare potest in appetendo iustitiã. nã ipsa iustitia mediũ quoddã est. Substãtie uero itellectuales ꝑdicte nihil nisi itellectualia bona possunt appetere: ridiculũ enĩ est astruere ꝙ bona corporalia uelint angeli, aut cupiãt: qui ꝓm suã naturam sunt incorporei, aut bona sensibilia, quibus nõ est sensus. In bonis uero intellectualibus superabundantiã aut defectũ esse impossibile est: quippe que ꝓm se media sunt superabundantie & defectus: sicut uerum inter duos errores mediat: quoꝝ unus ꝓm plus alius uero ꝓm minus est: unde & sensibilia & corporalia bona in medio sunt si ꝓm rõnem sunt. Non uideť igiť ꝙ substantie intellectuales separate possint uolũtate peccare. ¶ Septimũ. Substantia incorporea a defectibus remotior est substantia corporea. In substantiis autem corporalibus, que a contrarietate remote sunt, nullus põt defectus accidere i corporibus uidelicet celestibus. Multo igitur minus accidere potest in substantiis separatis nedum a contrarietate, uerum et ab ea & a materia & a motu remotis: ex quibus uidetur defectus aliquis posse contingere, potest peccatum

cōtingere. Et hec quidē sunt cōtra predicta quorundā argumē ta: ad que soluenda uia pateret facilis, ei qui uellet platonicorū figmenta sectari: apud quos demones corpora hñt naturaliter unita ac partem sensitiuā & passiones. i. irā odiū & eiusmodi: & cōsequenter etiā in eis posset ſm eos aliud genus cognitionis inueniri q̄ intellectiue: quia apud plato. aīa sensitiua incorruptibilis est: & cōsequenter operationē habeat oportet cui corpus nō cōicet: & ꝯñr cognitio sensitiua esse posset in substantia spirituali etiam corpori nō unita: & cōsequēter passiones: & sic manet eis radix eadem peccandi q̄ & in nobis. Sed illorū utrūqꝫ falsum est: & primo quidē ꝙ corpa habeāt unita: ut probatū est supra. Scd͞o uero ꝙ operationes aīe sensitiue sine corpore esse queant: qđ hinc patet ꝙ aliquo sentiendi organo corrupto sensus operatio una corrūpitur: sicut uisio corrupto oculo: ꝑpter quod tactus organo corrupto (sine quo animal esse nequit) ꝙ animal moriatur oportet. Ad euidentē aūt hoꝶ solutionē: illud in primis considerandū occurrit: ꝙ sicut in agentibus ita & in finalibus causis ordo est: ut uidelicet a fine principali pendeat secundarius sicut & secundariū agens a principali. In causis aūt agentibus ꝓctm̄ tunc accidit: cum secundarium agens ab ordine exorbitauerit principalis: sicut cū ex curuitate tibia deficit ab exequutione eius motus, quē appetitiua uirtus imperabat. Pari ergo modo & in finalibus causis pctm̄ uoluntatis cuius obiectū bonū est, incidat oportet: cum secundarius finis sub ordine principalis minime concluditur. Quelibet aūt uoluntas naturaliter illud uult: quod est uolētis bonum proprium. s. ipsum esse, cuius etiam cōtrarium uelle nequit In eo igitur uolente nullū uoluntatis pctm̄ potest accidere: cuius bonū ultimus finis est: quod sub alterius finis ordine non cōtinetur uerū potius sub eius ordine ꝯtinenē alii fines uniuersi. Eiusmodi aūt uolēs solus deus est: cuius esse bonitas summa est: q̄ & finis ultimus est. In deo igitur uoluntatis pctm̄ esse nequit: in oī autem uolente alio, cuius bonū propriū sub alterius boni ordine contineaē oportet, peccatum uoluntatis potest incidere: modo in sua natura consideretur. Etsi enim cuiqꝫ uolenti naturalis inclinatio uoluntatis est ad suiipsius perfectionem uolendam & amā-

dam:ita ut huius contrarium uelle non possit: non tamen est ei naturaliter inditum ut ita perfectionem suam in aliũ finem ordinet ꝙ ab eo deficere non possit:cũ superior finis sue nature nõ sit proprius:uerum superiori nature potius. Relinquitur igiť suo arbitrio ꝙ pfectionem suã in superiorẽ ordinet finẽ, aut certe nõ ordinet:in hoc enim q̃ uoluntatẽ habent ab his differunt que uoluntate carent:ꝙ habentia eã se suaq; ordinant in finem:unde & liberi arbitrii esse dicuntur:nõ habentia uero se minime ordinant in finem:ordinantur uero a superiore agente:quasi in finẽ acta ab alio nõ a se. Potuit igitur pctm̃ incidere in separate substantie uoluntate:ex eo uel maxime, ꝙ bonum propriũ propriãq; perfectionem in deũ finẽ ultimum nõ ordinauerit:sed proprio bono inhesit ut fini. Et quia ex fine regulas actionum sumi oportet necesse est ut ex seipsa in qua finem statuit, alia regulariter disponeret:nec eius uolũtas a superiore aliquo regularetur:quod soli deo congruit. Secundũ hoc uero illud intelligendũ est:ꝙ dei equalitatem appetiuerit:nõ equidẽ ut suũ bonum diuino bono esset equale. Hic enim error eius intellectui non potuit isidere:& hoc appetendo appeteret se nõ esse:cũ spẽrum distinctio ẞm gradus uarios reꝝ proueniat. Velle aũt alios regulare & suã uoluntatem a superiori non regulari, est uelle preesse & quodãmodo non subiici: quod est supbie crimen. Vnde cõuenientissime dicit: ꝙ primũ demonis pctm̃ superbia fuerit. Verũ quia ex errore uno circa pricipiũ:uarius & multiplex error consequitur:ideo ex prima inordinatione diabolice uoluntatis multiplex culpa prouenit: & odii scilicet ad deum se & punientem & resistentem eius superbie: & inuidie ad hominem & eiusmodi. Illud quoq; considerandum est:ꝙ cum proprium alicuius bonum ad plura superiora ordinatur: uolenti liberum est ab ordine alicuius eorum recedere & ab ordine alterius nõ recedere:siue superior siue inferior sit: sicut miles sub rege & duce exercitus ordinatus suam uoluntatem in bonum ducis & non regis ordinare potest:aut econtra: si tamen Dux ab ordine recesserit regio bona militis uoluntas

erit ab ordine ducis recedens,& nõ regis:mala uero si ducis uo-luntatem contra uoluntatẽ regiã sequatur:ordo.n.inferioris prin cipii ab ordine pendet superioris. Substantie aũt separate non modo sub deo ordinant̃:uerũ etiã a prima ad ultimã usq; earum una sub alia ordinatur:cũ oẽs spẽ differant:ut ostensum est. Et cõsequenter inuicẽ differant oportet sicut nobilior ac perinde superior:& minus nobilis ac per inde inferior. Et quia in quo libet uolente sub deo põt esse pctm̃ uoluntatis si in sua natura pẽsetur:possibile fuit ut aliqua de superioribus intelligentiis aut etiã suprema inter oẽs haberet in uoluntate culpã. Et hoc quidẽ satis probabile est: ut earũ suprema peccaret ut dictum est:non n.in suo bono prima peccãtium quieuisset sicut in fine sibi supremo & ultimo nisi bonum suum ualde perfectum extitisset. Igitur fieri potuit,ut de inferioribus alique suũ bonũ sua uoluntate in ipsam primã ordinarẽt, a diuino ordine recedentes: q̃ similiter cũ prima peccarũt:alie uero in uolũtatis sue motu diuinũ ordinẽ fuãtes ab ordine supreme peccãtis q̃uis nãe ordine supioris sine culpa recederẽt. His prelibatis falire dicta argumẽta soluunt̃.

¶ Ad quattuor prima. Non cogimur dicere errorem in angelico intellectu extitisse: quasi aliquid bonũ iudicarit quod bonũ non sit:sed bonũ superius ad quod bonũ propriũ referendum erat nõ cõsiderauit,ut debuit:ideoq; peccauit:cuius quidẽ incõsideratio-nis occasio fuisse potuit uoluntas in propriũ bonũ intense conuersa. Est enim liberũ uoluntati in hoc uel in illud magis uel minus cõuerti. ¶ Ad Quintũ. Patet angelum bonũ aliquod nõ appetiuisse,nisi unum & sibi proprium :in hoc uero fuit eius culpa:quod superius bonum in quod sponte debuit ordinari:pretermisit :sic enim in nobis peccatum ex hoc est q inferiora bona.s. corporis absq; rationis ordine concupimus. Et ita in hoc peccatum fuit in diabolo: q bonum proprium, non retulit in diuinum. ¶ Ad Sextum. Patet q etiam uirtutis mediũ,pretermisit: inq̃tum superiori ordini se non subiecit: sicq; sibi dedit plusq̃ debuisset:deo uero minus q̃ ei deberetur: cui omnia ueluti prime regule debent esse subiecta. Non est ergo ibi pretermissum mediũ per superabundantiam passionis:sed solũ per iusticie inequalitatem, que circa operationes est. In substantiis enim illis

illis operationes esse possunt: passiones uero esse non possunt.

¶ Ad Septimum. Non oportet si in superioribus corporibus error potest esse nullus aut certe defectus, propterea in eiusmodi substantiis culpā esse non posse: corpora enim & queq; ratione carentia solum aguntur: non uero seipsa agunt: unde exire nequeunt a regula primi illa agentis & mouentis: nisi ex hoc q̄ prime regule sufficienter rectitudinē non excipiunt: quod equidē ex materie indispositione contingit: propter quod etiā corpora superiora in quibus materie indispositio locum minime habet, nunq̄ a regule prime rectitudie deficere potuere nec possunt. Substātie uero immateriales non agūtur tm̄: uerum se ad actus proprios agunt: qd̄ in eis tanto magis est q̄to fuerit earum natura perfectior. Quorū enim est perfectior natura: est & in agendo uirtus perfectior: unde quin eis culpa dicto modo inesse possit nō impedit nature pfectio: ex hoc scilicet q̄ sibiipsis inherent, superioris agentis ordinem minime attendentes.

Intelligentias malas seu demones esse in naturali sapientia prestantissimos. Cap. Tertiūdecimum.

q Via igitur aliquas esse intelligentias malas in magorum operibus suffragantes quas demones appellarūt probatū est: iam nunc ad nostrū in hoc primo li. institutum propius accedētes: inuestigare tētabimus quonam pacto effectuū quos supra ca. 2. cōmemorauim⁹ demones causa esse possint: & causa sint scientia, malicia, potestate: eorum scientiam presenti capite non nullis punctis reserare tētaturi: nō quidē q̄tū expostulat res ipsa: sed q̄tū p̄ns exigit instituitū.

¶ Punctum primum. Substantie separate seu certe intelligentie uel angelici spiritus, siue boni sint siue mali. non accipiunt cognitionem a rebus sensibilibus: seu per species a rebus acceptas ut accipit genus humanum. ¶ Primo. Sensibilia enim f̄m suā naturam nata sunt apprehendi per sensum sicut per intellectū intelligibilia: consequenter autē omnis substantia cognitiua ex sensibilib⁹ cognitionē capiēs sensum habeat oportet: & ꝯsequēter organum corporeum: & consequenter corpus naturaliter unitum. Substantie autem separate non habent corpora naturaliter unita

ut superius probatum est. Non igitur intellectiuam cognitionem ex rebus sensibilibus sumunt. ¶ Secundo. Altioris uirtutis altius obiectum sit oportet. Virtus uero intellectiua intelligẽtie, uirtute intellectiua anime humane altior sit necesse est: quippe cũ humanus intellectus in ordine intellectuum infimus sit, ut ex premissis haberi potest. Obiectũ autem humane aie aut fantasma aut non sine fantasmate est: ut experimur: quod in ordine obiectorum re sensibili exteriori superius est: sicut ex ordine uirtutum cognitiuarũ planũ est. Obiectum igitur substantie separate, res extra animã existens esse non potest: ut immediate ab ea accipiat cognitionem: sed neq fantasma, quod est propriũ anime nostre: unde relinquitur, ut aliquid sit fãtasmate altius: & ꝯsequẽter oportet ꝙ sit aliquid spirituale intelligibile actu: cum nihil p̃ter hoc in ordine obiectoꝝ sit fantasmate altius. ¶ Tertio. Secundum ordinẽ intellectuum, intelligibilium ordo sit oportet. Sed ea que sunt ꝭm se intelligibilia in ordine intelligibiliũ, his superiora sũt que intelligibilia nequaq̃ sunt, nisi nos ea intelligibilia faciamus cuiusmodi oportet esse omnia a sensibilibus accepta: quippe sensibilia nõ sunt itelligibilia ꝭm se: q̃ noster intellect⁹ intelligit. Igit intellectus substantie separate cũ nostro intellectu superior sit: nõ intelligit intelligibilia a sensibilibus accepta. sed que sunt ꝭm se intelligibilia actu. ¶ Quarto. Cuiusq rei operationis proprie modus proportionaliter modo nature & substantie eius respõdet ut sigillatim uidere licet ꝙ nobilioris nature sit modus operandi nobilior, ut animalium & plantaꝝ: unde illa sentiunt & non ista. Substantia uero separata intellectus est per se existens non in corpore quouis. Igitur eius intellectualis operatio intelligibilium erit que in corpore nullo fundantur: consequenter autem eorum erit que a sensibus non accipiuntur: quippe talia sunt in corpore aliquo quoquo modo fundata: ut nostra in fantasmatibus sunt: que sunt in organis corporeis. Igitur intelligentie cognitionem a sensibilibus accipiunt minime. ¶ Quinto. Sicut in rerum sensibilium ordine materia prima ultimum & infimum est: ac p hoc in potẽtia tm̃ est ad formas sensibiles uniuersas: ita intellect⁹ noster possibilis infimus in ordine intelligibili existens in potentia ad omnia intelligibilia sit oportet: sicut tabula in qua nihil est

pictum : Sed que in ordine sensibilium sunt supra materiam primam : actu habent formam propriam qua constituuntur in esse sensibili. Igitur pari modo intelligentie que in ordine intelligibilium sunt supra, intellectum possibilem humanum : actu sunt in esse intelligibili. Intellectus autem a sensibilibus notionem accipiens in esse intelligibili non est actu, sed potentia. Igitur intelligentie a sensibilibus cognitionem non capiunt.

¶ Sexto. Superioris nature perfectio ab inferiori natura non pendet, ut liquet. Perfectio autem substantie separate in intelligendo est: quippe que intellectualis est. Igitur eius intelligere a rebus sensibilibus non dependet: quasi ex eis capiat notionem.

¶ Punctum Secundum. Etsi uero angeli aut boni aut mali p species a rebus sensibilibus scientiam non accipiunt: non tamen etiam omnia per suam substantiam intelligunt : sed oportet eo℞ essentie species aliquas uel idola rerum representatiua superaddere: ut omnia intelligant contenta sub ente: quod obiectum est intellectus eo℞. Si. n. oia per suam substantiã intelligerẽt: oporteret omnia in eo℞ substantia contineri. i. q̃tum ẽt ad ea in quibus ab una intelligẽtia distinguũtur omnia alia: oportet enim intellectũ esse in intelligente q̃tum ad ea omnia que de eo intelligũtur : sicut & sensata oportet esse in sensu. unde aïa per intellectum & sensum dr̃ fieri oïa. i. intelligibilia & sensibilia. Sed p angeli substãtiam nequeunt oïa in angelo esse: nã que infra & que supra angelum sunt, in substantia quidẽ eius sunt quodammodo. s. q̃tũ ad ea in quibus cõicant : non tamen sunt in ea perfecte. i. s̃m propriam rationem : quippe angelica substantia finita & limitata existens secundum propriam rationem ab aliis distinguitur: in essentia autem dei sunt omnia perfecte & secundum propriam rationem: sicut in ea operatiua uirtute non limitata ad genus & speciẽ, a qua est quicquid in re est tam commune q̃ proprium. Unde solus deus per suam essentiam habet noticiam propriam de rebus omnibus : non autem intelligentia bona uel mala: consequenter autem per superadditas species intelligat oportet.

¶ Punctum Tertiũ. Quanto autẽ superiores nature ordine sunt angeli siue boni siue mali tanto p superadditas spẽs uniuersalio-

res intelligant oportet. Nã solus deus oia p unum intelligit: ut ostensum est. Quanto ergo aliqua nature ordine uni deo omnia uno intelligenti propiora sunt, tanto magis unite & cõsequenter paucioribus eadẽ intelligant oportet: & cõsequenter superiores angeli quasi deo uiciniores paucioribus speciebus ea oia intelligunt que inferiores pluribus. Cuius rei etiã in nobis exemplũ est. Quidam enim adeo rudes sunt ut ueritatẽ intelligibilẽ non nisi minutatim capiant: aliis eleuatioris ingenii unico principio multas cõclusiones capientibus. Nec obstat si dicatur ꝙ ſm hoc una superioris angeli species erit propria multoꝝ rõ: que angelus inferior multis speciebus nouit. Dico enim ꝙ idẽ esse nequit ratio propria multoꝝ adeqnata: eminenter uero secus: ut de essentia diuina patet: unde sicut illa propria ratio est oium: ita una creata spe cites esse potest non oium quidem, sed multoꝝ: sicut etiã in anima humana continet̃ ratio propria sensitiue & uegetatiue.

¶ Punctum Quartum. Ex dictis uero iã pateat ꝙ distantia localis intelligentiarum cognitionẽ minime impedit. ¶ Primo. Nam localis distantia per se cõparat̃ ad sensum: nõ uero ad intellectum, nisi per accidens pro quanto notitiam accipit a sensu: nã sensibilia ad determinatam distantiã sensum mouẽt: intelligibilia uero actu ſm ꝙ intellectũ mouẽt nõ sunt i loco: quippe que a corporali materia separata sunt. Cũ igit̃ intelligẽtie a sensibilibus notitiam minime capiant: in eaꝝ cognitione localis distantia operatur nihil. ¶ Secundo. Nã humana aĩa separata a corpore in sua intellectione locali distantia non impeditur: non.n. tunc cognoscit abstrahendo (sic.n. determinata distãtia exquireret̃ ut uel sensibilia agerent in animã uel ecõtra) sed ex influxu luminis diuini seu specieꝝ ex lumine diuino in eius intellectũ: cum sensibus careat: talis aũt cognitio distantia locali nõ impedit̃. Vnde & diues cognouit abraham in limbo a longe luc. 16. A fortiori ergo intelligentie intelligũt ex locali quacũqꝫ distãtia. Nec obstat ꝙ aug. dicit in libro de di. demo. ꝙ demones propter celeritatẽ mot⁹ aliqua nobis ignota denunciant: qđ equidẽ nihil esset dictũ, si eorũ notitiã localis distantia non impediret. Non obstat inq̃ quia ſm eam opinionẽ loquitur qua quidã demones habere corpora naturaliter unita putarunt: ſm quã sensus quoqꝫ habere potuissent &

consequenter in noscendo locali distantia prepediri: quã equidẽ opinionem etiã libro eodẽ recitando tangit, magis q̃ asserando ut liquet de ciuitate dei libro .21.

¶ Punctum Quintum. Palam etiã ex dictis est: q̃ operationi intellectuali intelligentiarum tempus nõ misceatur. Nam sicut intelligibilia actu absq̧ loco sunt .ita absq̧ tẽpore etiã sint oportet: nam localẽ motum tempus consequit̃: unde ea sola mensurat que utcunq̧ in loco sunt. Et ideo intelligere substantie separate supra tp̃s est. Operationi autẽ intellectuali nostre tẽpus adiaceat oportet: q̃ ex fantasmatibus noticiã capiamus que determinatum tempus aspiciunt. Inde est q̃ in compositione ac diuisione intellectus noster aut preteritum aut presens aut futurũ tempus semper adiungit: intelligendo autem quodquid est nequaq̃: intelligit enim illud abstrahendo intelligibilia a sensibilibus conditionib⁹ unde ſm illam operationẽ neq̧ sub tẽpore neq̧ sub aliqua rerum sensibilium cõditione intelligibile apprehendit. Componit autẽ aut etiã diuidit applicando prius abstracta intelligibilia ad res: in qua applicatione tempus cointelligatur oportet.

¶ Punctum Sextum. Ex dictis etiam liquet intellectũ intelligẽtiarum actu semper intelligere. ¶ Primo. Qđ enim qñq̧ in actu quandoq̧ in potentia est, tempore mensuretur oportet: ibi enim successio est que tempore solo diiudicatur: quod numerus omnis motus est: nec obest si successio illa cõtinua non sit: quippe etiã tempus aliquod discretum sit oportet: alioquin successiua discreta non haberent mensurã. Intellectũ autem intelligentie supra tempus esse probatum est. Nõ est igit̃ quandoq̧ actu intelligẽs: & quandoq̧ non intelligens. ¶ Secundo. Omnis substantia uiuens, operationem aliquam uite actu habeat oportet: ex sua natura que inest ei semper: licet alie quandoq̧ insint illi potentia tm̃: ueluti semper nutriunt̃ animalia etsi non sentiunt semper. Substantie autem separate sunt substantie uiuentes: ut liquet ex dictis: alioquin essent ignobiliores nobis & omnibus uiuentibus: nec habent aliã operationẽ uite preter intelligere: & siqua ad intelligere sequatur: ut uelle ac posse. Igitur semper actu intelligentes sint oportet. ¶ Tertio. Nam celestia corpora intelligẽtie p intellectũ mouent apud phos. Motus uero ille semp cõtinuus est. Igitur

intelligentiarum intelligere semp actu sit oportet. Idē uero sequitur, & si dicta corpora mouere nō dicantur: quippe que celestibus corporibus altiores sunt: unde si eiusmodi corporis operatio propria .i. motus cōtinua est longe magis ꝯtinua erit ea que intelligentiarum est .i. intelligere. ¶ Quarto. Oē quod opatur qnqꝫ: qnqꝫ uero non operatur: aut per se aut per accidens moueat necesse est: unde & ꝙ nos quandoqꝫ intelligamus, qnqꝫ non intelligamus: ex alteratione circa partem sensibilē accidit: ut in .8. phy. dicit. Substantie uero separate nequaq̄ per se mouent: quippe q̄ non sunt corpora: neqꝫ per accidens, quippe que non sunt unite corporibus. Igitur suum intelligere cōtinuum nō autem intercisum sit oportet.

¶ Punctum Septimū. Similiter quoqꝫ ex dictis liquet angelum aut bonū aut malū nō intelligere discurrendo a magis noto ad minus notū. aut ad notū ab ignoto. Nā cum rerum creatarum uniuersitas graduata sit ſm inferioritatis superioritatisqꝫ naturam: nec due sint rerum species realiter equales: quod generum differentie pre se ferūt: quarum semp una reliqua nobilior est: sicut natura infima ad proximā sibi superiorem se habet, ita illa ad aliam usqꝫ ad supremā se habeat oportet. Illum itaqꝫ in substantiis spiritualibus gradum & ordinē tenent intelligētie siue bone sint siue male: quē in natura corporea celestia corpora sortiuntur. Nam sicut ille supra humanos sunt intellectus quos infimos in eo genere nouimus: ita hec corpora supra corruptibilia sunt: que itidem in corporeo genere infima sunt: unde & celestes mentes a dio. dicuntur. Distāt uero in eo celestia & terrestria corpora: quia hec suam ultimam perfectionē motu & mutatione cōquirunt: illa uero ex ipsa sua natura eam statim nanciscūtur. Sic ergo & infimi .i. hominum intellectus quodā intellectualis operationis motu siue discursu ueritatis cognitionem nanciscuntur: ut experimur: dum scilicet ex uno cognito in aliud cognoscendum nituntur: qui si statim in ipsa notione noti principii conclusiones inde educibiles omnes agnoscerēt: locum in eis discursus non haberet. Et hoc in angelis sit oportet: quippe qui in his que naturaliter norūt, quecunqꝫ in eis nosci possunt, statim inspiciunt: quasi a natura ipsa suam perfectionem statim nacti.

Vnde & intellectuales dicuntur: quia etiam apud nos intelligi dicuntur, que statim naturaliter nota sunt: quo fit ut etiam habitus principiorum que naturaliter statim nouimus, intellect⁹ dicatur: animas uero humanas hoc modo ueritatem non cognoscentes: sed discursu quodam non intellectuales sed rationales dicim⁹ q̄q̄; ex influxu superiorum intellectuum aliquid intellectualis luminis participent in principiorum noticia: sicut & elementa mundi a celo circularem motum utcunq; participant: ut de aere consequenter & de igne monstrat stella comata: & de mari fluxus refluxusq;. ¶ Nec obstat ꝙ angeli unum per aliud norunt: ut boni creaturas per uerbum, & mali per suam substantiam & species inditas. Neq; enim cognoscere unum in alio uel per aliud: puta speculum & simul uisa in speculo, est discurrere: sed cognoscere unum ignotum ex alio prius noto, hoc discursus est. ¶ Nec. 2. obstat ꝙ superior uirtus .i. angelica possit omnia que & iferior .i. humana: & consequenter sillogizare. Nam superior & inferior uirtus quando eiusdē sunt ordinis, potest superior quod & inferior: alias nequaq̄ (sicut hō asino superior asinū generare neq̄ret) nisi altiori modo: & sic angeli sillogizare possunt ꝙ sillogismū cognoscant, & in principiis conclusiones & in causis effectus, & econtra: non tamen sic sillogizant ut ignote rei notitiam sillogizando ex causis in causata: uel econtra perquirant. ¶ Non obstat etiam ꝙ apud isidorum demones per experientiam multa cognoscant: experimentalis autem notitia discursiua sit: ut in fine libri posteriorum patet. Nam in angelis tam malis q̄ bonis experientia per quandam similitudinē dicitur: prout scilicet sensibilia presentia norunt: tamen absq; omni discursu.

¶ Punctum Octauum. Sed neq; componendo aut diuidendo intelligunt. Nam ꝙ noster intellectus aut discurrendo aut ꝯponendo intelligat: ea ex radice manat quia uidelicet statim in prima rei apprehēse notitia propter itellectualis luminis debilitatē ispicere nequit quicquid in ea cōtinet: sicut. n. in ratiocinante intellectu ꝯclusio principiis, ita in cōponēte & diuidēte p̄dicatū subiecto cōparat: & sicut si stati in pirncipio ipo intellect⁹ ꝯclusionem uideret nequaq̄ discurreret ut eā uideret: similiter si statim in

apprehensione quiditatis subiecti notitiā haberet oīum q̄ possunt ascribi subiecto, nō intelligeret cōponendo & diuidendo: uerum solū intelligendo quodquid ē. Cū igit̄ in angelo sit lumen intellectuale perfectū: adeo ut in rerū naturaliū notitia ꝓficere nequeat sed statim eā nanciscat̄: ut ꝓbatū est: neq̧ diuidit, neq̧ componit: q̄q̄ & diuisiones & cōpositiones intelligit, sicut & sillogismoꝝ discursus: cuius signum dixeris ꝙ cū uoces in subiecta creatura corporea formant angeli, affirmando & negando loquunt̄: q̄uis nō affirmando aut negando intelligant. Nec obstat ꝙ compositio aut diuisio ut in .3. de aīa dr̄: est ubi & intellectuum multitudo: ut in intelligentia que p diuersas species intelligit & nō oīa simul ut dicetur. Dico .n. ꝙ non omnis intellectuū multitudo cōpositionem causat: sed eoꝝ tantū quoꝝ unum alteri attribuit̄ aut ab altero remouetur: quod in angelo est minime: qui rei quiditatem intelligendo oīa simul iutelligit: q̄ nos aut negando aut cōponendo de ea possumus intelligere. ℂ Punctum Nonum

Non pōt autē in intellectu intelligentie siue bone siue male in ordine ad naturaliter cognoscibilia error aut falsitas intercidere. Nam huius rei ueritas ex superioribus utcūq̧ dependet. Nā ꝙ nec cōponendo nec diuidendo angelus intelligat superius monstratum est: sed tātummodo intelligēdo quodquid est. Intellectus uero circa quodquid semꝑ uerus ē: sicut & sensus circa proprium obiectū ut in 3. de aia ari. profitetur. Per accidens tñ in nobis deceptio intelligendo quodquid est contingit: ꝑm. s. rationē alicuiꝰ cōpositionis: uel cum unius rei diffinitionē ut rei alterius diffinitionem accipimus: uel cū diffinitionis partes inuicē non coherēt: sicut si pro alicuius rei diffinitione: animal quadrupes uolatile capiatur: nullū enim animal tale ē. Et hoc quidem in cōpositis accidit: quorū diffinitio ex diuersis sumitur: quoꝝ alterū materiale atq̧ alterū formale est. Intelligendo aūt quiditates immateriales non est falsitas: ut in .9. met. dr̄: quippe que uel totaliter nō attinguntur & de eis intelligitur nihil: uel cogoscunt̄ ut sunt. Sic igitur in angelico intellectu per se falsitas esse nequit: per accidēs tamen cotingit alio modo q̄ in nobis. Nos enim quandoq̧ cōponendo & diuidendo ad quiditatis intellectū uenimus: ueluti cum diffinitionē diuidendo demōstrandoq̧ inuestigamus: quod

equidem

equidem in intelligentiis non contingit:sed modo alio. Nam ꝑ rei quod quid est res omnes que ad rē attinent norunt:quod equidem pōt esse respectu eoꝝ q̄ rei naturaliter ascribunt̄ aut ab ea remouent̄ innotescendi principiū:non aūt eoꝝ que a supnaturali dei ordinatione dependēt. Angeli igit̄ siue intelligētie bone: recte & ordinate uoluntatis cum sint:per rei quiditatem de his que rei supernaturaliter attinent non iudicantes,nisi salua ordinatione diuina,nec in naturalibus nec in supernaturalibus rebus fallū tur,seu nec per se nec per accidens falluntur. At uero demones idest intelligentie male atq; damnate per suam peruersam uoluntatem intellectum a diuina sapientia subducentes,de rebus interdum absolute ſm naturalem conditionem iudicia ferunt: & ī his quidem que rei naturaliter attinent non falluntur:decipiunt̄ uero interdum possibiliter q̄tum ad ea que supernaturalia sunt:sicut si considerantes hominem mortuum non resurrecturum iudicēt & uidentes christum hominem deum esse non putent.

¶ Punctum Decimum. Circa immaterialia autem intelligentia siue bona siue mala tria cognoscit. ¶ Et primo quidem seipsam. Nam & si in actione transeunte materia siue obiectum in quod actus trāsit ab agente separatum sit:ut calefactū a calefaciente & ab edificante edificatum: in actione tamen que in agente manet:ad hoc ut ab agente actio ꝑcedat obiectum agēti uniat̄ oportet:sicut sensibile uniri oportet sensui ut sentiat actu: & ita se habet obiectum unitum potentie in huiusmodi actione sicut forma que est actionis principium in agentibus aliis:sicut enim calor in igne calefactionis est formale principiū ita spēs rei uise (que ē res uisa in esse uisibili)in oculo est uisionis formale principium. Cōsiderandū uero est ꝙ eiusmodi species obiecti i cognitiua uirtute quandoq; est potentia tantum:& tunc est cognoscens in potentia tantum:& ad hoc ut cognoscat oportet potentiam reduci in actum speciei. Si autē semp eam habeat absq; mutatione uel priore eius receptione nihilominus cognoscere potest. Ex quo inferre liceat: ꝙ moueri ab obiecto de ratione cognoscentis non est inq̄tum cognoscens est:sed solum inq̄tum potentia cognoscens. Nihil ēt differt ad hoc ut forma sit actionis principiū an inhereat necne: nam species que est intelligendi principium aliquādo ihe

aeret: ut in nobis: aliquando autem non inheret: sed subsistit: ut in deo. Igitur siquid in genere intelligibilium sit forma subsistens intelligibilis, intelligit quidē: quia immaterialitas intellectiuā uirtutē ꝯfert: ut probatū est: & intelligit, quia intelligibilis actu est: & a seipso intelligitur, quia sibiipsi intelligibiliter & obiectiue imo identice presens est. Angelus autē cum subsistat & immaterialis sit, forma intelligibilis subsistens sit necesse est: cōsequenter āt & actu intelligibilis: se ergo per se intelligit. Nec predictis obstat ꝙ dio. 6. ca. ange. hierar. dicit āgelos ignorare ꝓprias uirtutes: & consequenter substantiā propriam. Hoc. n. ſm antiquā translationem dictū est: que per nouam in hoc est correcta: q̄q̄ & illud uerū sit: ut. s. ignorent angeli suas uirtutes ſm ꝙ ab ordine diuine sapientie proficiscuntur, que angelis incomprehensibilis est. Nec similiter obstat ꝙ intellectiua cognitione que sola angelis adest, singularia materialia non intelliguntur a nobis. Singularia enim materialia non intelliguntur a nobis nō quia singularia, uerum quia materialia potius: unde siqua singularia immaterialiter subsistunt ceu angeli: illa nihil prohibet intelligibilia esse actu. ¶ Secundo. Circa immaterialia oīs intelligētia intelligit & nouit omnem aliam. Nam substantie separate intelligunt ea que p se sunt intelligibilia, ut ostensum est. Per se aūt intelligibilia sunt substātie separate: immunitas. n. a materia facit aliquid esse p se intelligibile, ut ex superioribus patet. Igiť substātie separate sicut obiecta propria substātias separatas intelligūt: unaqueq; s. seipsam & alias unde apud aug. 2 sup geñ ad lit. que in dei uerbo eternaliter preexisterunt, ab eo fluxere dupliciter: & primo in angelicū intellectum: p hoc ꝙ deus angelice menti rerū quas in naturali esse produxit similitudīes īfluxit. 2. uero ut in propriis naturis subsisterēt. Hoc aūt quidam ea ratione posse fieri dicunt: ꝙ una intelligentia alterius causa sit: prima quidem secunde: & sic deinceps: in omni autem causa est similitudo effectus & in omni effectu similitudo cause. Sed hoc non bñ dicitur. Nā cum intelligentie sine materia subsistant, ut probatū est: possunt sola creatione produci: creare aūt solius dei est, ut nunc supponimus: unde p̄ter deū nulla intelligentia alterius causa est: unde una aliā p spēs supperadditas

nouit:sicut & se per se ut dictum est. Et species quidẽ qua unus aliũ nouit ab angelo noto differt cuius est similitudo :quia spẽs habet eẽ intẽtionale, angelus uero cui⁹ ẽ similitudo habet eẽ naturale & reale. Nec predictis obstat primo ꝙ quilibet intellectus angelicus habet in se aliquã naturã determinatã:& cõsequenter illa uidetur alterius impedire notionẽ intus apparẽs :iuxta uerbũ ari. in 3.de aĩa.de humano intellectu si in se aliquã haberet corporeã naturã:aut pupilla aliquẽ colorẽ. Non obstat inq̃:quippe uerbum phi intelligit̃ de natura que ita cognoscit̃ ꝙ nõ est rõ cognoscẽdi, sicut albedo respectu uisus & humanitas respectu intellectus, non autẽ de ea que est obiectum cognitũ & ratio cognoscẽdi, ut lux in pupilla & similitudo humanitatis in possibili intellectu: talis enim natura uim cognitiuã nõ impedit sed iuuat. Et talis ẽ angelica substantia que est rõ angelo cognoscẽdi se pfecte, & alia ĩperfecte, unde speciebus superadditis opus est. ¶ Non obstat .2. dictum libri de cau. ois intelligentia scit quod est supra se inq̃tũ est causata ab eo:& quod est sub se inq̃tum est causa eius:unus autẽ angelus alterius causa non est:cõsequenter aũt uidetur illum nõ cognoscere. Non obstat inq̃:quippe ratio cause & causati ad hoc ꝙ angelus unus aliũ cognoscat facit nihil, nisi ratiõe similitudis in qua causa causatũꝗ ꝯmunicãt. unde si i angelis similitudo sine causalitate ponatur :in uno cognitio alterius maneat oportet.
¶ Non obstat tertio ꝙ species qua angelus angelum nouit, non uidetur innata: quippe sequeretur si deus nouiter angelum crearet, ille a prius creatis intelligi non posset: sed neq̃ uidetur acquisita :quia angeli superiores inferiores cognoscere nõ possent a quibus accipiunt nihil. Non obstat inquam :quia deus uniuerso quod fiendum instituerat proportionatam fecit quãcunq̃ creaturam: consequenter uero si instituisset facere plures angelos uel plures rerum naturas, plures species intelligibiles mentibus angelicis impressisset :ceu si edificator domum maiorem facere uoluisset, fundamentum quoq̃ maius effecisset. Vnde eiusdem rationis est ꝙ deus adderet aliquam creaturam uniuerso, & angelo speciem aliquã intelligibilẽ. Si ergo deus uniuerso adderet angelũ :cõsequenter aũt naturam unã specificã, c ilibet

angelo creato adderet speciem: & sicut nūc intelligunt p inditas tunc intelligerent per inditas & acquisitam, nō a sensu sed a deo.
¶ Tertio aūt queq3 intelligentia naturaliter intelligit deū quoquo modo. Nam tribus modis res aliqua cognosci pōt. Primo p sue essentie in cognoscente presentiam: sicut si lux in oculo uideatur quomodo dictum est intelligentiam seipsam intelligere. 2. per p̄sentiam sue similitudinis in potētia cognoscitiua: sicut ex hoc uidetur lapis q̄ in oculo lapidis similitudo resultat. 3. ex hoc q̄ similitudo rei non a reipsa immediate accipitur, sed ab alia in qua resultat: sicut hominem uidemus in speculo. Prime cognitioni assimilatur diuina: qua deū per eius essentiam uidemus: quod naturaliter creatura nō pōt, ut nunc supponitur: tertie uero ea qua deū p creaturas cognoscimus. i. dei similitudinem in creatura resultantem. t̄m illud ro. I. inuisibilia dei &c. Vnde deū uidere dicimus in speculo: cognitio aūt qua deum angelus p sua naturalia uidet, inter predictas mediat: & similat̄ illi qua res per speciē ab ea captā cernitur: quia enim in ipsa angelica natura impressa est imago diuina, per suā essentiā deū angelus nouit inq̄tum dei similitudo ē: sicut si nummus imaginē cesaris tenens se intelligeret cesarē intelligeret. Nec tn̄ angelus dei essentiā uidet: quippe quam nulla creata similitudo sufficit exprimere: ut suppono.
¶ Punctum Vndecimum. Quid uero circa naturalia intelligat bonus aut etiam malus angelus dico q̄ multa. Et quidē primo naturalium rerum species uniuersas cognoscit. ¶ Primo. Nam cū naturali perfectione intellectus eo℞ statim a sue ꝯditionis exordio p̄fectus sit: utpote statim totus in actu existēs: nec instar nr̄i paulatim suā p̄fectionē colligēs (ut mōstratū est) suū obiectum. i. ens intelligibile uniuersaliter ꝯprehendat oportet: alioquin siqd sub ente contentū nō attingeret: q̄tum ad illud attineret in potētia esset & nō in actu. Sub ente uero itelligibili ēt re℞ corporea℞ oīum nature & spēs cōtinent̄: sunt. n. uera & uere entia. Eas igit̄ oēs substātie separate cognoscūt. ¶ Scd̄o. Nam cū re℞ species sicut spēs numero℞ distiguant̄ ex. 8. met. & patet: quia ordine quodam ꝯsistunt nec due sunt equales (ut probatū est) oportet utcūq3 in superiori spē quod iferioris est cōtineri: ceu numerus maior cōtinet minorē. Cum igitur supra substantias corporeas oēs sint

substantie separate: quecunq; in substantiis corporeis sunt per modum materialē in separatis sint oportet p modum intelligibilē: quod.n.in aliquo est, per modū eius in eo est. Intelligunt igitur angeli tam boni q̄ mali oēs materialium rerū species & quecunq; eis insunt ¶ Tertio. Si substantie separate celestia corpora mouēt ut phi posuere, omne ex celesti corpore pullulās & emergens, ipsis quidē corporibus sicut instrumentis ascribitur (mouent.n.mota) ipsis autem intelligentiis sicut principalibus agentib9 attribuatur oportet: mouent.n.celos. Causant uero omne tale per celos eo modo quo artifex suum opus per sua instrumenta, per intellectum scilicet: agunt.n.& mouent per intellectum & uoluntatē: cū in eis alie non subsint uires. Intelligunt ergo omnia que uel generantur uel etiā corrumpuntur. Nec obstat sique intelligentie celos immediate non mouent: quia cū motrices sint de infimis deputantur.n. corporib9 administrandis: mouentiū actio ab aliis superioribus pēdet: sunt.n.oēs subinuicē posite: ut monstratū est. Si uero generabilia quasi proprios effect9 corruptibiliaq; cognoscunt: longe magis ipsas celestium corporum species acsi instrumenta propria norūt. Nec obstat q res materiales ex hoc uidebuntur perfectiones esse immaterialiū: intellectum.n. perfectio ē intelligentis. Non obstat inq̄: quippe res intellecta intelligentis perfectio non est nisi similitudinis sue gratia quam in intellectu habet. non enim qui extra animam est lapis intellectū nostrū perficit: sed lapidis similitudo: que nostro intellectui insidet. Similitudo ergo rei materialis in angelico intellectu existens, forma & perfectio eius est: & hoc non absurdum sed uerum est.

¶ Secundo uero intelligentie tam bone q̄ male non species modo omnes corporee nature norunt: uerum etiam & singularia cuncta. Quia enim rerum similitudines in earum intellectibus uniuersaliores & efficaciores sunt ad rerum noticiam q̄ in nostro: per eas res naturales non modo ꝟm rationē generis uel speciei norunt: ut noster intellectus: uerum etiam ꝟm indiuidua.

¶ Primo. Cum.n.rerum species in intellectu existentes immateriales sint oporteat: secundum q in nostro intellectu sunt, cognoscendi singularia per materiā indiuiduata nequeūt esse principium: sunt enim uirtutis adeo contracte & coartate: ut una in

tinius solum notitiam ducat :unde quemadmodũ generice natu re similitudo in cognitionem generis ac differentie ducere non posset,ut.s per animalis speciẽ etiam rõnale nouerimus ut per eã species noscatur :ita quoq; specifice nature similitudo in notitiã principiorum speciei & indiuiduãtium que sunt principia materialia ducere non potest:ut per eã indiuiduum in sua singularitate noscatur,immo ex abstractione ab his causatur: unde in ea ducere nequit. Similitudo uero in intellectu substantie separate:cũ sit uirtutis uniuersalis una & immaterialis existens:in principiorũ speciei notitiam & indiuiduantiũ ducere põt:adeo ut per eam intelligentia nõ generis modo & speciei naturã possit suo intellectu cõprehendere:uerumetiã & indiuiduorum oĩum:consequenter aũt nec infinitorum indiuiduorũ habet species infinitas: eiusmodi .n.species nõ est ab indiuiduis abstracta:unde sicut affirmatio affirmationis ita negatio negationis est causa: & sicut abstractio in nobis singularium ignorantiã ponit,ita in angelis nõ abstractio tollit. ¶ Secundo. Nam intelligibiles rerum species, & ad nostrum & ad angelicũ intellectum ordine contrario ueniunt quippe ad nostrũ per uiam resolutionis .i.abstractionis a cõditionibus materialibus indiuiduantibus ueniunt:unde per eas singularia a nobis nequeunt cognosci:ad angelicũ autem ueniunt quasi per uiã cognitionis :habet.n.species ex assimilatione sui ad primam intelligibilem speciem diuini intellectus,que a rebus equidem abstracta nequaq̃ sit oportet:uerum potius rerũ factiua est:factiua inq̃ non modo quo ad formã :uerũ etiam q̃tum ad materiã indiuiduandi principiũ. Species igitur intellectus angelici etiã indiuiduandi principia respiciunt:unde singularia cognoscit :q̃q̃ ea noster non cognoscat. ¶ Tertio. Quod inferior uirtus potest & superior utiq; possit necesse est: q̃q̃ altiori modo si altioris & alterius ordinis sit:quo fit ut uirtus inferior plerumq; per plura q̃ superior operetur: & q̃to inferior, per plura per pauciora uero q̃to superior:unde una uirtus sensus communis apprehendit oĩa que quinq; exteriores sensus apprehendunt. Anima autẽ humana substantia qualibet separata nature ordine inferior est:& ipsa per duo principia intellectum uidelicet & sensum & uniuersalia & singularia nouit. Eodem ergo modo hec omnis intel-

ligentia nouit, uel altiori idest potentia una cognitiua quam so- lam habet. ¶ Quarto. Si a spiritibus separatis apud philoso phos mouentur celestia corpora: & per intellectum ac uoluntatē agunt & mouent (ꝙ uires alias non obtineant) mobile a se motum cognoscāt oportet: quod singulare quoddam sit oportet, si mouetur: situs etiam per motum renouati singularia quedam sunt. nec ignorari ab ea substātia possunt, que per intellectum ad hos mouet, & multo minus a superioribus: que etiam celesti motu producuntur singularia corruptibilia norunt illi motores, cū ut artifices ea producant. Singularia ergo horum materialium norunt intelligentie: siue bone siue male sint. ¶ Non cognoscunt uero intelligentie in spiritualibus uel corporalibus primo quidem futura in seipsis idest ut aliquando erunt in suis existentiis. Nam angeli in suis causis futura longe acutius q̄ nos possunt agnoscere: & certe si ex eis necessario emergant, ut crastinus ortus solis: ꝯiecturaliter uero que ut in pluribus, nullo uero modo que raro eueniunt. In seipsis uero futura nouisse dei solius est: non solum que necessario uel in pluribus sed etiam que casualiter & raro emergunt. Nam in sua eternitate que toti tempori adest, illudq̧ concludit, deus omnia uidet semper eodē mō: alioquin si futuro in esse posito nouo modo illud uideret sua uisio non esset tota eterna: sed cresceret: quilibet autem intellectus creatus ab ista eternitate deficit: & consequenter ab huiusmodi cognitione que eternitatem consequitur: quia qđ sub tempore est (ut aliquo modo omne euiternum in quo successio aliqua sit oportet: ut probabo pene statim) non potest habere presentia omnia que toto tempore fiunt. Vnde diuinitatis insigne est nosce futura. isaye. 12. Annunciate que uentura sunt in futurum: & sciemus quia dii estis uos. ¶ Nec obstat ꝙ intellectus angeli est supra tempus: cuius differentie sunt presens & futurum: & parificatur intelligentia eternitati idest euo: ut dicitur in libro de causis. Dico enim ꝙ intellectus angeli & si est supra tempus physicum continuum quo motus corporales metimur: non tamen supra sed infra discretum est, quo successio intellectionum & uolitionum angelicarum mensurantur:

non.n.intelligunt angeli oĩa simul:ut probabitur:de quo tempore aug.8. super geñ.ad lit. deus inquit creaturã spiritualẽ mouet p tempus. ¶ Non obstat.2. ꝙ angelus per species uniuersales & a rebus non acceptas intelligat :que equaliter ad presens & futurũ protenduntur. Dico enim ꝙ licet de se equaliter ad preterita presentia & futura se habeant:econtra tñ ista ad illas nõ eodẽ modo se habent:nam ꝑsentia quidẽ naturam habent qua speciebus intellectus angelici similentur,& per eam nosci possint :preterita uero eam aliqñ habuere sed futura nunꝙ. Vnde per eas agnosci nequeunt nisi ponantur in esse:& cõsequenter actu similentur. ¶ Non obstat 3. ꝙ sicut ſm locum ita & ſm tempus dr aliquid distans: nec intellectionẽ angelicam impedit distãtia prima, & consequẽter nec secunda. Dico enim ꝙ non est simile de utraqꝫ distantia: quippe que loco distant in rerum natura sunt, & speciem aliquam ꝑticipãt cuius similitudo in angelo est:quod de distãtibus tẽpore.i. futuris uerũ non est. Non cognoscunt etiam cordium cogitationes angelice ille mentes.i. uolitiones & intellectiões ut sunt uoluntarie:quia naturaliter oĩa per substantiã suam aut spẽs inditas norunt:quibus cogitationes a uoluntate depẽdentes non colligantur sicut causis colligantur effectus: sed soli deo ut cause subiiciunt & uoluntati: hoc tñ intellige ſm aug. in lib. de diui. demo. nisi cogitationes in corpore signa relinquant: quia iam talia colligationem habẽt ad species angelici intellectus mouentis oĩa corpora. Pauce uero (meo iudicio) sunt cogitationes spiritibus malis occulte:propter ingenii angelici sagacitatẽ. Quin etiam cauendum est ne quis intimis suis cogitationib⁹ fidat:quasi nesciat perfidus hostis, quid homo intendat: interdum. n. ipse cogitatus suggerit:& inde eos saltẽ cõiecturaliter & probabiliter nouit, Nec obstat ꝙ angelus species intelligibiles anime uel alterius norit quoqꝫ nouit substantiã & accidentia:quia non sequit ꝙ norit quomodo angelus uel aĩa speciebus intelligibilib⁹ uolũtate utatur:immo licet angeli cognoscant actum appetitus brutalis qui nõ est liber,sed alterius cause corporalis uel spiritualis impressionem sequitur quam angelus nouit:non tamen sequitur ꝙ nouerit motus appetitus sensitiui hominis, & apprehensionem fantasticam, secundum ꝙ a ratione & uoluntate mouetur: quia

etiam

etiam inferior pars anime quoquomodo ratione participat, sicut obediens imperanti: primo eth. Nec tamen sequitur q̄ si angelus id quod in fantasia uel appetitu sensitiuo hominis est nouit, id noscat quod in cogitatione aut uoluntate est: quia uoluntas & ratio appetitui sensitiuo & fantasie non subiacent: sed eis diuersimode uti possunt. ¶ Punctum Duodecimum. Cognoscit uero intellectus angelicus simul omnia que una specie cognoscit: non autem que pluribus. Sicut enim unitas termini ad unitatem motus, ita unitas obiecti ad unitatem operationis requiritur: una ergo operatione multa & sensu & intellectu noscũtur aliquando: quia aliqua ut unum & ut plura accipi possunt: ut partes continui: que plures sunt si quelibet seorsum capiatur, nec simul nec una operatione aut sensu aut intellectu noscuntur: sed si capiantur ut sunt unum in toto, unum sunt & una operatione sensu & intellectu noscuntur: ut patet in tertio de anima. Sic etiam intellectus noster simul subiectum predicatumq̄ cognoscit, ut partes sunt unius propositionis: & duo comparata ut in comparatione una conueniunt. Igitur multa ut distincta non possunt simul ītelligi: sed ut in intelligibili uno uniunt, simul intelligũtur. Vnumquodq̄ autem actu intelligibile est, s̄m q̄ eius species in intellectu est: consequenter autem quecũq̄ per unam speciem intelligibilem cognosci possunt, ut unum intelligibile cognosci possunt, & consequenter simul cognosci: que uero noscuntur per species diuersas, ut diuersa intelligibilia noscuntur: nec simul noscuntur. Angeli ergo boni q̄tum ad notitiam habitam in uerbo diuino, simul norunt quecunq̄ norunt: quia una specie idest diuina essentia norunt: q̄tum ad notitiam uero qua boni aut mali tes per innatas species norunt, ea simul intelligunt que una specie norunt: ut saltem unam specialissimam speciem cum suis indiuiduis, aut etiam subalternam, aut genus: prout speciebus altioribus intelligunt. Ex his liquet q̄ demon quicunq̄ etiam minimus nouit omnia que dicam cum suis uirib⁹ & proprietatibus primo omnia elementa. secundo omnia metalla. tertio omnes lapides. quarto omnes herbas. quinto omnes plantas. sexto omnia reptilia & animalia terre. septimo omnes aues. octauo omnes pisces. nono omnes Orbes & motus celorum. decimo omnes &

singulas stellas & constellationes & aspectus celestes ac influxus: ultimo omnes substantias immateriales, & ut dictum est omnium horum uirtutes.

¶ Demones naturali uirtute esse potentissimos. Ca.14.

IN substãtia spirituali tres tantum esse potentias notum est: intellectum uoluntatẽ & uirtutem: que tamen a uoluntate minime secernitur re ipsa: sed ratione tantummodo. Et de uoluntate quidem eorum ibi actum est ubi & probatũ ꝙ sint alique intelligentie male: de eoꝝ uero intellectu capitulo priore. Quantum autem se eorum extendat naturalis uirtus seu potestas nisi a deo comprimat͛: paucis pũctis eluceat.
¶ Punctũ Primũ. Angelus et bonus et malus potest moueri ex loco in locũ: licet equiuoce nobiscũ aut corpori Angelus enĩ in loco esse potest: ut experientia docuit de bonis: qui in aliquibus corporibus assumptis apparuere: ut patebit: et de malis, qui aliquã do humana corpora obsident: & preterea ipsi philosophi intelligentias ponunt in orbibus celestibus ab eis motis: alioquin ea nõ mouerent: cum mouens & motum oporteat esse simul.7.phy. Non tamen est Angelus in loco eo modo quo corpus.s.sua quantitate molis replẽdo spatiũ loci quia hanc intelligẽtia non habet: sed aliomodo.i.sua quantitate uirtutis quo spiritualia corporalia tangunt: sicut uerbum ferens conceptum mentis tangit cor: aut dolore aut gaudio afficiẽs: immo & corporalia distantia: sicut luna lunatici caput sua uirtute contingit. Vnde Angelum esse in loco est contactu uirtutis attingere locum, uel mouendo, uel ornando, uel presidendo: quomodo etiam littere diuine in celo esse angelos asserunt. Quod autem est in loco nisi sit infinitum attingens omnem locum, cuiusmodi non est intelligentia creata (ut supponitur) nisi etiam sit loco determinato alligatum a natura, ut forte motores celorũ determinate parti: uel etiam a uiolẽtia, ut aliqui demones a deo ligati sunt in ĩferno: uel a superioribus spiritibus etiã malis ĩ ãpullis uel anulis & eiusmodi. Quod ĩquã sic est ĩ loco, necessario põt moueri ĩ loco: quia si ĩ loco est aliquo quia ibi operatur, si desinit opari ibi, & ĩ alio loco operetur, necessario ĩ

alio loco erit :ut angelus qui erat sodome dum illam euertebat, si deinde euertisset niniuem ab uno loco ad alium trāsiuisset:quod est localiter moueri. Vnde angelum eē in loco est operari in loco moueri aūt localiter est successiue operari in diuersis locis:quod ē equiuoce moueri localiter nobiscum & corpori. ¶ Punctum secundum. Potest autem in suo locali motu angelus transire p medium, & ab extremo in extremum sine medio. Nam in motu locali angeli.i.in successione operationum eius uel contactuum spiritualium ad loca diuersa, cōtinuitas adesse potest & ēt abesse. Adesse quidem:nihil enim prohibet angelo assignare locum di uisibilem per contactum indiuisibilis sue uirtutis:sicut deus idiui sibilis totum mundum tangit, & anima totum corpus quod uege tat:sicut etiam corpori assignatur locus diuisibilis ratione sue ma gnitudinis. Vnde sicut corpus successiue & nō simul locum prius a se occupatum deserit, consequenter uero exinde in locali motu eius continuitas causatur & adest:ita etiam intelligētia successiue locum diuisibilem assignatum deserere potest:& sic cōtinuus mo tus eius erit. Potest etiam continuitas abesse:potest enim locum etiam diuisibilem simul totum deserere, & toti alteri loco simul se per cōtactū applicare:quia sua operatio ex parte operātis idiuisi bilis cū sit sicut & oīs intellectio ac uolitio, simul tota icipit & si mul tota desinit. Quecunq; uero ari.de motu dicit in libris phie naturalis sunt dicta de motu corporum : utpote ꝙ mobile est di uisibile, & dum mouetur partim est in termino a quo & partim in termino ad quem : q̄q̄ & hoc secundum in motu angelico continuo admitti potest : modo partialitas non ad substantiam angeli aut eius uirtutem uel operationem in se referatur ; sed ad obiectum seu locum occupatum, & ad operationem consequenter ex parte obiecti non in se uel ex parte ange li. Si igitur continuus sit motus angelicus, necessario angelus ab extremo in extremum motus medium transit : medium enim ut.6.phy.liquet, est in quod prius uenit quod continue mu tatur :ordo enim prioris & posterioris in motu continuo, est secundum ordinem prioris & posterioris in magnitudine : ut phy.8.liquet. Si uero motus angeli continuus non sit, po test ab extremo in extremum transire medio non transito.

¶ Nam angelum sic ab extremo in extremum transire, est illum operari prius in uno extremo postea in alio: hoc autē facere potest absq; hoc q̄ operetur in medio: quia cum libere operetur (ut probatum est) deserto uno loco poterit alteri ad libitum applicari: unde si nunc in oriente operetur, & statim post in occidente, erit pene subito ex illo ad illum locum sine medio motus. Immo impossibile est in motu discreto quin omittat medium: ut diuus tho. dem onstrat. 1. q. 53. ar. 2. sed bona ratione pertranseo. Ex his uero patet q̄ angelus a loco maxime distanti ad alium maxime distantem, uelocissime potest moueri: immo eque uelociter ad distantem ut ad propinquū: cum eius moueri sit eius operari ubi autem cessat operari alicubi, potest ad libitum alibi operari: cum ipse de se non sit in lōco, & consequenter equaliter omni loco sit propinquus ubi desinit alicubi operari. Infinita subtilissima de re hac dici potuissent: sed sicco pede transeo: quia ad nostrum institutum non sunt necessaria.

¶ Punctum Tertium. Etsi angelus bonus uel malus localiter moueri nō pōt: potest tñ corpoream materiā pro suo uoto mutare formaliter. i. de forma in formam, sine medio agente corporeo Nam illud in primis sciendum est platonicos existimasse materiales formas: ut asini, bouis, lapidis, & eiusmodi ex immaterialib' formis causari: quippe q materiales formas participationes quasdam existimarūt immaterialium formar: quos q̄tum ad aliquid auice. sequutus posuit omnes formas que in materia sunt, a conceptione procedere intelligentie, & agentia corporalia solū ad formas disponere. Qui in hoc uidentur aberrasse: q̄ formam quasi aliquid per se factam putarunt, ut sic ab aliquo formali principio quasi a sibi simili procederet. Verum ut in septimo meta. probauit ari. compositum est quod proprie fit: sicut & compositū est quod proprie est, quasi subsistens: forma autem nō est ꝓprie: nec ens dicit quasi ipsa sit uel existat, sed quasi id quo aliquid ē: consequenter autem nec ipsa proprie fit: proprie enim id fit, qd quando factum est proprie est: cum fieri sit uia ad esse: sicut proprie mouetur ad terminum quod proprie illum attingit. Cum igitur factum sit simile facienti (agit enim sibi simile agēs omne) id quod res naturales efficit, similitudinē habet cum composito

quod proprie fit & est:uel q̄a est ꝯpositū, sicut ignis generat ignē
uel quia in sua uirtute totum compositum q̄tum ad materiam &
formā habet :quod dei solius est propriū. Igitur omnis informa
tio materie cū sit a producente cōpositū :uel a deo est immediate,
uel ab aliquo agente corporali:nō autē immediate ab angelo.
¶ Nec huic puncto obstat primo ꝙ cōceptioni anime obedit ma
teria corporalis:sicut ex conceptione anime corpus ad calorē aut
frigus aut uenerem immutatur:& multo magis ad conceptionem
intelligentie, & consequenter ei obedit ad nutum. Dico enim
nō esse simile:quippe anima nostra corpori unitur ut forma:con
sequenter autē non est mirū si ex conceptione eius transmutatur:
presertim cū motus sensitiui appetitus, qui cum quadā transmuta
tione corporea fit, subdatur rationis imperio:angelus autē non
sic se habet ad corpus. ¶ Nec obstat secundo ꝙ corpus materiam
ad formam aliquam transmutare pōt:ut cū ignis ignem generat
cōsequenter autē id uidetur posse superior uirtus intelligentia.
Dico.n. ꝙ superior uirtus id pōt quod & īferior, sed solum excel
lentiori modo quando ad ordines diuersos attinent, sicut intelle
ctus sensibilia nouit longe excellentiori modo q̄ sensus:& simili
ter angelus materiam ad formā trāsmutat excellentiori modo q̄
corpus:id est mouendo agentia corporalia tanq̄ causa superior.
¶ Nec similiter obstat tertio ꝙ tota natura corporea angelicum
instrumentū est, ut patuit :consequenter autem in inferioribus ef
fectibus aliqd est ex uirtute principalis agentis āgeli qd attingere
nequit instrumentum.i.agens corporeum:& illud est principale
in effectu:sicut instrm aie calor naturalis digerit quidē, carnem
tn̄ anima sua uirtute generat:consequenter aūt principale in effe
ctibus corpalibus.i.forma substātialis ex uirtute est angelica. Nō
obstat inq̄:quia nihil prohibet angelica uirtute in rebus naturali
bus aliquos sequi effectus ad quos agētia corporea nequaq̄ suffice
rent:hoc tamen non est materiā obedire angelis ad nutum (sicut
nec coquo obedit materia ad nutum, qui per ignem arte mode
ratum, aliquem decoctionis modum operatur :quem per se ignis
efficere nequiret) cū reducere materiam in actum forme substantia
lis non excedat uirtutem corporalis agentis : quia simile sibi fa
cere natū ē :unde dicit aug.3.de tri. Non est putandum istis trans

gressoribus angelis ad nutum seruire hanc uisibilium rerum ma
teriam:sed deo soli. ¶ Punctum quartum. Obediunt autem
inferiora corpora angelis etiam malis ad nutum, quo ad motum
localem. ¶ Primo. Nam experiētia nos docet totam naturam
creatam graduatam & ordinatam a deo esse:consequenter autem
quod in inferiori est supremum, immediatum ei quod in supe
riori est infimum sit oportet:& in his scilicet supremo & infimo
nature etiā spirituales uniūtur suo modo,sicut corpora p sua ulti
ma sunt simul: sicut in anima nostra uidemus supremum esse id
quod angelis cōuenit.s.principium intelligere sine discursu. Vide
mus etiam in elementis supra naturalem & proprium motum re
ctum esse circularem qui celo est proprius:quod & dio.nō latuit:
quippe qui in.7.ca.de di.no.dicit ꝙ sapientia diuina coniungit fi
nes primorum principiis secundorum:ex quo patet ꝙ natura infe
rior in sui supremo a superiori quodam suo modo contingitur.
Natura uero corporea ꝗ̄ spirituali iferior est (ut liquet) quia spiritꝰ
corpus uiuificat & mouet ac nobilitat.in corporea autem natura
inter omnes motus supremus est localis: ut probatur in.8.phy.
cuius etiam ratio est:quia mobile secundum locum non est in po
tentia ad aliquod intrinsecum inquantum huiusmodi,sed ad ex
trinsecum solum.i.locum:nec a mobili aliquid abiicit absolutum
sed relationem tantum,uel ubi. Igitur natura corporalis nata est
a spirituali immediate moueri secundum locum:quod etiam in
anima experiri licet: que corpus attingit ut motor medio locali
motu cordis. Vnde & philosophi localem motum supremorū
corporum intelligentiis ascripserunt:& aug.dicit in.3.de tri.ꝙ an
geli adhibent semina corporalia ad effectus aliquos producēdos
quod nisi per localem motum esse nequit. ¶ Secundo. Nam
quod potest maius, utiqꝫ & minus possit oportet. Sed angelici
spiritus & quidem etiam de infimis possunt maius.i.mouere cele
stia corpora,secundum philosophos & sententiam domini,dicen
tis uirtutes celorum in die iudicii mouendas.i.amouendas a cor
porum celestium motione.Ergo utiqꝫ possunt minus idest moue
re corpora inferiora. ¶ Tertio. Nam quod natura inferior pōt
utiqꝫ superiorem posse licet altiori modo necesse est: ut ex dictis
patet. Sed natura inferior.i.anima rationalis aliquod corpus in
ferius localiter mouet ad nutum:ut suum corpus immediate & p

illud alia. Ergo & angelus siue bonus siue malus. Et si dicatur q̄ utiq̄ concluditur angelum posse mouere aliquod corpus ut mobile proprium id est celum, & per illud alia & nō aliter: hoc nihil est: quia angeli habentes mobile proprium & proportionatū, sūt infimi: supra quos inumeri sunt (ut supra ostēsum est) qui i mouēdo excedunt ꝓportionem mobilis celestis: & cōsequenter nō limitātur ad motū celi, sed eis & celi & oīa corpora obediūt ad nutū locali motu: ita tñ q̄ celū solū ad motū uno modo: quia alias ordo nature euerteretur: alia uero. i. inferiora ad oēm partē sine detrimēto mouere possunt: modo totū unū elemētū de loco suo nō mutēt: qd̄ neq̄ūt quia sic h3 ordo idit⁹ nāe a deo. ¶ Quarto. Quāto motor altioris est uirtutis tāto mobile ei ꝓportionatū alti⁹ est Vnde & apud philosophos motor spere lune speram solis superiorē mouere nequiret: & sic de reliquis. Sed intelligētie sunt altiores anima humana, que determinata est imediate ad corpus unū mouendū humanū. s. Ergo intelligentie imediate mouere possunt humanum & aliquid altius: & consequenter oīa inferiora humano. ¶ Quinto. Anima humana mediate uel imediate pōt mouere oīa inferiora uel ex toto uel in parte: & successiue oē totū mixtum, ēt turrim. Ergo a fortiori angel⁹ ēt sathane & altiori modo. ¶ Sexto Nā idē sacris litteris & xp̄ianis tractatoribus patet: apud quos dubiū nō est demonē esse tāte uirtutis, ut nō unū modo uerū & multos hoīes simul & pene subito posset ad distantia loca portare: & nil mirū, quia demones angelis bonis sunt in naturalibus pares & interdū maiores: cū de oībus ordinibus ceciderint: & inter oēs supremus. Vñ & demon apud multos catholicos expositores, xp̄m ex deserto in tēplū & inde in montē excelsum portauit luc. 4. & itidē angelus bonus portauit abachuc dan. 8. Nec scriptura aut sancti ascribūt hoc uirtuti dei: sed naturali angeli: que ēt in malis est. Itē cyprianus adhuc malus p demones iustinā uirginē habere tētabat: s3 nequiret quia signo crucis munita p̄ualebat. Idē ēt i uita beati iacobi p3 de hermogene & phileto. Nostri ēt tp̄is magi crebro ad longinqua loca a demone feruntur: quinimmo & alios secū uolentes per ethera in caballo fremente. i. in demone sub forma caballi per aera uehunt, monitos primum ne crucis signo se muniant: sicut & de scientia certa henri. instito. sic refert. Quidam scolaris tunc nunc sacerdos frisingensis diocesis, adhucut

creditur uiuens, referre solitus erat semel se a diabolo ad partes re motas per aera delatum. Alius quoq; sacerdos superest in obur dorum opido: qui illius cōsodalis existens dictam subuectionem corporeis oculis uidit, qualiter .s. clamans & eiulans sublatis in celū lacertis ferebatur: & hac ex causa. Congregatis .n. multis sco laribus in ceruisie potagiis, concordarunt ut portator ceruisie ni hil exponeret: unus ergo pro ceruisia conatus exire densissimam nubem in ipsa hostii apertiōe statim offendit: qua territus statim rediit: & potum ferre omnino recusauit. Etsi diabolus adesset respondit alius, potum afferam: & sic egressus, omnibus aliis uidē tibus in aera subleuatus ferebatur, clamans & eiulans. Et in ui ta beati petri de simone mago patet: quem quasi uolantem ex ca pitolio demones efferebant: quem petrus intelligens a malignis spiritibus portari, eos adiurauit per christi nomen ne illum defer rent: & statim illis obedientibus christo, magus corruit. Quidam quoq; cuius nomen, quia adhuc uiuit taceo: & qui inde conuersus habitum sancte religionis excepit: cum post uirginem quandam insaniret. eius ei copia promissa est a strigimaga, si se portari sineret ad ludum. Quo assentiente equus fremens per aera lon ge tulit, transeuntem terras flumina & loca que nunq̄ uiderat, & que deinde uisa recognouit: & uirgine similiter delata potitus ē: q̄uis dei miseratione nunc peniteat. Et de huiusmodi experiē tie, infinite sunt: quas negare insanire est. Ex his uero sequitur q̄ quecūq; locali motu inferiorum corporum effici possunt, diabo lus possit efficere: sicut potest domum aut urbē succendere: quia ignem ferre potest & admouere. Videatur etiam infra libro secū do. capi. primo. puncto quinto & puncto octauo.

¶ Punctum Quintum. Angelos etiam malos corpora posse assumere & in speciebus diuersis apparere. Primo. Nam que cunq; locali motu corporum inferiorum effici possunt, diabolus potest efficere: ut statim patuit. Eiusmodi autem est effictio cor poris quod uideatur humanū uel leoninum, aut lupinum & eius modi. Nam huiusmodi corporum similitudo in figura & colo re consistit: per motum autem localem fieri posse figuram nulli dubium: immo ipsam nisi per localem motum addendo, subtra hendo, mutando, aut disponendo fieri posse clarū est experientia teste:

teste:similiter per motum localē induci posse colores testatur opꝰ pictorum,per sua instrumenta corpora colorata admouendo.Igitur in quacūq; specie possunt demones apparere.Et ulterius ut patebit possunt iste apparitiones fieri in sola fantasia.¶.2.Nam cum spiritualis natura corpore superior sit,ab ea obedientiam habeat oportet.Sed hāc nō habet q̄tū ad augmentū uel alteratione, sicut nec q̄tū ad formarū susceptionē:ut patuit supra. Ergo eam q̄tum ad motum localem habeat oportet:cū his solis motibus obediat: motu uero locali per condensationē & rarefactionē & applicationem actiuorū naturaliū corpus omne figurari & colorari potest: ut in nubibus de utroq; experimur:& cōsequenter angelus in omni specie apparere potest.Et de his apud diuinas litteras & catholicos tractatores nō est dubiū:quia angeli boni crebro leguntur in diuersis formis apparuisse:& in eos teste paulo se transfigurat angelus sathane:unde apud greg.in dia.moniali i forma perpulcre et tenere lactuce apparuit:antonio uero in forma disci argentei,& pueri parui & huiusmodi:& cuidā heremite in forma speciose puelle,adeo ut allectus ad nephādum actum se ultima dispositione pararet:& tunc euanuit & irrisit brutalē uirum,cui induxit uelle et subtraxit posse coire. ¶ An uero huiusmodi corpora uera corpora sint:utiq; dicendū est ꝙ sic ueritate figure & colorū (alioquī exterioribus sensibus nō uiderētur)& ueritate alicuius nature corporee:quia sine subiecto accidentia illa.i.figura & color non subsisterent:nō autē ueritate nature quā pre se ferūt:ut.s.sint uera humana aut leonina aut eiusmodi corpora:alioquin nō subito interire et in fumū resolui possent. ¶ Ex qua uero materia eiusmodi corpora sumant:dicendum est cōmuniter ſm theologos ꝙ nō ex terra:quia nequirent statim resolui:neq; ex aqua eadem ratione:neq; ex igne,quia tangentes urerent:sed ex aere.Cuius signū dixeris ꝙ nōnulli huiusmodi corpora gladio perfodere aut trūcare annixi, id nequiuerunt:quia partes æris diuisi statim cōtinuātur.Aeris tñ nomine omnē uaporē q̄tūcūq; grossum intelligimus.Sicut uero circa se eiusmodi corpora effingunt,ita & circa hoīes possūt effingere:ut in diuersis speciebus & ipsi uideantur,aut etiā occultētur, et reddantur inuisibiles.Cui ueritati etiā maro fingēdo attestatur, qui nube sepsit æneam.

Punctum sextū. Quid uero possint demones circa hoīes ex dictis ostensurus dico multa. Primū. Angelus bonus hominē potest illuminare: ut apud oēs catholicos confessum est: nec in hoc nos laborare oportet: maxime quia instituto nostro parū aut nihil auxilii cōfert: angelus uero malus cū naturali uirtute ea possit que & bonus, hominē posset illuminare si uellet eius intellectū cōfortando: omnis eni uirtus inferior a superiore fouetur & uigoratur, sed eius peruersa uolūtas istud minime patitur: quia cū uelit hominis deceptionē, uelle nequit luminis intellectualis ei⁹ uigorationē, que deceptioni repugnat: potest uero hominē docere ordinando species intelligibiles ac imaginarias, tā bonus angelus bono fine ut doceat q̄ malus malo fine ut fallat: unde in hoc iuuat hoiem ut sciat dubitare: deide uero eū deserit ne sciat iudicare: & ide i desperationē deducat: ut in scrupulosis facit. Secundū. De uolūtate uero hois nihil dico: cū planū sit eā a creatura aliqua efficaciter in aliquid cogi nō posse. Tertiū. De hois uero fantasia et sensibus. multa scribenda occurrūt. Nam euidētibus indiciis experimentisq; liquet, uirtute demonū hominib⁹ aliqua sensibiliter ostēdi: quod equidē qñq; per id fit, q demones exteriora quedā corpora humanis sensib⁹ exhibēt: uel q̄ preexistāt a natura formata uel que ipsi formarint per naturalia semina, modo iā explicito: et in hoc nullū nisi insanis est dubiū. Dupliciter aūt hoim sensus demones imutare & possunt & assueuerūt. Nam dupliciter sensus imutatur: uel ab exteriori: ueluti cū imutatur a sensibili: uel iteriori: queādmodū uidemus q perturbatis spiritibus & humorib⁹, sensus quoq; imutatur: lingua eni febrientis oia amara sentit: quippe que humore colerico plena sit. Frenetici etiā mira se uidere putāt utroq; autē modo sua naturali uirtute angelus cum bonus tū etiā malus hoim sensus imutare potest: quippe qui sensui exterius sensibile aliquod pōt opponere, uel a natura uel a se formatū & extructū: sicut dū corpora assumūt: itidem pōt interius spūs & humores cōmouere, & ad fantasiā sensumq; cōmunē deducere, ex quib⁹ sensus diuersimode imutentur: que oia ex prioribus liquent: cū naturali motu rerū iferiorū effici possint: ut liquet. Potest aūt angelus uterq;, & lucis & sathane sua naturali uirtute hois fantasiā moue

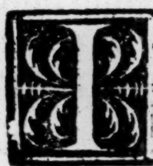
re:quod equidē sic ostēdi pōt. Nā supra mōstratū est:ꝙ qtū ad lo calē attinet lationē āgelo ad nutū nā hec corporalis obsequitur. Que ergo locali corporū motu effici possunt, siue spirituū siue hu morum: uirtuti naturali angelice etiā demonū subsint necesse est. Apparitiones autē imaginarias locali motione humorū atq; spiri tuum aliquando posse fieri perspicuū est: unde in eo libro quē de sensu & uigilia aristoteles edidit, apparitionis somniorum causam redditurus dicit. Cum dormierit animal: descendente plurimo sā guine ad principium sensitiuum .i. sensum communem: simul de scendūt motus .i. impressiones ex motionibus sensibilium relicte que in spiritibus sensualibus conseruantur, & sensitiuum principi um mouent: sic ut apparitio quedam fiat, acsi tūc a rebus ipsis ex terioribus immutaretur sensitiuum principium: & tāta esse potest humorum spirituumq; commotio: ut etiam uigilantibus eiusmo di apparitiones fiant: sicut in freneticis & melanconicis patet.

Quemadmodum igitur per naturalem humorum motionē hoc agitur: & qnq; etiā hoīs uolūtate, uolūtarie imaginantis priora ui sa: ita etiā idē fieri pōt boni maliq; āgeli uirtute: & qnq; quidē cū alienatione ab exterioribus sensibus: qnq; etiā sine ea. ¶ Nec tamē predictis obstat ꝙ de rōe fantasie uidetur eē motus fact⁹ a sēsu: ut patet i libro de aīa: & sic uidetur ei repugnare ꝙ fiat p imutationē angeli. Dico enī ꝙ pricipiū fātasie a sēsu est ſm actū: nō enī imagi nari possum⁹ q̄ ullo modo nō sēsim⁹ uel ſm totū uel ſm partē, ceu cecus nat⁹ colores imaginari nequit: aliqñ tñ act⁹ fantasie mouētr diabolo excitatur p ipressiones pri⁹ a sensu factas & seruatas iteri⁹. ¶ Nec secundo ꝙ angelus non potest imprimere formas in ma teriā sensibilē: & cōsequenter nec que sunt in imaginatione que sicut spiritualiores ita nobiliores quoq; sint oportet. Dico enī ꝙ angelus imaginationem transmutat: non quidem imprimendo formam nullo modo prius impressam uel sensatam: non enim ad ducere posset cecum, ut de coloribus haberet fantasmata: sed hoc facit per motum localem spirituum et humorum.

¶ Non obstat etiam ꝙ in uisione imaginaria, homo rerum simi litudinibus quasi rebus ipsis adheret: quod est decipi: & conse quenter hoc ab angelo bono esse nequit: consequenter autem

nec a malo. Dico enim ꝙ angelus eiusmodi uisionem causans aliquando etiã intellectũ illuminat de uisis consequẽter autem nec deceptio incidit: qñq3 uero eius operatione solum imaginarie similitudines apparent: nec tamen ab angelo causatur deceptio, sed ex defectu intellectus eius cui talia ostenduntur: sicut nec xp̄us deceptionis causa fuit, multa turbis in parabolis proponens. ¶ Sed cõtra uidetur ꝙ demõ hoim sensus prestigiosis apparitionib⁹ ludificare nequeat. Illa enim forma que uidetur (ut dum quis aspicit in aqua uel in igne & huiusmodi: ut dũ homo uidetur equus) alicubi sit oportet. Non autẽ potest esse in sensu: quia sensus speciẽ non habet nisi a rebus acceptam: nec iterũ potest esse in re que uidetur, sic ꝙ mulier uideatur equa: quia due forme substãtiales nõ possunt esse in eodem: & preterea res illa uideretur talis ab omnibus: nec iterũ in aere circunstante: qui susceptibilis figure non est, nec semper unus idemq3 manet circa rem illam. precipue quando mouetur. Ergo uidetur ꝙ eiusmodi ludificationes per demones fieri nequeant. So. Forme que uidentur in prestigiis, nõ nisi in sensu sunt: quod tñ dupliciter esse potest opere demoniorũ: primo ut species que sunt ĩ thesauro imaginationis seruate, demonis interuentu ad organa sensuũ defluant: ueluti contingit in somno: excepto ꝙ ad organa exteriora nõ attingũt, quia sunt ligata: unde qñ species ille sensus exterioris organa contingũt, uniũtur acsi essent res presentes extra, & actu sentirentur. 2. esse potest ex immutatiõe organorũ: quibus ĩmutatis fallitur iudiciũ sensus: sicut patet in eo qui gustum corruptum tenet: cui omnia uidẽtur amara: quod demones facere possunt uirtute quarũdam rerum naturaliũ: sicut ad euaporationẽ fumi herbe cuiusdam trabes domus serpentes uidẽtur, & multa eiusmodi experimenta inueniuntur.

¶ Ex dictis reddi posse rationem omniũ mirandorum effectuũ demonũ & strigimagarũ. Ca. ultimũ epilogãs.

IAm ex dictis ergo epilogando oium effectuum maleficorum strigimagarum, incantatorũ & eiusmodi ratio in genere facile reddi potest per puncta nonnulla.

¶ Punctum primum. Maleficiũ a malefaciendo dictũ

(ut ipsum nomen sonat)malum alicui illatum & cõsequẽter iniu stum dãnũ importat:dãnũ eni iuste illatũ nõ est malũ simpliciter: sed huic uel illi. Tripliciter ergo maleficiũ dr̃:primo rerũ dãnũ uo lũtariũ & iniustũ.2.dãnũ persone iniustũ & uolũtariũ:si eni nocu mentũ preter propositũ inferatur(ut quia iudex ex imperitia male iudicauit:uel e domo aliqd eiectũ est quod nocuit) nõ quidẽ ma leficiũ,sed quasi maleficiũ est.insti.de oblig.que ex qua.delic.per totũ.3.dãnum persone iniustũ illatũ a diabolo per hominẽ uel in stante homine:a quo maleficio usitatius quis maleficiatus dicitur si patiatur : & maleficus uel malefica si illud diabolo medio fieri curauit pacto expresso uel tacito incidẽte. Ad hoc aũt.3.modo di ctũ maleficiũ signũ federis inter maleficũ & diabolũ pertinet:qđ signũ & ipsũ dicitur maleficiũ:ut infixio gladii uel gladius ĩfixus infra circulũ,plumarũ inuolutio,imago cerea acubus confixa & eiusmodi. Ad hoc etiã maleficiũ reducitur oĩs diuinatio & incan tatio & oĩs alligatura:ut.26.q 5.nec mirum.

¶ Pũctũ.2. Ad quid se diabolica sapiẽtia extẽdat,etsi ex dictis p3: epilogando tñ ex diuo tho.1.q 64.ar.1.ad 5.et 2.di.18.q.2.ar.1.et 3. cõtra ca.154.dico q̃ demones tripliciter norũt ueritatẽ: per natu rã reuelationẽ & experiẽtiã.Et per experiẽtiã quidẽ norũt inclina tiones hominũ & superandi modũ:dicẽte cipri.q̃ diabolus oĩa tẽ tandi genera,insidiasq; dei ciẽdi,usu ipso uetustatis edidicit. Expe riẽtia tñ ibi sumitur ĩproprie & equiuoce ꝓ notitia rei singularis quacũq;. Per reuelationẽ uero cognoscũt q̃tũ deo p se uel bonos angelos reuelãti placuerit. Per naturã uero ut liquet.1.q.89.ar.3.et q.109.ar.5.et ueri.q.2.ar.4.et.2.cõtra ca.97.a principio sue ĩstitutio nis demones stati norũt p species innatas oẽs rerũ species spiritua les & corporales a deo ꝓductas:p quas etiã species quisq; eorũ ac tu cõsiderãs naturã speciei simul distincta cognitione oĩa eius idi uidua nouit:ut simul oẽs hoĩes qui fuerunt & sunt,& oẽs leones, et sic de aliis:ut etiam patet.1.q.57.ar.2 et.2.di.3.q.3.ar.3 et 2 cõtra ca.98. Ex quibus liquet q̃ quilibet demon etiam minimus nouit omnes angelos bonos ac malos & uirtutes eorum.& idem de om nibus celis & stellis ac cõstellationibus & aspectibus & influxibus earum:et de uolucribus & piscibus & bestiis & reptilibus & arbo rib⁹ & plantis ac seminib⁹ earũ;& de lapidib⁹ metallis & elemẽtis,

¶ Punctum Tertium. Ad quid uero se extendat diabolica pote-
stas q̃tum ad motum corporũ, etsi ex dictis patet: epilogando tñ
et obiter ex diuo tho. prima. q. 105. ar. 1. et. q. 110. ar. 2. et. 3. & . 4. & q.
114. et q. 117. et 2. di. 7. q 3. ar. 1. et 3. contra ca. 103. dico tria.

¶ Primum. Angeli mali ut de bonis taceamus nequeunt naturali
ter aliquam imprimere formam in aliquod susceptiuum: quod de
corporalibus intellige primo. cuiusmodi sunt forme substantiales
et accidẽtia corporum: secus de spiritualibus, quia possũt illustrare
fãtasmata: imo etiã itellectũ absolute, licet nõ ex suppositiõe iniq
sui finis: licet non sit ibi proprie impressio luminis sed uigoratio
et secundo intellige de formis habentibus esse per modũ quietis:
secus per modum transeũtis etiam in corporalibus: possunt enim
mouere localiter: consequenter autẽ illam imprimere formam ad
quam localis motus sequitur: que ĩpressio quedã est non durans.

¶ Secundũ. Angelis malis quantum attinet ad motum localem
omnia corpora inferiora obediũt ad nutũ, ut probatur ubi supra:
ita q̃ sicut humana anima se habet ad mouendum unum corpus
solum sibi unitum, ita spiritus illi tanq̃ nobiliores & eleuatiores
se habẽt ad mouendum inferiora omnia: eo excepto q̃ terram to
tam aut aliud elementum mouere nequeunt: & idem dicit mal. q.
16. ar. 10. ad. 8. quippe hoc esset nature ordinem euertere: possẽt ta-
men mouere turrim aut montem. ¶ Sed contra hoc. Nam idem
est motus glebe et totius terre. 4. phy. ergo potens mouere unũ
potest mouere & reliquum. So. Negatur consequẽtia: quia unum
mobile est ei proportionatum, non relinquum.

¶ Tertium. Angelus malus naturaliter tanta celeritate moueri
potest, ut tempore imperceptibili ab oriente in occidentem et a
celo in terrã moueri possit, & econtra, nullo medio pertransito:
cum suum moueri sit suum operari: quod est successio contactuũ
rerum circa quas mouetur. eo scilicet modo quo nostra imagina
tio a mediolano parisius transit non imaginato lugduno: ut pa-
tet. 1. q. 53. potest etiam moueri continue, transeundo medium.
Consequenter autem potest aliquod corpus celerrime deferre:
modo illud celeritatem motus patiatur. Ex his uero tribus sequi-

tur demonem posse facere quecunq; locali motu effici possunt, aut per motionem uirtutum actiuarum que sunt in tota natura: ut pluuias, uentos & eiusmodi:& similiter condensare aerem & illum figurare:& in eo apparere in forma uiri aut mulieris aut bestie & huiusmodi:ut experimenta multa & sancti docuere,

¶ Punctum quartum. Ad quid uero diabolica potestas specialiter circa hominem se extendat q̄tum ad animam, corpus, substā tiam ac famam, etsi ex dictis iam liquet:epilogando tamen ex diuo tho. in locis citandis dico multa. Primum. Angelus bonus in nostrum intellectum naturaliter potest imprimere. 2.di.8.ar.5. ad sextum.12.q.80.ar.2.22.q.172.& 3.cōtra ca.154.quod tamen nō est imprimendo formam uel lumen nouum, sed nostrum lumen uigorando. secundo ubi supra, & ueri.q.11.ar.3.ad tertium.angelus uero malus in nostrum intellectum non potest imprimere: ut liquet in locis precitatis:quod tamen nō intelligitur absolute:quippe cum hoc naturalem proprietatem angelicam consequatur, bonis & malis angelis cōgruat oportet:intelligitur autem ex suppositione sui iniqui finis & sue inique uolūtatis:ut dictum est. potest autem malus hominem priuare usu rationis. 12.q.80.ar.3. quippe qui potest humores & spiritus omnes hominis ad caput deducere:imo organa sensus de capite posset auferre si permitteretur.

¶ Secundum Demon nostram potest immutare uoluntatem: nō equidem directe mouendo, uerum suadendo exterius & concitā do passiones mal.q.16.ar.11. ¶ Tertium. Tam boni q̄ mali angeli agunt possibiliter in nostra fantasmata applicando suum lumen, illaq; ordinando.2.di 2.et 12 q.80.ar.3 quod malus quidem angelus non ea intentione facit, ut homo ad intelligendum iuuetur & illuminetur:sed ut norit dubitationes percipere quas dissoluere nequeat:ut in scrupulosis aut rectius grupulosis accidit:qui subtilissime quidem dubitant, ineptissime uero soluunt & diiudicant, nullum pene iudicium in propriis habentes.

¶ Quartum. Demones hominem ad peccatum aliquod efficacissime nisi reprimātur inclināt, operādo interius. s. in fantasiam & appetitum sensitiuum. 12. questione. 80. ar. 2. mal. questione. 16. ar.

ri.quod intellige quia per motum spirituum in quibus sunt fantas mata, illa ad imaginationē deducunt: que uel alliciant cōcupiscē tiam uel irascibilem concitēt: & inclinare possunt intellectum ad iudicandum et nolentem ad uolendum illud quod ad peccati pa trationem conducit. Adde uero ꝙ existētes in hoīe spūs mouere possunt, & per eos cōcupiscētiam excitare. Adde similiter ꝙ etiam per exteriora ad idē tripliciter inducūt: primo exterius suadendo: sicut xp̄o tentator affuit, in humana forma loquutur⁹: & sanctis, nō nullis in forma iuuencularū blandientiū usqꝫ ad barbe atrectatio nē, & deteriora itidē. 2. aliquid exterius ostendendo fictum: ut an thonio argēteā mensam, moniali lactucā, & adeuntibus ludū eius uiros & feminas & ioca carnalia: aut certe ostēdendo aliquod ue rum, ceu ecclesiam adeūti procurando occursum dilecte femine aut ꝙ aliquid turpe aut uideat aut certe audiat. 3. aliquod extrinse cum corpus intromittendo: quippe qui cū ad nutum possit corpo ra mouere localiter, homine dormiēte uel alias in stomacum no strū inferre potest q̄ irā aut q̄ cōcupiscentiā moueant: puta aroma ta, uinū, tubera, & eiusmodi. ¶ Quītū. Demon oēs hoīs sensus cū interiores tū exteriores imutare pōt. 1. q. 111. ar. 3. et 4. ueri. q. 1. ar. 3. q. 12. ar. 8. po. q. 6. ar. 3. ad. 3. mal. q. 16. ar. 1. ad. 16: quod intellige sic & eo modo ut etiā homo decipiatur, aliter re apprehēsa q̄ sit: quod equidem fieri posset multipliciter. ¶ Prio ex hoc ꝙ ex aere corpora format, ostendēs q̄ uere nō sunt: sicut aliquos terruit aliqn̄ sub for ma draconis: & monialis apud greg. credidit se manducare lactu cam, & erat corpus aereū. 2. applicādo per motum localem actiua quedā naturalia, que hoc possūt: sicut apud diuū tho. quedam her ba fumigans trabes facit apparere serpentes. 3. reducendo spūs qui in homine sunt ad fantasiā & eam suo modo immutando (& con sequenter etiam sensus: ut de prestigiis dictum est) ut apparet in fre neticis, arrepticiis & insanis. 4. per aorisiam uel aorasiam: que ceci tas est, qua celantur nobis non omnia sed quedam: sicut oculi di scipulorum euntium in emaus tenebantur ne xp̄m cognoscerent potest enim graphio quemquetis pretendere cartam: aut tabule cui insidet supra ponere aliā similē ī qua nō sit graphius: & strigi mage pretendere formam bouis: & reliqua. ¶ Sextū. Potest etiā demon in corpus humanū infirmitates inducere: ut patuit in iob: quē repēte

quem repente ulcere pessimo toto corpore percussit: infirmitates inq̃ omnes, que medio inferiorum corporum possũt inferri: quippe qui omnium eorum uirtutes norit:& ea omnia corporibus humanis possit admouere. ¶ Septimũ. Potest etiam in facultate nocere: ut patuit in iob: quem subito accepta licentia omni facultate priuauit,& res omnes penitus ademit:& itidem nocere potest infama: quippe qui sumere potest humanã speciem,& obloqui & cat⁹ effingere in quibus delĩquere uideamur: sicut sub lecto cuiusdam sancti uiri in forma puelle latuit: ut ibi inuentus illum infamie notaret: quod & fecit: licet deus occurrerit. ¶ Pũctum quintũ. Quid uero cupiat diaboli iniqua uoluntas, etsi iam ex dictis liquet: tamẽ obiter ex diuo tho. dico multa. Primũ. Liberũ arbitrium demonum in malo firmatum & obstinatum est: nec ad bonum regredi aut uult aut potest mal. q. 16. ar. 5. ueri. q. 24. ar. 10. unde omnis motus liberi arbitrii eius est inordinat⁹ ueri. ubi iam. ar. 11. quippe qui in ordine ad suum malum finẽ uult quecunq; libere uult:& letaliter peccat in omni sua uolitione. 1. q 64. ar. 2. ad quintũ 12. q. 89. ar. 4. et 2 di. 7. et si quem habet naturalẽ uoluntatis motum in bonũ illum mala electione deprauat. ¶ Secundũ. Animas defunctorum se esse perue si demones fingunt: ut uiuẽtes ad sui familiaritatem alliciant & inde seducant. 1. q 89. ar. 8. ad secundũ q. 117. ar. 4 mal. q. 16. ar. 1. ¶ Tertiũ. Similiter per mendacia & uanas superstitiones aduocati ueniunt ut homines talia credant po. q. 6. ar. 10. ad octauum ¶ Quartũ. Et similiter alliciuntur aut se allici fingunt, diuersis generibus herbarum, animalium carniũ rituũ: ut signis aliquorum sibi placentium: non ut rebus sibi placentibus. 1. q. 115. ar. 5. ad tertiũ. & po. q 6. ar. 10. ¶ Quintũ. Et similiter ad inuocationẽ diuine uirtutis adueniũt: ne a participatione diuine iustitie omnino exclusi uideantur po. q 6. ar. 10. ad quintũ ¶ Sextũ. Et similiter licet celestibus orbibus nõ sint subiecti: sub certa tamen constellatione uocati adueniunt: ut uel decipiant & in errorem inducãt humanũ genus: uel a superioribus demonibus coacti. 1. q. 115 ar 5 & po. q 6. ar. 10. & quol 2. q. 7 ¶ Septimũ. Et similiter a uirginibus uocati ueniunt: ut homines in diuinitatis sue opinionẽ adducãt qua si munditie sint amatores po. q. 6 ar. 10. ad quartũ ¶ Octauũ. Et similiter per nigromanticos aduocati & rogati aut etiã iussi inferio

res sibi demones corporibus alligant: puta anulis & gemmis uel ampullis & eiusmodi.2.quol.questione secunda articulo primo: & quol.3.q.1.articulo.1.quod ideo faciunt uel quia illos odiunt (est enim inter demones odium crudele.1. q.109.articulo secundo ad secundum.2.di.6.arti.4. licet in oppugnandis nobis omnes consentiant & concordent) uel ut nigromanticos lucrifaciant: unde & superiores curant arrepticios, inferiores ab eorum corporibus expellentes, non tamen ab animabus.3.q.43. arti.2. ad tertium quod scilicet faciunt eadē ratione ut eos homines qui eos ad hoc inuocant lucrentur aut alios. ¶ Decimum. Et similiter in lune augmento, amplius lunaticos uexant.ut lunam infamie notent: quasi scilicet malam dei boni creaturam: & rursus quia tunc lunatici ad patiendum aptiores sunt. ¶ Vndecimum & ultimum. Demones omni ingenio & uirtute homines a salute auertere nitūtur.16 q 2.uisis: & hoc ratione multiplici. ¶ Primo quidem quia usq; ad iudicii diem in summo sua pena non est: crescit enim accidentaliter semper: tunc uero in summo erit: & omnes qui iam in mundo hoc ad nostrum exercitium uersantur ad ima profundi detrudentur: unde iudicium dei futurum timent: quod quia erit electorum numero completo, omnibus uiribus adnituntur ne compleatur: qui tanto tardius complebitur q̄to pauciores saluantur: ideoq; homines damnari curant. ¶ Secundo quia inuidēt homini: consequenter autem de bonis eius cruciantur: unde ut dicitur in di.ca.uisis.demon satis dolet & erubescit charitatem quam in celo nequiuit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra. Hec ibi.

¶ Punctum Vltimum. Iam ex dictis in genere ratio dari potest & causa omnium mirandorum effectuum damnabilis creature.siue angelice siue etiam humane per multa obiter dicta. Primum. Homines diabolici qui ope demonis miranda operantur, omnes cum diabolo aut expresse aut tacite pacta iniere: ut augu. testatur: & expresse quidem, quando pacti sunt ut in suffragium uocatus adsit: uel quando expressa intentione effectum sui operis a diabolo expectant.ei sacrificantes uel thura ponentes & eiusmodi: tacite uero dum quedam faciunt aut noxia aut leuia ad quorū factionem sathanas operari consueuit, in quibus effectus non ex

pectatur a deo sed a fortuna uel diabolo uel quocunq; modo eueniat. ¶ Secundum. Eiusmodi effectus uniuersi q̃tum nunc sapio, saluo iure calculi melioris ad quinq; reducuntur: & hi sunt aut diuinationes in primis uel prestigiose uel quomodolibet facte: aut infirmitates secundo & damna: aut. 3. sanationes: aut quarto false apparitiones: aut quinto omnis effectus mirabilis & iudicio uulgi creature impossibilis. Tertium. Quantum uero ad diuinationes attinet dictum est quomodo demones possint futura aut scire, aut etiam docere: presentia autem occulta nobis, omnia norũt, exceptis cordium deliberatis cogitationibus: unde consilia principum & omnium hominum tractatus & corporũ dispositiones, thesaurosq; & cuncta sub terra latentia norũt: & breuiter cogitationibus dumtaxat exceptis omnia que aut sunt aut fuere nouerunt: nisi prohibeatur a deo: sicut apud diuum thomam prohibiti sunt beate marie uirginitatem scrutari. Et de predictis omnibus diuinare per certitudinem norunt: & coniecturaliter de his que a presentibus deriuantur: puta q̃ tale bellum erit, utpote qui norint regum consilia & qualitates: & q̃ talis uincet utpote qui sciant militum uires: & de presentibus etiam distantibus, quia ea norunt & subito nunciant. ¶ Quartum. Quantum uero ad morbos & sanitates attinet: patet q̃ omnia nociua & proficua remedia demon norit, & genus omne medicine ac ueneni & nociui: & ea repente a partibus etiam longissimis & abditissimis afferre & admouere corporibus, etiam inuisibiliter siue sub specie aliena potest: & interius per os aut aliter inferendo, dũ homo se aut bibere aut aliud aliquid sumere putat, medetur. Et hinc est q̃ anus carminatrix & omnis incantator morbos mirabiliter etiam a iumentis curat: mirabilis enim est medicus iste qui ei cooperatur occulte ex pacto tacito uel expresso: & idem de sanatione iudiciũ est: cum oppositorum eadem sit ars & disciplina. ¶ Quintum. Quantum uero attinet ad apparitiones, iam ex dictis pateat: q̃ per aeris condensationem possunt quam maluerint oculis speciem ostentare aut etiam abscondere, speciem alterius rei pretendendo: ueluti abscõdere aureum, superiecta specie papiri & eiusmodi: licet interdum diuina prouidentia eos aliter q̃ uellent apparere cogat: sicut eue coactus est serpentis speciem pre se

ferre :ut uel sic horreret. Vnde teste diuo thoma super iob, frequenter in bestiarum figuris uisuntur:quibus eorum uitia deo uolente detegantur & pateant. ¶ Sextum. Quantum uero ad mirãdos effectus attinet(cuiusmodi est acus euomere,clauos, pilos, ossa magna,uel q̄ plume sint ingeniosissime cõserte & huiusmodi) patet quonam modo fieri queant :quia aut ista sunt illusiones, ut ea uideãtur que uere nõ sunt,siue per naturalia actiua admota ista sint facta,uel aorasiam ,aut aeris condensationem & colorationem:aut si uere res sunt ipse diabol⁹ locali motu rerũ ista inuisibiliter effecit,et inde uisibiliter ea pandit:& ualde magna per foramen paruũ interdum educẽs:quippe q ad libitum ea in partes diuidit & reunit:cum eiusmodi & partes eorum ad nutum localiter moueat:ut superius probatum est. Tempestates quoq; & procellas oẽs aliquorum motu locali potest efficere:ut liquet ex dictis.

¶ Finit liber primus de strigimagis.

De strigimagarum demonumque mirandis
Liber Secundus.

¶ De intellectu capituli epi .26. q 5.
Capitulum Primum.

Xpleto iam diuino munere libro primo, de principiis & causis mirandorum, que damnate creature demones & strigimage operantur, iam secuudo manum admoueamus tempus urget: specialius de secta strigimagarũ & actis eius ac remediis loquauturi. In primis autẽ intellectũ capituli episcopi .26. q. 5. unde hic paruus codex occasionem sumpsit, dare opotet: quem multis punctis fiat necesse est.

¶ Punctum primum. Verba dicti capituli ad propositũ nostrum oportuna. Illud etiam non est omittendum, quod quedã scelerate mulieres retro post sathanã conuerse, demonũ illusionibus & fantasmatibus seducte, credunt se & profitentur cum diana nocturnis horis dea paganorũ, uel cum herodiade, uel cum innumera multitudine mulierũ equitare super quasdã bestias, & multarum terrarum spacia intempeste noctis silentio pertransire: eiusque iussionibus obedire uelut domine: & certis noctibus ad eius seruitiũ euocari. Sed utinã he sole in sua perfidia periissent: & non multos secũ ad infidelitatis interitũ pertraxissent. Nã & innumera multitudo, hac solum opinione decepta, hec uera esse credunt: & credendo a recta fide deuiant: & errore paganorũ inuoluuntur: cũ aliquid diuinitatis aut numinis extra unũ deũ arbitrantur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi cõmissas, populo dei omni instantia predicare debent, ut nouerint hec oĩa falsa esse: & non a diuino sed a maligno spiritu talia fantasmata, mentibus fidelium irrogari arbitramur. Siquidẽ ipse sathanas qui transfigurat se in angelũ lucis, cũ mentẽ cuiusque mulieris ceperit, & hanc per infidelitatẽ sibi subiugauerit, illico transformat se in diuersarũ species personarũ atque si-

militudines:& mentē quā captiuā tenet, in somniis deludens, modo leta modo tristia, modo cognitas modo incognitas personas ostendens per queq; deuia deducit:& cū solus spūs hoc patitur, infidelis hec nō in aīo sed in corpore euenire opinatur. Quis eni in somniis & nocturnis uisionibus non extra seipsum educitur:& multa uidet dormiendo que nunq̄ uigilando uiderat? Quis uero tam stultus & hebes sit:qui hec omnia que in solo spū fiunt, etiam in cor pore accidere arbitretur? cū ezechiel propheta in spū non in corpe uiderit.& paulus nō audeat dicere se raptū in corpore. Omnibus itaq; publice anunciandū est:q͛ qui talia credit & his similia fidem perdit:& qui rectam fidem xp̄i non habet, hic non est eius sed illius in quē credit.i.diaboli. Nam de domino nostro scriptū est:omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturā, aut in melius aut in deterius immutari:aut trāsformari in aliā speciē, uel ī aliā similitudinē, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quē omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, et pagano deterior. hec ibi:pro quorū notitia illud scito errorem fuisse paganorū, ex hominibus fieri heroas si boni essēt meriti, alias demones qui essent lares, larue & manes: ut per aug. liquet. 8. de ci. de. ca. 11. de quo uide mal. q. 16. ar. 1. ī corpore et. 3. cōtra. cap. 106.

¶ Punctū secundū. Secta strigarū simul & maleficarū (quam strigimagarū diximus) ea non est de qua in dicto capitulo episcopi, mentio habetur. Differt enim hec ab illa. primo q̄tum ad credere. Nam illa quidē primo credebat aliquā mulierē (puta aut dianā aut herodiadem) uersam in deam:& consequenter esse spiritū bonū, et habere aliquid numinis:& secundo se uocari & super bestias duci ad seruitiū dee cuiusdam:& tertio q͛ una creatura ab alio q̄ a uero deo mutaretur in aliā creaturā uel speciem eius: puta mulier in deā uel hō in speciē canis:que tria in textu patent:& quarto q͛ talis dea esset spūs bonus, que quattuor sunt contra fidem: ut ex littera patet. Secta autē strigimagarū nullū horū credit:sed spiritū eis apparentē diabolū scit esse & fatetur:q̄q̄ aut uoluptatis gratia aut desperatione ei se subiicit:ꝯsequenter aūt credit illū non esse hoiem uersum in deam bonā: nec se ad alicuius dee seruitiū uocari: nec creaturā unam mutari in aliā deam aut spūm bonū. Cōueniunt tñ q̄tum ad credere in aliquo:quia & strigimagaꝝ secta aliq̄n de-

luditur uel deludi pōt (sicut & alii homines) ut credat in corpore fieri quod in solo spiritu fit .i.imaginatione uel sensu.non tñ illuditur in intellectu :ut in sequentibus patebit. Differunt.2 q̄tum ad operari :quia illa non negat expresse fidem aut conculcat crucem uel abutitur sacramentis , aut admittit maleficia, ut secta strigigarum :immo que agit, sub specie & colore boni agit :putans spiritui bono deseruire: ut patet in textu. Conueniunt uero:quia nocte solaciantur ambe cum diabolo uere:licet una scienter, alia nō, ue ū credens eum spiritū bonū. Vnde ista secta non est illa. Quod etiam tenuerūt duo solennissimi iuris utriusq3 doctores, dñs augboca de sauiliano in quodam suo cōsilio:& dñs io.grassus q hoc sustinuit taurini :& senserunt de hac strigimagarum secta nihil in sacris canonibus haberi:quod etiam sensit inno .8.qui in bulla(de qua forte infra in principio tertii libri) hanc sectam nuper exortam astru i::idest circa annum domini.1404.

¶ Punctū tertiū. Etsi uero hec & illa secta & in credere & in operari cōcordāt quoquo mō:nō tñ adeo ut utraq3 in di.ca.epi, simul dānetur & reprobet̄:cū dicit̄:qui talia & his similia credit, fidem pdit. Nā eiusmodi secte in tribus assimilant̄ gñe:& in unoquoq3 illorum gene ū spē distant .s.heresis superstitionis & illusionis. Quantū ad primū.n &si ambe sunt in gñe heresis, specie tñ distinguuntur :quippe illa credebat aliquid numinis extra deū esse, vñ est heretica proprie, nō aūt scda:quia nihil hereticū credit:facit tñ q̄ sapiūt heresim:qppe q̄ adorat diabolū crucē ɔculcat, fidē negat ore &si nō corde:vñ est heretica p̄sumptiue:quia ei quē diabolū credit diuinos honores exhibet : & p̄terea ista a fide apostatat , cū totū neget:nō āt illa, cū exp̄sso uerbo fidē minime abneget. Quātum ēt ad gen⁹ sup̄stitiōis qđ utriq3 cōe est, differūt spē:quippe illa est in spē fitonū:in illis.n. demō loquebat̄ & mirāda faciebat: ista uero cū hoc complectatur & pene omnē aliā speciem superstitionis ,superaddit maleficiorū crimē:unde etiā cōposito nomine exprimitur:q̄q̄ etiā non plene. Quantū ad tertiū uero.i. illusionē etiam specie discernuntur:quia illusio illius usq3 ad intellectū pertingebat ,ut crederet falsa de fide:nō autem istius(ut dictum est) uerum potius omnis istius illusio in sensu exteriori uel interiori sistit : qui equidem sensus iudicat aliqua esse caballos aut hircos

uel alias bestias & sunt demones in corporibus aereis, ut eorũ iu-dicat intellectus: & aliqua eorum sensus iudicat esse uiros aut feminas & incubi aut succubi demones sunt: & eiusmodi. Quod autẽ dicitur de altero similium non ea ratiõe qua simile sed qua diuersum; de reliquo non procedit: cuiusmodi est illud & his similia: quia illud de secta illa dicitur quantum ad rationem speciei, inquantum extra deum aliquid numinis credit: in quo ab ista differt: non autem ratione generis, in quo congruunt ambe. Et si instetur hoc dici de locali motione in qua conueniunt: illud utiq; non est uerum: de quo dic ut infra puncto septimo.

¶ Punctum quartum. Strigimagas ad diabolicũ ludum realiter & incedere & deferri posse planum est. Nam eas incedere posse probare superfluum est, cum ludus est prope: & de facto oẽs de q̃bus in. 2. ca. primi libri dictum est, suis pedibus ludum adiere diabolicũ: posse uero eas a diabolo ferri, iam ex his liquet que libro primo cap. penul. ex philosophia & sacris litteris ac tractatorib⁹ citata sunt: & in hoc de possibili ꝯsentiunt omnes: quippe angelicis spiritibus cum bonis tum etiam malis, ad nutum quantum ad motum localem attinet inferiora corpora obsequuntur ſm aug. & theologos uniuersos: eomodo quo humane aut brutali aĩe corpa propria obsequuntur, modo non cohibeantur a deo: unde & magi in hoc opere demonum frequẽter utuntur: ut historie docent. Immo demones apud urlie. hominẽ etiam inuitum localiter ferre possunt, nisi comprimantur a deo: sicut de quodam puero nobili & monacho pet. da. et uincen. in spe. refert li. 26. ca. 63. ꝙ cum uespere in cella quieuisset mane in pistrino clausis ianuis inuentus, req̃situs de negocio dixit a quibusdã hominibus ad conuiuiũ magnũ se deductum fuisse: ubi epularum omnium delicie uidebantur, qui eum manducare coegerunt: & illum deinde per superiora pistrino intulerũt. Guilel. quoq; in ultima parte de uniuerso, demonem dixit posse puerorum translationem facere, unum pro alio supponẽdo, uel etiam deo permittente demone puerum locum tenente. Cuius rei signũ dixeris, ꝙ eiusmodi acherũtinos pueros uix quattuor aut quinq; mulieres lactare sufficerent, semper eiulantes & nũq̃ pinguescentes: quod interdum ex blassemiis uirorũ aut uxorꝝ deo ꝑmittẽte euenit: ut cũ dicunt, uel illẽ diabolũ portares & eiusmodi.

¶ Punctu m

¶ Punctum quintū. De facto uero ad diabolicum ludum strigimage an semper aut nunq̄ aut aliq̄n tm̄ realiter eāt, aut portētur. dico q̄ interdū realiter suis pedibus adeunt ludū, q̄n est prope: ut de oibus supra in primo libro recitatis liquet: & stultum est dicere q̄ iuerint in spiritu, cū dicant se tali hora iuisse anteq̄ irent dormitum, & rediuisse tali: nisi forte dicatur q̄ in suo sensu & uigilia immo in tortura posite quod somniarūt credant fuisse in re: quod est insanire. Nec est uerū hoc accidisse mulieribus de secta alia de qua in ca. epi: ut patebit puncto sequenti. Aliquando autē deferūtur in spū. i. fantasia: & hoc ut ipse fatentur, tūc est q̄n personaliter adire ludū nolunt, cupiunt tamen ea scire que fiunt in illa cōcione: tunc. n. cum certis obseruationibus dormitū uadunt, ponentes se ad latus sinistrum mariti in noie omnium diabolorū: qui illis ostendunt que fiunt in ludo: aliquando quidē in somno, aliq̄n uero etiā anteq̄ dormiant: emittunt enim cooperante diabolo uaporem glaucum ex ore: & in eo ope diabolica uident que in ludo peraguntur. Nam auctores mallei maleficarum duo magni uiri maxime magister henri. insti. qui aduersus impium anthoniū roselli scripsit, eiusq̄ blasfemū opus de monarchia christiana damnauit, ita referunt se ab incineratis strigimagis & a penitentibus didicisse. Aliquando etiā feruntur realiter: alioquin oporteret prio pene infinitos processus inquisitorū iuridice factos negare: & consequenter iura ipsa. Negare etiam. 2. id quod quisq̄ homo in se experitur. s. q̄ quis q̄n est in suo sensu inter uigiliam & somnum discernit; quod strigimage non facerent si realiter non ferūtur: cū dicant in uigilia immo in tormentis, se realiter delatas. Negare etiā. 3. sensum: multa enim circa hoc multi experti sunt: que rationabiliter plus negari nequeunt esse in ueritate facta q̄ me nūc scribere: q̄d uti q̄ potest quisq̄ pro uoto negare: dicēdo me aut alios illudi pstigio, ut scribere uidear & nō scribā. Res est & scripta & famosa quā refero: & paulo anteq̄ habitū diui pris dñici sumpserim expleta. Comi uicarius ordinarii & inquisitor, uel curiositate uel q̄ forte plene strigimagis quas carceribus detinebāt nō credebant, media una eaꝝ ludum qui nō longe aberat adierunt: & oia e regione uiderunt. Veꝝ oibus inde licentiatis demon caput ludi, fingens se eos durante ludo nō uidisse, repente omnē concio-

nem denuo reuocauit: & illos duos iudices adeo baculis ceciderũ ꝙ infra quindenã uterqꝫ interiit. Sic deus eorum curiositatẽ & for te alia crimina permittendo mulctauit. Deferuntur ergo aliqñ rea liter & uere aliquando etiam de die inuisibiliter. quod utiqꝫ diabo lus potest per modos de quibus docet preceptorium de le. pcepto primo ca. xi. q. i. uide de hoc ꝙ. s. realiter aliqñ ferantur supra li. pri mo ca. pe. puncto quinto: uide ẽt circa finẽ huius capituli.

¶ Punctum sextum. Quis autem sit sensus dicti capituli uerus sic pateat. Primo enim illud sciendũ est, ꝙ aliquid est uel dicitur me re spũs: ut intellectus & omnis sensus interior, qui non habet or ganum manifeste: aliquid mere corpus: ut lapis: aliq̃d quoqꝫ inter hec medium. ut sensus exterior: qui & corpus & spiritum sonat. i. organũ pa tẽs & uirtutẽ anime. ueluti uisus sonat pupillã & uim di scretiuam coloris: cõsequenter uero ꝫm hec tria aliqd dicitur du pliciter fieri in corpore & similiter dupliciter in spiritu: ex eo ꝙ fa ctum in sensu medio inter illa duo extrema, & in corpore & in spi ritu fieri quoquo mõ dicit̃: uidelicet eo modo quo mediũ utrunqꝫ extremorum dicitur, ad aliud & aliud relatũ: ex quinto phy. Co lor enim uiridis ad albedinẽ relatus nigredo, ad nigredinẽ uero albedo est, in corpore ergo aliquid dupliciter fieri potest: & quidẽ primo pprie: ut quia extra omnẽ sensum hominis tale aliquid ue raciter fit. ceu nũc ego scribo: & secũdo improprie aliqd in corpo re fit. i. in sensu corporeo seu exteriori, habente scilicet organum corporeum patenter & manifeste, puta in oculo: sicut si ope dia bolica oculus meus uideat quod aut non est aut non uere est: aut etiam naturaliter: sicut apud diuum tho. quedam herba fumigans trabes facit apparere serpentes. Et similiter duobus modis aliquid in spiritu fit: & quidẽ in primis quia in intellectu fit aut sensu non corporeo. i. non habẽte organũ corpis manifeste: ut in imaginatiua uirtute: secundo uero improprie. s. quia fit quidem in sensu sed cor poreo. i. corporeum habente organũ manifeste: non autem extra sensum ueraciter. Proprie ergo in corpore fit qđ extra omnem sen sum fit: proprie etiam in spiritu fit quod in intellectu aut sensu in teriore fit: quod uero in sensu exteriore fit tãq̃ in medio utroqꝫ mo do fieri dicitur. Secundo uero notandum est ꝙ delatio mulierũ ad diane dee paganorũ uel alterius famulatum, dupliciter intel-

ligi pōt esse realiter sine in corpore. primo. s. ut que ad hoc cōcur
runt sint realia non omnia sed quedam tantum ut motus non au
tem: & bestia sic aliquādo est realis: ut quia realiter quidē feruntur
tñ bestia nō est uera bestia, sed uerus demō apparēs bestia: & secū
do quia omnia ad hoc cōcurrentia sunt realia: & sic nunq̄ realiter
feruntur qñ bestiis feruntur: quia ipse bestie non sunt uere bestie:
nec dea ipsa uera dea: sed ista fiunt in spiritu. i. in sensu exteriori &
imaginatiua & in intellectu etiam in casu capituli episcopi: in ca-
su uero strigimagarum fiunt in sensu & imaginatiua: non autē in
intellectu quia ipse sciūt illas bestias non esse ueras bestias & perso
nam apparentem: neq; deum neq; spiritum bonum esse, sed dia-
bolum: ut ex earum cōfessionibus liquet, unde & dictum est, q̄
in illudi in hoc distat hoc superstitiosorum genus ab illo. Sciēdū est
tertio q̄ capitulum episcopi saluari oportet: cum sit concilij aqui
tēsis: quod apostolica sede probatū putarim: alioquin quomodo
sacris decretis fuissent eius dicta cōmixta. que etiā dicta sunt cū ue
ra sint & rōnibus ac experimētis probata: & hec & illa sic oportet
itelligere ut uera sint: hoc uero nō sine magna difficultate fieri pos
se ostēderūt canonistæ: q & huic tex ui glosam nō adiecerūt, pre
ter illā paruulā, in corpore. i sensu corporeo: & rursus etiam ho-
die in capituli huius lectione cecucitūt, non credētes & pcessibus
& historiis & experimētis q̄ diabolus interdū hominē spōtaneū
& inuitū portanti; immo nec philosophie que utiq; demōstrat hoc
esse possibile: ut liquet supra ex primo libro: & hoc totū ideo eis
accidat oportet, quia capitulū istud non intellectum sed credi.ū
q̄ sit intellectum obturat sensus eorū: adeo ut rome uiri peritissi-
mi, propter capitulum istud contra qundā strigimagum procede
re recusarent: qui ab inquisitore peritissimo & expertissimo fratre
aug. papiensi ordinis pdicatorum citatus fugerat: cum nihilomi
nus esset propter fugā inchoato pcessu indiciatus: & insuper labo
raret infamia huiusmodi apostasie, probata per testes 14 esset q; p
testes uiginti & duos accusatus: quorum nonnulli essent incinera
ti & nonnulli penitentes. Et in causa erat capitulum episcopi so-
lum: cuius rei gratia cum essem ego cōiudex coactus hoc opuscu
lū cepi. Sciendū est quarto s̄m nōnullos ēt peritissimos theolo
gos (ut de scoto & seq̄cibus liq̄t. 4, di. x. q. 2.) q̄ unū corpus diuia

uirtute potest esse simul & eodem tempore in locis duobus: in uno quidē naturaliter in alio uero diuina uirtute. Quod nō ideo dico quia uerum putem: sed ut intelligāt canonistę, q̄ si peritissimus & subtilissimus doctor ita credere potuit hominem posse diuino opere simul esse consequēter autem sentire & uidere in duobus locis, longe magis in hoc decipi potuere mulieres credule ut uirtute credite dee potuerint credere se ibi fuisse uere & realiter, ubi per somniū uel quemcūq̧ raptū esse potuerunt. Immo in hāc usq̧ diem multi fideles in hoc errant, ut putent uel diuum ambrosiū, uel frōtonē uel alios simul alicubi puta mediolani astitisse altari, & eodem tempore uirtute dei interfuisse exequiis alibi celebratis pro beato martino uel alio. Crediderunt ergo mehercule ille, se uere equitare & ueras bestias, ad ueram deam & uera seruitia: & ad ista credebant se uirtute illius dee euocari & iuuari: cuius uirtute illas bestias factas existimabāt: ut patet in fine capituli in uerbo transformari: quomodo autem pro tunc ipse mulieres in se essent disposite utrum scilicet dormiētes aut rapte extra sensus, forte non considerabant: quis in se reuerse norant se talia uidisse iuuāte dea: & consequenter non eo modo quo alia uidebant, extra dicta seruitia & in uigilia posite. Et ex his quidem sensus dicti capituli quoquo modo patet: clarius tamen ex sequenti puncto patebit.

¶ Punctum septimum. Capitulum ergo illud uidetur prohibuisse ne quis credat strigimagas realiter diabolico ludo inferri. quippe quod licet de strigimagis non loquatur, sed de alia secta potius ut mōstratū ē: de illa tñ loquitur ut uidetur inq̄tum habet cōmune cum ista credulitatem delationis realis: tamē dico q̄ reuera illud non prohibet nec ex illo cap. nisi ignoranter deduci pōt. Primo enim nō est dubiū q̄ eo tempore strigimagarū secta nō erat, quippe que ortum habuit circa annos domini 1404. tempore innocentii octaui: ut patet in bulla quam idem edidit infra libro tertio forte recitandam: non ergo hoc capitulū loquitur de secta strigimagarum in specie: ut liquet: nec in simili: quia iste secte in fide in superstitiōe, in illusione differunt: ut patuit: & specialiter in reali delatione dissentiūt: quia ille eam a bono spiritu & uera dea fieri putabant: ut patet in textu: strigimage autem dicunt se aut suis pedibus ludum adire aut a malo spiritu euehi: unde ab omni uer-

bo sancto & signo crucis abstinere docent eos quos illuc deduce-
re mo iuntur. Quādo autem alique secte non sunt eadem, & in
aliquo facto non sunt similes: quod de una in facto illo dicitur, in
telligere de alia est rude. de pstı. transl ıto. ¶ Secūdo. Si ad multo
rum cano nistarum mentem & ad predictum sensum q strigima-
ge realiter a diabolo non feruntur d. capitulum loquitur, quod
absurdum ē: irrationabiliter & uane seu inualide loquitur: tū quia
prohiberet credere id quod philosophice possibile esse monstra-
tum est: scilicet malam intelligentiam posse hominem ferre: quid
autem stultius q̄ iubere nequis credat lupum fecisse aut diabolum
quod facere potest: tum etiam quia ridendum argumentum esset
ille muliercule ferebantur a diabolo in spiritu uel fantasia, ergo
nulla mulier a diabolo fertur realiter: & maxime quia utriusq ra-
tio probabiliter reddi potest: quare. s. ille in spiritu iste interdum
in spiritu interdum realiter feruntur. Ille enim sub specie famula-
tus ad bonum spiritum decipiebantur: ideoq diabolo expediebat
ut non essent uigilantes quando talia peragebant ne deprehende-
rent fallaciam demonis: iste uero decipiūtur gratia uoluptatum:
ideo expedit eidem ut sint uigilantes: tum ut magis alliciantur uo
luptatibus: tum ut grauius peccēt. Non enim sufficit diabolo ado
rari in somno: quādo homo nec habet iudicium nec potest habe-
re peccatum: unde ista in uigilia fieri curat: ut grauiter iste peccent
& pereant. Tertio nam quicquid aliqua lege prohibetur, ex legis
ratiōe prohibetur: que. s. legislatoris intētionē & mentē compre-
hendit: lex enim non est aliud q̄ ratio legis: apud panor. in cap. fi.
de rescrip & cinū ac bal. & omnes scribētes in. l. non dubium. C.
de legi. & in. l. scire leges ff eo. Realitas autem huius delationis q̄
tū attinet ad strigimagas, imo nec q̄tum ad eas mulieres de qbus
in d. ca. non reprobatur ex dicti capituli ratione: quod inde patet
quia in hoc ratio illa cosistit q hi quorum credulitas ibi repro-
batur errore paganorum conuoluunt, credentium aliquid numi
nis extra deum: quasi anime mortuorum uertantur in deos uirtu-
te non diuina. Non ergo huius delationis realitas credi prohibe-
tur nec q̄ntum ad strigimagas neq q̄tum ad alias mulieres. Quar
to. Nam quicquid lege aliqua maximeq canonica prohibetur: ad
rationabilem nō autem ad absurdum intellectū prohibetur di. 4.

erit aũt. Sed credulitas realis delationis ſtrigimagaꝝ q̃tũ ad motum localẽ & ſpacia ptranſita dũtaxat reprobari nequit p dictum capitulũ ad rationabilẽ intellectũ: quia ſequit̃ ꝙ credẽtes hiſtoriis & infinitis proceſſibus inquiſitoꝝ & experimẽtis q̃ plurimis ueris & probatis iſtã realitatẽ cõprobãtibus inuoluant̃ errore paganoꝝ credẽdo aliquid numinis extra deũ, & creaturã hr̃e uirtutẽ rerum immutatiuã & p̃dicta fieri a bono ſpũ, & eiuſmodi q̃ oĩa abſurda ſunt ut liquet. ¶ Quinto. Nullius ſtatuti ſpũſctõ editi (cuiuſmodi ẽ oẽ conciliare rite editũ & probatũ) intellectus põt eſſe improbabilis & ſtultus. Hoc.n. aſſeuerare ẽ ſpũmſctm̃ blaſſemare. Sed itellectus aliquoꝝ canoniſtaꝝ i uerbis di.ca. ꝙ.ſ. ſtrigimage nõ realiter ſed in ſõno ferant̃ ad ludũ ſemp eſt improbabilis & ſtultus: qppe qui aliquid aſſerat quod oĩs hõ in ſeipſo falſum expert̃: hoc.ſ. ꝙ ſtrigimage ferant̃ in ſomnis & qñ uigilant credant ſe delatas fore uigilantes & realiter: ſicut aſſerũt ẽt in queſtionibus & cruciatib⁹ quis.n. tã excors eẽ põt ut uigilãs inter uigiliã & ſomnũ nõ diſcernat: ut quod ſomniauit credat ſe uidiſſe dũ uigilauit eadẽ ſua naturali uirtute: hoc.n. freneticoꝝ eſt propriũ. Si dicat̃ ꝙ ille ip̃e de quib⁹ in di. ca. ep̃i agit̃, credebant ſe uidiſſe uigiles q̃ ſomniarant: dico non eſſe ſimile, quia ille credebãt ſe uidiſſe auxilio dee ad ꝓprium ſeruitiũ euocãtis quã credebant opari poſſe ut deus opera tur: unã ſ. creaturã in aliã mutando: aut id faciẽdo ꝙ una pſoua ſimul in duobus locis eẽt: uel qualitercũq; diuina uirtute id eſſe putabant: ut patet ex textu. Nõ eſt ergo ille uerus intellect⁹ di. cap. ¶ Sexto. Si capitulũ illud hãc delationẽ credere ꝓhibet quaſi falſam: ideo hoc eẽ neceſſe eſt, quia hoc nõ eſt demoni aut poſſibile aut pmiſſum, aut certe qa demon iſta nõ uult: q̃.n. facere põt & facere permittit̃ & facere uult, quis negabit eũ actu facere? & conſequẽter ſine errore & pctõ credi poſſunt qa uera. Nõ eſt uero putãdum tertiũ: ut.ſ. mala q̃ põt & q̃ permittit̃ facere nolit efficere: conatur.n. oĩbus modis humanũ genus offendere quibus põt. 6. q. 2. uiſis: qd̃ maxime põt p iſtã delationẽ facere, p quã aĩam delati offendit: ideo ſe ei dantis ut ſic ad eius ludũ ferat̃ uoluptatis grã: necnõ & bonos quoſq; quos etiã diſtantes offendit & pueros paruos enecat, maxĩe nõ baptizatos, dũ ad eos maleficas etiã apertis ianuis q̃ firmate erãt adducit. Similiter nec primum. ſ. ꝙ id neq̃at

demoni:ut patet ex dictis lib. primo ca. pe. Similiter aũt nec secũ quippe deus si maiora permittit nõ est ratio quin & minora pmit tat:permittit aũt deus maiora, ut q̃ pueri innocentes occidantur & comedant, maxie a ppriis patẽtib⁹ potissimũ fame nõ laborãti bus:uel ẽt q̃ p demones pueri permutent in cunis, ut docuit guil. & q̃ magi tot facinora admittãt:aut ẽt q̃ boni interdũ similia pa tiant:ĩmo pmisit xp̃m portari mat. 6 apud gre. & chriso. Nullo er go modo capitulũ illud eiusmodi credere prohibuit. Vellem aũt istis tam incredulis interdũ eueniret qđ & in agro comẽsi:ubi epi uicarius necnõ inquisitor curiositate ducti experiri uoluerũt quid in ludo illo diabolico fiat:& medio strigimage quã captiuã deti nebant usi, ludum adierunt:ubi tot uerbera iubente diabolo & p mittente deo fustibus exceperunt:q̃ uix domum se cõferre ualue runt infra quindenam morituri. Ita annales tradunt:ut etiam su pra dictum est. Vide etiam dicta libro primo cap. 14. Adde rem mirabilem quam de seipso narrare consueuit placentinus quidãt nunc nisi a breui spacio interierit monachus sancti benedicti con gregationis. S. iustine. dictus dñs hieronimus. Is puellam in seculo diligens:ea potitus est medio cuiusdam strigimage cui as sensit adire ludum diaboli:que utrunq̃ assistente demone adludũ illum traduxit hoc pacto. Expoliatus inter manum & brachiũ se certo unguẽto liniuit:de signans certum caracterem ut docebat illa strigimaga:illaq̃ itidem fecit:& similiter dicta puella ibidem presens & iam ab eo uiolata:& statim oẽs sublati sunt per apertu ram tecti: & ipse quidem super equo frementi ut uidebat:& tan ta uelocitate ad nucem beneuenti ferebantur ut aer scissus acutissi mum sibilũ redderet. ibi uero milia hoim ac mulie℞ multa fueret cũ exiguo lumine tripudiantiũ. Peracto ludo per uenetias dela tus ut prius domũ rediit:& uenetias ipsas quas nunq̃ uiderat no tauit & alia intermedia loca eũdo ac redeũdo & flumina:q̃ oia cũ nunq̃ uidisset postea uisa recognouit:& uenetias iprimis. Regres sus domũ expleta libidine in uirginẽ iãq̃ facinus ualde phorrens ut forte erat bene natus, aut diuina pietas miserata est, episcopum seu certe uicarium eius adiens plene fassus est: & ecclesie ianuis re clusis solenniter uapulauit: & deo miserante religionem ingres sus honeste uixit: & forte etiam uiuit in presens. Qui in re

hac exacte certus esse cupit, fratrē andreā genuensem nūc obsequijs
beatissimi domini nostri uacantem: uirū cum religiose uite, tum
etiam doctrine eminentis interroget. Testes uiuos exhibeo. Ad
hec ne & ludi ipsi diabolici atq; spectacula somnia putentur: aliud
quoq; referam. Crebro pueri puelleq; duodecim aut decem uel
octo annorum, doctrina & cohortatu inquisitorum resipiscunt,
qui & in tante rei miraculum instar illius ludi saltare iubentur:
idq; ita faciunt ut nullus sapiens negare possit quin altiori qua-
dam arte & que humanā transcendat sint edocti. Nam cū ille cho
ree per omnia humanis dissimiles sint: ꝙ in illis femina post dor-
sum masculi teneatur, & nō antecedendo sed retrocedendo salte-
tur: & in fine cum reuerentia presidenti diabolo soluēda est ei ter
ga dantes inclinent caput non in ante sed retro: & pedem non fle
ctant retro, sed in ante eleuantes in altū. Id totū uero tanta gra-
tia & uenustate perficiunt ut id statim & in pueritia sit impossibile
didicisse. Siquis uero hec aut negat aut dubitat, certus effici pōt
non modo in agro comensi ac brixiano ubi eiusmodi uigēt: ue[rum]
etiam hic rome per fratrē io. bap. de uiqueria priorem brixianum
necnon fratrē hiero. de berthenorio sociū protholectoris in gym
nasio magistri thome placentini uicarii nostri. Id uero sum-
mopere cupio ut reuerendissimus aliquis ex dominis nostris car
dinalibus id muneris assumat ut decem ex his puerulis & puellis
romam traduci curet (quod facillimū est) quo & urbi rome specta
culum grande prebeat, & incredulis uelamē grandius auferat ce-
citatis. Sed contra arguitur ex uerbis dicti capituli. Nam dicit p̄-
dicta fieri in somnis & solo spiritu, inter que est delatio. Solutio.
Dico primo ꝙ capitulū per exaggerationē loquit: sicut & docto-
res sancti: ueluti aug. iterdū sic exaggerat ꝯtra arriū ꝙ uideatur fa-
uere sabellio: & eo casu uerba apud doctores non extendēda, sed
pie exponēda sunt: & sic quia frequenter hm̄oi in somnis & spū. i.
imaginatione fiunt, dicūtur simpliciter in somno uel spiritu fieri:
licet aliquando aliter fiant. Dico .2. ꝙ semper fiunt in somno &
spiritu, in dicta secta: non autē in secta strigimagarum, & differen-
tie ratio assignata est: quia scilicet sub specie boni & ficte diabol[us]
melius decipit in somno: sub specie autem experiende uoluptatis
in uigilia melius. Sed contra responsionem. Dicit enim textus
hec omnia

hec omnia fieri in solo spiritu: ergo extra spiritum non fiunt: & consequēter semp in spū fiunt. So. Primo quidē textus nō loquitur in strigimagis: in quibus si loqueretur diceret ꝙ oīa fiunt i solo spū q̄tū ad aliqd nō q̄tum ad totū qd ꝯcurrit: feruntur. n. realiter q̄tum ad motū & spaciū: bestia tñ uel aliquid hmōi cōcurrens, est in solo spū. i. sensu interiori uel exteriori, non aūt in spū. i. in intellectu ad quē eaꝝ illusio non attingit: ut dictū est. Si aūt textus intēderet oia hec quo ad omne cōcurrens semper in omni secta in spū fieri, irrisone ex particulari. i. paulo & ezechiele probaret uniuersale de omni & semp. Nō intendit ergo textus oia ista semp i spū fieri uel in sōnis: nisi forte apud illā sectam: quia isufficienter pbaret: sed itēdit ꝙ nō ē uera dea aut uera bestia quā isti uidēt: & assignat quomō in hoc decipi hoies aut femine potuerūt: quia hoc est uidendo in somnis & fantasia: quod possibile esse pbat ex somniis nostris & uisionibus ezechielis & pauli. Videat etiā de hoc ca. sequēti: ubi ad quedā argumenta soluet: & ibi ēt puncto. 3. uideatur etiā in calce huius scdi lib. ubi forte tractatū io. frā. pōzinibii cribrabim⁹. Preterea arguit sic a quibusdā. Nā in beati germani uita legitur exptum fuisse ꝯtrariū: & similiter alias: quippe mulieres de tali delatione infamate ac proinde obseruate eo tempore quo se delatas putarunt, ad latera maritoꝝ iacuisse inuente sunt. So. Vellem responderent mihi isti subtiles argumentatores, qua experientia cōstat id qd uiro adiacebat mulierē potius fuisse q̄ in mulieris specie demonē. Si ergo se nihil probare minime uident: cecutiunt. Sicut aūt ibi legit ꝙ imaginarie deferantur: ita legit & alibi ꝙ ferant realiter pleruq; & crebro. Legant hi modo placeat tho. brabantinū in eo libro qui de apibus inscribitur: & de fantastica & reali delatione multa miranda cōspiciant: legāt & nider in preceptorio precepto primo, & in formicario, & sileant.

¶ Esse in rerum natura maleficia. Capitulum Secundum.

i Am uero in primis ipsa maleficia (unde hoc genus hominum magi siue malefici dicuntur) in rerum natura esse uel posse esse mōstremus: nō quidem mera naturali ratione utentes (ut lib. primo fecimus: quod etiā in

fidelibus satis esset) uerum & diuinis litteris & diuinis tractatori
bus quasi testibus utendũ nobis oportune est. Hoc aũt multis pũ
ctis agemus. ¶ Punctum primum. Circa maleficium.i.ma
lum illatũ a diabolo homini p hoiem, uel hoi ab homine suffra
gante diabolo : errores extitere. Quidã.n.ut diuus tho.in .4.di.
34.testatur , maleficium nihil in mundo esse existimarunt , nisi in
existimatione hominum: qui effectus naturales quorum cause oc
culte erant maleficiis imputabant: quod equidẽ doctrine sanctorũ
compugnat, qui & demones esse & potestatem supra corpora nra
& imaginationẽ habere firmarunt, modo a deo permittant: unde
malefici per eos aliqua mira possunt efficere: ut etiam primo lib.
monstrauimus. Procedit uero inquit tho. hec opinio ex radice in
fidelitatis: quia.s.demones esse non crediderunt, nisi in uulgi exti
matione tantũmodo: ut terrores quos sibiipsi facit hõ ex sua exti
matione demoni ascribant: & quia etiã ex imaginatione uehemẽ
ti alique figure quales cogitant, in sensu apparent creduntur de
mones uideri & non uident. Sed hec oia nõ uera fides modo, ue
rum etiã uera phia & experientia repellit: quibus demones uere eẽ
constat: & multa posse nature sue subtilitate que nequeunt homi
nes: ut probatum est libro primo: eos uero qui eos ad talia indu
cunt maleficos dicimus. Rursus alii dixere maleficos quidẽ esse.
maleficiales uero effectus non efficere sed cogitare tantum: ac per
hoc non uere sed imaginarie ad maleficium concurrere: sic ꝙ ef
fectus maleficiales realiter quidẽ in maleficiato sunt: non tñ reali
ter a malefico fiunt. ¶ Rursus uero alii econtrario cõcedunt malefi
cum realiter ad maleficium operari: non tñ reale sed fantasticum.
Sumpserunt uero hi erroneum ex canone fundamentũ.26.q.5.epi
scopi: ubi quod de illis mulierib⁹ fantastice fieri dicitur, ad omne
maleficium extendi putarũt: & ad idẽ ex eo moti sunt ꝙ ibi dicit:
qui credit uel asserit creaturam posse fieri aut aliquam creaturam
in melius deteriusue mutari &c.

¶ Punctum Secundum. Omnes autem eiusmodi errores per di
cta in libro primo falsi patent alias etiam per doctores omnes in
2. di.7.& 8. qui per maleficos cooperante demone mira fieri astru
xerunt: alias etiam eosdẽ heresim sapere clarum est. Nam de pri
mo ex eo constat ꝙ demones esse negat: contra illud uerbum do

mini. Ite maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. mat. 25. De aliis uero patet. P. lex enim diuina crebro mandat maleficos nõ esse uitandos modo, uerum etiam occidẽdos: quod utiq; nõ fieret nisi realiter cũ demone ad realia damna & reales effectus cooperari eos uerũ esset. Nam deut. 18. omnes malefici & incantatores iubentur interfici. Et leui. 19. anima inquit q̃ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cũ eis, ponam faciem meam cõtra illam, & interficiam eam de medio populi mei. Dicunt aũt ibi magi iidẽ qui & malefici: arioli uero hi sunt qui per exta animalium demoni uel idolo immolatorũ diuinabant. Et iterũ ibi. 20. uir uel mulier in quibus phitonicus uel diuinus spiritus fuerit, moriatur, lapidibus obruent eos. Et dicunt phitones hi qui arripiuntur a demone, inde per eos diuinante: q morti addicuntur, qñ ex sua culpa seu suo consensu arripiunt: qd aliqñ propter questum euenit: unde & paulus act. 16. uirgis cesus est q curarit phitonissam, que suis questũ magnũ prestabat. Et exo. 7. idẽ pateat de magis pharaonis: qui uersa uirga aaron in colubrum uirtute dei, & ipsi per incantationes egiptiacas & archana quedã uirgas suas uerterunt in dracones: & paulo post etiã aquas uerterunt in sanguinẽ. Nec est modo discutiendũ an dracones illi fuerint ueri: quod esse potuit demonibus ibi ueros dracones afferentibus, aut per actiua naturalia cum materia propinque disposita admota eos generantibus: aut certe fuere specie tenus tantum & non uere dracones. Quicquid uero dicatur omnino ibi fuit realis effectus: id est aliquod corpus: quod aut erat aut uidebatur draco. ¶ Secundo. Nam quicunq; de his que catholicam fidem concernunt aliter q̃ ecclesia romana sentit hereticus sit oportet: 24. q. 1. hec est fides: & de here. ad abolendam. Predictos uero opinantes eiusmodi esse nulli dubium esse potest. ut patet. di. 24. q. 1. in capitulo per sortiarias: & extra de frigi. & malefi. per totum & per omnes doctores concorditer distinguentes de maleficio ppetuo & temporali, nunq̃ difficultantes an sit uerum aut fantasticum: ut ho. gode. ray. & uniuersi theologi ac canoniste: & similiter per omnia iura & per omnes doctores de pena maleficorum tam subtiliter disputantes & distinguentes, ut si sit notorium crimen eucharistia negetur, si occultũ dierum quadragita pena mul

tetur de con.di.2. pro'dictione: item si sit laicus, excõmunicet: si clericus deponatur monasterio intrudẽdus.26.q.5.nõ oportet: et ꝙ tales infames censeantur,& qui ad eos concurrunt: nec ad accusationem admittendi.2.q 8.quisquis. ¶ Tertio. Nam si dicti errores non sapiũt heresim, quilibet posset credere maleficia non esse ueros & reales effectus:& cõsequenter nõ posse humana lege grauissime & capitaliter plecti: quia propter opiniones aut fantasias lex humana non occidit. Sed hoc falsum esse nulli dubium eẽ potest: quippe azo in sum. super libro.9.codicis rubri.de maleficiis.l. post corneliam de sicariis & homicidis: dicit omnes quos uulgus maleficos dicit & qui diuinandi artem norunt, ſm ciuilia iura penã capitalẽ merentur: ut l.nẽo.C de male &.l.culpa.l.nullus: ubi diuinatores excapitantur:& qui arte magica uite innocentium insidiantur, uel mulierum animos ad libidinem flectunt, bestiis obiiciuntur: ut ibi l.multi:& ad eorum accusationem admittit quisꝗ, ut ibi: sicut & ſm canones de here.in fauorem libro.6 & eoꝝ quisꝗ nulla dignitate obstante questionibus subiicitur:& si fatẽtur excruciantur ungulis.ubi supra.l si ex.nũc tñ malefici cremantur forte propter sexum femineum: imo ibi dicitur ꝙ tales ad alterius limen accedere nõ ꝑmittantur: alioquin cremãtur:& qui eos aut cõsulit aut suscipit, deportatur & bona confiscãtur. Ex dicto autẽ capitulo male itellecto susceperũt fomẽta errores eiusmodi: ut mõstratum est & statim mõstrabitur. Et si uero heresim sapit negare diaboli maleficiũ eẽ: nõ tñ sapit heresim negare maleficiũ esse ꝑ hoc uel illud genus hominũ, puta strigimagarũ: ita credo: q̃q̃ de hoc multa dici potuissent. Quod uero & magi & mage sine numero sint, testes sunt populi: qui gregatim horum maleficia patiunt: testes etiam sunt libri de his pleni: ut patet ꝑ io. nider precepto primo & bedam de gestis anglorum:& guil.de uniuerso:& librum de apibus: & malleum maleficarum: in quo eius authores inter cetera sic referũt. Quidam nobilis comes in cõfinibus diocesis argẽtine ducta in uxorem iuuẽcula eque nobili ad tres annos post nuptias cognoscere neqt, maleficio prepeditus (ut patebit) frustra inuocans omnes sanctos: imo nõ frustra: quia remedium ei allatum est. cũ uero alicuius rei gratia ciuitatem metẽsem intrasset uallatus familia: mulierem olim ꝯcubinam suam offendens, eam blande

ex antiqua amicitia salutauit nihil de maleficio quod patiebatur aduertens: que cernens comitis pietate e conuerso eum salutauit & diligenter quomodo cū comite ageretur inquisiuit: necnō cū comitissa: quo respondente ꝙ dei gratia bene: & ꝙ tres filios singulos singulis annis ex comitissa genuisset effinxit: illa stupefacta siluit cui comes amplius blandus: oro inquit carissima quare sic diligēter interrogas indices. Tunc illa: uere inquit congratulor: sed maledicatur illa uetula que obtulit se uos circa actum carnalem maleficiare: in cuius signum in medio curie ure in fundo talis putei est olla res maleficiales continens: ut q̄diu ibi est coire cum comitissa nequeatis: sed ecce omnia uana sunt. de quibus gaudeo. ita autem esse comes inuenit: & omnia igne absumpsit, unde comitissa nouiter nuptiis celebratis iam affirmauit se dominam illius castri: que tandiu uirgo ꝑ mā serat: quod & factum est. Noluerunt autē isti & recte quidem castrū aut comitē nomine proprio signare. ❡ Punctum tertium. Nec priori puncto quo maleficos & maleficia fore monstrauimus, obstare pōt primo ca. epi. 26. q. 5. ubi dicitur ꝙ a solo deo creatura mutatur in deterius: qui inquit credit posse fieri aliquam creaturā aut in melius aut in deterius aut trāsformari in aliam speciē uel in aliam similitudinē nisi ab ipso creatore qui omnia fecit & ꝑ quā omnia facta sunt, proculdubio īfidelis est & pagano deterior. Non obstat inq̄ quia hoc capitulū ut dictum est ꝑ exaggerationē loq̄tur. & eius dicta ꝯsequēter pie īterpretāda sunt: alioq̄n sunt cōtra scripturā. Quod enim dr̄ posse fieri aliquā creaturam &c. intelligitur ꝑ creationē: non per generationē ex actiuis naturalibus factā ēt demonibus admouentibus: alioquin contra scripturā est: quia per magos uirtute demonū possunt fieri alique creature imperfecte: quia exo. septimo magi pharaonis iānes. s. & mambres serpentes & sanguinē fecerunt: ubi glo. dicit ꝙ cum per demones malefici aliquid per incantationes efficere conātur ꝑ mūdum discurrunt & colligunt semina diuersa, ex quorū adaptatione prorumpere possunt species diuerse. Et hoc nō est dubiū apud alber. de animal. & tho. in prima. q. 114. ar. 4. Quod uero ibi dicit in melius deteriusue mutari, primo quidem ibi accipitur melius & deterius non aduerbialiter sed ut sunt nomina: ut sit sensus ꝙ una creatura sine deo mutari nequit in aliam aut nobiliorem aut

uiliorem:secundo uero si aduerbialiter sumatur a deo solo hoc fieri potest auctoritatiue & ad correctioné:alias multos scripturarũ passus euertit:quia demon iob mutauat in deterius pcutiés ulcere pessimo:item demon hominem priuauerat loquela math.9.& curatus a domino loquutus est mutus & filia cananee male a demonio uexabatur:math.15.ité lunaticus male patiebatur.s.a demone math.17.& alia multa eiusmodi ex diuinis litteris liquent:& idem clare patet in capitulo.nec mirum.26.q.5.ubi non modo hominibus per magos nocet malus demon:uerum etiam mortem infert. Quod uero ibi .tertio dicitur in aliã speciem uel similitudiné trãsformati intelligere oporter de trãformatiõe reali & essentiali:nõ de prestigiosa:hoc enim est cõtra rõnem:ut libro primo ostẽsum est:& contra aug 18.de ci.ca.17.& cõtra scripturas: quia angeli sub diuersis speciebus se ostendunt & cõsequenter alia:demon autem transfigurat se in angelũ lucis:& ꝯsequenter ex ipse uidetur & alia ostendit sub specie aliena:quod etiam patet gen.secũdo cũ euam sub serpentina effigie decepit. Non obstat secundo.ꝙ si demõ cũ locali motu posset etiam corporales transmutationes efficere posset uniuersum genus hominũ perimere:dico enim ex petro de tarã:ꝙ utiq; eum perimeret ex magna inuidia qua aduersus hominẽ concitatur:si pmitteret deus. Nec tertio.ꝙ demon celi motum in qué omnis corpea mutatio resoluitur:uariare nõ põt ſm dio. in epi.ad policar.quippe quod solius dei est:& consequenter corpora alterare nequit:dico enim ꝙ utiq; hoc infert ꝙ demon hoc ĩmediate nequit secus mediante locali admotiõe actiuorũ naturalium:que tñ admotio ĩ celi motum nõ reducitur:cum ex eius uoluntate procedat:ut libro primo oñsum est:quã superioré celi motu eé oportet. Nec quarto:ꝙ si esset maleficium diaboli nocés creature dei:opus diaboli uideretur fortius ope dei. Dico enim hoc eé rude argumentum:quia dicere opus idest effectũ diaboli esse fortius opere siue effectu dei é dicere ꝙ una creatura preualet cõtra aliam per uirtutem quã hẽt a deo ipso permittente,quod nõ est incõgruum si uero per opus intelligatur actio illud non sequitur. qa deus sua actione statim posset ãnichilare diabolum. ❡ Puunctum quartum. Ad maleficium seu maleficialem effectum ĩ ecclesia sem-

per & demon & maleficus concurrunt. ¶ Patet id primo ex de-
scriptione maleficiorum per isido.eth.libro.8.cap.9.malefici inqt
dicuntur ob facinorum magnitudinem: mala.s. precunctis male-
factoribus efficientes.hi elementa concutiūt opere scilicet demo
niorum:ad grandines & tempestates concitandas.mentes homi-
num turbant.intellige ad amentiam, odium:et amorem turpem
ac sine ullo ueneni haustu:uiolentia tantum carminis animas in-
terimunt: intellige ad eorum uerba spiritu malo cooperāte.item
aug.de ci.dei & habetur.25.q.5.nec mirum magi sunt inquit qui
uulgo dicuntur malefici:& ob facinorum magnitudinem sic nun
cupatur hi sunt qui permissu dei elementa concutiunt hominum
turbant mentes minus confidentium in deo ac sine ullo ueneni
haustu uiolentia tantum carminis interimūt homines:unde & lu
canus.Mens hausti nulla sanie polluta ueneni. incantata perit de
monibus enim accitis audent uentilare. ut quoscunq; suos peri-
māt malis artibus inimicos.Ex quibus patet propositum. ¶ Secū
do,Nam id patet per omnia quibus supra libro primo magorum
opera a mala etiam intelligentia procedere: que enim per diabo-
lum solū fiunt mala:hominibus non dicimus maleficia: sicut nec
iob ulceratum maleficiatum cōsueuimus dicere.Similiter nec ma
leficia consueuimus dicere que ab homine homini iniuste mala
inferuntur: sic ut hi maleficiati dicantur:ut uulnerati:etiam si fiāt
diabolo suadente modo non fiant eo cooperante.Concurrit er-
go demon & magus. ¶ Tertio.Nam effectus penales & noxii
qui a uoluntate proficiscuntur: multiplices sunt:& in primis qui
sunt per angelum bonum:ut decem plage egipti de quibus in
exodo:& pestilentia dierum trium tempore dauid de qua primi
par.21.& decede octoginta duorum milium hominum tem-
pore senacherib de qua reg.4.capitu.19.deinde uero qui sunt
per angelos malos tantum de quibus in psal.immissiones per an-
gelos malos secundum quas populus israeliticus crebro ut non-
nullis placet cesus est:& iob ulceratus:& bonis spoliatus similiter
& qui per homines malos tantum sunt:ut uulnera & rerum iactu
re:similiter & q p utrūq; et q p sortiarias & eiusmodi diabolicos
hoies,Sed horū effectuū nullū dicimus maleficiū sic q patiēs hō

maleficiatus dicať nisi ultimumutqđ ex consuetudine nostri idio-
matis patet.unde nec etiá ipsi arrepticii maleficiati dicti sunt nisi
cum demone concurrerit homo:ut ad pactum & preces incátato-
ris diabolus hominem uexet. Vnde maleficia a zoroaste originé
sumpserunt:qui primus artes magicas műdo intulit apud omnes
maxime uero aug.de ciui.dei:qui & diabolico opere nascendo ri
sit:quiq3 dicit fuisse cham filius noe. Quare ăt dcm̄ sit in ecclesia
dico q effectum qué diximus maleficialé inter ífideles circa ma-
trimonium diabol9 aliquádo solus facit:sicut narrat petrus de pa.
in.4.de iuuene quodam qui uxorem cognoscere non poterat:q
idolum desponsasset prius:& propterea diabolus in corpore assű-
pto se interponebat:non aűt in ecclesia,cuius rationé dixerim: qa
infideles diabolus quasi suo iure possidés,nő utitur eis in eiusmo-
di ut eos peccátes lucretur:quod in fidelibus facit:in sanctificatis
enim diaboli tentamenta crassantur sm remigiű. Vnde nec iudei
nunc qű iam eorum est certa damnatio, de idolatria tentantut ut
prius. Et idem suo modo de gentilibus est. Vnde maleficis de-
mones utuntur perditionis eorű gratia: cű soli eiusmodi possent
efficere. ¶ Punctum Quintum. Nec tű huiusmodi effectus
maleficiales probantur sufficienter per solos demones, aut solos
malos homines fieri. primo per illud quod aug.dicit in lib. 83. q.
omnia.s.noxia que uisibiliter fiunt etiam per inferiores potestates
aeris fieri posse creduntur. Non enim negamus quin noxiales ef-
fectus,qui in hominibus & iumentis ac bonis fortune hominum
cernunť a demonibus deo permittente possint inferri:dicente eo-
dem aug.4 de ci.dei q demonibus subiunt ignis & aer qtum eis
a deo permittitur:dicéte etiá glo.super illud psal.immissiones per
angelos malos:q per malos angelos deus punit:sed dicimus hu-
iusmodi effectus nő dici maleficia,nisi concurrente homine ma-
lefico. ¶ Nec probatur idem.2. per id quod uirtus demone infe-
rior & grandines inducere & morbos inferre potest sine superio-
re:dicente alb. de rerum proprie.q saluia putrefacta modo ibi ta-
cto in fonté proiecta mirabiles concitat tempestates:& homo per
uenenum hominem interimit:& consequenter uidetur diabolus
ista sine homine posse. Dico enim q utiq3 ista potest diabolus:&
similiter saluia:sed non nisi celo confluente:uerum ista non dicű-
tur maleficia

sunt maleficia nisi a demonē effectiue & ab hoīe dispositiue & p̄cātiue fiant]. ¶ Nec tertio probatur idem ex eo quod mulier & maxime uetula magne malitie hominē sine demone fascinat: maxime puerulum gal. 4. o insensati galate quis uos fascinauit. Dico enim q̄ fascinatio non plus est maleficiū q̄ pestis uel epidimia ex contagione contracta: utrunq̄ enim est effectus naturalis: ut per ea patet q̄ primo libro dicta sunt: & que de basilisco dicuntur. Basiliscus enim primo uidens hominem interimit: primo uisus ab homine aliquando interimitur. Videns enim hominem excitat in corpore eius uenenosa materia que oculos consequenter autē & contiguum aerem ad hominē usq̄ inficit, & occidit: uisus aūt primo ab homine uolente occidere, & qui ideo speculis se munit: postq̄ ad specula infectus aer attigerit reflectitur ad basiliscum usq̄, & proprio ueneno basiliscus occumbit.

¶ Esse in rerum natura strigas aut lamias.
Capitulum Tertium.

Via magos seu maleficos esse mōstratum est: reliquū est ut strigas quoq̄ esse monstremus: quo nomine sectam quandam intelligi uolo malo℞ cum uiro℞ tum uel in primis mulierum: habentiū pacta expressa cum diabolo ea precipue ratione ut interuenientib⁹ incubis & succubis demonib⁹ uoluptate uenerea fruant̄ nocte maxime. Quod equidem multis punctis efficiemus.

¶ Punctum Primum. Cum non possimus hoc genus hominum esse monstrare nisi de operibus demonū per magos & cum magis multa cōferamus: expedit ex dictis in primo libro, & dictis doctorum in. 2. di. 5. 6. & 7. multa obiter recapitulari. Oia igitur opera sua per intellectum uoluntatēq̄ demō exequitur: quas uires & naturalia cuncta integra & perlucida possidet. adeo ut circa rerum creatarum noticiā nō fallatur: nisi forte in ordine ad supernaturalia iudicet. Triplici aūt scientie uiget acumīe: ex subtilitate scilicet nature experientia tpis & reuelatione bonorū spūum, non illuminādo sed loquēdo facta: vñ & hoīm affect⁹ corporeos & cōplexiones & siderū effluxus in eos plenissime nouit: ex quo piter sciūt iniq̄ demones aliquos ad maleficia eē aliquib⁹ aptiores: quos

etiã & ꝑcipue ad eiusmodi sollicitant & infestãt. Hnt aũt uolũtã tẽ sic malo & culpe herentẽ: ut inde auelli neqant: & cũ semp actu intelligant & uelint semp actu peccãr, aut superbia, aut inuidia: & furore, quo ferre neqt sathanas ꝙ eo deus ꝯtra eius uolũtatẽ ad suã gloriã salutẽq; hũani gñis utat. Ex his uero duob⁹ intellectu. s. i speculatiuis & uolũtate pessima, mirãda & põt & uult efficer: adeo ut dr iob. 41. ut nõ sit sup terrã ptãs q̃ illi ualeat cõparir: q factus est ut neminẽ timeret: ubi gl. Etsi neminẽ timet meritis tñ sctõꝝ subiacet. Qua ptãte fit ut cuncta inferiora corpa mouere possit ad nutũ localiter p se solũ: medio uero alio corpe possit ea etiã acci dentaliter & substãtialiter de forma in formã mutare: uarias spe cies effingere & sub q̃ placuerit se oculis nrĩs ingerere: quinimo & sensus nostros oẽs ludificare & imutare iterius & exterius põt: imo ipm intellectũ & uoluntatẽ quoquo modo indirecte attige re. Sunt ẽt spũs non ex natura sed ex uoluntate imundi: quippe quibus apud dionisiũ insit furor irrationalis: amẽs cõcupiscẽtia: fantasia ꝓterua: q̃ tñ sunt metaphorice dicta: & q̃tũ ad eorũ spũa lia crimia supbiã, inuidiã & irã: ꝯñt aũt sunt maximi hũani gñis inimici: & nocẽdi cupiẽtissimi: semp in fraude nouiter mutãtes sen sus: & affectũ pro uiribus inquinantes ac inflamantes in malũ: qui & uigilantes turbẽt: inquietẽt uero dormientes: morbos inferãt: concitent tẽpestates, & sub boni forma ac spẽ deludãt: uersi in spe ciem angeli lucis. a maleficis diuinũ cultũ appetunt, exigunt, ex torquent, magicis artibus fauent: q̃ & eoꝝ auxilio sunt inuente. bonis semp insidiant: bonos infestãt: maximeq; in morte: in uitia oia pro uiribus trahunt: maximeq; in luxuriã: licetq; multas habe ant artes & mille nocendi modos. 16. q 2. uisis: tñ ut dr iob. penul. fortitudo eius in lũbis eius i. in luxuria q̃ in masculis ex lũbis ꝓfi ciscitur: unde sperma decicit: sicut feminis ex umbilico: p hoc n. pctm̃ infinitos illaqueat: maxime uero strigimagas que ideo sese diabolo tradunt: ut cum eo luxurientur.

¶ Punctum Secundum. Demones incubos. i. in forma uiri cũ mulieribus coeuntes: & succubos. i. uiris se in forma supposite mu lieris, exhibentes esse negantes catholice nõ loquũtur. Qui n. ne gant eos posse esse etiam philosophice non loquuntur: quia phi sicis rationibus libro primo ostendimus demones posse in uariis

formis apparere:qui uero eos posse quidem esse astruunt: negant uero ita esse de facto:cōtra dicta sanctorum loquuntur & poe tarum & contra experientiā. Nam aug.3.de ci. dei li. ca.2. in ordine ad fabulas poetarum tractans an ex demone succubo nasci possit homo uidetur indiscussum relinquere : cū tamen certum sit ꝙ non: quia nō habet demon que necessaria sunt femine ad procreandū unde dicit. Vtrum potuerit uenus ex concubitu anchise eneam parere in medio relinquamus. Postea uero ca.5.q̄tum ad progressum scripturarum ex uera muliere & demone incubo posse nasci gigantes determinat & uerum est:quia qđ ex parte uiri est incubo non deest:cū possit uerū sperma ab homine qui polluitur sumptū īfundere mulieri:unde ait. Creberrima fama est:multiq̧ se expertos: uel ab eis qui experti erāt : de quorum fide dubitandū non est: se audisse confirmant:siluanos & faunos quos uulgus incubos uocat:īprobos extitisse mulierib⁹:ac earum appetiisse ac peregisse cōcubitum:& quosdam demones quos dusios galli nuncupant: assidue hanc immunditiā & tentare & efficere plures talesq̧ asseuerāt ut hoc negare impudentie uideatur:hec ille :qui deinde ibi determinat:ꝙ illud gene.6.uidentes filii dei .i .filii seth. filias hoim .i. filias caym:non intelligitur de incubis solum. Preterea ibidē glosa ait. Non est incredibile non ab hominibus sed ab angelis uel quibusdam demonibus qui mulieribus sunt improbi eiusmodi homines idest gigantes esse procreatos de quibus in littera dicitur gigantes autē erant super terram. Et ad idem est glo. isay.13.ibi & pilosi ibi saltabunt:& isay.34. super illo:occurrent demonia :&.1. corin.undecimo. super illo propter angelos. Preterea isido.in libro octauo. ethi. capitulo ultimo dicit pilosi qui grece panisci latine incubi appellantur. Vnde & incubi dicuntur ab incubanbo hoc est stuprando : sepe enim improbi existunt mulieribus & earum peragunt concubitum. Quos demones galli dusios nuncupant :quia assidue hanc peragunt immuudiciam. Quē autem uulgo incubonem uocant:hunc ut supra tactū est: romani faunum ficarium dicunt:ad quem oratius dixit. Faune nympharum fugientium amator :per meos fines & aprica rura:leuis incedas. Ad idem est Beda in gestis anglorum : & guil. in libro

de uniuerso parte ultima:& cōmunis theologorum scola in secū do senten. ubi supra: & specialiter doctor sanctus prima parte. q.15.& quol.7.q.10. & super isay & in secundo di.8.ar.4.q.2. reddit rationem quare inde possint procreari gigantes:quia scilicet demones nouerunt uirtutem seminis ab homine decisi & proportionem mulieris cui illud inferunt:& occurrentes constellationes ad hoc iuuantes.subquibus infunditur. Nec tñ eiusmodi feda exercitia demones frequentant,quia uoluptatibus eiusmodi afficiantur:spiritus enim carnem & ossa non habet:ceterum ideo ut homines animo & corpore maculentur & pereant.

¶ Punctum tertium. Nec his quibus assertum est per demones incubos posse homines generari repugnat primo ꝙ humane generationis modus a deo institutus est:ut sit per marem & feminam genesis primo. Dico enim ꝙ quia deus ratiōalem creaturam modo ei congruo regit & gubernat.i.cum libertate arbitrii multotiens permittit eam aduersus sua instituta operari & hominem fornicari & demonem generare hominem per modum predictū: qui tamen non demonis sed uiri a quo semen quo demon utitur decisum est filius sit:sicut etiam sacramentum matrimonii a deo institutum per diabolica maleficia uitiari pōt:ut probatum ē. Nec tamen opus diaboli fortius est opere dei:quia illud non uitiat per uiolentiam sed deo permittente:de quo etiam supra dictum est.

¶ Non obstat secundo ꝙ procreare hominem sit actus uiui corporis:quo utiq; demon careat oportet:ut probatum est. Dico enim ꝙ eo casu homo ab homine uiuente procreatur:a quo semen deciditur:demon tamen ibi habet localem motum quo semē admouet mulieri:sicut ignis cibum excoquit. quem tamen admouet coquus.quod utiq; demō facere potest multipliciter.primo excipiēdo semen resolutum ab homine in somno aut uigilia:secundo exhibēdo se succubum uiro.& excepto ab eo semine illud sub forma incubi exhibendo mulieri uel alteri demoni qui eidem incubus fiat & eiusmodi. Semen secundo modo resolutum est uigorosius natura enim magis in coitu nitit̃ ad presentiam femine q̃ alias:potest etiam per demonem naturalibus actiuis cōseruari foueri & roborari. Cum autem demon semen & excipere & infundere inuisibiliter possit libentius hoc uisibiliter aut saltem sensibiliter facit:ut

uel sic homines magis concitentur in libidinem & maculentur. Di xi uero aut sensibiliter: quia plerunq; demones in tenebris exhibēt se incubos etiam personis deuotis deo permittente: & hoc exper tum est: imo uiri aut mulieres que sic temptari adeo permittuntur ut ad latus sentiant apparenter masculum aut feminam, si boni sūt non nisi optimi & fortissimi esse queunt: neq; enim deus militi imbecilli tam uehementem temptationem inferri sineret: qui tem ptari nos supra uires non permittit. Quod uero demon uiro succu bus sperma tradit alteri qui fiat incubus: ratio reddi pōt. ut quisq; demonū aliquid operet̃ ad malum: & suo principi famuletur: dū unus succumbit uiro mulieri uero alter incumbit. Non obstat ter tio ꝙ sicut anima nostra: ita & demon uidetur nihil posse mouere localiter nisi corpus a se uiuificatum: aridum enim digitū non mo uet anima: & consequenter cum semen non uiuificet: illud nequit localiter admouere mulieri. Dico enim ꝙ rō nō sequitur: quia ista ideo contingunt ꝙ anima sit spiritus intellectualis infimus & corpori naturaliter unitus: & consequenter ad illud mouendum naturaliter limitatur. Angelus uero non sic limitatur ad unum corpus: quia nulli naturaliter unitur: & cum nature ordine anima sit altior: habet mobile sibi proportionatum latius: & consequēter corpora multa: & consequēter quodlibet eorum immediate respi cit. ¶ Nec obstat quarto ꝙ demones corpora sibi propiora mo uere nequeunt. i. celestia: essent enim in celo: cum mouens sit con iūctū mobili septio phi. quod neq; platonici neq; xpiana fides ha bet: consequēter autem nequeunt mouere remotiora. i. inferiora. Non obstat inq̃ quia dico ꝙ si demones fuerunt omnes sub uno qui ordini terrestri preesset sua uirtus naturalis ad celestem motū se minime extendit: nec illa corpora sunt eis propiora istis. aut pro portione aut situ: cum ista sint eis ad motum proportionata nō il la: & ipsi longe a celo distent. quippe qui in abisso uel in aere sunt ad nostrum exercitium relegati. Si uero supremus eorum fuit supremus inter angelos simpliciter (ut credo) consequenter uero de ordine quolibet ceciderunt: omnes aut aliqui eorum celos naturali uirtute rotare possent altiori modo q̃ eorum mo tores sicut aut omnes aut quidam naturali ordine sunt altiores iu xta sententiā hanc: sed deus non permittit in penam peccati eorū

de uniuerso parte ultima:& cõmunis theologorum scola in secũ do senten. ubi supra: & specialiter doctor sanctus prima parte. q.15.& quol.7.q.10. & super isay & in secundo di.8.ar.4.q.2. reddit rationem quare inde possint procreari gigantes:quia scilicet demones nouerunt uirtutem seminis ab homine decisi & proportionem mulieris cui illud inferunt:& occurrentes constellationes ad hoc iuuantes.subquibus infunditur. Nec tñ eiusmodi feda exercitia demones frequentant,quia uoluptatibus eiusmodi afficiantur:spiritus enim carnem & ossa non habet:ceterum ideo ut homines animo & corpore maculentur & pereant.

¶ Punctum tertium. Nec his quibus assertum est per demones incubos posse homines generari repugnat primo ꝙ humane generationis modus a deo institutus est:ut sit per marem & feminam genesis primo.Dico enim ꝙ quia deus ratiõalem creaturam modo ei congruo regit & gubernat.i.cum libertate arbitrii multotiens permittit eam aduersus sua instituta operari & hominem fornicari & demonem generare hominem per modum predictũ qui tamen non demonis sed uiri a quo semen quo demon utitur decisum est filius sit:sicut etiam sacramentum matrimonii a deo institutum per diabolica maleficia uitiari põt:ut probatum ẽ.Nec tamen opus diaboli fortius est opere dei:quia illud non uitiat per uiolentiam sed deo permittente:de quo etiam supra dictum est.

¶ Non obstat secundo ꝙ procreare hominem sit actus uiui corporis:quo utiqꝫ demon careat oportet:ut probatum est.Dico enim ꝙ eo casu homo ab homine uiuente procreatur:a quo semen deciditur:demon tamen ibi habet localem motum quo semẽ admouet mulieri:sicut ignis cibum excoquit.quem tamen admouet coquus.quod utiqꝫ demõ facere potest multipliciter.primo excipiẽdo semen resolutum ab homine in somno aut uigilia:secundo exhibẽdo se succubum uiro.& excepto ab eo semine illud sub forma incubi exhibendo mulieri uel alteri demoni qui eidem incubus fiat & eiusmodi.Semen secundo modo resolutum est uigorosius natura enim magis in coitu nitit̃ ad presentiam femine q̃ alias:potest etiam per demonem naturalibus actiuis cõseruari foueri & roborari.Cum autem demon semen & excipere & infundere inuisibiliter possit libentius hoc uisibiliter aut saltem sensibiliter facit:ut

uel sic homines magis concitentur in libidinem & maculentur. Di
xi uero aut sensibiliter: quia plerunq demones in tenebris exhibēt
se incubos etiam personis deuotis deo permittente: & hoc exper
tum est: imo uiri aut mulieres que sic temptari adeo permittuntur
ut ad latus sentiant apparenter masculum aut feminam, si boni sūt
non nisi optimi & fortissimi esse queunt: neq enim deus militi
imbecillitatem uehementem temptationem inferri sineret: qui tem
ptari nos supra uires non permittit. Quod uero demon uiro succu
bus sperma tradit alteri qui fiat incubus: ratio reddi pōt. ut quisq
demonū aliquid operet ad malum: & suo principi famuletur: dū
unus succumbit uiro mulieri uero alter incumbit. Non obstat ter
tio quod sicut anima nostra: ita & demon uidetur nihil posse mouere
localiter nisi corpus a se uiuificatum: aridum enim digitū non mo
uet anima: & consequenter cum semen non uiuificet: illud nequit
localiter admouere mulieri. Dico enim quod rō nō sequitur: quia
ista ideo contingunt quod anima sit spiritus intellectualis infimus &
corpori naturaliter unitus: & consequenter ad illud mouendum
naturaliter limitatur. Angelus uero non sic limitatur ad unum
corpus: quia nulli naturaliter unitur: & cum nature ordine anima
sit altior: habet mobile sibi proportionatum latius: & consequēter
corpora multa: & consequēter quodlibet eorum immediate respi
cit. ¶ Nec obstat quarto quod demones corpora sibi propiora mo
uere nequeunt. i. celestia: essent enim in celo: cum mouens sit con
iūctū mobili septio phi. quod neq platonici neq xpiana fides ha
bet: consequēter autem nequeunt mouere remotiora. i. inferiora.
Non obstat inq̄ quia dico quod si demones fuerunt omnes sub uno
qui ordini terrestri preesset sua uirtus naturalis ad celestem motū
se minime extendit: nec illa corpora sunt eis propiora istis. aut pro
portione aut situ: cum ista sint eis ad motum proportionata nō il
la: & ipsi longe a celo distent. quippe qui in abisso uel in aere
sunt ad nostrum exercitium relegati. Si uero supremus eorum
fuit supremus inter angelos simpliciter (ut credo) consequenter
uero de ordine quolibet ceciderunt: omnes aut aliqui eorum
celos naturali uirtute rotare possent altiori modo q̄ eorum mo
tores sicut aut omnes aut quidam naturali ordine sunt altiores iu
xta sententiā hanc: sed deus non permittit in penam peccati eorū

tie sibi sint tam nobiles cooperatores in generatione oīum rerum maxime uero electorum. Et siquo modo ad eorum uirtutē in suo naturali ordine pendebant celestes motus: deus sua omnipotenti sapientia aliunde suppleuit: ne diabolo mouente celum tot & tanta beneficia ab eo capiamus.

¶ Punctum quartum. A predictis autē illecebris & sordidis actionibus possent mali demones per angelos bonos cohiberi. quod tamen crebro non faciunt. Ratio primi. Nam secundum grego. in quadam omel. potestates dicuntur angeli quorum ditioni uirtutes aduerse subiecte sunt: & aug. in tertio de tri. spiritus inquit uite desertor atq; peccator regitur per spiritum uite rationalem pium & iustum: & preterea sicut creature deo ppiores & ideo perfectiores aliis influunt: q. s. totus prelationis & regiminis ordo sit originaliter in deo: & secundum propinquitatem ad deum participet ita etiam angeli boni deo maxime propinqui & uniti propter ipsam qua demones carent dei fruitionem demonibus principantur & demones regunt. Ratio secundi. Nā angeli diuine sapientie ministri sunt: omnes enim quod ait apostolus sunt administratorii spiritus: unde sicut diuina sapientia ita & minister eius angelus bonus nonnulla mala fieri per malos angelos aut homines permittit ut inde bona maiora deo operante emergant: ad promotionem bonorum & malorum punitionem, perfectionem uniuersi: & gloriam summi dei.

¶ Punctum. Quintum. Incuborum succuborumq; spurcitias: nō exercent demones uniuersi: sed quidam inferiores. Hoc enim eorum nature congruit: qua ab instanti productionis sue, ordinati subinuicem fuere: cum omnes inuicem specie differant: ut supra ostensum est libro primo: & est sententia dio. 10. ca. cel. hierar. qui in eodem ordine primos medios & infimos astruxit: naturam aūt peccatum non abstulit. unde naturalia demones non amiserunt: ut supra dictum est: naturales autem rerum conditiones operationes rerum proprie consequuntur eisq; proportionantur & congruunt: unde multarum naturarum operationes sunt multe & superiorum superiores: consequenter autem infime infimarum naturarum sint oportet. Congruit & id diuine ac perinde infinite sapientie: ut ea que ab ipsa sunt ordinata sint: ut apostolus ad ro. 13. profi

tetur. unde quia demones a deo sunt ordinati subinuicem sunt:& quia ad exercitium hominum ab eodem deputati sunt:ut exercitio boni proficiant & mali pro meritis damnati excrucientur:etiã hoc deus ordinate fieri uoluit. Congruit etiam & diabolice nequitie:quia cum humano generi pro uiribus aduersetur.ut magis impugnet ordinatius pugnat:unde apud diuinorum tractatores sub sathana rege tartareo sunt duces qui de luxuria q de gula & eiusmodi tentent: & satellitibus suis pro cuiusqꝫ natura consequenter ingenio & nequitia sua mandent imperia. Ex his ergo patenter concluditur luxurie nephanda opera non exerceri statim & sine medio per nobiliores demones:ceterum per eos potius qui in ultimo choro sunt ultimi. Immo quibusdam uiris etiã peritis uidetur ꝙ a toto genere demones sodomiticum & alias omne contra naturam.i.extra debitũ uas coitus uitium horreant:quod inde arguunt tum quia nunq̃ in hoc legitur turpissimus demon se aut incubum aut succubum exhibuisse:tum etiam quia in suis opibus sicut natura. ita & demon superfluum effugit: est autem superfluum effundere sic sperma ut generatio sequi nequeat: tum quia archie. hoc uidetur sentire adducens theologie compedium :sed his non obstantibus in contrarium est ueritas:quippe uniuersaliter strigimage que in eiusmodi spurcitiis uersantur, aliqd turpissimum:(quod tamen scribã) astruunt uidelicet demonem incubũ uti mẽbro genitali bifurcato: ut simul utroqꝫ uase abutaꝛ. Ad primũ ergo in contrariũ dico cõsequentiã nõ ualere: nõ legiꝛ ergo nõ est uerũ:quia nec oĩa facta scribunꝛ nec legunꝛ oĩa scripta: vñ arguiꝛ ab auctoritate negatiue qđ minime licet. Ad secundũ dico illud esse quidem superfluum in ordine ad naturam. non ãt in ordine ad finem gratia cuius demon incubus operatur:qui est ut strige sibi deputate adeo sue immergantur uoluptati:ut eas semper sibi detineat alligatas:& pereãt. Ad tertiũ dicitur archie. nõ assertiue sed recitatiue loq̃:ut magis homines terreret & auerteret ab eiusmodi dãnãdis criminibus. Nõ obstat q̃ ãt huic ultimo pũcto ꝙ sicut ad rõem bõi ptinet modus & ordo apud aug de nã bo. ita ad rõem mali ptinet iordinatio & ꝯsequẽter actiões malorũ angelorũ nõ sunt ordinate:ut infime infimis cõgruãt. Nõ obstat inq̃: dico eñ ꝙ & si bonũ sine malo iueniri possit:ut in deo & beatis:nõ tñ ecõtra sine bono malũ :qđ semp in nã bona fundeꝛ oportet

eum priuato sit:q̃ sine subiecto esse nequit. Et ideo demones inq̃tum naturam bonã nacti sunt, ordinati sunt:& ordine quodã malas & perinde inordinatas actiões sortiũtur:inq̃tũ uero mali sunt actiones habent sine ordine ad finem debitum sibi a deo prestitutum. Vnde iob.x.ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat:sic intelligitur quia in inferno (ubi tñ non sunt demones qui nos impugnant) nõ est ordo operationum bonarum moraliter: que.s.sint ad debitum finẽ relate:cũ dãnati omnia referant ad suũ finem ultimũ qui non creator sed creatura est:& longe minus in eis est ordo actionũ meritoriarum eterne felicitatis:est autem ibi ordo nature:& consequenter exercitiorum in puniendo malos:q̃ tñ est a deo potius q̃ a malis angelis. ¶ Nec.3.obstat dicere ꝙ non omnib⁹ eiusmodi actibus turpissimis uacare, nõ põt eis conuenire a natura, quia eadem est que ante pcĩm:neq; a culpa uel pena:qa cum ista maiora sint in maioribus, in eorum penam deberent huiusmodi miserrimis actibus addici. Non obstat inq̃:quia dico hoc esse propter natuã:q̃ itegra quia est:superiori superior operatio cõgruit. ¶ Non obstat .4 ꝙ ubi nõ est subiectio & obediẽtia:ut iter demones:inter superbos enim semper iurgia sunt.prouer.13.ibi ẽ actionũ indifferentia. Dico enim ꝙ in eis est concordia non amicitie:sed nequitie:ex qua & odiunt homines & iusticie diuine pro uiribus repugnant. Et eiusmodi concordia consueuit esse apud impios:ut se subiiciant eis qui ad suam nequitiam peragendam aptiores & fortiores sunt.

¶ Est in rerum natura strigimagas, & que secta earum. Capitulum Quartum.

ETsi iam ex dictis magas & strigas esse liquet:quippe quibus probatũ est eẽ utrũq; hominũ genus:reliquũ tñ est ut etiam strigimagas esse probemus:qđ equidem fiat oportet, si easdẽ psonas & strigas & magas esse ꝓbarim: quod nõnullis punctis agendũ est.

¶ Punctum Primum. Per magas ad strigiatum & magica flagitia:homines tribus mõdis aduocat demon. Et in primis quidẽ per tedium tẽtationum & aduerse fortune:quibus homo plerũq;

magarum

magarum presidia cogaꝛ expetere. Nam profitente diuo greg. dia
bolus frequenter hominē tentat: ut saltem per tediū uincat: quod
tñ itellige citra uires hois quem deus tētari sinit: ne propria igna
uia marcescat: in cuius figurā deꝰ oli gentes nōnullas in terra israe
lis remanere uoluit: ut in eis erudiret israel iudicū. 2. & in noua le
ge oportet hereses esse: ut qui probati sunt manifesti fiāt: ut ait apo
stolus. Igitur peruersissimus demon quosdā etiā innoxios per ma
leficas tantis dānis afficit temporalibus: ut quasi cogantur malefi
carum remedia expetere: & cōsequenter earum consiliis niti: qui
bus ad strigiatum primo. deinde uero ad maleficia trahantur huiꝰ
rei experimenta & exempla adeo multa sunt: ut nō oporteat nos
in hoc fatigari: de quo inquisitores uniuersi interrogati responde
re possunt: quot mulieres eis officio suo insistentibus conqueste
sunt aut etiā conqueruntur: ꝙ propter dāna illata uaccis lacte pri
uatis & aliis iumentis maleficas consuluerint: & oblata ac oportu
na remedia perceperint: ita tñ ut semper uni spiritui promitterent
aliquid quod modicū esse asserebant: modo illius magistri infor
mationibus assentireꝛ super certis obseruantiis tēpore diuinorū
aut confessionis & eiusmodi. Vbi illud aduertendum est ꝙ arti
fex ille mille hñs nocenti artes. 16. q. 2. uisis: semper tñ inchoare a
minimis assueuit: ut ꝙ spuaꝛ in terram eo tēpore quo sacramen
tum eucharistie eleuatur: uel claudantur oculi (q̄q̄ hoc secundū: ex
humilitate & ne tentationes incredulitatis mentē uexent fieri lici
te possit) aut ꝙ cū sacerdos dicit dñs uobiscum: respondeaꝛ aliqd
uerbū irrisorium: aut ꝙ pctā mortalia nunq̄ integre fateantur: &
eiusmodi: sicq; ad omnimodam fidei negationem & sacrilegam
professionem de qua puncto sequenti tandē adducunt. Et hoc pri
mo mō ad matronas honestas carnalibus uitiis nō infestatas utū
tur. Ad iuuenculas autem & alias que illecebris carnalibus infestā
tur: utuntur alio per carnis uoluptates seducentes: ubi illud in pri
mis aduertere expedit: ꝙ apud remigium in sanctificatis diaboli
tentamenta crassantur: unde sicut bonos q̄ malos tentare mauult
q̄q̄ mali habiliores sint fraudibus eius & lenociniis obtēpare: ita
quoq; honestiores uirgines puellas, magis decipere conatur: cui
rei testimonium est experientia & ratio, quippe qui cum malos
iam possideat: anhelat ad bonos obsidēdos & possidendos: instaq;

principum humanorũ:qui magis contra eos qui de suo iure plus obtinent plus oppugnant. Ex malleo qui maleficarum inscribitur in oppido rauenspurg. quedam balneatrix se a diabolo multa passam astruxit: quod deuotam quandam uirginem prediuitis filiam seducens non duxerit die festo ad loca ubi cum ea demon in specie iuuenculi sua colloquia habuisset: ꝙ ea uirgo semper signo crucis utiq; inspirante angelo bono sese tutata sit. Quedam etiam alia uirgo tunc ut ibi dicitur in diocesi argẽtina uni ex inquisitoribus fassa dixit: dum in paterna domo aliquando die dominica sola cõsisterem: ex oppido uetula balneatrix uisitandi gratia me adiuit: & inter scurrilia multa uerba: hec in calce sue narrationis intulit. Ad locũ ubi iuuenes toti oppido incogniti morant̃ te deducam: modo placeat. dum uero annuissem: ubi ad gradus scale qua ad eos domo quadam ascenderetur uentum est: uide ait: ne signo crucis te consignes: quod utiq; spopondi: clanculo tamen post eam me fidelium more signaui. Cum ergo summum scale gradum ante iuuenum cameram uetula conscendisset: se uertens animo stomachato. & toruo aspectu in me uersa: en maledicaris inquit: signo crucis cur te muniuisti? hinc in nomine diaboli abscede: sicq; ad propria illesa redii. Deniq; prefata balneatrix incinerata tandẽ & ipsa in hunc modum a uetula seductam se astruxit: unde patet ꝙ uersute antiquus hostis in animas maximeq; uirgeneas bacchatur. Hec tamen uetula de consodali quadam sua in hec uerba retulit. Cum amasium suum fornicationis gratia inuisere perrexisset. demonem in forma humana itinere medio obuium pertulit: a quo demone incubo cognita: & interrogata an illum cognosceret: cum respondisset minime: demon inquit ille sum: & si me ad tuum beneplacitum uolueris semper ero presto. nec te ĩ quibusuis necessitatibus deserã. Cui dum annuisset decem & octo annos cum eo in spurciciis exegit. cum fidei tamẽ abnegatiõe omnimoda. Tertius uero modus est per modum paupertatis & tristitie. Iuuencule enim corrupte & ab amatoribus sprete quibus nubẽdi gratia ad rem turpem consenserant: ubi se & infamatas & corruptas & relictas perspexerint: ad quecunq; presidia diabolica se cõuertunt: aut irrisorem amatorem maleficiãdo: aut se omnibus spur

ciciis passim maculãdo. Et sicut prochdolor talium iuuẽcularum sic & magarum non est numerus: ut supra dictum est.

¶ Punctum secundum. Sollemniter & tacite strigas profiteri diabolo ad instar religiosorum. liquet: ut etiam supra utcunq; tactum est. Cum enim suasus uir aut femina sectam strigarum intrare uoluerit: anteq̃ admittatur. profitetur aut sollẽniter aut priuate: sicut ipsemet reuelarunt. Sollemnis sic fit. Malefice certa die in contionẽ ueniũt: & demonem in hominis effigie uident: qui exhortationem habet seruãde sibi fidelitatis. uitam longam & secundam fortunam spondens. Deinde ex eis certe astantes. nouitiam ad diabolicam religionem suscipiendam. presentantes. diabolo commendant: qui si nouitiã uoluntariam reperit. de fide christi abneganda & xp̃iano cultu & extensa muliere (sic enim beatam uirginem uocant) & de sacramentis nunquam uenerandis: extensa diabolica manu manum nouitie apprehendens stipulantur. Illaq; p̃mittit: ac deinde demon statim subiungit ista non sufficere: & requirẽte nouitia aut nouitio quid amplius exquiratur: homagiũ inquit: quod illud continet ut quo ad animam & quo ad corpus sibi eternaliter p̃tineat: & p̃ uiribus quoscũq; alios utriusq; sexus sibi associare curet. Alius modus profitendi priuatus: seorsum demoni quacunq; hora & loco fieri potest: & uariis modis fit. Interdum enim aut uiris aut mulieribus afflictione quacunq; detentis adest demõ. interdum uisibiliter: interdum per medias personas alloquens: & si secundum eius consilia operari uelint ac spondeant: omnia secũda pollicetur ad nutum: a paruis tamen ut supra dictum est inchoando ut ad maiora ducat. Hanc autem professionem uel tacitã uel solemnem non aliter q̃ infinitis processibus inquisitorum probate oporteret: quorum nullus est qui ante omnia non contineat q̃ negarint fidem conculcarint crucem diabolum adorarint: & sese ei dederint: auctores tamen mallei malefi. de hoc plenissime se doctos asserunt per iuuenculam maleficam: sed conuersam in agro brisiaco a sua matertera incinerata edoctam sic. Cum inquit die quadam scanderem gradus & iussu eius cameram intratura essem: cum iuuenes quindecim uiridi colore uestitos conspexissem: elige inquit ex his unum in sponsum quem

malueris:eumq tibi tradam. Cum autem me nullum uelle respon
dissem grauiter cesa tandem acquieui premisso modo:ac abin
de sepius cum ea intempesta nocte multa spacia terrarum transiui
mus etiam ab argentina coloniam usq:interrogata uero an ima
ginarie an realiter portarentur:respōdit q utroq modo:prout est
superius dictum est. Confirmatur etiam hic modus profitendi per
ea que in suo formicario Io. nider astruxit: qui se hunc accepisse
scripsit ex relatu inquisitoris edueñ:qui q quidam magi in lausa
nensi ducatu proprios filios excocos manducarāt astruxit. addēs
q modus talem artem perdiscendi fuit.ut maleficis in cōtionē
uocatis.demonem in forma hominis uiderent:cui discipulus fu
turus fidem necessario prestat de negando xpano cultu & calcan
da cruce ubi latēter fieri posset:& eucharistia nunq adoranda. R e
fert quoq fuisse famam referēte petro quodam iudice in boltigē
q in terra barnensium tredecim infantes magi uorassent: unde &
publica iustitia satis dure ob hoc exercebatur: & animaduertebat
in eiusmod scelestissimos homines Cunq a detenta quadam ma
lefica quonā pacto infantes comederēt petrus exquisiuisset: respō
dit. Modus iste est:infantibus nōdum baptizatis precipue insidia
mur:ne.s saluentur.maxime si crucis signo & orationibus nō mu
niantur.hos inquit in cunis aut ad parentū latera nostris cerimo
niis enecamus.de tumulo deinde clanculo eos excipiētes :& i cal
dario decoquimus quousq euulsis ossibus tota caro efficitur pe
ne potabilis:& de grossiore quidem materiā unguētū cōficimus
nostris uoluntatibus & artibus ac subuexonibus accommodū:de
materia uero liquidiore uas replemus.de quo qui potarit additis
paucis cerimoniis statim conscius & magister fit secte nostre. Ad
idem in bernensium iudicio iuuenis cum uxore malefica captus:
& seorsum carceri i intrusus.dixit. Si meorum facinorū ueniā con
sequi possem libentius in lucem efferrē cuncta que de maleficiis
scio:mori enim me ut uideo opportebit. Cunq eum astantes lit
terati confortarent & ueniam ac misericordia eum cōsequi posse
modo uere peniteret astruxissent:tunc letus se morti obtulit:& sic
exorsus est. Ordo inquit &c. ut supra capitulo secundo puncto se
cundo. Iuuenis hic preconfessus in magna cōtritione mori uisus
est:uxor uero testibus cōncta quicq ueritatis etiam in questioni

bus ipsis fassa nō ē:sed neq̃ in morte:quinimmo parato incendiō uerbis pessimis lictori maledicens in cineres redacta est. Sic ergo patet modus profitendi:qui ubiq̃ in substātia idem & si quoquo modo sit uarius in accidentibus est uarius.

¶ Punctum tertium. Quare & q̃ multipliciter demō homagium expetat. Homagium q̃tum ex strigimagis colligi potuit hac rōe a professione secernitur, ꝙ professio quidem essentialiter in totali aut partiali fidei negatione consistit:totali quidem ut cum ex integro fides negatur:partiali uero ut cum ex pacto inito cum morte aliqua contra ecclesie ritū seruantur:puta ꝙ diebus dominicis ieiunetur:ꝙ sexta feria carnes edantur:aut certa crimina in cōfessione taceantur:& eiusmodi. Homagium uero in anime & corporis traditione consistit:illud ergo demon expetit ea ratione uel in primis, ut ad mouentiam & offensam maiorem diuine maiestatis creaturam traducat:& ut certior sitꝙ illam in eternam damnatione secū adducat. Expertos tñ se dñt multi ex p̃cipuis inq̃sitoribus: ꝙ homagium interdum demō una cum professione acceperit:interdum uero professione sola in presenti contentus ad certos annos homagium differt. Quare autem sic practicetur ex parte quidem peruersi demonis multe cause deprehenduntur. Prima. Cum enim nisi ex signis & coniecturis cogitationes non norit:si quidē nouitiam ad consensum difficilem presenserit: blande aggredit̄ ut paulatim ad maiora deducat. Secunda. Cum inter eos qui fidē negant diuersitas sit quibusdam ore solo:quibusdam ore & corde negantibus:an corde profiteantur experiri nolēs ille dominus abbas inferorum:tempus quasi probationis instituit:ut interim ex operibus & conuersatione mentes experiatur. Tertia. Nam ubi ex lōgo tempore nouerit aliquam minus uolūtariam. sibiq̃ ore magis adherere quā corde:presumitq̃ diuinam miām ex angelica custodia illi affuturam:eam inde abiicere & aduersa fortuna fatigare conatur:ut uel sic eam ex desperatione lucretur. hec & similia nō nisi inquirētium practica & exq̃sitis ꝯiecturis possunt agnosci. uñ enī hoc ꝙ in tormētis. quedā strigimagaꝝ nullo mō quedā uero facile ueritatem fateantur:item unde ꝙ ipse postq̃ uerum fasse sunt sibi ipsis mortem laqueo aut quouis modo possunt asciscunt. Neq̃ enim a bono spiritu aut ad silentium aut ad confessionem

coguntur: sed astuti demonis opera eiusmodi esse deprehēsa sunt qui eas quas toto corde & professiōem & homagium emisisse cō sequenter autem & pertinaces nouit iuuat prebēdo taciturnitatis beneficium. aut uerius maleficium: de quo infra libro tertio: alias uero derelinquit nec tuetur ꝙ eas sibi minus proficuas putet. Hoc dicunt inquisitores se experiētia didicisse: quippe qui omnes quas incinerarunt per earum confessiones circa maleficia inuoluntari as fuisse norunt: quod tamen sub spe euadendi nequaꝙ̄ dicebant. cuius etiam rei argumento erat plerumqꝫ facies tumida & liuens: ex demonum uerberibus: quibus non ad beneplacitum inseruis sent. Quod uero post confessionem sibi mortem pro uiribus in ferant: experientia testis est: quod malus demon efficit' ne sacramē tali confessione saluentur.

¶ Punctum quartum. Strigimagas esse iam liquet. Si enim sunt magi & mage strigii ac strigie: & illi iidem qui magistrigii & que magestrigie sunt: iam strimage sint oportet. Ita uero esse ex profes siōe ac homagio strigiarū liquet: quippe que ad maleficia se obli gant: ut patuit.

¶ Punctum ultimum. Quomodo autem strigimage ad ludum aut maleficia localiter ferantur a diabolo: quantum experientia docuit & inquisitores retulere: dico ꝙ multis modis. Quan doqꝫ enim cum persone sunt uiles & locus uicinus, suis pedi bus incedunt: quod equidem in agro cumano ex processibus factis in terra musci liquet: ubi omnes sic adire ludum planum est: Interdum uero equis aut hircis aut aliis effictis bestiis fe runtur: que sunt quidem apparenter bestie demones autem uere ut supra de eo dictū est qui forte etiam nūc monachus uiuit. Inter dum uero & usitatius practicatur ut cōfecto unguento ex mēbris puerorum precipue non baptizatorum baculum aut sedile iungant aut etiam se iter manum & brachium sub certo caractere & statim sublate in aera feruntur: quod infinite earum confessiones asseue rant. Interdum etiā ferūtur nullo adhibito corporeo instrumē to sed sola demonis uirtute assistēte: ueluti supra de scolari patuit qui ceruisiam erat allaturus. Feruntur autem die & noctu ut libet & inuisibiliter diabolo interponēte aut circūuoluēte corpus aliquod sicut de enea dicit uirgilius cum cartaginem adiret: quia licet fin-

xerit: dixit tñ possibile & similiter iterdũ uisibiliter. Henri. insti. & soci⁹ i hec fere uerba testanť. In oppido ualzhut sup reno constã. diocesis: malefica opidanis & inuita & suspecta. q̄ ad nuptias non fuit inuitata. ad quas pene totũ oppidũ fluxerat: aduocato demõe ut grandinẽ ingentẽ sup choreas & reliquos inuitatos dumtaxat īferret precabať. Ab eo uero super monticulũ ꝓpe oppidũ sine ullo corporeo instrumento uidentibus pastoribus quibusdã delata facta parua fossulla. cũ ei deesset aqua quã inferret(quod ex more faciunt concitature tempestates: ut dicetur)imminxit & urinã digito mouens: sublato in aera uirtute demonis humore: ingens grãdo cunctis mirantibus super iam dictos cecidit: & de hac malefica suspicãtibus eo magis q̄ statim post ingressa est oppidum. & paulo post pastores uisa reserarunt. Vnde capta & fassa est hec & alia ac demum in cineres igne soluta.

¶ Strigimagarꝝ genus cũ incubis & succubis respectiue illecebris flagitiose domesticeq̃ uersari ca. quintum.

Via iam abunde an & quid sint strigimage deductum est. deq̃ secta ipsa dictum: iam de earum operibus tractandum est: & in primis de eo gratia cuius in talia feruntur: idest turpissima uita quam cum incubis & succubis respectiue ducunt. Quod equidem multis punctis absoluemus.

¶ Punctum primum. Strigimagarum genus & si etiam ex uiris cõstat amplius tamen ex mulierculis: unde & femineo genere uti in eiusmodi consueuimus. ¶ Primo. Prouerbium est tria esse que in bono uel malo mediocritatem non obseruant: lingua, persona ecclesiastica. & femina. Et de lingua docet experientia: unde & esopus iussus emere carnes optimas, linguas emit: & itidem iussus emere pessimas linguas denuo emit: & irascenti domino q̄ non perfecisset iussa: immo inquit quia lingua bona nihil melius nec peius mala. de ecclesiasticis uero quo ad regulares aug. ad uincẽ. dona. paucis uerbis multa complexus: simpliciter inquit fateor charitati uestre coram domino deo nostro, qui testis est super animam meam: ex quo deo seruire cepi: quoniam difficile expertus sum priores. sicut & non meliores quam qui in monasteriis defecerunt aut profecerunt. Hec ille. Ratio uero est quia

cum assidue uersentur in diuinis:oportet ꝙ diuinis inspirationib⁹ aut iugiter assentiant & fiant optimi:aut iugiter dissentiāt & fiant pessimi. In clericis autē secularibus eadem ratio militat :tm̄ modo differēs ꝑ magis & minus:unde ut criso.dicit in omel.super illud eiecit de tēplo &c.sicut inquit omne bonum a sacerdotio:ita & ab eo egreditur omne malū. De femina uero preter experientiam idem diuinis litteris liquet:nā eccle.25. nō est caput nequius super caput colubri:& non est ira sup iram mulieris:cōmorari leoni & draconi plus placebit :q̄ habitare cum muliere neq̄. Et infra: breuis est inquit oīs malitia:super malitiam mulieris .s.male. De bona uero idem ca.25.mulieris bone beatus uir.unde & de bonis preclara in litteris diuinis & humanis leguntur. Eligit ergo demō magis mulieres q̄ uiros & mauult:quasi in omnia facinora proniores & ad quedam etiam aptiores:ut ad ea que obstetricū ministerio patrantur. ¶ Secundo. Nam mulieres ad credendum sunt proniores:unde quia fidem euertere demon uel imprimis querit feminas potius adoritur. ¶ Tertio. Quia propter complexionis fluxibilitatem facilius impressiones patiuntur: consequenter autē ad reuelatiōes[spiritibus separatis iprimentibus habiliores sunt. ¶ Quarto. Quia ꝑpter lubricitatē sue lingue malarū artiū doctrices & auide,& pene coacte fiunt:dū nesciunt tacere q̄ norūt:accedit uero ꝙ ob animi pusillanimitatē: cū aliud nequeant ad maleficia pro uindicta facile cōuolant. Sunt q̄ plures eiusce rei alie rationes.

¶ Punctum Secundum. Corpus quo incubus aut succubus demon hominibus eiusmodi turpibus actibus miscet:in substantia aereum ē sic tn̄ grossis uaporibus & terreis ꝯpressum & condensatum ut ad terre ꝓprietates accedat :quod sic elucidatur. Aereū enim simpliciter esse nequit:ꝙ sit infigurabilis aer:nisi figura aliena cuius rei signū est nunq̄ suis,semper aūt alienis terminis clauditur:& in sua spera ubi ad concauum ignis & maria ac terras finitur: et extra suam speram : quippe qui ne uacuum detur angulos omnes rei qua ambitur occupat. Quia uero maxime transmutabilis est aer :& in quodcūq; uertibilis ideo in se est ꝯpetens talis corporis materia ut ex eius substantia sibi corpus demon assumat :cuius etiam rei signum est: ut libro primo dictum est : ꝙ corpus illud anixi truncare aut confodere nequiuerunt :ꝙ.s. statim coeant

diuisi

diuisi aeris partes: quia tñ figurari nequit nisi terrestre aliquid mi sceatur: aerem illũ inspissari: quoquo modo & ad proprietaté terre ꝓpinquare oportet: aeris tñ natura seruata: quod demones utiq; motu locali quo partes aeris cõprimantur: & uapores terrei grossi eleuati misceantur: facere possunt. Quod ubi faciunt demones ad alicuius rei proprietates signandas siue angelici siue hominis siue equi uel eiusmodi: dicuntur illa corpora ab eis assumpta: in quibus sunt non ut anime uegetantes & uiuificantes sed ut motores instar scilicet naute in naui: alias uero ubi talia corpora nõ ipsi effingunt: ad aliquid signandum: sed effincta ut a deo uel a natura mouent: ueluti linguam asine balaam: & atreptitiorum membra malus angelus mouerit: non assumpta eiusmodi corpora: sed occupata dici consueuere.

¶ Punctum Tertium. In assumptis uero corporibus cum strigimagis demones loquuntur, uident, manducant, coeunt & generantque quonam pacto faciant detegamus. Sonus est percussio aeris ad corpus solidum: puta campanã uel lignum qui si ab animali fiat per eos uox dicitur: animal enim ad cordis refrigerium aerem inspirans & attrahens per pulmonem & illum ad uocalem alteriam in gutturis extremo expirando percutiens uocat q̃q̃ &: sine pulmone & attractione aeris possit uocem emittere animal qd alec facit cum extra aquam statim est moriturus: uocem enim forent. Si uero sonus ab ore animalis emissus per per linguam & Dentes & labia sic dearticuletur ut aliud q̃ naturales passiones designet dictio est: & si dictio dictioni sic iungatur: ut enuncietur: quid complexe loquutio est. Sciendum enim ꝙ bruta uoce sua: suas passiones uel affectiones quidem designat: & aliud nihil sunt timorem, letitiam dolorem, famam, sitim & cetera. unde nõ loquuntur immo nec homines eo casu loquũtur nisi dicamus infantem loqui dum plorat: aut hominem dum ridet: homo uero mentis conceptum loquutione promit: per loquutionem aerem motum & sonorum distinguens ac dearticulans proxime in ore: deinde uero successiue extra quidem: sed tamen prope os: & sic consequenter ad aures usq; eius qui est per aures alterius conceptum percepturus. Demones ergo quia nec pulmonem nec dentes nec linguam aut labia habent uera seu naturalia: sed apparen

tia tantum:proprie non loquuntur:quia tamen mente concipiũt & conceptum quibusdam sonis motu locali aeris instar dictionum dearticulãtes exprimunt loqui per similitudinẽ dicunt:non attracto uel respirato aere:sed in christo assumpti corporis simulato ore proxime moto & percusso:deinde ad contiguum usq; ad aures magorum. ¶Et non modo loquuntur uerum etiam cantant. Quidam in ciuitate bononia satis religiosus sacerdos mihi amicus cui hieronimo auiola seu lira nomen erat q eiusce instrumentum peroptime tãgeret:mihi ad annũ domini circiter.1500. in hanc sententiam retulit. Ex nigromanticis quidã mihi inquit cognitus:interdum etiam domesticus :dum me liram tãgere crebro uideret:ostendam aiebat aliquando tibi meos pulsatores :& q̃ nihil scias uidebis. Cunq; festo quopiam ad tempus quadragesimale post cibum sanctũ michaelem in bosco declinata semita p uineas angusto calle conscenderemus medio itinere lassi quieuimus. Cui ego. Quando illos de quib9 toties pulsatores auditurus sum: Qui statim quibusdam in terra formatis:respice ait sursum: uidiq; in aere quedam pernisiarum auium ut uidebatur alis ludentium & deffendentium ac descendendo crescentium:que cum in terra steterunt:quindecim iuuenes pulcherrimi:quindecim ĩstrumenta musicalia tangentes fuere. Tota uero intentione ferebar in eum qui lyram tenebat:quo diu audito uisum mihi est q in ea arte scirem penitus nihil. His uero iussu nigromantis disparentibus:& eo rursus caracteres effingente:denuo similia ut prius sed plura apparuere:que dum in terra consisterent : fuerunt qui prius quindecim iuuenes pulsantes & puelle totidem cantantes: quib9 (parcat mihi inquit deus si in hoc pecco) aut pulchriores aut in pulchritudine pares uidi nunq̃. Hec ille :qui etiam deinde retulit q eodem nigromante autore bononie in platea mercati noctu p̄sentibus duobus nobilissimis principibus ioanne bentiuoli & roberto saseuerinensi astiludum horrendum per demones actum uiderit. Cunq; tubarum ac timpanorum strepitu omnia uiderentur resonare ac perstrepere & ne tota bononia cõflueret extimuissem :ne timeat inquit: extra plateam hanc quam cernis nihil sentitur. Et si interroget quis quonam pacto id fieri possit ut in-

gens sonus non audiatur eminus:dico quod cum duobus modis illud astiludum fieri potuerit :uel prestigio scilicet uel corporũ aereorum dicto modo formatorum locali motu : si prestigiose res acta est :nihil difficile emergit:cum omnia essent in sensibus eorum quos diabolus participes huius esse uoluisset : si uero locali motu corporum:iam illi soni ueri soni esse potuerunt : & tamen ibi tantum audiri: uel primo impeditis sensibus eorum quos diabolus audire noluisset per soporem:aut ludificationem iuxta dicta in primo libro aut secundo per fixionem aeris ne suo motu sonum deferret (sine quo aerem contiguum sonus non immutat : nisi forte in mutatione spirituali que est demissiua) sicut enim mouere corpora ita & figere potest : quippe sicut eadem disciplina ita iadem uirtus contrariorum est:ut ars sanatiua sani & egri aut tertio per interpositionem impedientis puta densissimarum nubium aut ferri uel plumbi :quibus statim locali motu intercedente uallare posset demon loca magna aut ultimo omnibus uel pluribus modis predictis. Et de his satis. In hominibus uero energuminis & arrepticii demones per uera naturalia instrumenta loquutionis mentem suam referant:q̄q̄ nunq̄ eque bene eis utā tur ut naturalis motor. Quidam uir sanus (auctor est .S. uincentius) arrepticiũ a demone respõsum habuit uerbis latinis barbaricum. De quo cum diabolũ eruditissimum increparet non est inquit demon in se mea in culpa sed lingua huius rustici tam grossa quod per ora eius uertere nequeo. Quantum uero ad uisum & auditum attinet : cum uisio auditusq; sint unientis corporis actiones:hec similitudinarie & improprie habeāt oportet:sicut & corpa qbus eliciunt:uident tñ altiori mõ & lõge clariori:qui nec corpea q uidē distātia īpediri possit.i.spũali seu mētali uisione :similiter āt & audiũt:dũ ea uirtute qua intuent etiā percipiũt mentales hoīm cõceptus uoce aut signis expressos. Comestio uero cõpleta & uera :in primis cibi in in ore diuisionē traiectionē in corpus :uim digestiuam uimq; egestiuam exquirit : que duo prima angeli cum boni tum mali in corporibus assumptis exercere & possunt & efficiunt : quod id totum locali motu agatur :reliqua

duo:non faciũt modo:uerum etiam nec possunt.q̃q̃ illarum uirtu tum uite resolutiuam cibi in preiacentem materiam nacti sint xp̃s uero post suam resurrectionem duo prima perfecit duo ultima nõ perfecit:quod iam immortale corpus enutriri nequeat:uirtu tes ta men quibus ea fieri solent:quia uere habuit,uere etiã comedit:neq̃ enim uere comedẽs necessario aut digerit aut egerit:alioquin sta tim sumpto cibo euomens minime comedisset.

¶ Punctum quartum. Quomodo uero coire possint incubi suc cubiq̃ manes. & quando id efficere ceperint & q̃ multi & crebro homines his spurciciis uacent:sic liquet. Quomodo enim ista nephanda que bonis mentibus euoluere graue est.admittere pos sint:iam ex dictis liquet. Mutu enim locali effinctis uirorũ aut mu lierum formis:& ad opus nephanium admotis id uere quidem ex parte hominum apparenter autem ex parte demonum fieri posse uisis que supra scripta sunt dubitarit nullus. Quando uero eiusce quo ad strigimagas ceperint:ante annos domini 1404.incertum quidem est:q̃m nec sacre littere nec historie aut uiri graues id tracta uerunt nihilominus maleficos longe ante fuisse ex canonibus & doctoribus liquet & ex libro tho.brabantini de apibus. Nunc ue ro etiam uoluntarie sese eis mulierculę strigimage sternunt:quin immo ut sternantur xp̃m negant infantes enecant diabolum ado rant eterna supplicia pati q̃ istis miseriis carere malentes. Et tam crebri sunt qui id efficiant ut teste henri.insti ac socio inquisitori bus quotquot ex strigimagis quas seculari brachio puniendas re liquerunt in diocesi precipue cõstantiensi & in oppido rauẽspurg. (que exceptis secrete penitentibus.48 fuere ignibus aduste) om nes cum incubo ab eo tempore quo sese diabolo tradidere usq̃ ad suam incarceratione in his spurcitiis uitam duxerint ut earum cõ fessiones earum uel precipue que ad fidem redière liquet. Itidem quoq̃ afferẽtes de quadraginta & una ad burinam ultimo suppli cio confectos. Immo nunc in apennino tãtum excreuerunt ut di cant se breui plures fidelibus futuras:& se propalandum in publi cum: & putrita erit sicut de ualdensibus in uale lucerna. Talis autem regulariter in his ordo seruatur :q̃tum ex horum confessio nibus credi potest:ut succubus homini strimago demon semẽ ab eo decissum excipiat:qui si quasi illi homini a principe suo depu

tatus mulieri se in cibum exhibere recusarit:semē illud incubo malefice deputato tradit:qui sub certa constellatione sibi ad id seruiēte in muliebre genitale tradit se incubum faciens ut inde genitus aut genita ad maleficia peragēda idoneus sit. Nec obstat ꝙ hi de quibus genus primo gigantes tantum & uiri potentes ac famosi malefici fuere. Dicitur enim primo ꝙ tempore legis nature propter creationis mundi recentem memoriam:apud graues uiros & eruditos maleficia non fuere:unde nec idola tria locum habere statim potuit.iam uero hominum maleficia excrescente:etiam diabolus ipse hoc genus pecudum opportunius generare & educare potuit. Vlterius dici posset ꝙ nec uerba illa mosi uirtutis bonum redolent:potētes in seculo uiri famosi:ꝙ in flagitiis subaudiri possit. Ex his ergo nephandissimis actibus:strigimagarum genus maxima suscipit incremata:tum ꝙ eiusmodi uoluptates & multos in captiuitatem trahunt:tum uero. ꝙ inde tales generentur quos in uitia hec promptissimos dicas.

Punctum.Quintum. An uero demon quemadmodum semper cum fratris resolutione homini succumbit.q̄tum ex parte hominis attinet:atti dem quoqꝫ semper mulieri cum seminis intrusione incumbat:id in primis nostre oportet ꝙ cum habeat mille nocendi modos hostis iste nu 16. q 2. uisis:circa eiusmodi generalis regula dari non potest probabile tamen uidetur multis ꝙ in habilem conceptui:ut annosam uel sterilem:absqꝫ semine supponat ꝙ scilicet sicut natura ita & demon superflua in sua actione pro uiribus euitet:unde eo casu illa obseruat que delectationem non q̄ conceptum pariant:q̄q̄ id agere possit ut semper & interuenire credatur:& non interueniat:cum eas effingat corporum formas que illi conducunt nisi obstiterit deus:ut dictum est. At uero si conceptui habilis est strigimaga. semen humanum & affert & infert: modo illud habere queat: quo inde proles sibi obsequens gignatur:& idem si pregnans sit facit ut conceptum inficiat.

Punctum.Sextum. An uero in predictis tempus q̄ tempus aut locum q̄ locum alium malit illud in primis aduertatur oportet ꝙ preter ea tempora que sidereos influxus concernunt:de quibus crebro dictum est:certa tempora obseruat: qbus strigimagas re uenerea oblectet: que & omnium sanctissima sunt:ut festi dies

precipueq natiuitatis seruatoris pasche & penthecostes. Et id. quidem ratione multiplici. Et in primis: ut strigimage peccati culpa magis obuoluantur: quippe que post apostasiam a fide. & ueneris spurcicias: etiam sacrilegii quasi crimen admittant: atq inde honori diuino iactura maior inferatur q̄q̄ nulla inferri possit q deus ex omnibus talibus: per iusticiam gloriam sibi pariat. Deinde uero ut ex eo q grauius offenditur pater omnium deus maiorem debacandi in homines licentiam nāciscatur deo per demonem animaduertente in malos: non obstante eo: q dicitur filius non portaturus iniquitatem patris: quia illud in ordine ad eternam mortē intelligendum est alias quomodo uerum dixeris illud: uisitās iniquitatem patrum in filiis usq ad tertiam generationem. Denium uero ut maiori oportunitate plures mere faciat: p̄sertim uero adoloscentulas que festis diebus otio & curiositatibus magis operam nauant: sicut ut supra de quadam iuuentula dictum est: que ducta ad locum ubi demones in forma iuuenum prestolabantur monita ne se signaret que ubi locū attigit nullus fuit: q scilicet se signasset & illi presentiam suam iuuentule ostendere nequiuisset. Vnde anus irata dixit uade in nomine omnium diabolorum. Te enim signasti. Quartum uero ad locum attinet: ex strigimagarum factionibus: constat in locis deo saccatis spurcitias illas omnino exerceri non posse ex qua re efficatia angelice custodie deprehendi potest: & quod longe mirabiliter est q pacem nunq̄ habeant nisi in ecclesia tēpore diuinorū astruūt. unde eā aliis citius ingrediunt egrediūtur uero tardius: licet ibi ex demonum cerimoniis & mēdatis aliqua nephanda obseruent. Quam uero ob causam illa in tempore quidem possint: in loco uero non possint: puto consecrationes in causa esse & sacra reposita. Tempus enim non nisi humana uoluntate per statutum attingitur quodiuino cultui mancipatur: sed loca etiam actione ipsa transeunte per sacrationem & sacrorum repositionem continguntur.

¶ Punctum. Septimum. An uero explectio ipsa nephandissimi opere inuisibiliter ex parte succubi uel incubi sicut ex parte hominis peragatur: q̄tum attinet ad astantes: illud premittere oportet q q̄ experientia inquisitores docuisse potuit: q̄tum ad astantes illud aut nunq̄ aut non semper est uerum. Nam haberi institotis cum

socio in hanc sententiam retulere. In oppido rauēspurg. necnō in dominio nobilium repelstei ac locis aliis q̄ pluribus i campis aut i siluis uise strimage sunt. suppine a umbilicum usq; & eo amplius nudate: dispositis tibiis & cruribus prout nephāda uenus exigebat se cogitantes: incubo nullatenus apparente q̄q̄ in calce talis exercitii: a malefica ad staturā hominis sursum fumus te terrimus leuaretur. Sed & hoc contegisse planum est maritos incubos cum uxoribus se turpitem coagitantes & uidisse & homines putasse: quos dū gladiis nupeterent: illi soluebantur in auras.

¶ Punctum. Octauum. Sed et illud haud dubio uerum est demones incubos non modo mulieribus ex suo incubatu generalis. aut eis quas obstetrices demonibus obtulissent importunos fore uerum ad quascunq; sanctiores uirgines stuprandas per seductrices strigimagas anhelare. Nam in rauēspurg. id ante sententiā ultimā nōnulle incinerāde fasse sunt: sibi a suis magistris demonibus inuinctum omni conatu in sanctarum uirginum uiduarumq; subuersionem debere laborare. ¶ Punctū. Vltimum. Nulli uero dubiū esse debet: perfidū illum dei aduersariū: q̄ta pōt uoluptate in tali nephario coitu homines ac feminas afficere: q̄p. s. id suo p puerso finii sit comodū: quo. s. ad se quosq; elicere pro uiribus cupit: q̄ta tā eiusce delectatio sit: illud aduertendū putarim: q̄p & si naturalis ordo sit ut maiorē habeat uir ad cōsimilē sibi uxorē uel generaliter feminā & ꝯtra: q̄ uir ad succubum: aut mulier ad nicubū demonem: nihilominus ille tam potēs tam doctus tam uersutus tā malignus hostis: ubi debita actiua debitis passiuis admouerit: & suis artibus fouerit ac tēperauit in calore teneritudine ubi ēt fantasmata mouerit & sensus in libidinem coauerit: non minorem uoluptatē afferre putat. Vn̄ qdā i agro comēsi mox arsurus ridēs diu iterrogatus de cā dixit: se recordari de lenociniis & blāditiis sue caternii e demonis succubi & cū iā flāma ora occupabit idē inqt faciam.

¶ Mirandos effectus maleficiales circa uenerea. Capitulum Sextum.

T uero ad ea q̄ statim diximus de uenereis dicēda coherea nt iā de ipsis strigimarū mirādis particulariter dicturi a uenereis exordiamur expedit quo nā pacto s. eiusmodi efficiant: qđ multis punctis explebimus.

¶ Punctum Primum. Naturali sua uirtute ad amorē carnis (ut aiunt) & sanguinis:similiter autem & ad oppositū odium homines demon uehementissime flectere potest. Nam illud in primis quisq; norit q̄ a diabolo directe quidē.i.ex intentione hic & nūc operando non sunt peccata omnia proficiente origine q̄ etiam nullo diabolo estante adhuc & cibi & uenereorum nos appetitus fatigaret:& possibiliter inordinate indirecte tñ omnium peccatorum causa est:dū persuaso primo homine originalem iusticiā eliminauit peccata omnia cohibentem. Si tñ non deesse sed de posse nobis sermo sit:& si demon illius inordinati amoris hominis uolūtatem directe inclinando causa nō sit(cor.n.regis in manu dñi.s.solius)id tñ potest ad istar suadētis:quod dupliciter agitur:& primo quidem uisibiliter:ueluti cū homini in specie sensibili uisibiliter & apparet & loquitur:sicut & euam specie serpētis & christū in quauis spē sensibili tētauit:ad quē etiam modum & illud reduci pōt:q̄ exterius in facinora pellit hominē non suadendo sed alliciendo:ueluti si se in forma speciose iuuencule ostēret nihil suadens aut dicens:sicut monialem sub specie latuce traxit ī gulositatē apud greg.in dia.z.uero etiam inuisibiliter:non.n.id putandum est q̄ uisibiliter solū hominē aggrediatur:alioquin diabolico suasu ea tm̄ peccata admitterentur ad que uisibiter & exterius apparens suaderet. Inuisibiliter ergo interdū res agitur:& id dupliciter & in primis quidē disponentis ad instar sicut ex sufflante in prunas ignem accendere dicimus:quippe qui cū possit corpora mouere localiter:per spirituum & humorum motiones ad iram aut uenerē aut eiusmodi nos dispositiores facit corpore.n. aliqualiter affecto homines ad quedā fore dispositiores ꝯfessum est ꝯñr aūt ad his assentiendū procliuiores. Deinde uero res etiā agitur suasionis modo: seu suadentis ad instar ueluti cum uirtuti cognitiue nostre apparet aliquid sub specie boni & a nobis agendi:quod tripliciter accidit q̄tum.s.ad intellectū & q̄tum ad interiorem ac exteriorem sensum. Et q̄tum ad intellectum quidē:qui & si a diabolo non illumineturt:ut supra lib.r.dictū est:quia tñ spiritus in quibus fantasmata quiescūt localiter mouere pōt: eos intellectui obicit: nā sicut phus de som & uigi.testatur ubi apparitionum & somniorum causas designat:cū dormit animal descendēte plurimo

plurimo sanguine ad principium sensitiuũ.i.sensum cõem simul descendunt motus siue impressiones relicte ex sensibilium motio nibus,cõseruate in uirtutibus sensibilibus interioribus .i. in fanta sia quo ad sensata uel fantasmata:&.i cogitatiua quo ad nõ sensata sicut inimicitiã quam ouis in lupo nõ sensu sed cogitatiua nouit & sic res uident in somno acsi ꝓsentes forent. Quod aũt fit locali motu animali:longe magis demon posset efficere.Quantum ad sensus uero interiores eadem est ratio:quia non potest intellectui quicq̃ ostendere:nisi fantasie quoqꝫ ꝯsequenter aũt & extimatiue ostendat:cũ intellectus nihil in uia nisi in fantasmatibus intelligat ut experimur.&.3.de aĩa lib. phs astruit. Quantũ ad sensum uero exteriorẽ attinet,id liquet:quia demon dictam motionẽ & uisio nem fantasmatum nõmodo in dormiẽtibus(ut etiã natura ipsa) ueiũ etiam & in uigilantibus põt efficere.& hoc sua naturali uir tute:cũ etiam ipse homo uigilans hoc possit,ut ex uisis & sensatis prius sibi fantasmatum idola formet ad placitũ:& fantastica ui si bi effingat quod lubet & tanta tãqꝫ uehemens eiusce motio & im pressio esse potest.ut ad sensus usqꝫ exteriores eiusmodi idola per tingere uideantur:quẽadmodum in freneticis uidere licet.Igitur amorẽ sensualem demones inducere efficacissime possunt:primo interius cõcupiscentiam inflãmando: eo modo qui in lib.primo dictus est.scdo uisibiliter suadendo uel ostensa specie formosa alli ciendo.tertio etiã inuisibiliter & suadendo & alliciendo ꝑ osten sionem fantasmatum:quod quidẽ aliqñ sine ademptione natura lis luminis uel usus rationis faciunt :ut in sponte amantibus imo quid ament eligentibus :qñqꝫ uero rationis lumine penitus liga to:quod uinũ & humores etiã faciunt :ut in ebriis & freneticis:& longe magis demon: & eo casu tales dicuntur arrepticii q.s. ab altiori natura corripiantur. Et quidẽ hoc interdũ sine maleficio facit :ut.n.philosophus ubi iam profitet:qui in passione est a mo dica similitudine uel amati uel oditi mouetur :unde perfidus de mon cui hominũ passiones note sunt ꝙ corporee sunt,& ex acti bus probantur, passiones aut concitans aut cõcitatis abutens tũc hoiem ostendendo & suadendo & alliciendo pro uiribus in amo rem pellit.Cũ maleficio uero qñ eiusmodi ad maleficaꝝ preces & carmina pacto explicito uel implicito molitur:quod q̃ crebro fiat

experientia docuerit: qua teste mariti pulcherrimis & nobilibus coniugibus postergatis: turpissimas & uilissimas insequuntur & impetunt. Auctores mal. male. in hec referunt. Vetulam tres successiue abbates demẽtasse, fama publica apud omnes monachos teste nouimus: licet contra eam procedere non uacarit: & quartũ iam similiter dementasse: quod & ipsa publice fatetur, nec dicere ueretur feci facio [& olim faciã: nec a meo amore desistere poterunt: quippe qui tantũ de meis stercoribus (protenso brachio q̃titatem ostentans) comederunt. Sed & de monacho nigromantico peregrino in dia. greg. refert: q̄ uirginẽ sanctimonialem adeo in sui amorem arte diabolica concitarit, ut se morituã pene clamaret: nisi dicti monachi uisitationem meruisset: quem ideo ẽt de monasterio fratrum exploserunt. Nec tamen predictis aliquatenus obstare potest: q̄ si diabolus ad amorem malum posset inducere: posset ipsas malas cogitationes agnoscere: cum oẽ agens a proposito effectum suum norit. Dico. n. q̄ agens a proposito cognoscit effectum suum cuius est causa sufficiens etiam certa notitia: non autem cuius est causa accedente libero arbitrio alteri⁹ sed coniectaliter tm̃: & ita ẽ in proposito: unde & si diabolus certe nouit amorẽ inspiratũ sensibus non tñ inspiratũ uoluntati suasione uel alio simili modo nisi ipse amor seipm aliter prodat.

¶ Punctum secundum. Virtutis generatiue opus sicut prouocare demonis auxilio: ita & impedire haud dubio strigimage possunt. Neq̧ enim in hoc dubiũ esse potest: cum probarimus maleficium circa usum matrimonii esse in rerum natura: ut patet per omnia iura de fri. & male. & .33. q. 8. si per sortiarias: quibus ratio suffragatur: quia cum id homines herbis & uenenis possint hoc negare a demone cuius potestas maior est insanire est. De modo tamen quo tale maleficium procurari potest aduertere necesse ẽ. Impedit ergo & ex parte potentiarum anime & itidem ex parte corporis: de quo non minus obiter q̃ sapienter petrus de pal. in hanc sentẽtiam loquitur. Cum demon ex eo q̄ spiritus est: super corporea natura q̃tum ad localem motum aut explendum aut uetandum dominetur, primo quidem corpora masculi & femine ne inuicem propinquẽt efficere potest directe, uel ẽt indirecte se in assumpto corpore interponendo: sicut de eo iuuene dictum est qui & ido

lum & iuuenculam desponsarat quam ideo cognoscere nequibat se in eiusmodi corpore demone interponente: secundo quoq; hominem ad actum uenereum aut inflammare aut infrigidare, naturalibus actiuis admotis. tertio imaginationem & extimationem turbare: ac perinde mulierem, aut dilectam aut ingratam reddere. quarto membri rigorem & impedire & abolere: spiritibus localiter motis aut etiam remotis: & quinto locali eodem spirituũ aut aliorum corporum motu spermatum uias intercludere: ne excidantur, uel emittantur. Plura autem inquit super eo actu quo primum peccatum traducitur: q̃ super aliis deus permittit: quod & doctores omnes firmarunt. Que autem de uiro dicta sũt de muliere quoq; respectiue: idest modo sibi cõuenienti intelligat oportet. Cur uero plures uiri maleficiis subiaceãt q̃ mulieres ideo est uel quia id q̃tum ad talem actum facilius fit in uiro: cuius meatus facilius obturantur: & qui membri rigore posito nihil potest: & eiusmodi: uel ideo est quia plures malefice sunt mulieres: & plus conantur uiros inficere q̃ mulieres: ut adulterandi occasio utrinq; prestetur. Et hec quidem de modo quo ista interius efficiũt strigimage: exterius uero id per imagines uel caracteres aut serpentes interdum efficiunt aut herbarum comestu aut testiculorũ galli: his tamen semper accedente demonum cooperatione qua & eiusmodi strigimage colludant: dum aut coitum aut partum euacuare nituntur. Nider infor. Quidam maleficus cui nomen fuit stadhin. in diocesi lausanensi captus fassus est: se in domo quapiam in uxoris domini uentre septem filios per aborsum enecasse: & in omnibus eius pecoribus ac iumentis simile perpetrasse quorum nullum in annis eisdem partum uiuum ediderit, & per questiones de modo interrogatus, respondit: se sub limine hostii domus locasse serpentem: qui si amoueretur rediret ex templo fecunditas. Sublatis ergo pulueribus iam enim aberat serpens in eos resolutus: eodem anno & uxori & iumentis fecunditas reddita est. Quid simile meo tempore in agro bononiensi (uillam taceam expedit) circa annũ salutis millesimũ quingẽtesimũ quartũ, actũ est. Religiosus quispiam. sed magus ex his. s. q̃bus nullus est peior: q̃ppe q in monasterio defecerat

(religionē tacebo) estiuis caloribus hospitium in uia ad mutinam intrarat, hospite obese ualde & pregrandis corpore: refocillādus. Qui oblatis crudis oleribus: ut bene condirentur orauit dicens ita lico uulgari idiomate. Vnzela ben che ti paghero. Et refocillatus sub limine loci cedulam recondens abiit. Cunq; hospite filia uirgo paruula locum ut mensam reponeret intrasset, repente furere cepit: & nudata penitus saltare crebro dicens: unzela bē che ti paghero: quod mater aduertēs affectu materno & ipsa incaute & celeriter intrans statim similiter nudata saltare & eadem uerba cātare cepit. Que ad horas sic alienate manserunt tota uilla spectante donec miser ille obuio cuipiam in itinere eodem rem propalauit & ut cedulam cum illuc uenisset amoueret orauit. Qua remota cū ad camisias ambe rediuissent: filia ut erat uelocior camisiā matris casu preoccupans fugit: mater uero sequens eam que filie paruule erat substulit in eamq; caput & humeros tulit: sed ut arctā ad pudenda usq; tegenda immittere corpori nequiuit: uerum sic ex superiori parte tecta ex inferiori nuda uelut amēs aufugit. Quod autem medio demone circa nudationem publicam mulierum actum est: etiam circa uenerea agi potuit. Adducerem infinita ad institutum p̄sens que modo succurrunt & libros complent nisi superfluum id putassem. Preter institutum uero pro instituto tñ quedam altius repetuntur. Si interroget quis cur dictus actus respectu unius & non respectu alterius mulieris interdum prepediatur: diuus bona. respondet ideo esse aut quia maleficus respectu determinate persone diabolum asciuit aut quia deus respectu persone cuiuslibet impedire uetauit: cuius occultum iudicium hic latet ut liquet de uxore tobie. Et si de modo queratur. respōdet q̄ generatiuam impedit: non quidem interius ledendo organum: sed exterius uetando usum: unde quia artificiale & non naturale impedimentū est, impedire ad unam pōt, minime impediendo ad alias uel tollendo excitationem concupiscētie ad unam nō ad alias|: & hoc quidem aut propria uirtute aut herba aut lapide. uel per occultam aliquam naturam. Cum uero ex naturali frigiditate & maleficio eiusmodi impedimenta proueniāt apud ho. in sum. signum q̄ ex natura sit uirga est si nunq̄ erigitur: q̄ uero ex maleficio si erigitur quidem uerum proficere nequit.

¶ Punctum Tertium. Circa uirilia membra strigimagas mirâda quedam operari debet dubium esse nulli: ut ex uisis & dictis plurimorum liquet ac perinde fama publica: adeo ut quidam aut prestigiose aut ueraciter genitali membro priuati cernantur. Nam autoribus magro henri. insti. & socio in oppido rauenspurg. iuuenis qui iuuencule heserat uolens eam relinquere: membrum uirile ut uidebatur omnino perdidit. Cum uero tristis celarium uinũ empturus adiuisset superuenienti cuidam mulieri causam tristitie aperuit & effectum ipsi requirenti monstrauit: necnon q talem maleficam suspectam in negocio haberet. Cui mulier. Aut per beniuolentiam aut per uiolẽtiam eam ad te sanandũ inducas oportet. Qui obseruato tempore in noctis crepusculo oportuno loco eam comprehendens ubi non ualuere preces. iniecto ad collũ panniculo lineo non ualentem clamare pene ad mortem strinxit donec ea spondente sanitatem alleuiauit: que tactu manus inter femora sanauit: quod & ille quodam ut ita dicam nature sensu ante q̃ aut uisu aut tactu cognouit. Authoribus uero eisdem pater quidam religione & doctrina uenerandus in conuentu nostro spiren si in hanc sententiam sepe retulit. Iuuenis quidam inter confessionis sacre uerba uirile mẽbrum lamentabiliter uerbis & opere se perdidisse monstrauit. Cui cum strigimagam quandam & si distantem tamen in hoc suspectam adire iussisset: & blande rogare ut se sanaret: sanus & membro integer rediit gratias agens & uerbis & re ipsa: quod uerum erat astruxit. Cum ergo ista esse dubium minime sit: an in sensibus hominum uel in re ipsa ita sit & dubium & perscrutãdum est. Et quidem quibusdam uideri posset q per demonis potestatem ita uere & non illusorie sit: tum quia maiora possunt demones, ut homines occidere: ut patet de filiis iob. & septem uiris uxoris tobie: tum quia potest alias infirmitates immittere: ut primo libro ostensum est: & ostendetur in posterum: ergo & eam que circa genitalia sit: circa que plura deus permittit q̃ circa alia membra: tum quia gene. 19. potuit maius uxorem scilicet loth secundum glo. sodomitico uitio infectam uertere in statuam salis ueram: quippe que etiam hodie cernitur: tum quia potest naturales formas iducere: ut i magis patuit pharaonis: ergo etiam eas auferre potest. Verum si quid ista probant: de posse

clara nubilosa uideatur aut econtra : & uetula iuuenis uideatur & econtra : nam & post fletum oculo turbato, aliter lumen uidetur q̃ antea uideri posset : quod & in organis aliorum sensuum accidit : ueluti infecta colera lingua dulcia amara uidentur : & post esum succhari dulce uinum mordax & acutū uidetur : ultimo per localem motum spirituum & fantasmatum ad imaginatiuam sensumq̧ communem : quo fit ut etiam sensibus exterioribus uideatur nobis ꝙ noua percipiamus. Sicut etiam freneticis, malenconicis, maniacis & quibusdam ebriis solet accidere : qui nequeunt discernere & diiudicare. Sic ergo pateat facile esse demoni uirile membrum occultare modo uelit multis ex dictis modis : presertim formata specie humani uentris sine priapo eamq̧ priapo ipsi supraponendo. Ceterum pro completiore doctrina & dictorum explanatione clariore multa dicenda uideo. ¶ Primum. An demones hominum sensus eludere indiscrete possint : quibusdam uidetur ꝙ non : sed eorum tantum qui sine dei gratia uiuunt. Nam ex uerbis beati Anthonii liquet mentem aut animam alicuius demonem inuadere non posse per penam : nisi primo sit destituta sanctis cogitationibus & spirituali contemplatione : uacuata. Unde & iob sexto dicitur : ꝙ qui libidini deseruiunt in eos diabolus accipit potestatem : inde etiam est quod demon in uitis patrum ludificans homines circa puellam que equa uidebatur : & ipsam puellam ꝙ sacramenta rite non suscipiebat : ut ibi dicitur : sanctum tamen macharium ludificare nequiuit : quin puellam non equam uideret. Igitur in rebus fortune exterioribus & corporis sanitate demon hominem potest malis afficere : ut patuit in iob. tamen sicut in peccata ita & in eiusmodi illusiones homines deo gratos impellere non potest quasi eorum sensus demones illudant ut habeant sua membra que tamē uidere nequeant uel eiusmodi. ¶ Secundum. Etsi demon id nequeat in sensibus sanctorum circa sanctorum membra hoc tamen posse a multis creditur in eis circa membra aliena : non enim in hoc tam grande malum est sanctorum sicut in casu priore : ubi priuarentur uere uel apparenter suo membro quod libidini non seruit. Circa hoc tamen nihil certi ego compertum habeo. ¶ Tertium.

utiq; non de facto probant. In facto uero nequaq̃ ita esse uel ex hoc liquet: q̄ eiusmodi membra malefice restituere nequiēt quacunq; diabolica potestate: alioquin non esset diuinum miraculū & consequenter nec restitutio nedum uisus uerū etiam oculorū sicut nec restituere genitale: quod est insanire. Prestigiose ergo ista faciunt: quod qualiter esse possit: efferamus. Prestigiū igit̄ s̄m isi. 8. ethi. ca. 9. aliud est nihil q̃ sensuum delusio quedā: & oculoꝝ presertim: unde & a perstringo dicitur: q̄ aciem oculorū perstringit adeo ut res uideātur aliter esse q̃ sint: & ut alexan. de al. parte. 2. addit, prestigium proprie sumptum demonis illusio ē: que ex parte mutationis rei causam nō habet: uerū solū ex parte cognoscentis qui illuditur: siue q̃tum ad interiores sensus siue rursus etiā q̃tū ad exteriores: adde tñ q̄ etiā presente re exteriore aliter tñ uisa q̃ sit prestigium est. Igitur si non demonis modo uerū etiam hominis artē prestigiosam nostro sermone claudamus: tribus modis illusio prestigiosa cōficitur: & in primis quidem manuūcū uelocitate tum etiā dexteritate nulla demonis arte iuuante: sicut in traiectionibus ioculatores faciunt ostendendo & occultando quedā sicut ex ore hominis educunt interdū unū quod intruserant: puta magnū pomum: cum tñ putent hoīes eos intrusisse paruā fabellam quam non intruserant sed eius loco pomum supposuerant clanculo. Deinde quoq; etiam sine diabolica uirtute per naturalia actiua: ueluti apud diuum thomam .1.q. 114. articulo quarto. & apud multos alios: herba quedam succensa ac fumigās ut trabes serpentes uideantur facit. Demum uero fit demonis arte p motum localem corporum uel spirituum corporalium, in quibus species sensate continentur: quod eum posse libro primo ostensum est. Igitur multipliciter demon homini potest illudere ut res uideatur aliter esse q̃ sit. ¶ primo Quidem artificiali traiectionem longe melius q̃ homo. ¶ Secundo per rerum naturaliū admotionem etiam longe melius q̃ homo. ¶ Tertio Exterius in assumpto corpore ostendendo esse quod non est: sicut moniali apud gregorium in dia. se in lactuce forma prestitit: & antonio in specie masse auri: & crebro etiam uerum hominem assumpto aliquo corpore tegit, ut uideatur equus aut brutum quodcunq;: ut capitulo sequenti deducetur. quarto turbato organo uisus: ut res

Ex strigimagis quasdā experientia teste ꝯpertum est copioso iter dum numero ad .20.ſ.& .30. hmōi genitalium membrorum ad scrinium aut nidos auiū arte demonū cōgessisse: ubi & quasi uiuentia membra se mouen. Authore magro henri. insti. & so. quidam in hanc sententiā retulit. Dū genitale mēbrum perdidissem & maleficam instantius pro mea sanitate rogarem: illam inquit arborem ad nidū illum conscende & ex plurimis q̄ue ibi sunt, illud quod mauis accipe. Cū magnū unū subripere molirer: illud mitte inquit malefica: attinet .n. uni ex plebanis. Quid ergo de his sentiendum dicemus: nisi ꝙ a demonibus aliquo ex dictis modis prestigiose fiunt. Non tn̄ credendum puto: ꝙ id eo modo agant quasi formatis talibus corporibus ea demones assumāt: eo modo quo sumpto humano corpore cū maleficis & colloquuntur & coutuntur: facilius .n. illud possunt deductis fantasmatibus ad sensus. Quare aūt eo modo non utitur cū maleficas alloquit: id dicendum est ꝙ eodem uteretur si aliud uellet nihil nisi malefice se ostēdere in specie humana: sicut in dicto casu aliud uult nihil q̄ ostendere illa membra: modo uero quia altiora itendit ut loqui. conuesci, saltare. coire. & eiusmodi: ideo in assumpto corpore operari oportet: sicut & esse presentem: quippe qui ubi operatur ibi est: q̄q̄ & ista in sensibus tantū pefici possent sine exteriori corpore: sed eo casu non esset aut incubus aut succubus uere, contra determinata: sed apparenter dumtaxat. ¶ Quartum. si per seipsum demon uirile membrum demat (quod utiq; potest si permittatur) & non per maleficam: plurimum inter hanc & illam ademptionē intersit oportet: tum quia hic ueraciter auferretur & ueraciter redderetur si redderetur: tū quia id hic cū dolore esset nō ibi: sicut hic est lesio discōtinuatiua non ibi: tum etiam quia hic nunq̄ nisi inuito demone fieret: alioquin quomodo ipse spōte sibi tantum lucrum quod per illud membrū conquirit amputaret. ¶ Quintum. Qua uero ratione sciri potest ꝙ apparenter per maleficam demonis arte aut ueraciter per demonem solum adimat uirile membrū deo uolente: id uidetur dicendū in primis: ꝙ cum eiusmodi mutilati sint uiri lubrici coniectaliter id deprehendet si amasiam uoluit deserere: quia eiusmodi femine in uindictā talia p maleficas inferre ꝯsueuerunt: quod si nihil irritamenti apud illā

inuenerit

inuenerit coniectura est: q deus peccatis eius uiã ꝑcluder e uoluit. Deinde uero si aliquando redierit signum est id ex male ficio fuis se: qq̃ nõ sit natura maleficii esse tẽporale: ut experientia & cano niste ac theologi docent: sed quedã possunt esse perpetua.

¶ Punctu m Quartum. Demonis per strigimagas maleficiũ cir ca uenerea non modo ad illud extenditur ut impediatᷣ coitus ue rum etiã apud canonistas ut ipediatur conceptio fetus: que si non impeditur per aborsum natiuitas impediatur que si ĩpediri neqͣt in natiuitate p strigimagas obstetrices uoretur, aut extinguatur, aut saltẽ demoni natus offeratur. Et quidem de impedimẽto cõ ceptus aut aborsione non est dubiũ: quippe cũ etiam p actiua natu ralia id plerũq etiam modo malefice faciant: herbis aromatibus ac aliis actiuis naturalibus. Quod uero cõtra nature humane cõ suetudinem, imo contra omnium bestiaꝶ morem: lupis dumtaxat exceptis, infantes uorent & comedant: authore hen. insti. quidã ex ordine nostro eius socius cumanus inquisitor testis est: quippe qui hac de causa se ab incolis cõmitatus burbie aduocatũ attraxit in quirendi gratia: quod quidã qui ex cunis puerum pdid isset explo rando cõuenticulum mulierũ tempore nocturno, infantẽ occidi & liquore ebibito uorari deprehendit: unde & anno uno ut etiam supra dictum est quadraginta & unã ex strigimagaꝶ genere igni bus assumpsit: nonnullis aliis ad terras sigismundi ducis austrie commigrantibus. Accedunt pro firmitate horum quedã scri pta nider in suo formi. quibus eiusmodi credibilia redduntur: ac cedunt & strigimagarum penitentium testimonia: q scilicet fidei catholice nemo ex suo genere magis q̃ obstetrices officiant: que ubi pueros non interimunt: quasi aliquid acture extra cameram puerum ferunt: & eleuatum in aere demoni sacrificium offerunt.

¶ Pro iã dictis tamen multa uel obiter dicere placet: quo plenius quomodo interimant pueros & offerendo execrent nosce liceat

¶ Primum. Authore henrico institto. & so. in diocesi argentina oppido zambnio: honesta & beate uirgini plurimum deuota mu lier hospita publica sub aquile nigre signo: ad se crebro aduen tantibus in hanc sententiam retulit. Vbi a uiro meo impregna te mihi tempus partus pene aduenit: infamem mulierẽ sese mihi obstetricem spondentem bonis uerbis a me dimisi: aliamq mihi

ad id mumeris tempore partus asciui. Euolutis uix diebus octo illa repulsa idignata, noctu marito in alia camera dormiēte meā cameram duabus hincinde comitata mulieribus ingressa (diabolus enim portas ad libitū reserat) ad lectum stetit: uolentiq; mihi clamoribus excitare & aduocare coniugem: ita uires ex omnib' membris defecerant: ut ne loqui uel submisse potuissem: auditu tantum & uisu uigebam. Tum illa in medio duarum stans: ecce inquit hec mulierum omnium pessima: quia me in obstetricem recipere noluit, luet penas: nec immunis euadet. Supplicantibus uero comitibus eius pro me dicendo ꝙ nulli unq̄ sui generis nocuissem: subintulit illa: intestinis eius aliqua immittere statui: u.stri tamen gratia ante elapsum annum medium non excruciabitur. Cum ergo uentrem meum manu palpasset, mihi uidebatur ꝙ intestinis sublatis immitteret quedam que tamen uidere nequiui. Cum autem abeuntibus illis uiribus receptis maritus clamoribus excitus aduenisset: & una filius archidiaconus tunc ruralis: uerbis meis fidem minime habuerunt: ascribentes omnia puerperio ꝙ ex eo femine fantasiis crucientur. Quibus de spacio sex mensium futurum ueritatis signum dedi: quo euoluto statim adeo cruciari cepit: ut a clamoribus nocte aut die cum omnium inquietudine abstinere nequiret. Credidit tamen se beate uirginis auxilio cui singulis sabbatis ieiunium panis & aque soluebat liberandam. Quadam igitur die opus nature cum expleret omnem simul strigimage immunditiam egessit: & aduocato marito ac filio: an illa essent puerperii fantasmata ostendit rosarum scilicet spinas, ossa & uarii generis ligna. ¶ Secundum. Authoribus eisdem. In basiliensi diocesi in oppido dānu: quedam incinerāda professa est ultra quadraginta pueros se hoc modo necasse: ꝙ cum uterum exibant acum in caput per uerticē usq; ad cerebrum infixerat: alia uero in diocesi argentinensi se pueros adeo multos necasse fassa est ꝙ numerum scire nequiret: hac uero occasione deprehensa est. Cum enim ex quodam oppido quo obstetricandi gratia se contulerat rediret ad portam casu lapsa est: & ex eius panniculo brachium puerulí lapsum apparuit: eaq; detenta & constito ꝙ puer ante baptismum interisset, & sine altero brachio esset: questionibus exposita omnia cantauit: &

ignibus suffragantibus interiit. ¶ Tertium. Hoc quoq; horrẽdum facinus in detestationem criminis strigimagarum minime tacendum est: ubi enim ista monstra pueros nascentes non interimunt: in sacrificium sathane & eius angelis eleuatos super ignẽ curant imolare. Authoribus qui supra quidam sic retulit. Vxorem suam partus tempore cum preter omnem puerperarũ morẽ animaduertisset nullius mulieris ingressum permittere nisi filie solius obstetricis officium gerentis: eiusce rei causam experiri uolens oportuno tempore & loco latitauit: uiditq; dicti sacrificii ritum: ꝙ scilicet ad inuocationem demonum per uerba horrenda infans nullo humano auxilio fultus per appendiculum quo ad ignem olle suspenduntur: diabolo ferente eleuabatur. Qui territus puerulum statim baptizari iussit: & in ponte fluuii quo ad baptisma ibatur, obuians filie que puerum in medio duarum feminarum duobus uiris rei consciis comitantibus portabat, exempto ense in eam irruit in hec uerba. Nolo infantem per pontẽ deferas. Aut enim per se pontem euadet aut tu imergeris in fluuium. Territa illa a comitantibus mulieribus rem ignorantib⁹ quesiuit an pater compos mentis esset. At ille. Pessima feminarum inquit: que tua arte magica puerum scandere appendiculũ fecisti: ut etiam nullo deferente pontem transeat facito: aut submergeris. Coacta, posito puero & demone arte sua inuocato subito ultra pontem cernitur infans. O miseram que demonẽ deferentem puerum habere potuit: deferentem uero se habere aut nõ potuit aut nesciuit. Baptizato puero cũ iã pater maleficiũ hoc filie per duos uiros probare posset: sacrificium uero diabolo factũ probare non posset: per iudicem peracto tempore purgationis, filiam una cum matre delatam, ignibus adiecit. ¶ Quartum. Illa uero sacrilega sacrificii oblatio quid operetur in puero, unde gaudere possit impius demõ: dico e multis pauca: ꝙ scilicet diabolus diuino honore tunc in sacrificii oblatione letetur: & ꝙ talis proles experientia teste magis diabolicis infestationibus subiaceat: & in maleficia pronior sit: maxime si a parentibus offeratur: qui in prole puniuntur.

Morbos omnes per strigimagas a demonibus hominibus ac iumentis & terre nascẽtibus lesiones ueraciter inferri. Capitulum Septimum.

Via uero iam liquet ex his quonã modo demones p strigimagas hominibus in generationis actu ipor tuni insidientur: consequens etiã est, ut quonã etiã modo ceteros morbos inferre possint & inferãt & hominibus & iumentis necnon arboribus & generaliter plantis lesionem, detegamus: quod equidem multis punctis absoluemus. Punctum Primum. Omne morborum genus demones per strigimagas hominibus permittente deo inferre possunt: unde & leprosos interdũ & epilenticos hoies reddidisse leguntur. Quicquid.n.per actiua naturalia inferiora in esse adduci põt, hoc totũ demones posse, iam ex his que lib.primo scripta sunt liquet: cum locali motu oia eiusmodi suis passiuis ad effectus educendos admouere possint: sed omne genus infirmitatis per aliquod actiuum naturale inferius inducitur & non mõ induci potest: non enim ex influxu siderum solo immediate morbos hoies patiuntur: cum oẽ agens naturale experientia teste prius in uicinum agat q̃ in distans: & consequenter prius in medium q̃ in extremum: nisi effectum suũ inducat in instanti: sicut sol ad certã distantiam simul illuminat propinquã & remotam partẽ. Omne ergo infirmitatis genus homini demon inferre põt se solo: & cõsequenter per maleficas: quia ille eiusmodi effectus non efficiunt semp: sed diabolus ab eis inuocatus propter explicitũ uel implicitum pactũ. Preterea idem per isidoꝝ patet maleficaꝝ opera describentem.8.ethi.ca.9. Malefici dicuntur inquit ob facinoꝝ magnitudinem. Hi.n.elementa cõcutiunt.s.opere demonũ ad tẽpestates concitandas, mentes hominũ turbant: modis uidelicet supra tactis: usum rationis uel omnino impediendo uel grauiter offuscãdo. Et subdit. Et absq; ullo ueneni haustu uiolẽtia tm̃ carminis aĩas interimunt: intellige nõ per carmina sed per demones dũ ille carminãt cooperãtes. Preterea idẽ tenuit. S.tho.2.di.5.6.7. & 8. & cõiter theologi oẽs ibi scribẽtes: & id indubie sentiẽtes ꝙ hoib[9] obesse possit ĩ corpe prole iumẽtis & reliquis bonis: q̃ oia in iob accepta licẽtia se posse facere diabolus probauit & in septẽ mari-

tis sarre uxoris tobie. Immo & in fama: sicut teste io. an in hieronimiano: i forma siluani episcopi nazareth. turpiter nobilē matronam sollicitauit. De priuatione quoq; usus rationis arrepticii testantur. Auctor est sigilbertus & uincen. in spe. libro. 27. Tempore ludouici secundi imperatoris in agro maguntino. demon quidā i primis quidē domos saxis quasi malleis percussit: de hinc publice loquendo & ostendendo furta & perinde serendo discordias plures turbauit: tandē omnes contra unū irritans eiusq; hospicium ubicunq; maneret incendēs eū ꝓ hospitio agros habere cōpulit: ac presbiteroꝝ hac de causa letanias celebrantiū multos lapidibus cruentauit. Nec añ trienniū elapsum ista quieuere. Ceteꝝ ad predicta dubiolum superest. Cur. n. maleficium ascribetur strigimage si demon solus efficit illud? Dico effectum ipsi soli demoni ascribi: nō. n. si strigimaga scopa aquā ad aera spargat, hoc ad se quētem inde pluuiam aliquid efficeret: aut si imagini ceree infixa acu crucietur maleficiatus, illa infixio acus quicq̄ ad cruciatum operatur: cum utrunq; strigimage uires exuperet: sed utrunq; demon efficit propter explicitum, aut implicitū cū strigimaga pactum. Culpa tñ & reatus ex hoc effectu utiq; utriq; ascribit demoni. s. & strigimage: quia utriusq; uoluntas in illud coit: illius operādo istius consentiendo & obsecrando.

¶ Punctum secundum. Quia uero quid circa morbos demon impius possit iam satis ex dictis i primo li. & hic cōstat: iam quid circa hoc practicet historialiter libet reserare: authore henri. insti. q̄ cp inquireret cōtra strigimagas: multa iuridice deprehendit. Eo tēpore quo iquit in oppido persoruk. cōtra maleficas inquirebatur honesta quedam matrona tabellione astante sub suo iureiurando in hec uerba deposuit. Cū in statu uirginali cuidam domine iseruirem cuius capitis dolorē malefica quedā mitigare conabat: uidi aquā scutelle infusam cōtra naturam inde in ollā ascendere, & malefice indignata dixi me non intelligere quid faceret: cū nihil nisi supstitiosa & q̄ ad mitigationē doloris nihil attinerent uiderem At illa: tertia iquit die senties an superstitiosa sint. Igit die tertia cū mane fusum apprehendissem tātus me dolor subito corripuit. primo in omni interiori parte corporis: deinde in capite adeo ut mihi uiderentur iugiter igniti carbones imponi: demum in cor-

poris cute tota: sic ut nec spacium ad instar puncti acus esset in quo pustula alba sanie plena non cerneretur: adeo ut diebus quatuor his doloribus agitata, eiulando & mortem in remedium aduocando: omnes uicinos perturbarim. Tandē me domine maritus (qui ut fama erat maleficam adulterio procabat) a malefica (ut creditur) habito consilio: me stabulum quoddam intrare iussit: ac in ipso introitu petram albam iacentem & tollere & enodare: quod ut potui cum fecissem: in ea quedam grana que nec edere nec uidere posse consueuerā & serpentū ac brutorum ossa, nec non grana quedam ad instar pustularum mearū alba intuita sum: que omnia ut domini mei iussu ignibus absumpsi: nō quidē post hore aut quarte partis hore spaciolum sed repente & statim sanitatem pristinam nacta sum. In eodem quoq; oppido alia honesta matrona iuridice in hanc formam deposuit. Cum in ortum meum ex uicino orto talis uicine mee transitum cum dāno meo fieri conspexissem & de hoc apud me submurmurarem: repente uicina illa astitit: & an illam suspectam haberem requisiuit. Territa ego q male fame esset: hoc tantum respondi, q gressus per gramina iacturam indicabant: illaq; indignata forte q ad uota eius iurgiis cum ea me miscere nolebam: submurmurans & nescio quid infrendens abscessit. Post paucos dies me dirus internorum dolor arripuit & in lateribus hinc inde punctiones due contrapugnantes: adeo ut die noctuq; uicinis forem clamoribus molestissima. Cunq; multi uisitationis & condolendi gratia iugiter confluerent: figulus quidam qui dicta uicina malefica adulterans abutebatur: post consolatoria uerba discedens: die sequenti festiuus regressus, q noscet an mihi ex maleficio infirmitas euenisset, consequenter autem quid remedii esset indicauit: atq; ubi in aquam supra corpus meum plumbum liquefactum infudisset: inspectis que resultabant imaginibus: ex maleficio inquit morbus est, cuius pars sub limine domus latitat. Cunq; ibi reperta esset imago cerea tota confossa cum duabus acubus ad latera hinc inde ad instar earum quas ferebam punctionum & nonnulla panniculis inuoluta & omnia in ignem cōiecta essent repente abeuntibus doloribus conualui: licet non plene q scilicet totum maleficium uestigare nequiuimus. In eodem quoq; oppido coquus

quidam archiducis: cū spreta amasia honestā & exteram iuuēculā in matrimoniū conduxisset: amasia malefica i publica uia multis honestis personis & spectantibus & audientibus predicte iuuencu le maleficium mortemq; predixit: extensa manu dicens. Non diu de tuo marito gaudebis. Sequenti die iuuencula lecto decu buit: & post paucos dies mortem obiuit: semper contestans: en sic morior: quia illa deo permittente me suis maleficiis interemit. Et simile ibi multis accidit: & cum aliis domicello cuidam: qui cum per famulum amasie eum nocte expetenti: excusationem fecisset: quod ea nocte ei complacere nequiret: respondit amasia. Dic domicello: me diu non uexabit. Igitur ille sequenti die infirmatus: non multo post interiit. Si que in eo solo oppido acta per strigimagas sunt quis referre uoluerit: uolumen confi ciat oportet. ¶ Punctum Tertium. Quid uero iumen tis que proximum nobis locum in nobilitate tenent officiant strigimage ex his quisq; norit. Si enim homines morbis affi ciunt: qui specialius diuine prouidentie q̄ bruta subduntur: di cente paulo: nunquid de bobus cura est deo? quanto magis bruta: que aliquid sunt hominis. Vnde & oues iob ignibus de mon cuius suffragiis strigimage nituntur absumpsit: sic etiam per uillas ubi strigimage uigent sibiinuicem uaccas lacte ex inuidia priuant: interdum etiam interimunt. Cum enim lac ex men struo sit: ueluti menstruum exiccari potest: uel a natura uel ab ifir mitate aut arte malefica que infirmitatem inducere nouit. Practi cam uero quomodo strigimage conficiant: referre non expedit: q̄q̄ si referrem non strigimage predicta attentare uolentes pecca re quidem ex mala uoluntate possent: effectum tamen habere nō possent per nudam demonum aduocationē: quia s. eo careāt funda mento quod homagiū diabolo nō prestiterint & xpianam fidē non abnegarint uerbis aut ope aliqua leuia & supstitiosa admittētes uerū de hoc latius disputemus ex facto quopiā themate sumpto. Quidā in quadā societate iucunda positi (author est henri. insti.) in prato iuxta torrentem tpe maii butyrū maicum quod ibi non erat cupiuerunt: ex quibus unus procurabo inquit uobis illud: & quidē optimū. Et statim nudus torrentē intrans ac sedens dorso aduersus impetū aque certa uerba dicens: & aquā manibus post

tergũ ceteris spectantibus mouens:butyrũ eius tẽporis copiosum ad istar quo eo tẽpore ad forũ rustice ferũt apportauit:qđ locii ue. luti optimũ probarunt. Hic ergo haud dubio in sua practica fuit certus:& non aliter nisi quia aut per pactum expressum quasi ma. leficus auxilio demonis usus est:aut p pactũ tacitũ ex his q̃ exper tus erat diabolũ sibi non defuturũ norat:neq̧.n.sine uirtute huma na altiore id factũ est: sed neq̧ diuina haud dubiũ factũ:alioquin quonã pacto deus nuditatem & leuẽ in aqua sectionem exegisset unde diabolica factũ sit oportet. Si ergo diaboli suffragio, quasi maleficus expresso pacto usus est:iam discussione opus non est:tali bus .n.diabolus suffragari, deo permittente cõsueuit. Si uero ex. pressum pactũ non interuenit:implicitũ interuenerit oportet:uel quia a matre uel obstetrice diabolo oblatus & perinde execratus fuit:uel quia ipse aut uerbo, aut opere aliqua.s.superstitiosa admit tendo apostatauit. Pro quo & illud scire oportet ꝙ diuus tho.2. di.7.q.3.ar.2.q̃rens utrũ auxilio demonũ uti in effectibus corpora libus qui per eos inducunť sit malũ: respondet ꝙ q̃ supra homi. nis & nature facultatem sunt, a solo deo exquirenda sunt:unde si cut grauiter peccat qui quod dei est per idolatriam exhibet creatu re.s.cultũ, ita & qui ea que a deo expetenda sunt auxilio demonũ ĩplorant:cuiusmodi est uaticinatio de futuro isay.8.nunquid non populus a deo suo requiret uisionẽ?& similiter in aliis operibꝰ ma gicis:in quibus cõplementum operis ex demonũ uirtute quis pre stolatur. In his .n.omnibus est apostasia a fide p pactum initũ cũ demone:aut uerbotenus, si intersit inuocatio aut facto aliquo ẽt si sacrificia desint:nõ.n. põt homo duobus dominis seruire mat. 7.hec ille. Alber.quoq̧ idem affirmans ꝙ.s.in talibus semp iter. cedat apostasia uerbo uel opere magis explicat dicens. Si.n. inq̃t inuocationes, cõiurationes, fumigationes & adorationes fiãt:tũc apertum pactum initur cum malo demone:absq̧ hoc uidelicet ꝙ quis diabolo corpus & animã tradat:cũ fidei abnegatione in toto uel in parte:quia p hoc ꝙ ipsum inuocat iam cõmittit apostasiam uerborum apertam: si uero uerborum inuocatio aperta non fiat: uerum in solum opere simplici fit:quia .s.tale opus facit:ꝙ nõ nisi demonis auxilio perfici potest:tunc siue illud faciat inchoando in noie diaboli:siue per alia uerba ignota:siue absq̧ omni uerbo:illa

tñ intentione

tñ intentione ut dictũ est.s.ut demon perficiat,tũc inquit est apo stasia operis:quia illud opus expectat a demone:aliquid aũt a demone expectare uel per demonẽ ꝑcipere semper est fidei cõtumelia,ideoq́ apostasia.Hec ex illo:ex quo elicere licet ꝙ iuocatio demonis & cõsequenter pactũ expressum dupliciter fit:primo ꝑ expressa uerba.s.iuocando aut cõiurando.secũdo ꝑfacta q̃ talia sunt ut expresse in demonis honorẽ cedant:ut ponere eis thura aut eos adorare:quibus patẽter annexa est intẽtio expressa demones iuocandi. Pactũ uero implicitũ siue inuocatio implicita est,cũ opus aliquod ad aliquid assequendũ fit qđ uirtute illius operis fieri nequit:sed expectat a demone:uel a fortuna, aut quocunq́ modo: dũmodo nõ expectet a deo solo.Ex quo ẽt patet ꝙ q ex simplicitate superstitiosis rebus utũtur,putantes tñ ꝙ effectus a deo aliquo modo emergat,nõ sunt proprie apostate a fide.Colligitur etiam ex eodẽ facto aut ẽt quocunq́ cõsimili,ꝙ quia diabolus nouas rerum species cõdere nequit,nisi infimas & naturalibus actiuis adhibitis:ubi tã subito butirũ optimũ ex aqua prosiliuit,hoc demõ nõ effecerit aquã mutãdo in lac aut butiꝝ:sed uel butiꝝ ex loco alio deferẽdo,uel ex naturali boue naturale lac sumẽs illud in butiꝝ ea arte qua & mulieres celerius tñ cõuertendo.Ad quod etiam & illud reducit,ꝙ superstigiosorũ quidã,uino aut eiusmodi nocturno tẽpore indigẽtes sumpto uase per uicũ excurrendo illud plenũ excipiunt:demon.n.aliunde uero uino allato uasculũ cõplet.Sic laude tẽpore nostro quidã siluano spiritui iuisibili pecunias signatas dederunt aromata allaturo que non nisi in una eiusce generis apotheca habebãtur:& ab aromatario quendã illuc gallico seruili habitu accessisse & dictas pecunias exoluisse didicerũt.Igitur iste bestiales & infernales furie sicut hominibus ita & iumentis, aut tactu & uisu,aut uisu solo cooperante demone, aut aliquo instrumento maleficii sub limine porte occultato in nomine diaboli & omniũ demoniorum inficiunt:immo & cõficiunt. Sic enim in rauenspurg. fasse sunt incinerande: addentes ꝙ instantibus demonibus meliores equos & pinguiora iumenta semper aggrediebantur. Deniq́ cum ex eis quedam cui anne nomen erat: uni ex uectoribus uiginti & tres equos maleficiis interemisset:& ille uigesimũ quartũ in extrema pauptate coemisset,i stabuli sui ostio stãs

malefice in ostio sue domus itidē stāti dixit. Deo & sue matri spō deo: q si equus hic moriat̃, te manibus propriis iugulabo: sicq terror malefice equū saluauit. Capta deinde & interrogata quonam mō talia fecisset, aliud inqt nisi foueā feci nihil: in quā diabolus certas res sibi incognitas immisisset. Ex qua re colligit̃ q aut manū solā aut solū uisum strigimage necessario exhibent (cetera pficit demon) ut uel in aliquo cooperent̃ ad maiorē diuine maiestatis offensam: cōsequēter aūt & maiorē licentiam seuiendi.

¶ Punctum Quartum. Strigimagas per demones, demonesq p strigimagas fulmina, grādines, pluuias, uētos & eiusmodi super terre nascentia deo pmittente posse cōcitare lr̄e diuine testant̃: in iob: quippe q̄ asseuerant: q accepta licentia a deo ipius demon sabeos in quingenta iuga boū asinasq quingentas rapiendas & pueros gladio absumendos armarit & impulerit: ignēq e celo deduxit q tria ouiū milia & pueros custodes absumeret: necnō caldeos in tria milia camelo℞ subripiēda & pueros necandos armarit: uētum quoq e regione deserti flare cōpulit qui euersa domo filios filiasq necarit: insuper ut eti i superius tactum est, carnē eius iob scilicet graui ulcere uulnerauit: & qđ quibusdam oīum grauissimum uideri potuit uxorem & tres amicos in eū oppugnandū excitauit: ut liquet iob primo capite & sequētibus. ubi & diuus thomas sic loquitur. Quod deo permittente demones aeris pеrturbationem], uētos & ignis e celo casum inducere possint: confiteri necesse est. Quamuis angelis aut bonis aut malis ad formarum susceptionem ad nutum nō obediat natura corporea uerum soli deo creatori: ceterum tamen secus quantum ad motum localem: cuius rei argumentum in homine uidere licet: quippe ad uoluntatis imperium membra ad opus uolitum mouentur. Quecunq igitur locali corpo℞ motu effici possunt: hec quisq angelus etiam malus naturali uirtute potest efficere modo ei non interdicatur a deo. Ventos autem & pluuias & eiusce alias aeris turbationes, solo uaporum motu a terra & aqua resolutorum fieri posse planum est: unde ad eiusmodi demonis uirtus naturaq sufficiunt. Hec ex diuo thoma. Glo. quoq in illud psal. uocauit famem super terram. Hec mala inquit permittit deus per angelos malos: qui talibus ꝓpositi sunt. Author est nider in formi.

Quidã maleficus detentus & sup eiusmodi a iudice interrogatus; facile inquit grandines procuramus : ceterũ tamen omnes ledere non ualemus :puta signo crucis munitos:sed eos tantum qui sunt auxilio diuino destituti. Modus autem inquit noster hic est. In primis enim in agro demonum principem certis uerbis inuocamus petentes nobis e suis demonem unum dirigat : qui nobis auxilio sit:& designatũ maleficio uel damno afficiat. Cui iam presenti in biuio pullum nigrum immolamus :iactantes in aerat quo ab eo suscepto statim obedit :& statim irruit aut pluuia aut grando & fulmina & eiusmodi :non tamen semper ad loca per nos destinata:sed prout deus uiuens uoluerit permittere. Hec ibi sed intellige ꝙ de substantia eiusmodi est inuocatio demonis :cetera uero cerimonialia sunt & debene esse:unde interdum pluuias & grandines adducunt facta fossula & aqua repleta quam manu innomine diaboli mouent. Ibidem quoqꝫ de mago qui status dicebatur in agro bernensium : qui de ea re se iactabat ꝙ e medio inimicorum suorum in specie muris per eorum manus dilaberetur:quod & sepe fecit aliquando tamen facere nequiuit tẽporis charitate deceptus :unde repente gladiis & hastis interiit. Hic superstitem quem ex discipulo magistrum fecerat reliquit qui in hopo dictus est. Sciuerunt hi duo pro uoto tertiam partem fimi feni uel frumenti aut rei cuiusqꝫ ad proprium agrum de agro uicino nullo uidente transferre : sub oculis parentum pueros in aquam nullo eos uidente submergere:grãdines auras & fulmina iaculari: sterilitatem & hominibus & iumentis inferre:ictu fulminis quem uellent interimere :& alia multa pestifera absoluere. Author etiam expertus est henri. instito. & socius. In diocesi constañ. ab oppido rauenspurg.uersus satzburgam:ad duo de triginta miliaria teutonica ,grando seuissima, non fructus modo uerum etiam uineas & plantas in latitudine unius miliaris adeo triuerat : ꝙ in uineis tertius annus frugifer minime iudicabatur. Tanta autem infamia de maleficio super duas agnetem scilicet quandam & annam extitit ꝙ dicti inquisitores ad inquirendũ clamante populo coacti sunt. Ambe capte & seorsum distinctis ergastulis detente factum uno modo narrarunt: & facile ,ꝙ hora meridiana iusse a demone in agrũ prodire,cũ sub certa arbore

offenderunt,& iussu eius facta fossula ini ectam aquam digito in nomine diaboli & omnium demoniorum mouerunt:que in aerē a diabolo eleuata est:& ubi ambe hostio sue domus propinquarunt grando ruit. Infinita eiusmodi adduci poterant: nisi hec etiam superflua forent.

¶ Quod se & strigimagas demon per uarias species formasq3 demonstret. Capi. Octauum.

Via iam quonā pacto demon ueraciter noceat monstratum est:quonā etiam modo apparenter operetur monstremus oportet :quod multis punctis absoluēdum est. ¶ Punctum Primum. Demonem species uarias rerum q̄ non sunt in rerum existentia homini posse monstrare :&si ex dictis libro primo patuerit:nunc tamen breui ratione & auctoritate monstratur. Ratione sic. Quecunq3 locali motu corporum inferiorum effici possunt, utiq3 demon efficere possit oportet:qui eiusmodi corpora pro libito mouet de loco in locum,ut ostēsum est. Sed eiusmodi fantasticas & uanas apparitiones locali motu spirituum & humorū posse fieri nedū q̄tum ad fantasiā uerum etiā q̄tum ad sensum exteriorem, ostendunt q̄tum ad fantasiam quidem somniantes:unde ut etiam testatur ari.lib. de som.& uigil.id fit per motum sanguinis & spirituum :q̄tum uero ad exteriorem sensum ostendunt frenetici q interdum uigilantes ostendunt se uidere quod non est: quinetiā ꝙ alii idem non uideāt eis miraculo est. Potest igitur hoc demō Preterea quod possunt actiua naturalia potest & demon :quippe qui ea ad suos effect⁹ locali motu admouere potest,ut lubet. Sed eiusmodi illusorias apparitiones naturalia corpora possunt :nam herba quedam teste diuo thoma fumigans trabes in serpentum forma oculis ostentat:& ignis in ciato maluatici ad carbones bullientis tactu accense candele succensus astantes sub forma tam liuida representat,ut acherontini spiritus in humana specie uideantur. Igit̄ id possit ēt demō oportet. Auctoritate uero liq̄t p canonem 25.q.6.epi:ut supra ca.1.huius secūdi lib.citatū est:& p augu. ibidē in ca.nec mirū: & in uitis patrū legit̄ de iuuencula q̄ oibus excepto btō machario equa uidebat̄. Possumus & ad id litteras di

ssinas adducere: de nabuchodonosor rege daniel.4. ubi hetur in hec uerba. In aula babilonis rex deābulabat. Respōditq; & ait .s. ex magna sụpbia . Nōne hec est babilon ciuitas magna quā ego edificaui in domū regni in robore fortitudinis mee, & i gloria decoris mei? Cunq; sermo adhuc esset in ore regis: uox de celo ruit. Tibi dr̄ nabuchodonosor rex. Regnū tuū trāsibit a te, & ab hoib⁹ eiiciēt te, & cū bestiis & feris erit habitatio tua, fenū quasi bos comedes, & septē temp̄a mutabunt sup te, donec scias q̄ dominet excelsus in regno hoim & cuicūq; uoluerit det illud. Eadē hora sermo cōpletus est sup nabuchodonosor, & ex hoībus abiectus ē, & fenū ut bos comedit, & rore celi corpus eius infectū est, donec capilli eius in similitudinē aquilar̄ crescerēt, & ungues eius quasi ungues auiū. Igitur post finē dier̄ ego nabuchodonosor oculos meos ad celū leuaui, & sensus meus redditus est mihi, & altissimo benedixi, & uiuentē in sempiternū laudaui & glorificaui: quia potestas eius ptās sempiterna, & regnū eius in generatione & generationē, & oēs habitatores terre apud eū in nihilū reputati sunt. Iuxta uoluntatē.n. suā facit tam in uirtutibus celi q̄ in habitatoribus terre, & non est qui resistat manui eius, & dicat ei: quare fecisti? In ipso tempe sensus meus reuersus est ad me, & ad honorē regni mei decorēq; pueni & figura mea reuersa est ad me, & optimates mei & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego nabuchodonosor laudo & magnifico & glorifico regem celi: quia oia opa eius uera & oēs uie eius iudicia: & gradiētes in superbia pōt humiliare. Hec ibi. Ex hoc aūt textu patet q̄ iste rex percussus fuit amentia. quia dicit̄ q̄ sit ei suus sensus restitutus: item sibi uidebat̄ q̄ non haberet formā hois: unde dicitur figura mea reuersa est ad me: uidebatur.n. sibi q̄ in parte anteriori esset bos in posteriori leo: q̄ scilicet principes in iuuentute lasciui in senecta rapaces sunt: fuit āt pcussus p angelū: qa ista corpalia p spūs āgelicos de⁹ administrat apud oēs sanctos. vñ paulo supra eodē ca. uigil.i. angelus dr̄ annūciasse istā regis punitionē: cōtr̄ āt cū nālia in demonib⁹ integra māserint apud dio. ēt demō eiusmodi fantasie apparitiones pōt efficere: nisi dicat̄ q̄ ista furia & amētia regis fuerit miraculosa: quod somniauit doctorum nemo.

Duobus autem modis apud diuum tho. ut etiam supra dictum est hoc per demonem fieri potest. ¶ Primo ut species que in thesauro interiori seruantur cum tanta uehementia ad fantasiam & sensum communem deducantur ut etiam sensus exteriores quorũ organa fantasie & communi sensui contigua sunt quoquo modo immutentur. ¶ Secundo per alteratione͂ organorũ: eo modo quo propter coleram dulcia uidentur amara. ¶ Adde tertio per formationem alicuius corporis illud hoi circundãdo: ut uideat͂ aliis asinus & sibi quoq; quo ad imaginatione͂ & nõ quo ad itellectũ: ut infra patebit ubi de remediis agetur ꝯtra prestigiosam ablatione͂ membri genitalis. Nec tñ predictis obstat ꝙ nulla creatura nisi a deo mutari põt in aliã speciem uel similitudine͂ 26. q. 5. epi. Dico enim ut supra probatũ est: ꝙ illud intelligitur de mutatione essentiali: quã diabolus facere nequit: puta ꝙ hõ sit lupus: non aũt de prestigiosa qua homo sit quide͂ homo: uideatur aũt lupus. Non obstat etiam ꝙ istam formã bestie que uidetur alicubi esse oportet: nec tñ est in sensu: quia sensus spe͂m non habet nisi a re acceptam: que res. i. uera bestia hic non est: nec iterum esse potest in ea re que uidetur: puta in puella q̃ uidetur equa: alioquin due substãtiales forme in eodem simul essent: nec in aere tum quia non est susceptiuus figure: tum quia non stat: tum quia omnes uiderent. Nullibi ergo est & consequenter non est. Non obstat inq̃ qa hoc argumentum diuus tho. in. 2. di. 8 & facit & soluit: dicens ꝙ est in sensu: uel per deductione͂ ab interiori uel per alterationem organorum: & sic est accepta a re prius si primo uel accipitur tunc cũ deceptione si secundo mõ fit. Dicta tñ deductio ab interiori & immutatio non sic fit quasi demon assumpto corpore se interius obiiciat fantasie que etiam est in corporeo organo: alioquin duo corpora simul essent: neq; imediate quicq̃ alterando: cũ id neq̃at ut oste͂sum est: sed id efficit mouendo localiter: non quasi organum fantasticum diuidens: alioquin dolor adesset: sed mouendo sanguinem & alios humores: consequenter autem & spiritus ac fantasmata. Sed contra hoc, quia nihil noui posset ostendere: contra augustinum dicentem ꝙ formas & notas & ignotas ostendit. ¶ Solutio. Non potest ostendere aliquid nouum ex toto quod scilicet nec ex toto nec ex parte fuerit in sensu: ut ꝙ al-

bedinem uideat natus cecus : potest tamen ostendere nouam spe-
ciem totius : puta montem aureum ; cuius tamen partes in sen-
su fuerunt, mons scilicet & aurum.

¶ Punctum ecundum. Pro predictis melius enodandis mul
ta dico. ¶ Primum. Cum dicitur in capitulo episcopi nullam
creaturam posse aliam transmutare in aliam formam uel speciē
dicendum est q̄ transmutatio duplex sit : substantialis uidelicet
& accidentalis : q̄ ēt duplex est .s. in formam naturalē & rei q̄ uide
tur inherentē, & in formā solū herentē & inexistentē sensibus ui-
dentis. Primam trāsmutationem .s. substantialem demon efficere
non potest : ut q̄ homo fiat bos. Secundam uero per motum lo-
calem efficere potest : inducendo infirmitates & consequenter co
lores malos : ut probatum est : & similiter. Et tertiam de his
non loquitur capitulum : sed de prima : alioquin esset contra expe
rientiam & rationem & auctoritatem : ut patuit. ¶ Secundum.
Quod augustinus .18. de ciui. capi. 17. recitat q̄ circes ulixis socios
mutarit in bestias : & q̄ stabularie quedam hospites suos in iumē-
ta onera ferentia uerterunt : & diomedis socios mutatos in aues
olim circa diomedis templū uolasse : quodq̄ de suo patre cōstan
tius retulerit q̄ ipse pater suus ueraciter dixerit se & caballum fuis-
se & annonam cum aliis iumētis baiulasse : quantū ad circem atti
net sic intelligendum est. Ibi .n. bestiarum uera forma etiam acci-
dentalis inherens non fuit apud aliquos : sed ille species in sensib⁹
illorum & intuentium erant per deductionem ex thesauro : q̄q̄ di
ci posset demones corpus assumptum in specie brutali illis circū-
posuisse : ut sic ibi fuerit forma accidentalis alicui corpori extra
sensus inherens. Et idem de stabulariis & caballo constantii di
xerim : ita q̄ duplici dicto modo illa esse potuerunt : q̄q̄ credam
modo primo fuisse : addens q̄ homo onus iumenti ferre uide-
batur cum tamē ultra uires nequiret : iuuabat enim demon. Quan
tum uero attinet ad socios diomedis : cum illi una cum duce sub
mersi aquis obuoluti sint : fabricato duci tēplo demones in assum
ptis corporib⁹ circūuolarunt : q̄q̄ & hoc p deductionē spērum ad
sensus eē potuit : primū tñ fuisse credi . . . : vñ & diuus tho. 2. di. 8. dicit
quorūdā opinionē fuisse angelos tū bonos tū malos nunq̄ corpa-
sumpsisse : oīa aūt que de apparitionibus eoꝝ ex diuinis litteris sa

sta legunt̃ in prestigiis aut s̃m imaginariã uisionẽ extitisse. Hec ex illo: qui tamen eam opinionem non probat.

¶ Punctũ tertiũ. Predicta tñ nisi in capite hoĩs sint demones aut in organis sensuum nõ efficiunt: unde quonã modo id in capite uel sensibus sine lesione opẽtur perscrutari oportet: dicẽdo multa.

¶ Primũ. Si diabolica illusio ea rõe fiat, q̧ exteriores sensus per assumptũ corpus & eis obiectũ fiat ostendendo qđ non est uel qđ est interposito corpe occultando. iã demonẽ organa sensuũ occupare consequẽter aũt & uexare nõ oportet, ut liquet: si uero fiat p sensus interiores tm̃, aut per interiores usq; ad exteriores deducendo humores & spẽs a memoria ad fantasiam & sensus etiã exteriores (ut supra) hoc utiq; nisi caput & organa a demone occupẽtur esse nequit: quia angelus ubi operatur ibi est: hoc tñ sine dolore utiq; esse põt: tũ quia ex tali motione organa nõ diuiduntur, sed spẽs mouent̃ dũtaxat: tũ qa organo nulla qualitas lesiua maxime infertur: cũ omni tali qualitate careat demon. Nec obstat quia iuxta hoc duo spũs essent in uno loco angelus .s. malus & aĩa: & cõsequenter cõfusio operationũ esset. Non obstat inq̃: quia operationum cõfusio ea rõne sequeretur, si eodem mõ uel idem genus operis uterq; spũs eliceret: ceu dicam⁹ duos angelos occupare unũ lapidẽ quem uterq; localiter moueret: modo aĩa ibi operat̃ ut forma uegetans, non aũt ut localiter mouẽs idẽ precise qđ angelus. An aũt tales sint arrepticii dicetur pene statim.

¶ Punctũ Quartũ. Quid uero de his lupis sentiendũ sit qui pueros & hoĩes ẽt intra oppida rapientes nulla ui aut arte capi aut ledi possunt. dico interdũ hoc naturalẽ hr̃e causam interdũ diabolicam. Et naturalẽ quidẽ multipliciter apud alber. de animal. puta famẽ ferocitatem aut catulos & eiusmodi: diabolicã uero demonibus illudentibus: qñ deus propter pc̃tã populũ aliquem punit: iuxta illud leui. 16. si nõ feceritis mãdata mea mittã in uos bestias agri: quod tũc accidit qñ ultra lupoꝝ uires & astutiã de manibus insequentiũ dilabuntur. Hoc aũt dupliciter cõtingit: & in primis per demonẽ ipsum sine magico cõcursu: dũ uerum lupũ demon obsidet, & in talia urget: sicut quadraginta & duos pueros eliseũ ridẽtes, ursi duo egressi de silua interemerũt: & propter simile letanie minores institute sunt ab ep̄o uienensi. Deinde uero ẽt opere

maleficoꝝ

maleficio:sicut guil. narrat in li. de uni. q quidā certis tēporib' in antris dormiēs putabat se uerti in lupū & pueros uorare:cū tñ illd demon in obsesso lupo ageret. Iuxta pdicta āt pōt demon multi pliciter genus hoim sic illudere. primo obsesso uero lupo siue ar rep to:quē p uoto in mala ipellit & e manibus insequentiū eripit uel usu naturalis uirtutis lupine:uel eū mouēdo localiter aut occul tando & reddendo inuisibilē. scđo assumēdo corpus in figura lu pi :& ista perficiendo. tertio oñdendo hoiem aut aliud animal in figura lupi p quē ista faciat. quarto prestigiose ut sensibus nostris ita uideatur & nihil sit in re: quod tñ locum minime habet qñ in re sunt ueri effectus puta puerorum mortes.

¶ Punctū Quintū. An ad strigimagarū bñplacitū hoies demon possidere q̄at enodare uolentes:multa dicemus. ¶ Primū. Diuus tho. 3. quol. ar. 8. sic habet. Diabolū hoiem ihabitare dupliciter po test intelligi:uel q̄tū ad aiam. s. uel q̄tū ad corpus. Et q̄tū ad aiam quidē diabol' hoiez substātialiter inhitare nō pōt:sol'. n. de' illabi tur menti. Sed contra hoc. Culpa. n. mortalis opponit gratie: spiri tussanctus aūt cū gratia semp inhabitat hoiem: ſm illud. 1. cor. 3. templū dei estis &. S. S. habitat in uobis:& ꝯñr cum mortali culpa vr̄ spirit' malign' hominē substātialiter ihitare. So. Nō ita diabo lus culpā ut. S. S. gratiam causat :spiritussanctus. n. interius operat diabolus āt exterius suggerit:uel q̄tū ad sensum, uel q̄tum ad ima ginationem:dicitur tñ inhabitare affectum hois p effectū malitie non solum qñ ex eius suggestione pctm̄ ppetrat sed etiā p quod cunq pctm̄ mortale:quia ex quocunq tali diabolice seruituti hō addicit. Quantū uero ad corpus diabolus pōt hoiem substantiali ter inhabitare:ut in arrepticiis patet:sed hoc ad rationē pene pti net magis q̄ culpe:pene aūt corporales uite huius nō semp conse quuntur culpam:sed qñq peccantibus non inferuntur & inferunt non peccantibus:ut de ceco nato dr̄ io. 9. quod est ſm altitudinē iudiciorum dei. Vnde non cū qualibet culpa mortali diabolus hoiem substātialiter inhitat:etiā q̄tū ad corpus. ¶ Scđm. Diabolū inhabitare hoiem substātialiter est hoiem esse arrepticiū:ut patuit ex diuo tho. eē uero hoiem arrepticiū qd sit minime legi:ex lectis tñ puto q sit hoiem dei pmissu ita demoni tradi ut eius membris pro libito utatur ad interius & exterius:qđ equidē ex quinq cau

sis in gñe euenisse lego:q̃q̃ ex aliis inueris maxime in spē eē pos
set. Aliqñ.n.quis possidet a demōe pro suo merito maiore cumu
lando: sicut ex seuero in historia diui martini liquet quēdam tan
te sanctitatis uirū ut & uerba & uestes eius demones pellerēt, peti-
uisse & obtinuisse ad humilitatis tutamen quinq; mēsibus arripi:
quibus actis liber euasit a demone & a gloria uana. Aliqñ uero p
aliena licet leui culpa: sicut de abbate eleuterio greg. in dia. narrat
q cū puerum quēdam arrepticiū diu inter moniales uersatum cu-
rasset, quadā die letiore q̃ par erat mēte suis monachis dixit q dia
bolus cū illis sanctimonialibus iocabat, sed ut ad seruos dei uētū
est, puerū istum adire nō est ausus: & statim puerū in penam illius
elationis arripuit demon: licet denuo ab eodē ieiuniis & orationi
bus curatus sit. Aliqñ pro ueniali peccato proprio: sicut p cassia.
patet, colla. abbatis sireni prima: dicentē q moises in heremo cū
singularis & incōparabilis uir esset ob reprehensionē unius sermo
nis quē contra abbatē macharium disputans paulo durius protu-
lit quadam. s. opinione preuentus diro confestim traditus est de-
moni, ut hūanas egestiones ori suo ab eo supplet⁹ ingereret: quod
flagellum purgationis gratia dñs intulisse uidetur: ne scilicet in eo
uel momentanei delicti culpa resideret: qd' ex curatione mira pa-
tuit. Demonē enim statim abbas macharius sua oratiōe fugauit.
Simile huic est q apud gre. in dia. monialē q lactucā nō impres
so signo crucis comedit, statim arripuit. Aliqñ pro graui peccato
alieno: ceu apud gre. in dia. cum diabolus eiectus a btō fortunato
uespere p uicos i specie peregrini clamaret: o sctm̄ uirū fortunatū
epm, ecce de hospitio me peregrinū proiecit, nec ubi quiescā iue-
nio: quidā in spiritu detractionis (.i. ut episcopum reprehensibilē
redderet) cū uxore & filio sedens peregrinum excepit hospitio: q̃
filiū eius arripuit & in ignem iecit & interemit. Aliqñ uero p ma
gno facinore proprio: sicut saul inobediens deo. 1. reg. 15. arreptus
est: sicut etiā plerūq; insequutores martirū sunt arrepti. ¶ Tertiū.
Instātibus strigimagis hoies a diabolo arripiunt interdū. Ci.n.
mō quo p se hoies ledere pōt, ēt maleficis istātib⁹ pōt: nō.n.ui p-
dit inuocatus: imo q cū strigimaga cooperāte deus magis offendi
tur, maior etiam licentia seuiendi in homines datur. Vnde tem
pore pii secundi magister henri. instit. quēdam arrepticiū sacerdo

rem & declamatorem secum habuit, & in itinere & Rome: ex cu ius dictis que ad doctrinam conferant perplura eliciuntur. Mihi inquit malefica quedam a me obiurgata infirmitatem hanc attulit: prius minata ꝙ post dies paucos his intenderem que mihi euenirent. Vsu autem rationis tunc solum priuor: cum aut diuinis uacare, aut pia loca inuisere uolo. Cum uero iste inter ecclesias transeundo genu figeret pro diua matre & uirgine salutanda eius linguam non parum extra os protendebat: & interrogatus an huic posset obsistere minime inquit, sic enim membris omnibus & organis utitur collo, lingua, pulmone ad loquendum uel eiulandum ut ei placet, quod ego quidem uerba que ex me format audio sed resistere nequeo: & quanto auidius orationi insto tanto acrius linguam meam prorogat & protendit. Et de his satis. Epilogando uero patet ꝙ strigimage grauissimis & horrendis criminibus obuoluuntur: puta conculcationis crucis: abnegationis fidei, adorationis demonis, professionis qua se eius seruitiis etiam cum innocentium damno anime & corporis adiiciunt: necnon homagio quo se ei eternaliter quantum ad corpus & animam tradunt: insuper additis fornicationibus adulteriis maxime cum incubis: damnificationibus iumentorum & terrenascentium: homicidiis maxime infantium nō baptizatorum & eorum uorationibus: quibus sceleribus peccatū abusus sacramentorum adiiciunt, ut predicta medio corpore christi, crismate & aliis sacris efficiant. Hoc enim earum confessio & experientia docuerit, ꝙ in oī maleficii genere eas demō edoceat, ut malicie sue instr̄a sacramēta aut sacramētalia pro uiribus sumant: seu quecunq; diuina aut deo sacrata: ceu posita imagine cerea sub palla sacri altaris, uel filum per crisma sacrum trahendo uel eiusmodi. Quod equidem possimus demon multiplici ex causa cupit, & curat. Et in primis quidem ut homines per eiusmodi non solum perfidi fiant uerumetiam sacrilegi: diuina q̄uā ad se attinet contaminantes: consequenter autem deum plus offendant & irritent plures in peccata secum trahentes. Deinde uero ut deus pius sic irritatus magis seuiendi in hoīes demonis licentiam relaxet: sicut & greg. astruit deum aliqua hominibus quibusdam concedere, iratus que aliis propicius denegat,

Demũ ut sub specie boni apparẽtis: dum sacris utit, plures & facilius inuoluat simplices. Henr. inst. & so. ex experiẽtia dũ in oppido quodã cuius nomen tacere maluerũt inq̃rerẽt sic referunt. Malefica tandẽ incinerata dũ cõmunionẽ ageret sumpto xp̄i corpore illudqꝫ peplo ad os illato inuoluẽs in ollã in qua bufo & nõnulla alia maleficiis apta a demone sic edocta proiecit, & sub terra in stabulo sub fossa abscondit: quã diuina pietas ut tã horrendũ scelus plecteretur sic detexit. Sequenti. n. die mercenarius ibi uocẽ quasi eiulãtis infantis audiuit: & tãto clarius q̃to magis loco suffosse olle propinquasset: qui ueritus infantẽ aliquẽ a muliere ibi subtumulatum p̄sidenti insinuauit: q posita custodia que an mulier aliqua illo se ꝯferret latenter obseruaret maleficã dep̄hendit: q̃ clanculo sub pallio ollã asportaret: q̃ capta & questionibus addicta rei ueritatem fassa est. Sed & illud aduertãt plebani: ꝙ ubi sine dep̄hensione q̃unt sub lingua & nõ supra linguã: dñicum corpus suscipiunt strigimage: siue ut illud facile ex ore recipiãt: siue ut abnegationi fidei impedimentũ nõ p̄stet: siue ne pctã sua interdũ uelint fateri

Quod aduersus strigimagaꝝ ueneficia remedia multa preseruatiua non desint. Capitulum Nonum.

Via uero iam quenam sint strigimagarum facinora planum est: reliquũ est ut de remediis quoqꝫ aduersus eiusmodi diabolicas artes que nobis diuina pietas elargitur aliquid agamus: & in primis quidem de illis quibus aduersus eiusmodi morbos ne inferantur tutamur: cuius rei causa multa puncta absoluemus.

Punctum Primum. Et quidem in primis illud noscere debemus ꝙ tria sint hominũ genera, quibus illud pessimum strigimagarum genus suis maleficiis obesse nõ potest: qui scilicet iustitia uel officio publico contra eas inuehuntur: qui se remediis ecclesiasticis tutantur: qui deniqꝫ p sanctos multiphariam proteguntur: sed nunc de primis agamus: id ratione & actis probaturi. Et ratione quidem. Nã quẽ deus in opus aliquod mouet ei etiã necessaria ministrat: alioquin deficeret in necessariis. Oẽs autem publicam iustitiam exercente sunt dei ministri: in hoc ei seruientes: ut apo-

stolus ad ro.13 profitet. Exhibet ergo deus his que necessaria sunt cuiusmodi est cōtra diabolum patrocinium. Nec tamē cōtra hāc rationem militat: ꝙ presides interdū male tractentur: quippe qui id uel ex imprudentia uel ex malo animo aut alio crimine merētur: ceterum deus regulariter ministrum suum iuuat: q̄a deus & natura apud arist. non deficiunt in necessariis. Preterea ad idē notauere doctores ꝙ modis multis uel penitus uel ex parte potestas demonis eneruatur. I. ꝑ limites diuinitus īpositos: ceu in iob. dominus sathane dedit potestatē in substantiā modo non extenderet in ꝑsonā, deīde ēt in ꝑsonā mō eū uita nō priuaret: & apud nider in for. demon inuocatus ut uirum unū extingueret, se non posse quicq̄ in ꝑsonā eius r̄ndit: sed in fructuū partē undec cimā dumtaxat: ꝙ. s. ille esset bone fidei: beneq; se crucis signo muniret: quod & his accidit qui ꝯtra diabolum sciunt sepugnare. Secundo autē uirtute angeli boni demones arcentis: sicut de asmodeo patet qui uiros sarre uirginis interfecit, qui tamen contra tobiam raphaele angelo tutante non ꝑualuit: quod & inquisitoribus & iustitie ministris accidit: qui & custode angelo ut ceteri & rursus alio cui cō munioris boni cura sit munit̄. Tertio ex ipsa propria diaboli uolūtate: quippe qui interdum ledere non uult ut peiora sequantur: ueluti excommunicatum sibi corpore traditū non uult uexare cū possit: sicut excommunicātē paulo uexauit corintū. I. cor. 5. & id ea ratione, ut fidē de clauium potestate aboleat. Et eodem modo & si diuina aut angelica potestate non arceatur: tamen quādo iustitia publica strigimagas supplicio afficit patrociniū suum maleficis denegat: uel ꝙ timeat ne tandem conuertantur: uel ꝙ earum damnationem expleri celerius cupiat. Actis quoq; & gestis idem probatur. Nam & idem doctor nider, & experientia docet: & ipsemet fatentur: ꝙ ad tactum iustitie publice omnis maleficorum potestas euertatur. Nam & petrus iudex: de quo etiam supra: cum iussu eius sui ministri maleficum detinere uellent: eorum manus tremore, & fetore tanto nares occupate sunt: ꝙ eum aggredi non audebant: nisi ipse dixisset securi inuadite: quia publica iustitia tactus uires omnes sue nequitie perdet: quod & factum est. Vnde eum propter facinora in cineres redegit. Sed & henricus insti. ac socius inquisitores famosi, & si occulta multa se tacuisse scribant

q̄ glorie uane notari timuere : ex his tamen que homines latere nequiuerunt multa experti narrarunt. Nam in rauenspurg. malefice incinerande a consulibus interrogate cur dictis inquisitoribus maleficia non inferrent, responderunt hoc se pluries & tentasse & nequiuisse:& interrogate de causa, responderunt se nescire nisi q̄ sic experte & sic a demone docte essent.

¶ Punctum Secūdum. Genus hominum scd̄m cui strigimage nequeunt obesse : sunt qui remediis ecclesie catholice se tutantur ut per ueram confessionem, et inuocationem sanctorum : aque benedicte aspersionē:salis exorcizati sumptionem:candelarum & oliuarum benedictarꝫ licitū usum. Nam si eiusmodi cōtra demones efficaciam non haberent deciperetur ecclesia : que huius rei gratia predicta uel multa ex eis exorcizat : unde & in ciuitate spirensi authore dicto henrico insti. quedam mulier deuota rixata cum malefica uespere infantem cunis reponens & de malefica timens, herbas benedictas puero supposuit, aqua sancta illum cōspersit, exorcizatum salem ori apposuit, signo crucis muniuit. Nocte media cum infantem uagientem audiuisset, extensa manu ad cunam eam quidem mouit sed infantem minime inuenit. Territa accenso lumine eum sub lectica in angulo sanum inuenit: haud dubium protectum exorcismis. Insuper in rauenspurg diabolus in forma muliebri quendam ad uenerem importune assentire nolentem sollicitabat : qui sicut in predicatione didicerat in ingressu stuphe salem exorcizatum ori suo admouit, & statim mulier cōuersa toruo aspectu, quis inquit diabolus te docuit? & repente disparuit. Predicta ergo admodum & hominum & locorum ac iumentorum & fructuum preseruatiua sunt : sed & uerba sacra collo appensa uel corpori quomodolibet admota : si tñ que sequenti capite dicentur, diligenter obseruentur.

¶ Punctum Tertium. Qui uero tertio loco a strigimagis immunes sunt:hi sunt qui a deo & angelo iterius p gratiam & exterius per custodiam & suffragia etiam celestium corporum muniunt. Nam licet nostre menti deus p semet gratiam īfundat:iuxta illud psal. gratiam & gloriam dabit dominus :cum tamen deus aliquā notabilem grām infundere statuit, s̄m nonnullos theologos angelus bonus dispositiue operat̄: quod & dio.4.ca.de di. no. p̄ten

dit dicens, q hec sit diuinitatis lex immutabiliter stabilita ut ima per media pficiantur a summis: ita q quicquid boni a bonitatis fonte in nos emanat, totum illud bonorum angelorum ministerio possidemus. Vñ lz sola deitas unionẽ hominis & dei in uirgineo uentre peregerit: tñ angelico ministerio mens uirginea p salutationem & illuminationem & monitionẽ angelicã predisposita ẽ. De exteriori uero custodia angelica & diuina pleni sunt libri: singulariter tamen dauid eam expressit de homine iusto dicens. Angelis suis deus mandauit de te: ut custodiant te in oibus uiis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedẽtuũ. Super aspidem &c. Ex dictis tamen generibus hoim quidam sunt qui bñficiantur q̃tum ad oia maleficia & quidã q̃tũ ad quedã tñ: de quibus q necessaria adeo non sint sicco pede transeundũ est.

¶ Quod aduersus strigimagarum ueneficia remedia uana non congruunt. Capitulum Decimum.

Via ergo de remediis preseruatiuis actum est: de curatiuis quoq sed uanis multis punctis agat oportet. ¶ Punctum Primum. Ante omnia illam questionem enodemus oportet: an maleficia maleficiis elidere liceat christiano: & quidem primo ut alias eã absoluimus: ut absoluunt nonnulli: pro quo multa dicam.

¶ Primũ. Quẽadmodum in siluestrina alias scripsimus, tribus tñ modis maleficiũ auferri põt: primo autore deo p se uel angelum aut hoiem: ut cõfessum negat homo nullus: scdo uirtute naturali angeli mali q maleficiũ intulit: uel alterius modo nature ordine supior sit authore maleficii angelo itidẽ malo: quia.n. inter angelos etiã malos ordo ẽ: cũ spẽ differant: ut probatũ est: ideo supior in iferiorẽ imperiũ & habet & pro uoto exequit: alligãdo aut ẽt alligatũ soluendo, & de obsesso corpe pellẽdo: aut ẽt eius effectus maleficia. s. abolendo: quod iudei pfidi non ignorantes de christo dño blasphemãdo dicebãt q in demoniorum oium pricipe ac pinde supiore belzebub eiiceret demonia. tertio nãli uirtute ãgeli boni, si angelo authore maleficii nature ordine itidẽ superior sit: nõ enim est de eo ratio minor, & de angelo malo itidem superiore:

q̃ tñ oîa intellige nisi ad maleficiũ iuuetur malus angelus p malũ nature ordine altiorẽ:q̃ cõtra maleficiũ naturaliter pugnat. Nõ.n. aliter maleficia destrui pñt:cũ effectus inferioris nõ nisi uel ab eo uel a superiori destrui possit:& p̃terea si hoc esse posset nullo alio mõ eẽ posset:nisi ab hoîe ad sanandũ actiuis nãlibus admotis :qđ inuito demone maleficii autore esse nequit:q̃ppe cui ista actiua in motu locali obediũt ad nutũ. Scđm. Vt supra li.1.liq̃t maleficium a quo & malefici dicti sunt:sumi cõsueuit & pro nocumẽto illato per demonem instante malefica :& pro signo federis demonem inter ac maleficum : ut imago ad cuius torturam maleficiatus quoq; torquetur:& cedula uel quicquid ẽ sub limine uel aliter aut defossum, aut quolibet modo delitescẽs. Tertiũ. Apud diuũ tho.12. q. 92. sup̃stitio uitiũ religioni oppositũ est:& hoc p excessum & nõ p defectũ:inq̃tũ, utiq; diuinũ cultũ exibet aut cui nõ debet, aut nõ eo mõ quo debet. Huius uitii due sunt subalterne spẽs.i. species alias sub se ordine quodã habẽtes:quaꝶ prima in eo cõsistit qđ est exhibere cultũ deo uero, mõ tñ indebito:puta ſm ritũ pfidie iudaice:scđa uero in exhibere diuinũ cultũ ei cui nõ debet:sicut spurcissimo machomet, ut agarreni:uel incubo demoni, ut strigimage. Hec uero spẽs i tres alias subdiuidit :haꝶ prima idolatria ẽ:scđa ẽ diuinatiua:q̃ & ipsa in multas species subdiuidit:de quibus nõ est nr̃i ĩstituti mõ loqui:tertia ac pinde ultima obseruãtia est: ad quã ars notoria ptinet:& obseruationes uniuerse ad corpoꝶ ĩmutationes ordinate. puta sanitatẽ aut egritudinẽ.i. oẽs incãtationes & ligature. Quartũ. Gñaliter oẽs diuinatores & incãtatores apud iura dicunt malefici:ut.26.q.5.nec miꝶ. Quintũ. His p̃missis ad q̃stionem dico maleficiũ rite & licite destrui orõnibus itẽ & adiurationibus ecclesiasticis & catholicis:ut ꝯfessum ẽ:põt quoq; quisq; ẽt autor eius maleficiũ.i. signũ federis sciẽs destruere si põt.i. [si cõtra diabolũ ualeat:hoc.n. nõ est inniti diaboli suffragio; sed sua ui ad pximũ subleuandũ:sicut si maleficialẽ ollã suffossam inuenio & ignibus arsurã trado:nulli tñ licet hoc signũ aut maleficiũ ip̃m p aliud maleficiũ.i. ritũ maleficialẽ aut incãtationẽ quãcũq; cõterere hoc.n. esset eẽ maleficũ & cũ diablo exp̃sse uel tacite pacisci :similiter nulli licet aliũ ĩducere ad maleficiũ p maleficiũ soluendũ :q̃a ĩdẽ eẽt acsi induceret ad pc̃tm̃: nec similiter licet uti parato soluere p maleficiũ.

rep maleficiū.i.maleficialē ritū:q ad id suasione nō eget: ut patebit:& multominus p maleficiū.i.dānum illatū alteri uirtute diabolica p magū aut strigimagū. ¶ Sextū. In hoc tñ ultimo qd statim dictū est de parato ad eiusmodi:sunt inter summistas opiniones. Nā sūma roselle & supplementū doctrinā diui tho. obseruātes petri de pal.alber.mag.& q̄plurium dicunt hoc aliquo pacto nō licere:summa uero āgelica eiusdē ordinis sibi suo more fidēs & audēs hoc licitū astruxit:id pbare innixa auctoritate petri aureoli & rōe,qppe qui ad nrm bonū alieno malo uti possumus:& exemplo,quia apud aug.licitū est uti iuramento infidelis in noīe dei sui iurātis:& adiici pōt de parato fenerari,a quo quis licite mutuū capit. ¶ Septimū. Sed ista opinio nephāda est,& infinitaꝝ culparū occasio maxīe cōducens dilatationi diabolici regni:quod sic elucea. Nā legi nāli aduersat:q̄ reuerentiā fidē ac obseruantiā ad suū dñm exquirit:nō.n.suo dño fidelis est q ab inimico ei⁹ & qui cū eo de regno certet,auxiliū aut accipit aut petit,ēt auxiliari parato pacto intercedēte quo se eius seruituti adiiciat:hoc.n.est cū eo amicitiā cōponere:cū naturale sit bñfactorē & diligere & amare:diabolus uero inimicus dei est:& talis qui sibi dñium mūdi ambiat, & p uiribus nanciscat:& ut deus cupiēs adorari ēt ab ipso xpo do math.6.& nisi suscepta professione imo interdū & homagio hoī nō suffragat:nisi ideo suffraget ut ad homagiū pelliciat: ut cerne re liquet ex dictis. Est ēt cōtra legē dei:nā magi maleficiq; sunt idē:ut ex dictis liq̄t, & nihilominus dr leui.20.aīa q̄ declinauerit ad magos & ariolos:ponā faciē meā cōtra illā: & interficiā illā. Si ad hos nō licet accessus pro ɔsilio uidelicet excipiēdo,eoꝝ suffragiis uti quo mō licebit? Est quoq; cōtraria iuri pōtificio: quod nedū prohibet suadere alicui ut eiusmodi faciat uerūetiā & ad domum taliū accedere:nec aliquo pacto mihi dubiū est quin aug.talem determinatorē a fide apostatā appellaret:qui.26.q.7.in ca. nō obseruetis.enumeratis multis diuinationū spēbus & incātationibus ac alligaturis concludit. Qui has.s.obseruantias & quascunq; diuinationes obseruat aut attēdit aut consentit obseruantibus & qui talibus credūt ad domū eoꝝ euntes aut suis domibus introducunt & interrogant:sciant se fidē xpianam & baptismū puaricasse & tanq̄ paganū & apostatā.i.retro abeuntē & dei inimicū irā dei

grauiter in eternū incurrisse. Hec ibi. Ex quibus nota nō solū sua sionem maleficii phiberi uerūetiā ɔsensum. Est ēt ɔtra iura ciuilia q̄ istos ɔsuli uetarūt: vñ istemet summista in uerbo mathematicus dicit ꝙ diuini ad alimē alteri⁹ accedere nō debēt: alioquin cremā tur: nec eos aliquis suscipere seu ɔsulere, alias deportantur: & eoꝝ bona ɔfiscanť: & diuinator gladio ultore feritur. C. de male. & ma the. l. nullus. l. nemo. l. culpa. Ecce ergo ꝙ q̄tuncūq͡ʒ sint parati non licet eos adire uel ɔsulere & longe minus eoꝝ suffragiis niti. Est ēt hec opinio occasio criminū pluriū & sine numero: aperit. n. uiā oībus incantationibus: cū utiq͡ʒ multi sint cū uiri tū femine presto eiusmodi exercere: & maleficia p maleficia soluere: & ɔñt multi ad eiusmodi hoīes currerent: in qua re diabolicū regnū ɔsistit: cū adire eiusmodi hoīes sit a diabolo cuius ope nituntť sanitatis auxi lium expetere. ¶ Octauū. Ad auctoritatē uero quā iste citat: dico doctorē illū petrū aureoli nullius eē auctoritatis, quippe q multas falsas opiniones fundauit: utpote cuius studiū fuit oīum senten tias euertere: in quo multum q̄dem ualet: i determinando ā͞t nihil. Ad rōnem dico licere ad nr̄m bonum alieno malo uti, qñ ipse nr̄ usus uel actus quo utimur nihil est de se illicitum aut malū: ueluti deus oībus peccatis ad sui gloriā utiť, permittendo & bona inde eliciendo: q̄ ea pmittere aut inde bonū elicere, non est in se ma lum: secus aūt si ipse noster usus in se sit illicitus: sicut non licet mihi uti parato ad iniuste interimēdum inimicū meum, quod ce dit in bonū meum: quia ipse meus usus esset in se illicitus: quip pe qui sit cōsensus in occisionē hoīs iniustam. Vnde diuus tho. ma. q. 13. ar. 4. aliud est inquit consentire alicui in malicia: aliud alicuius malicia uti ad bonum: ille enim alicui in malicia consen tit cui placet ut malitiam ille exerceat: & ad hoc forte eum indu cit: quod semper peccatum est: utitur autem alterius malitia qui illud malum quod alius facit intorquet ad bonum. Hec tho. Et ita est in proposito scilicet ꝙ talis usus de se est illicitus & consen sus in maliciam: tum quia hic usus est cum accessu ad tales: quem nedum ius diuinum uerum & canonicum & ciuile uetarunt: tum quia est cum directo cōsensu in aliquid quod sine peccato esse ne quit: ut scilict quis utatur auxilio diaboli pacto expresso uel taci to: in quo semper est apostasia perfidie, ut patuit: & consequenter

est consensus in crimē horrendum. Ad exemplum autem dico non simile sed longe dissimile esse:nā in eiusmodi iuramento cō sensus nō est in id ꝙ per falsum deum iuretur:sed in id ꝙ talis di ctum suū iuramento firmet:unde cōsensus est in aliquid quod si ne culpa eē ac fieri pōt.i.ī iuramentū:licet iurās ex sua malitia hoc faciat cum peccato iurans per mahumetū.Et si dixeris ꝙ pari mō hic consentitur in hoc ꝙ maleficiū destruatur non in hoc ꝙ illici te destruatur:hoc nihil est:quia maleficus illud non nisi per male ficium dest uere pōt:ille autē iurare sine peccato.i.per uerū deum potuit.Et simile est ꝙ accipiens mutuū sub usuris non peccat:quia consentit in mutuū non autem in usurā: quia usurarius mutuum sine usura dare utiq; potest:quod si nō posset illicite ab eo peteret: quia esset cōsentire in pc̄m. Et ita liquet rationē dissimilitudis in hoc stare: ꝙ ī maleficio directe consentitur in pc̄m,non aūt in eo iuramento:quod ex uerbis aug.ad pupbl.liquet:dicentis ꝙ qui fi de utitur per falsos deos iurantis ad bonū:non peccato illius se so ciat qui per demonia iurauit:sed pacto eius bono,quo fidē serua uit:& similiter ex uerbis diui tho.qui.22.q.78.ar.4.dicit:ꝙ accipiēs mutuū sub usuris,in crimē usurarii minime cōsentit:sed eo utitur nec placet ei usurarum acceptio:sed mutuatio que bona est :unde istius summ:ste opinionem in.4.di.34.ar.3.ad tertium damnat:& idem alber.magnus ,& pet.de pal. ¶ Nonum. Vtrum uero in curandis maleficiis tollerabile sit uanis uana retundere:quod qui dam astruxere: precipueq; hosti. de frigi. & mal.in capit.litere. §. mulier. dico illicitum esse secundum iura allegata credere male ficis:quod non ea ratione dici putandum est , quasi peccatum sit credere ꝙ per maleficos fiant uere sanitates aut etiā egritudines: in hoc.n. dubium esse nequit propter infinita experta :sed potius ea ratione ꝙ peccatum sit credere ꝙ effectus quos cernimus mor borum sanitatum iacturarum sint uirtute dei aut uerborum male fici aut operationū eius aut admotione rerum que ad id apud me dicorum disciplinā operentur nihil:sunt.n.hi effectus a malo spi ritu ex pacto cum malefico :ut eo eiusmodi prosequente demon miranda que cernuntur operetur:ut libro primo ostensum est. Et hec est henri. de gan.mens:& patet.26.questione.5.nec mirum :fi nem capituli iungendo principio : & ibidem .q. secunda . illud.

Ad q̄stionē uero dico illud dictū hr̄e posse ueritatē: primo qn̄ ista uana. i. indifferentia de se nec bona uec mala ea ratione faceret, quasi credens aut experiri uolēs an p talia soluat maleficiū: nō diabolo operāte, sed ab opatione cessante: utpote qui illud cū malefico pactū hr̄et si quid tale fieret: talia. n. aliqn̄ diabolus detegit & qn̄ aūt ueniunt in notitiā hoim: uel etiā ex ipsa experientia: sicut crebro expertū est demonē siluanū ab inquietādo, podicis pgrādi crepitu desiuisse. scd'o qn̄ ea mente qs talia facit, quasi nesciēs ea illicita aut pctā fore: tunc. n. illud factū tollerari pōt: nō quasi oino culpa uacet: sed qa nō est culpa mortalis: & forte ista erat mēs ostiensis. Est āt illud dictū falsum si quis eiusmodi indifferentia supstitiose operet, credēs. s. talibus eo mō quo & aliis incātationibus: oīa. n. remedia de se ad tales effectus uana & naturaliter nō cōducentia, illicita & perniciosa sunt. 26. q. 2. illud: & longe magis illud dictū falsum est, si quis eiusmodi uana utiq; uana crediderit, ad talium tn̄ exercitiū diabolum operari putat ad maleficia dissoluenda: immo erit culpa mortalis: quia nō refert qua re demon aduocetur modo aduocetur: quia in aduocādo culpa est: non ex re qua inuocatur si de se iniqua non sit.

¶ Punctum scd'm. Cū ad dictam questionē ex mēte ppria respōsum sit: libet quoq; eam ex aliorū opinionibus tractare: pro qua re multa dicenf. ¶ Primū. Due in q̄stione hac sunt sollēnes opiniones: quibusdam cū canonistis tū et theologis sentientibus, q etiā per opera superstitiosa & uana licite maleficia destruanf: qd' apud quosdam sco. godo. hosti. & pene regulariter quisq; canonista uerum putarit: uerū hec opinio male scoto ascribitur: qui non sensit q liceat sanare maleficiatū per maleficium: sed q liceat destruere maleficiū. i. signū federis: de quo supra. Vñ in. 4. di. 34. sic egregie loquitur. Si per orones sanctorū uirtus demonis impediaf: bene fit: si tn̄ deus illas non exaudiat, tunc si maleficiū sciref & destrueretur demon non fatigaret maleficiatū amplius: quia ex pacto nō adest nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet q trufatica est illa q̄stio an liceat tollere maleficiū itentione curādi maleficiatum: nō. n. solū licet, sed est meritoriū destruere opera diaboli: nec est in hoc ifidelitas aliqua: quia destruens nō acquiescit operibus malignis: sed credit demonē posse & uelle fatigare, dū tale signū

durat:& destructio talis signi iponit finē tali uexationi. Hec sat ualde bñ. Cui addo q ipsamet malefica rogari pōt ut illd destruat qa id facere sine demonis auxilio p sua uolūtate pōt. Hosti. āt in sum. de frigi. & mal. & tit. de impo. coeū. sup ca. lre. §. mulierem dicit q in hoc defectu recurrēdū est ad remedia medicoꝝ: & licet qdā remedia ɔtra hec scripta uana seu supstitiosa uideant: tñ cuilibet authori in sua arte credendū ē: sed & satis tolerare pōt ecclesia retūdere uana uanis. Hec ex illo: q ēt bñ loquit ad sensum puncto priori datū: q̄uis aliud dicere uideat nihil q̄ q remediis p medicos admotis (q̄q nihil in eis uirtutis itelligamus) acquiescendū sit qsi q sint peritoꝝ: qd uerū est nisi de ɔtrario eēt uel scia uel suspicio: puta qa credit nigromāticus. Sed & illud uerbū tolerare pōderandū est: qd lōge aliud ē q̄ efficere. Hubertinus quoq i suo. 4. di. 34. dicit q maleficia aut p sctoꝝ pces aut p artē qua facta sunt tolli pñt: quod ēt bñ dr si sermo sit de posse facti & nō iuris nisi iuxta pdicta. Et breuiter oēs opiniones glosari pñt & ad uerū sensum deduci: nec vr unq̄ aliquis catholicus scripsisse q liceat demonis auxilio uti pacto tacito uel expresso: & siqua possint tolerari: cū etiā lupanaria tolerent. Vñ alia opinio si tñ ē alia diuitho. bona. alber. mag. petri de pal. & alioꝝ q̄pluriū est: q nullo mō faciēda sint mala ut ueniāt bona: & q magis debet hō eo casu mori q̄ supstitiose aut uano remedio ope demonis liberari: q̄ proculdubio uera est ut probatū est. Distinguūt ergo quidā. Nam maleficiū aut p aliud maleficiū. i. iniustū dānum a diabolo illatū instante malefico, aut sine maleficio, sed tñ p maleficū seu maleficiales ritus tolli pōt: & hoc dupliciter sc3 p ritus maleficiales uanos & illicitos: aut uanos tñ. ¶ Primū illicitū est penitus ex parte authoris & ex parte ipsius remedii. Scdm ēt. s. sine maleficio quidē sed tñ p maleficiales rit' siue p maleficū siue alias p honestā psonam: ēt illicitū dicunt. Terti ū est tolerabile. Dicunt ergo isti q multipliciter maleficiū solui. Primo p maleficū & maleficium aliud. Exēplum. Tēpore nicolai quidā ex germania eps cuius nomen charitatiue subticet roma uenit pontifici pdilectus: q cū amore detentus iuuenculā ad diocesim misisset cū duobus famulis & nonnullis pciosis: illa ut furto eiusmodi subriperet, in mortem episcopi cum malefica esset machinata est: ut ea irer carpente antistes occumberet. Igitur ibi

sequente episcopo inestimabili pectoris calore pene periclitante cum de ueneno suspicaretur sine spe uite, die tertia adest altera malefica dicens eũ maleficio laborare nec aliter q̃ ad eam que eum infecerat delato morbo sanari posse. Cui eps̄ assensit: & media nocte sanum se penitus sentiens p̄ iternuncium ꝙ ea hora puella periclitari cepisset agnouit. Cũ ergo gratia impie pietatis eps̄ eã uisitare tentasset: horribilibus maledictionibus exceptus est: a dicẽte: maledicaris in eternũ cum tua q̃ te docuit. Cũq; eam eps̄ emollire tẽtaret: & ut oẽ; offensam remitteret hortaret᷑: illa uultu auerso clamabat: exeas maledicte, hic nulla spes uenie: animã meam demonibus cunctis recõmendo: & sic ut merita erat expirauit. Simile aliquid nider in formi. narrat. Lesus inquit maleficam adiit petens de malefico uindicari: malefica facta ope demonis imagine ex plumbo in aquã fuso: ubi uis inquit ledi eum qui te lesit: at ille in humero inquit exẽpli grã: qua ibi cõfigente acũ aut gladiũ ꝙ similibus locis ille torqueretur inuentũ est. Et eiusmodi remedia illicita fore non est dubiũ. Secũdo dissoluuntur maleficia per maleficos absq; nocumento persone, inito tñ cum demone pacto expresso uel tacito: sic. n. multe sunt malefice sanantes & non ledẽtes, & infirmitatũ causas indicantes: quod demon cupit ut uel sic etiam hoies ĩ crimina pellat. Hac. n. ratione quedã malefica ĩ quodam oppido germanie richoffen: adeo crebro pro rehabenda sanitate ab infectis maleficio uisebat᷑: ꝙ princeps inde pedagiũ sibi redimere uoluit: quolibet uisitantiũ pro se certũ quid exoluente: ỹñ & plurimũ se lucratum gloriatus est. Et in diocesi cõstantiensi & alibi eiusmodi ꝯparuere. Tertio soluunt᷑ non quidẽ p̄ apte maleficos sed tñ superstitiosis cerimoniis: ueluti quidã maleficiatꝰ pedem: liberatus est per quendã dei adiutorio, ut dicebat qui primo ex fusione plũbi in aquã nouit morbũ illũ ex maleficio esset & interrogatus de modo sciendi dicit: ꝙ septẽ cum sint gñ a metallorum & saturnus sup plũbum dominetur: propriũ eius dixit esse ut maleficiũ plumbo detegat: deniq; sanauit infirmũ aliquotiens uisitando. i. tot diebus quot sub infirmitate detentus erat: inspiciẽdo pedem & tangendo & aliqua uerba submisse proferendo. Hic tñ uidet᷑ interuenisse pactũ implicitũ nõ tñ explicitum cũ demõe ỹñ ẽt eiusmodi nõ licent. Quarto uero soluunt᷑ uanis nullo pacto

ettā tacito cū demone saltē ex intētione practicantis: sicut alicubi rustice ubi uaccas lacte siccas uiderint ad maleficam deprehēdendam: imposito uiri saraballo aut alio immundo uase eā de domo baculis trudunt: q̄ recto calle domū malefice petens magno mugitu ostium cornibus impetit. Eiusmodi sunt que canoniste dicunt tollerāda. Multa eiusmodi practicant̄ leuia. Ego tñ oīa ista dico supstitiosa & tollerabilia quidē nō tñ facienda: iuxta supradicta.

¶ Quenā aduersus strigimagas uera remedia cōgruāt. Ca. XI.

IAm uero huic scđo uolumini manū ultimā allaturi: de ueris maleficiorum remediis agendū ē: pūctis q̄ plurimis. ¶ Punctū primū. Sunt quidā demones incubi ac succubi: non mō strigimarū genus agitantes: uerum q cū mulieres tū ēt interdū uiros iuenerē etiam inuitos sollicitēt siue interueniēte malefico siue ēt nō: maxīe uero mulieres: qꝛ minorē hēant uigorē rōis: & eis facilius sit in uenere inferre uiolentiā. Nā hēri. inst. & so. in hāc sniam referūt. In ciuitate cōfluentie pauper est sic maleficiatus: ut ēt pñte & eiulante uxore, se ad instar coeūtis cū muliere agitet, nullo apparēte succubo, tm̄modo auditis uocibus eius: quibus duob⁹ uel tribus actibus expletis dicit: uolumus incipere denouo: vñ tandē uiribus remanet destitutus. Extra casum istū sepositus & de his interrogatus dicit se nihil uidere sibi succūbens: se tñ ita demētari ut abstinere oīno nō possit. Dicit āt se ī hoc suspectā hr̄e maleficā q̄ illi ꝯminata sit. Tho. ēt brabātinus in lib. de apib⁹: ī hec refert uerba. Quādā sub religioso hitu uirginē cū lachrimis ꝯfitendo audiui a demōe icubo primo uolentē subagitatā. q̄ tñ inde dolēs quotidie lachrimabiliter ꝯfitebat̄: nec īgenio arte uel studio ab eo liberari: sed nec signo crucis uel aq̄ bndicte aspsione munita: nec sacro copis xp̄i. Credit̄ tñ qꝛ ille cōcubit⁹ posteaq̄ dolēs ꝯfitebat̄: ei fuerit potius pena q̄ culpa. Hec eadē cū apud christinā uirginē deo & deuotā & dicatā monachali habitu in ualle ducisse brabantie lamentaretur qꝛ nō auderet sequenti die penthecostes cōmunicare propter demonis uexationē importunam cōpatiēs ei christina: uade inquit secura & cōicatura in crastinū: i me tuā penā excipio. Abiit, quieuit, cōicauit: uerum christina penas luit. Nam diu noctu exercitata & territa: tandem intellexit

demonis pñtiã de qua iã nõ cogitabat: vñ postea q̃ pluries e lecto dissiluerat, tandẽ eo ex toto postergato noctẽ insomnẽ ducebat: & orare uolens demonis cruciabat insultibus. Facto uero mane: renũcio uobis ait penã vr̃az. Tãdẽ orõnibꝰ & ieiuniis pie curata ẽ. Aduersus ergo eiusmodi incubos ẽt maleficio intercedẽte uexantes eiusmodi remedia sunt. primo p cõfessionẽ sacramentalẽ. 2. p iugẽ & sctãm aliquam exercitationẽ, orando, flectẽdo genua, inprimendo crucẽ, salutando uirginẽ, cõicando crebro & eiusmodi. 3. p ecclesiasticos exorcismos. 4. p cautã demonũ excõicationẽ Et de p̃dictis oĩbus modis exẽpla legunt p cesariũ in dia. nec abiiciendo sunt prima propterea q̃ dicte moniali non profuerint: quod. n. uni est remediũ nõ statim ideo erit alteri: nec qđ non est nõ erit: unde oĩa sunt probanda, exercendũ uero crebrius quod melius est. De excõicatione tñ lõga disputatio deduci posset: experientia tñ docet q̃ eam timeant demones: & p eam diuus bernar. mulierẽ ab incubo liberasse dr̃. nec hoc ideo est quia demones cõicent, & ꝯñt excõicabiles sint: sed qa deus uult claues ee in reuerẽtia. Vñ & alicubi locuste excõicate itereunt. & demones id in magnum despectũ accipiunt, cũ hoc sit ultimũ ecclesie flagellũ: unde si uexare propter podicis crepitũ desinit nil mirꝝ si ẽt propter excõicationem desistat. Puto tñ q̃ remedioꝝ oĩum optimum foret siquis illud matrimonium cũ celesti sapientia celebraret de quo i horologio sapiẽtie legit: quod obiter in his consistit. Cõtractis in deuotionẽ oĩbus spiritibus, rogetur sapientia illa ut in sponsam sibi assistere uelit, & loco anuli & consensus sensibile aliquod signum faciat, puta prostrationẽ: & similiter loco anuli & signi cõsensus aliquã pro aĩe salute grãm petat. Et post hec refrigerata deuotione denuo cõtrahat: & q̃to crebrius tanto melius.

¶ Punctũ secũdum. Pro maleficio circa uim generatiuã tantidota remedia. Nam. 33. q. 8. in capitulo sup sortiarias. ista remedia ponuntur: ubi dicitur. Si per sortiarias atq; maleficas artes nonnunq̃ occulto dei iudicio permittente & diabolo preparãte concubitus non sequit: hortandi sunt q̃bus ista eueniunt: ut corde cõtrito & spũ humiliato deo & sacerdoti de oĩbus suis pc̃tis puram ꝯfessionẽ faciant: & profusis lachrimis & largioribus elemosinis & orõnibus atq; ieiuniis dño satisfaciant. Hec ibi: ubi et innuit

quod

qđ superius dictū ē probabile eē q̄ existētibus in matrimonio, nō eueniāt eiusmodi nisi aut alter aut uterq; sit in culpa mortali. Obiter ergo his hec remedia cōgruunt. Peregrinatio ad sancta & ibi deuota ꝯfessio: signi crucis & orationis cōtinuatio, maleficii cōbustio uel destructio: & exorcizatio: de qua infra.

¶ Punctū tertiū. Contra maleficiū amoris uel odii inordinati remedia. Ex capite multiplici inordinatus & lasciuus amor obotiri solet: & in primis ex incauta circunspectiōe oculoꝝ iacobi. r. unusquisq; tentat a ꝯcupiscētia sua: vñ & hac rōe sichen dinā filiā iacob adamauit: geñ. 34 deinde uero ex hostis tentamētis: ueluti p3 de amone qui sororē suā thamar ita adamauit ut deperiret in eā. 2. reg. 1 3. neq; .n. in facin⁹ adeo horrendū & indecoꝝ sine zabuli insufflatiōe descēdisset: postremo uero ex arte malefica: ut supra prolixe deductum est. Vbi uero quanam ex causa hic iuuenilis ardor oboriat ignotū ē, an ex maleficio sit ex ꝯiectatis accipiēdū ē: si uidelicet quis adeo inflāmat, ut uerbis, plagis, cōfusione nulla diuerti queat: si pulchra uxore postergata sordidā insequit: si tpe nocturno quiescere nequit: sed adeo dementat ut p deuia queq; incedere ad dilectā cogat. Et quidē eiusmodi amori qñ ex maleficio minime ē & tñ adeo infestat, ut ēt ualitudinē iducat: aui. li. 3. septenario numero remedia docuit, ut. s. si lex sustinet matrimonio copulasiat aut admoueant medicinalia, de qb⁹ ibi: aut licite eger aium ad aliū diligendū uerta: & pñtiā dilecti fugiat: aut si corrigibilis ē eger tribulet hortetur, ostēsa amoris miseria: aut submittant qui q̄tū cū deo ualent corpus dilecti uituperent: uel in rebus arduis & distractiuis occupetur. Sed quia eiusmodi instituto nr̄o minime aut parū ꝯducunt missa sint. Si uero ex maleficio quis eiusmodi amoris morbo laboret: iā q̄ proxime puncto. 2. remedia data sunt ēt hic ꝯgruūt: p̄cipueq; licita exorcizatio: quā sibi maleficiat⁹ admouere pōt: tum legēdo tum etiam portando ad collum ut infra: & angeli custodis crebra inuocatio.

¶ Punctum quartū. Contra prestigiosam mēbri uirilis ablationem aut in bestiaꝝ formas uersionē remedia. Nā cū tales ut supra dictū est sint diuina gratia destituti (ut ꝓbabile est: & de nabuchodonosor patet) que destitutio eiusmodi maleficii fundamentū est nec uulnus curā recipiat imanēte ferro: ideo ꝯtra eiusmodi preter

priora remediũ primũ uera ꝯfessio est,q̄ deo aia ꝯciliet:deinde uero q̄a eiusmodi mēbra non uere sed p̄stigiose subtrahunt, scd̄m remediũ & propriũ est,bonis uerbis maleficā ad id ducere ut maleficiũ soluat:qd̄ nō est uti auxilio demonis sed malefice:nō inq̄tũ malefica sed inq̄tũ pōt sua uirtute signũ diabolici federis abolere aut aliqua nālia actiua docta p demonē ad id efficatia admouere. Quantũ uero attinet ad transformationes:q̄tũ ad ipsas quidē st. i gimagas in regnis occidētis usitatũ est,ut sub aliena spē maleficia plerũq; adeant:puta lupi,catti & eiusmodi:vñ & crebro leguntur uulnerate ab his qui se cattũ uulnerasse putabāt:& ita factũ in diocesi argentinēsi in oppido cuius nomē subticet,henri.insti.astruxit:ꝙ uero alias psonas transformēt usitatius in orientalibus euenit:vñ ex militaribus fratrib⁹ scti io.hierosolimitani rodũ incolētibus factũ mirũ pulchrũ & ueũ,idē inquisitor cũ so.in hanc sententiam scribit.Cũ ad portũ salamine in cipri regno nauis applicuisset:cũctis gr̄a cōmeatuũ exeuntibus:quidā iuuenis robustus & fortis exiens ubi ad domũ cuiusdā malefice ad littus maris uenit,uenalia ouare req̄siuit:rñsum bonũ & oua suscepit:& adiũxit malefica:si naui intrare nequeris regrediare. I gr̄ apd̄ nauim dũ reliquos p̄stolat oua comedit:& post horulā mutus factus & pene mēte destitutus est.Cũq; nauis tētaret igressũ eũ naute uerbis & baculis risu magno quasi asinũ abegerũt:& idē ēt scd̄o fecerũt :vñ abeunte naui coactus est nō abire:& huc illucq; discurrens asinus ab oibus habebat:itellexitq; tādē se maleficio affectũ:& seip̄; quoq; q̄tũ ad imaginationē & sensũ asinũ uidebat,licet mēte q̄ nō erat ex toto destitutus se hoiem noscet Coact⁹ igr̄ maleficā adiit & p sua uita ei triēnio suiuit oia asinoꝝ officia pagēs:hoc tñ hñs solatii ꝙ ab ipsis maleficis ꝯiũctim & diuisim ut hō habebat & tractabat. Si q̄ratur quomō illa onera portare quibat:dico ut supra ꝙ demō iuuabat ubi iuueni uires nō suppetebāt. Simile huic narrat augu. 18. de ci.dei.ca.17.ut supra citatũ est. Peracto triēnio dũ die quadam añ meridiē ciuitatē salaminā intraret malefica sequente cũ uirga a longe(ut forte cum aliquo loquutura morā traxerat)& nolā pro eleuatione corporis christi pulsantem audiens(ibi enim latino nō greco more celebratur)ad ecclesiam hic rationalis asinus se uertit: uerum uerberum metu intrare non audens, foris stans flexit ge-

nua:pedes scilicet posteriores asini : ut uidebatur:& manus erexit idest pedes ăteriores:& asinino ut putabatur capite sacramentũ in tuebatur :& se deo commendabat. Quod prodigium nõnullos mercatores genuenses in stuporem & in circulum circa asinum uertit:& ecce malefica asinum tundens urgebat. Quia uero in eis partibus hmõi maleficia plurimũ in usu sunt : ad genuensiũ instă tiam & malefica & asinus per iudicem detinetur,& malefica per questiones interrogata crimen fassa est: & iuuenem sue forme restituere spopondit, si domum rediret. Rediit,restituit & denuo capta pro demeritis interiit. In eiusmodi ergo miserandis casibus remedium est oratio :ut patuit : & exorcismi: quibus interdum demon contra suum maleficium obedire cogitur:ab eo desistendo secundum potestatem a christo traditam nobis super demonia;:sicut & obediuit] tempore macharii oratione iuuencula ex forma eque ad humanam reducta:& tertio concordare maleficam,iuxta dicta superius.

¶ Punctum quintum. Contra arrepticios intercedente maleficio remedia. Nam si id dubitatur ex peccato obsessi aut persone coniuncte que in eo puniatur euenisse,remedium primum uera confessio est:deinde exorcismi ecclesiastici:quibus & deus me presente nobilẽ matronam in ciuitate bononia liberauit:que ad instă tiam cuiusdam famose strigimage annis tredecim arrepticia fuit: que strigimaga cimera dicta est : quam tandem inquisitor magister io.de tabia, author tabiene summe qui etiă modo uiuit in cineres redegit. Sunt preter hec & alia remedia : & eucharistia in primis : unde & cassia. dicit si possibile foret, eam eis quotidie exhibendam:cum sit quasi ignis spiritus malos exurens:quod intellige etiam si sunt mente capti modo prius illud sana mente appetiuerint sacramentum. 26. questione sexta. is qui intelllige etiam nisi adsit periculum uomit us aut irreueretnie ad sacramẽtum. Et hoc remedio cassi. curatum scripsit abbatem andromicum. Et est oratio propria ac aliorum.

¶ Punctũ sextũ Aduersus grădines,q̃ uictum nobis auferunt, remedia:cuius rei grã multa dicătur oportet. ¶ Primũ. In uerbis ex eo ꝙ uerba sunt nulla uirtus est nisi mouendi auditum: ut probat guil glo ray.siqua uero si pro quia in aliquibus uerbis est uirtus,

ut in sacramentalibus & bñdictionibus & quibusdã licitis carmi nibus de quibus capite sequenti:nõ ideo est quia uerba sunt: uerũ ex institutione & ordinatione dei potius,ut hoc ꝙ ad formas qui bus ecclesia in sacris & sacralibus utitur applicantur :quibus deus spũalem intentionalẽ uirtutẽ largit͛:& idẽ est de uerbis multis di uine scripture:ut de euãgelio sancti io. creditur:& forte de oĩbus. Interdũ tñ &si in uerbis nõ sit uirtus nihil tñ prohibet eã diuinit⁹ adesse:ut si adurat͛ demon in uirtute dei uel sanguinis xp̃i & eius modi. ¶ Secundum. Contra grandines:quidam sic practicant. Tria grana grandinis in nomine sancte trinitatis in ignem ia. ciuntur in sigum destructionis diabolici operis & ignis perpetui diabolo & ãgelis eius preparati, & ad diabolũ molestandũ,adiũ. ctis ter dñica oꝛone ,& salutatiõe angelica:necnõ & euãgelio sc̃i io.In principio/erat uerbũ,semel cũ signo crucis cõtra tẽpestatem undiq; añ & retro & ex parte oĩ :& illud :uerbũ caro factũ est, ter replicat͛:& deinde ter dicit͛ p euangelia dicta deleatur & fugiat tẽ pestas ista.Et quidẽ si tẽpestas ex maleficio est subito cessat. Hec sunt uerissima experimenta & catholica. ¶ Sd̃m. Quedã malefica interrogata per iudicẽ an modo aliquo tẽpestates a maleficis cõ citate sedari q̃ant: respondit ꝙ sic modo isto. Adiuro uos grandi nes & uẽtos p quinq; uulnera xp̃i :& tres clauos qui manus eius ac pedes pforarũt:& p quatuor euangelistas sanctos matheũ mar. cum,lucã,& ioannẽ:ut in aquã resoluti descẽdatis.Hic nihil sup. stitionis est aut illicitũ:quia a xp̃o potestatẽ accepimus imperãdi demonibus,ne aut nobis aut proximo noceant :imperare aũt effe ctui demonis.i.grandini est imperare diabolo cõcitanti:cũ irratio nalia precepti capacia non sint.Ad idẽ est ꝙ ĩtra uineas aut fruges quidã signũ crucis erigũt cũ floribus aut frondibus benedictis in die palmarũ:qui & id asserunt ꝙ frugibus grandine undiq; lesis, illese in eoꝝ campis durant:quod totũ licitũ uidetur.¶ Tertium. Fatentur ẽt malefice q̃dam quidẽ sponte:q̃dam uero p tormenta & difficulter : ꝙ quedam sunt quibus multũ impediuntur ex/ to. to uel in parte & ne in psonam uel amicos fiant:& sunt: integra fi des cũ obseruatione mandatoꝝ dei & signo sancte crucis ac ora. tione:itẽ sunt cultus ecclesiastici ritus & ecclesiasticaꝝ cerimonia rum ;bona exequutio iustitie publice:ruminatio passionis xp̃i uel

bo aut mente. ¶ Quartũ. Dicit quoq nider ꝙ eadẽ cã gñaliter cũ pane contra aera pulsant: ut recedant demones a strepitu ꝯsecratarum deo tubarũ: tũ etiã ut populus excitatus cõtra tẽpestates deũ aduocet: adde etiã ꝙ ex naturali uirtute oẽ quod aerẽ mouet: ut magnus sonus cãpanarꝝ & machinarꝝ: aduersat grandini. ¶ Quintum. Eadẽ cã cum sacramẽto altaris & sacris uerbis ad aurã procedit: quod qui superstitiosum putãt regulas supstitiosa discernẽdi minime norunt: q̃ excipiunt ex glo. col. 2. super illud: q̃ sunt rõnem habentia: & sunt he. Prima. Cũ in oĩbus opibus nr̃is dei gloria, nr̃ principalis scopus & finis esse debeat: iuxta illud: siue mãducatis siue bibitis siue aliud quid facitis oĩa in gloriã dei facite: ideo in oĩ opere quod ad xp̃ianã religionẽ attinet, attendatur an illud sit ad gloriã dei: & an hõ in opere illo deo gloriã principaliter tribuat: ita ꝙ p ipsũ opus ẽt mẽs hominis deo subiiciatur. Secunda. Attendatur an opus exercitũ ad exercitiũ corporis sit, uel frenũ ꝯcupiscentie, aut cõferens corporali abstinentie: ꝑm mediũ uirtutis, aut quasi hoc est ꝑm ritũ ecclesie uel doctrinã moralem: quia rõnabile debet esse obsequiũ nostrum: ro. 12. Vñ propter hãc regulã fatua sunt uota de nõ pectẽdo capite die sabbati uel die dominico ieiunando & eiusmodi. Tertia. Attendatur an opus sit ꝑm statutum uniuersalis ecclesie, uel ꝑm testimonia scripturarꝝ, uel saltem ꝑm ritũ particularis ecclesie: aut gñalẽ ꝯsuetudinẽ: q̃ ꝑm aug. pro lege habenda est: unde greg. anglorum episcopo qui ꝙ eẽnt ecclesiarum consuetudines diuerse in celebratione missarũ querẽti respondit. Siue in romana siue in galliarum siue in quacunq ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotẽti deo placere possit sollicite eligas: diuerse enim consuetudines ecclesie in cultu diuino in nullo ueritati repugnant: ideoq seruande: & eas preterire illicitum est. Quarta. Inspiciatur ut opus quod fit habeat uel a deo uel a natura proprietatem ad effectum qui expectatur: a deo quidem ut uerba consecrationis ad trãsubstantiationem panis & uini: a natura autem ut palee ad niues asseruandas: alias enim si hec non habuerit superstitiosum est: ex qua consideratione caracteres oẽs ignoti & imagines astronomice & nigromãtice & nomina ignota tanq̃ supstitiosa oĩa refutantur. Quinta. Attendat ne opus qđ fit occasionẽ scandali pbeat: quia & si tunc supstitiosum

nō est:propter scandalū tñ aut omittendū aut differendū est, uel occulte peragendum. Efferre aūt contra demonum tempestates corpus christi aut reliquias sanctas ad auras:sicut genue cōtra impetum maris reliquie precursoris admouentur:contra nullam est dictaꝝ regularum:imo est ſm tertiam:quia ita galliarū ecclesie,& multe in germania antiquitus ꝯsueuere :ita tñ ꝙ eo modo quo é consuetudo feratur,idest in atrio sacrarii uel alio secreto loco ad auram reuerenter:quin & si publice ferretur iudicio discretorum fidelium sicut in die corporis xp̄i nihil supstitiosum uideo:nisi ꝙ si effectus grā cuius deferṫ nō sequatur,scādalizari possent ībecilles unde eiusmodi celebranda sunt q̄to secretius fieri potest.

¶ Punctum septimū. Aduersus maleficia iumentoꝝ remedia: cuius rei gratia multa dicuntur. ¶ Primum. In partibus sueuie sic practicatur. Prima die maii ante solis exortum exeunt rustice mulieres ex siluis & arboribus deferentes salicū & aliarum frōdium ramos, in circulorum modum ad ostium stabuli suspēdentes:asserentes anno integro iumenta a maleficiis illesa seruari. Quod equidem remedium nō est illicitū apud eos quibus uanis uana retūdere licet:sine offensa tñ dei, dico ꝙ si nō obseruata die prima plusq̄ secunda neq; solis ortu, colligantur herbe uel frondes cū oratiōe dominica uel simbolo & fide bona dicto modo suspendanṫ, committendo iumentoꝝ custodiā deo, nō est reprehensibile: ut liquet 26.q.7.non obseruetis.ex uerbis aug. nā & sine incantatione licet arrepticio herbas & lapides habere. Ad idem est ꝙ quedam mulieres ne uacce maleficio lacte siccētur: lac quod die sabbati ꝑmūgūt ex integro pauperibus erogant: astruētes inde uaccas non mō illesas durare uerūetiam & magis lacte exuberare:quod totū probamus si ex cā licita dies illa seruatur: puta deuotionē ad beatā uirginem uel hmōi:& deo iumentoꝝ asseruatio per eiusmodi pietatem commendetur. ¶ Secundum. Nider in suo preceptorio precepto primo: dicit etiam per carmina & uerba sacra licet sicut homines infirmos ita & iumenta benedicere: etiam si incantationis speciem habere uideantur: modo seruentur he conditiones de quibꝰ capite sequenti: asserens se a deuotis personis & uirginibus experientiam tenuisse: ꝙ adhibito signo crucis in uaccam, & oratione dominica una cum salutatione angelica ter uel circiter, cessat opꝰ

diabolicum:etiam si maleficio intercedente sit. Qui & in suo fos·dicit constare per maleficos q ritibus ecclesie ueneratis & seruatis eorum maleficia prepediuntur:ut per aque benedicte aspersionem p salis consecrati sumptionē per cādelarum in die purificationis & oliuarum ac palmarum in die sua benedictarum usum:quia huiusrei gratia ab ecclesia exorcizantur. Nō est uero mirum si in eiusmodi aliqui fideles simplices mira faciunt:quia fidei miracula cōsueuerunt ascribi. Eo tempore quo cardinalis sancti petri ad uincula qui & deinde Iulius secūdus a facie alexandri borgie fugiebat: saona per gallos impugnata sed non expugnata est mauro & uenetis suffragantibus:ego saonā predicationis gratia missus tempore carnisprivii in fraschea cerdonā & serrauallē inter peditum ducem quendam marzocheū nomine offendi:cū quo ex burgo quē fornariorum dicunt genuam relictis copiis adiui. Cuius mula cum pedi pedem imposuisset se adeo uulnerauit ut singulis passibus singulas sanguinis guttas effunderet. Super quo cum plurimum anxiaretur q pulchra & non sua mula esset: rogauit an eam signare noscerē. Respondi me eam in nomine sancte trinitatis signaturum:& confidere q ei bene esset. Acquieuit signo dei, cum diabolicum habere nequiret. Signata per me mula signo crucis in nomine sancte trinitatis, statim sanguis stetit: & sic iuga superātes ad oppidum qui punctus decimus dicitur deuenimus: illudq paululum excessimus. Cumq alius dux peditum nobis obuiasset: ut mulam signaret petiuit. Qui an aliquis signasset inquisiuit: & audito q ego signassem: suspirans: o diabole inquit quasi scilicet ipse uir ut erat diaboli nihil posset ubi dei seruus manum admouisset. Signauit tamen: & abinde usq genuam sanguis qui steterat semper refluxit. Ecce coram deo quia non mentior. ¶ Tertium. Strigimage quando iumenta uolunt lacte priuare modicum lactis aut butiri ex eis iumentis coagulatū petere solent: inde si queunt arte sua iumenta maleficiis impetentes: unde expedit mulieres cautas fore cum eiusmodi a suspectis de strigimagatu expetuntur. ¶ Quartum. Sunt mulieres que ubi in coagulando butirum sentiunt se nihil proficere: subito ex domo suspecte malefice modicum butiri habere conantur: illudq in tria frustra diuisum inuocata sancta

trinitate in uas inferunt & fugatur maleficium: quod est uanis uana retundere: si tamen id ex quocunq; butiro indifferenter fieret, adiuncta dominica oratione & aqua benedicta, & effectus diuine uoluntati cõmittatur: iam nihil superstitionis haberet & maleficium eque fugaretur. ¶ Quintũ. Quia persepe omnia stabuli iumenta maleficiis inficiuntur: sub limine ostii, aut e presepio uel ubi adaquantur, terra exportetur, & alia cũ aque benedicte aspersione reponat: quia sepe strigimage fasse sunt se maleficii signũ locis talibus occulisse per demonem, fossula tãtum per eas effecta: quod quidem signum res uilissima fuit, aut lignum, aut lapis, aut serpens, aut eiusmodi.

¶ Punctum octauũ. Cõtra quosdam occultos demonum effect⁹ tã in frugibus q̃ in personis remedia: gr̃a cuius multa dicuntur. ¶ Primũ. Deo permittente plerũq; demones per locustas & eiusmodi nõ tam aues q̃ uolantes terre uermiculos cuncta uirẽtia terre demoliuntur: & remedium est per adiurationes: q̃ apud. S. tho. 22. q. 90. ad irrationalia fieri possunt sub relatione ad rõnales demones: ne nobis ut demonũ & maleficarũ instrumenta sint nocumento uel nostris: necnon & per excõicationes q̃ demonibus adiurationes sunt: quo tñ casu processiones orationes & ieiunia deberent iniungi: quibus deus placatus misereri uellet: cum propter adulteria & alia eiusmodi crimina talia deo permittẽte plerumq; inferantur. ¶ Secundum. Aliud horribile deus permittit: q̃ subtractis interdum mulieribus filiis propriis alienos demones supponunt: & hi suppositi in germanico uulgari ut fertur campsores appellantur seu nechsekind: & in differentia triplici sunt. Quidam enim maleficiis acti semp macilenti eiulant, etiam quatuor mulieres lacte uberes exugentes: quidam incuboꝝ coitu modo supra exposito permittente deo sunt producti quos interdum supponũt quidam rursus demones sunt in paruuloꝝ forma apparentes: & sese nutricibus adiungentes. Huic triplici gñi cõmune est, esse põderosos macilentos non excrescentes: nec satiabiles potu lactis: & sepe dicuntur euanuisse: quod tertio generi propriũ est. ¶ Tertiũ. Quantum capere possumus diuina pietas ideo talia permittit: tũ q̃ pueros nimium parentes ament: consequenter autẽ ad utilitatem anime eorum talia permittuntur: secundo quia presumitur q̃ eiusmodi

eiusmodi mulieres quibus accidunt talia, ut plurimũ superstitiose sunt: & in multis aliis & in hoc a demonibus in penam seducunt. ¶ Quartum. Remedium uero ad hec est uera confessio & oratio: consequenter reconciliatio dei: deinde arma spiritualia exorcismi de quibus pene statim.

ℭ Aduersus morbos oẽs in gñe p exorcismos remedia ac de modo exorcizandi: Capitulum ultimum.

Via iam & strigimagaꝝ opera ac maleficia & specialia ẽt remedia pro nostra uirili attulimus: ultimo loco circa exorcismos qui contra omne opus diaboli ualẽt & modum utendi nos uersari oportet: quod multis punctis faciemus.

ℭ Punctum primũ. Licite & illicite carminibus quis utitur: pro quo dico multa. ¶ Primum. Diuus tho. in. 4. di. 22 innuit ꝙ non modo exorciste, sed quilibet fidelis demones licite adiurat: ut eius nocumenta a se & a proximo ac rebus repellat: licet exorciste, soli hoc ex suo officio faciant. Nam & uirgo quedam uisitans amicũ maleficiatum pedem, medicoꝝ iudicio rogata ut aliquid benedictionis apponeret, oratione dominica & simbolo apostolorum silenter dictis & geminato signo crucis eum statim sanauit. Qui in futurum perspiciens & querens quid remedii attulisset uos inquit alii ex fidei debilitate reiectis dei remediis quibus curaremini illicita carmina morbis admouetis. Ecce oratione dominica & simbolo ac signo crucis estis sanatus. ¶ Secundum. Vnde uero usus & abusus carminũ exortus sit: ex his liquet. Nam principium horum sanctissimum fuit: apostoli enim & alii uiri sancti: ẜm illud mat. ult. in noĩe meo demonia eiicient: infirmos uisitãtes sup eos orõnes p sacra dei uerba fundebãt: imo interdum ipa dei uerba scripta sup egros deponebãt: ut barnabas euangelium diui math. successu uero tẽporis sacerdotes similia pegerũt: ꝓpter qđ ẽt & exorcismi & deuotissime orõnes in antiquis ecclesiis ẽt hodie ꝯspiciuntur, ad omnia que homines circa demones aut agere aut pati potuissent, sine omni prorsus superstitionis labe: ceu etiam hodie catholici & literati uiri infirmos uisitantes efficiunt. Dia

bolus uero hominum genus deludere cupiens, per superstitiosos homines multa cum uana tum etiam illicita instar predictorum adinuenit: quibus hodie circa infirmos & reliqua utuntur: adeo ut mundus his superstitionibus plenus sit: & sacerdotes dei licita remedia ex desidia postergarint. Dicit tñ guil. duran. glo. ray. ꝙ religiosus sacerdos & laicus siue uir siue mulier excellentis uite & probate discretionis, prefata exercere pōt, fusa licita oratione sup infirmum, nō super pomū aut euangeliū aut eiusmodi: iuxta illud super egros manus imponent: neqꝫ huiusmodi ꝑsone sunt arcende a talibus: nisi timeatur ꝙ inde alii carminationibus hoꝝ exemplo abutantur. Adde uero tu ꝙ cū christus hāc auctoritatē cōtulerit xp̄ianis, & non christianis bonis tm̄, adiurandi demones (qd' etiam iudas fecit: ut creditur) ideo quisqꝫ pōt adiuratiōe demonē & a se & a socio propellere: licet habita copia exorciste ei sit deferēdum: & licet prelati talia possent interdicere ne publice ab aliquo fierent, ratione aliqua bona permoti. ¶ Tertiū. In cultu uero christiane religionis .i. in cultu dei id licet quod nō est supstitiosum: superstitiosum uero .i. quod est in religione seruatū supra modum ut liquet per glo. ad col. 2. idest cū circunstantiis malis & defectuosis practicatū: est etiam superstitiosum quicquid humana traditiōe absqꝫ superioris uoto nomen religionis usurpat: ut hymnū angeli cum defunctorum missis interponere, prefationem abrumpere: simbolum fidei breuiare: in missa eum qui respōdeat nō habere, & his similia. ¶ Quartū. Qui ergo infirmos carminare licite cupit, septem conditiones obseruet: quibus extantibus bn̄dictio licita erit: que & si modo adiuratorio fiat per uirtutē diuini nominis aut sanguinis christi aut alterius rei sacre, dicenť eiusmodi carmina licita & liciti exorcismi: & qui exercent exorciste dici poterūt & carminatores, itē & icantatores catholici & liciti: iuxta illud isi. 8. ethi. incātatores dicūtur qui artem aliquā uerbis peragunt: q̄q̄ hoc nomē usitatius in malū resonet. Prima ergo conditio est: ut nihil quod ad inuocationem demonū attineat: uerba contineant. Secunda uero conditio est ne carmina ignota nomina cōplectantur: talia enim ꝭm chriso. metuenda sunt: ne ibi supstitio lateat. Tertia ne materia uerborū quicq̄ falsitatis ꝯtineat: sic enim effectus expectari a deo nequiret: quippe qui nequeat testis esse falsitatis: in quo delinquūt

uetule suis carminibus fatua nedū falsa complectentes. Quarta ne adducantur uana, & caracteres inscripti preter signum crucis.¶ Quinta ne spes in modo scribendi ligandi aut quauis eiusmodi uanitate nihil ad rem aut diuinam reuerentiam faciente ponatur alias oino totū superstitiosum iudicatur. Sexta ut in citatione & ꝑlatione diuinorum uerborum aut scripture sacre respectus solum ad ipsa sacra uerba & eorum intellectum habeatur & reuerentiam dei ac dei uirtutem, a qua quis effectum prestolatur: uel ad sanctorum reliquias, a quibus aliquid secundario expectatur. Septima ut effectus expectatus diuine uoluntati & beneplacito relinquatur; q scit quid plus & quid minus postulanti conducat. His obseruatis licitum est etiam serpentes tollere: mar. ulti. Collecta sunt hec ex medulla doctrine sanctorum. ¶ Quintum. In eiusmodi tamen multum aduertere debet exorcista & cauere ut etiam nider testatur. Primo ne de suis uiribus presumat: nam apud greg. in dialo. hac ratione diabolus sacerdotem qui super arreptam in oratorio diui sebastiani sidonē de altari posuit inuasit. Et secundo ne in serioso dei opere iocos misceat aut superstitiosum uel suspectū: alioquin mirum si penas non luat: unde idem dicit se in conuentu coloniensi ordinis predicatorum fratrem nouisse ualde iocosum & ad demones expellendos multum uirtuosum: qui cum infra eiusdem conuentus terminos demonem in obsesso corpore coarctaret: iam demon petiuit quo recedens secederet: & frater letus ioco se in cloacam inquit meam uadas. Cum ergo noctu frater uentrē purgaret, pene est a diabolo ibi suffocatus & uix euasit. Et tertio ne eiusmodi carminibus aut exorcismis aliter q̄ pro necessitate ad repellenda nocumenta quis utatur. Author est henri. insti. in ciuitate saltzburgensi: incantator ad spectaculum multorum ex spacio unius miliaris serpentes omnes se ad fossam quandā adducturum, & in ea interemptturum, & spondebat & moliebatur & perficiebat. Cunq; post omnes unus ingens ac terrificus serpens cōuenisset & fatalē fossā ingredi recusaret (quinimo motibꝰ corpis quasi licentiam petere uidebatur abeundi) & nihilominus incantator urgeret: tandem ex opposita ripa fosse steterunt incantator ac serpens: qui impetu facto fossam transiliens in incantato,

rem intuit ac uentrem eius circa cingulum stringens secum in fossam traxit: amboq; interiere. Igitur nō nisi pro hoim utilitate cum timore ac reuerentia dei sunt talia practicanda.

¶ Punctum secundū. Quomodo uero carminibus & exorcismis utendum sit: aut quonā pacto ad personam ferantur alligata dictis nonnullis constiterit. ¶ Primum. Aug. in. 2. de doctri. christia. dicit ad superstitionem pertinere mille magicarum artium ligaturas & remedia que medicorum quoq; disciplina cōdemnat: chri. quoq; super math. reprehendit ꝙ aliqui partem euangelii scriptam portant ad collum: ꝙ uirtus euangelii non sit in caracteribus sed in sensu intellectuq; uerborū: cōsequēter autem predicta superflua uidentur. Sed diuus tho. in 4. di. 15. dicit ꝙ in eiusmodi duo cauēda sunt: unum ne in scriptura aliquid contineatur quod ad demonū inuocationem pertineat manifeste: quia illicitum & apostasia a fide esset: secundum ne contineat ignota nomina uel caracteres: iuxta superius dicta. Quibus stantibus sicut super infirmos ita sup propriam personam ista licite & dicuntur & ponuntur. Aug. autē damnat alligaturas & remedia supstitiosa: chrisosto. uero damnat eum qui magis ad caracteres q̄ ad intellectum uerbornm attendit. Et siquis intellectum uerborum non habet, ueneretur dei uirtutem in euangelio scripto, quod in genere nouit euangelicā continere ueritatem, se diuine uoluntati committens: & non peccabit sed meritorie aget. ¶ Secūdū. Cuiusmodi uero res exorcizari possint pro demonibus compescendis: dico ex doctoribus maxime diuo tho. in 4. di. 6. ꝙ quia propter peccatum in hominem diabolus accipit potestatem, & in omnia que in usum hominis ueniunt in nocumentum ipsius: & christi ad belial conuentio sit nulla: ideo quotiens aliquid in diuinum cultum sanctificandū est prius exorcizatur: ut liberum a potestate diaboli qua in nocumentum hominis assumere potuisset, deo consecretur: quod in cōsecratione templi, benedicte aque, & omnibus huiusmodi liquet. unde cū prima ꝯsecratio qua hō dicatur deo ī baptismo sit: oportet hoiem pri⁹ exorcizari q̄ baptizari. Cū ergo exorcismis diabolū cōpescere oꝫ, pri⁹ exorcizād⁹ est hō maleficiat⁹ q̄ adiuret demō ut recedat: sicut ēt puer prius exorcizatur, deīde iubetur diabolo quaten⁹ recedat. Itē sicut exorcizatur sal & aqua ita oia que in usū maleficiati

conuerti possunt:ut cibaria & potagia exorcizanda & benedicē da sunt. ¶ Tertium. Licet uero multe cerimonie circa puerū bapt zandum seruentur :ut exufflatio uersus occidentem, abrenūciatio & eiusmodi:circa maleficiatum tñ exorcizandum eiusmodi obser uare neq; oportet ,neq; expedit:q; utrobiq; eadem signa & signa ta non congruant:ceterum sufficit si sit pure confessus ,& cōmu nicauerit,& succensam benedictam candelam si ualet teneat:& lo co uestis candide que in baptismo traditur,candida & benedicta candela s̄m longitudinem corporis christi si haberi pōt ad corpo ris nuda cingatur:deinde sic dicatur. ¶ Quartū. Exorcizo te .N. in firmum uel infirmam:sacro tñ baptismate regeneratum per deum uiuum ✠ p deum uerum ✠ per deum sanctū ✠ p deū qui te pre cioso suo sanguine redemit:ut fias homo exorcizatus,ut effugiat atq; discedat a te omnis fantasia & neqcia diabolice fraudis,oīsq; spiritus immundus adiuratus : per eum qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos & seculum per ignem . Amen. Oremus. Deus misericors:deus clemēs:qui s̄m multitudinem miserationum tua tum quos diligis corripis: & quos recipis pie ad emendationem coerces: te inuocamus domine ut famulo tuo .N. qui in corpore patitur membrorum debilitatem gratiam tuam conferre digne ris, ut quicquid terrena fragilitate corruptum quicquid diabo lica fraude uiolatum est, unitati corporis ecclesie membrum re demptionis ānecte:miserere domine gemituum miserere lachri marum eius : & non habentem fiduciam nisi in tua misericordia ad tue reconciliationis sacramentum admitte. per christum do minum nostrum . Amen. Deinde diabolus adiuretur in hunc mo dum. ¶ Quintum. Ergo maledicte diabole recognosce senten tiam tuam:& da honorem deo uiuo & uero da honorem domi no iesu christo,& recedas ab hoc famulo dei. N. cū tua factura:quē dominus noster iesus christus suo precioso sanguine redemit. Demum secundo & tertio iterum exorcizetur & adiuretur ut su pra:& in secundo exorcismo oratio. Deus qui facture tue semper pio dominaris affectu :inclina aurem tuam supplicationibus no stris :& famulū tuū. N. aduersā ualitudine corporis laborantē pla catus respice,& uisita in salutari tuo:& celestis gratie ei p̄sta me

dicinam per christum dominum nostrum. Amen. Pro tertio exorcismo oratio. Deus infirmitatis humanae singulare presidium, auxilii tui super infirmum nostrum ostende uirtutem: ut ope misericordie tue adiutus, ecclesie tue sancte incolumis representari mereatur, per christum dominum nostrum. Amen. Et crebro aspergatur aqua benedicta. ¶ Sextū. Et nota primo q non limitatur quis ut his precise utatur exorcismis: sed ut catholicis utatur. Nota secūdo, q in arreptitio diabolus semp in se est presens quando cruciatur: quia ubi operatur angelus ibi est: non autem semper presens est secundum suum esse in maleficiato dum torquetur: ratio autem diuersitatis est, quia arreptitium torquet per se: nisi simul etiam sit maleficiatus, habens. s. in corpore suo aliqua actiua naturalia, quibus crucietur: maleficiatus uero actiuis naturalibus torquetur, unde sufficit si demon sit presens in suo effectu: si tamen maleficium esset extra ut in olla suffossa, cū torqueretur maleficiatus demon esset presens secundū esse. Notandū est tertio, q sicut licet nobis uti demonis auxilio quasi superioribus precipiendo ut facturā suam siue maleficium destruat & cum eo recedat (non enim esset infirmus sanus demone solum desinente cruciare, si naturalia actiua intus remanerent: quia ipsa nocumentum inferrent) ita licet nobis superioris demonis auxilio uti iubēdo ut inferiorem coerceat. Omnia enim hec ad id tendunt ne nobis diabolus noceat: nō autem ut nobis suffragetur, quippe qui ope superioris demonis nil nisi carentiam mali nāciscamur. ¶ Septimū. Hec ergo practica in eiusmodi obseruetur. Primo maleficiatus pure cōfiteatur: iusta ca. si per sortiarias 26. q. 6. & absoluatur ab excōicatione si opus est, uel ad cautelam, & communicet: deinde fiat diligens inquisitio per domum, lectum ac uestes: et si inuenitur maleficium statim ignibus absumatur: si etiam cōmode fieri posset mutentur uestes & lectisternia & domus: deinde uero pro posse ecclesiā intret & genua flectat cum candelis: ut supra: & astantes orent ac sacerdos cōfiteatur, & deinde incipiat. Adiutorium nostrū &c. & aquam sanctā aspgat. deinde dicat: deus in adiutorium: & prosequatur letaniam. eo modo quo super infirmos dici consueuit: dicendo ora pro eo, libera eum: & eiusmodi usq ad orationes, quarum loco subinferat

exorcismos & adiurationes ut supra:uel alio meliori modo si potest,bis uel ter in ebdomada. Expedit etiam legere euangelium missus est: & euangelium in principio erat uerbum, & collo suspendere: & passionem domini,& psal. qui habitat:qui mirande uirtutis contra demones est: quod expertus compertum habeo. Notandum 4.ex diuo tho.4 di.6.ꝗ tam exorcismus q̃ aqua sancta contra demonum molestias ordinatur,uerum exorcismus cõgruit contra uexationem intrinsecam:unde exorcizantur energumini:id est intus laborãtes:aqua uero benedicta cõtra extrinsecã.
¶ Punctum tertium. Que uero supersint remedia, si exorcismi et premissa egrum non curarint:quibusdam dictis absoluam. Primum. Ex multis causis euenire solet ꝗ predicta non liberent:quorum nonnulla colliguntur mathe.17. & mar.9.ubi presente christo & discipulis unigenitus patri lunaticus curam suscepit. Prima est circũstantiũ uel offerentium fides exigua: unde pater ille dicebat,credo domine adiuua incredulitatem meam:& ad turbam circunstantem iesus dixit:o generatio incredula. Secunda est peccata sustinentis maleficium, unde illum filium iesus increpauit: & ibi hieronimus dicit eum propter sua peccata fuisse a demone oppressum. Tertia est negligentia exhibentium remedia:unde ibi uiri perfecti non fuere presentes.unde ibi dicit chris. ꝗ fidei columne,petrus.s.iacobus & ioannes non aderãt:sicut christi transfigurationi affuerant:nec aderant itidem oratio & ieiunium,sine quibus minime curatur genus illud. Quarta est aliquod exorciste in fide uitium:unde ibi christus discipulis querentibus cur spiritũ nequiuissent eiicere,respõdit,propter incredulitatem uestram:ubi hila.crediderunt inquit apostoli,sed nundum erant in fide perfecti. Quinta est ut notificetur uirtus in alio q̃ in exorcista existens: sic enim in uitis patrum legimus obsessos quos beatus anthonius non curarat,aliquando paulum eius discipulum curasse. Sexta est purgatio eorum qui patiuntur: sepe enim abolita culpa, pena non aboletur ad expurganda priora delicta. Septima est si ritus baptismi non fuit ex toto bene obseruatus.experientia enim docuit nonnullos liberatos ex rebaptizatione cõditionata:quo tamẽ remedio uti nõ licet nisi in dubio prout doctores limitarunt: quia

tamen deficientibus hisque sunt baptismo annexa diabolus minus recedit ab homine, & sacerdotes circa eiusmodi multos defectus admittunt, & multo magis uetule nō exorcizātes: omissa repetere bonū est.

¶ Scdm. Etsi uero predicta impedimenta sup energuminos & arreptos sonant in maleficiatis tñ locum hñt: quia utrobiq3 eadē diuina uirtus exquirit: imo maioris uidetur esse difficultatis maleficiatū q̄ arreptum curare: quia arripiuntur hoies interdū pro nullo proprio delicto: ut patuit supra: maleficia uero adultoꝝ ut plurimum ex pctis eoꝝ emergunt. ¶ Tertiū. Qui uero p̄dictis liciti remediis curari nequeunt ꝓpter ipedimēta q̄ diximus, ad patientiā & tollerātiā ꝯmonēdi sunt, in remissionē suoꝝ peccaminū: & ne ad illicita remedia contra dei uoluntatē nitantur, ne eis deteriora contingant.

Finis libri secundi: de strigimagaꝝ demonūq3 mirādis.

De strigimagarum demonumque mirandis Liber tertius.

An in strigimagas ut in hereticum genus sic animaduertendum. Capitulum primum.

VIA uero iam de principiis mirandorū creature damnate in primo & de mirandis ipsis atq; antidotis eorum remediis in secundo li: ptractatum est: reliquū & ultimum putarim, ut de remediis cōtra ipsas dānatas creaturas agamus: ne mundus tāta labe confectus tabescat: que equidem remedia aduersus demones nulla sunt: qp pe qui nec ad bonum uerti, ut obstinati: nec eliminari e mundo, ut incorruptibiles queant: unde aduersus strigimagas remedia meditemur. Que cū duo sint: earum ad deum. s. uersio: & earum e mundo explosio: primo ueluti difficillimo misso, de secundo tractandum restat: quonā. s. modo aduersus eas criminaliter ad supplicium aut correptionē procedatur: ut uel elimentur moribus, uel ignibus eliminentur. Illud aūt ante oia enucleandū est: an ɔtra eas ueluti contra hereticos aut apostastas p inquisitores inquirendū sit: qđ multis punctis facturi sum⁹.

Punctū primum. In hac re due sunt inquisitorum opiniones cōpugnantes in ordine meo: in cā fuit qp eoꝝ quidā q̄tum cum deo poterant ut ipsimet testantur, uoluerunt inquisitoribus esse laboꝝ subleuamento: unde eis cōmuni iure & si non priuato strigimagarum negocium subtraxerunt: ut henri. insti. & io. ac reliqui germanie superioris inquisitores: alii uero zelo fidei in strigimagas ardentes, eas inquisitorib⁹ ēt cōi iure subiugarunt: ut hi qui ī hispaniis inquirunt. Si aūt me nec inuidia nec obsequio docentē uerū dicere oportet: est hispanoꝝ ut patebit opinio uera. Utramq; ergo citabo: & hispanoꝝ in primis. hi qp ad inquisitores ptineant cōi iure oēs malefici sortilegi diuinatores nigromātici senserunt: modo aliquid dicerēt aut facerēt quod heresim saperet manifeste:

sic tamē ut in tribus que in ca. multorum querela notantur. de he re. in cle. nec inquisitor sine episcopo nec sine episcopo inquisitor iure procedat: q̄q̄ in multis aliis possint diuisim & in solidum procedere: de quibus ibi. his addūt blasfemos (quod intellige de blasfemia proprie & ex obiecto: que. s. deo aut indebitū tribuit aut debitum aufert: & consequenter semper heresim sonat) & quocunq; modo demones inuocantes (q. s. hoc heresim sapiat) & eos qui in causa fidei sententiā excommunicationis obstinato animo anno integro tulerunt. Alia uero opinio (imo potius uoluntas) est q ordinarii contra maleficas sine inquisitoribus procedere possunt: licet non sine iudice seculari, ubi punitio in sanguinis uindictam trāsiuisset: nec ipsi inquisitores cōmuni iure contra eos procedunt. Ceterū ut dictum est: opinionē hāc uoluntatem potius dixeris q̄ opinionem: quippe ipsimet opinantes uiderunt se suam non posse firmare sententiam, nisi per antiqua iura, limitata per noua: unde & de ea dubitarunt manifeste: & fassi sunt inquisitores cōtra eiusmodi bene facere procedentes, ubi ordinarii non procedunt: quod utiq; uerum minime esset, si id iure nequirent: iniuria enim procederent. Procedunt ergo episcopus & inquisitor etiam diuisim iuxta ca. multorum querela de here. in cle. nisi ut ibi patet in tribus. scil; addictione ad penalem carcerem, addictione ad torturam, & in sententia contra delatum: quod intelligo etiam si nō sit contra in ordine ad sanguinem, ceterum in ordine ad purgationem canonicam uel abiurationē: quia talis sententia est contra: & si etiam sit p delato in parte p quanto absoluitur a morte: & hoc per regulam odia. libro. 6. & maxime quia p se sententia est contra, per accidēs autem est pro. i. non ex causa iudicis, sed ex qualitate delati. Et ita multotiēs per peritos cōclusum est: & tenet inquisitor directoriū.

¶ Punctum secundum. Quomodo autem in his sese ueritas habeat, olim per multa dicta: in hanc sententiam monstrauimus.

¶ Primū. Inquisitor heretice prauitatis, contra hereticos & comparticipes. i. fautores, defensores, receptatores, posset inquirere & procedere: extra eodē cōtra libro. 6. adde & contra credētes: quippe qui ueri sunt heretici. ¶ Secūdum. In eodem etiam ca. dicitur. Contra christianos qui ad ritum transierunt uel redierint iudeorum etiam si eiusmodi redeuntes, dum erant infantes aut metu mortis

non tamē absolute aut precise coacti baptizati fuerūt, erit tanq̄ cō-
tra hereticos si fuerint de hoc cōfessi, aut p christianos siue iudeos
conuicti: & sicut cōtra fautores receptatores & defensores hereti-
corū, sic contra fautores receptatores & defensores taliū est pcedē
dum. Hec ibi. Et addit glo. q̄ in iudeorū ritum: hi trāseunt, qui nū
q̄ antea fuere iudei: redeunt uero qui fuerunt aliqn̄: necnō q̄ hoꝝ
bōa sicut alioꝝ ꝯfiscātur: nec ad filios etiā catholicos deuoluūtur.
¶ Tertiū. Sicuti etiā ibi glo. pbat & tenet io. an. in no. & archie. 3.
parte titulo. 19. ca. 2. §. pe. in fi. p litteras clementis quarti & gregorii
decimi: iudei xp̄ianos utriusq̄ lex⁹ ad ritū p̄dictū inducētes, in iqui
sitoriū officiū cadūt: quippe qui & si nō sunt heretici pprie aut he
reticoꝝ fautores: large tn̄ fautores, imo factores hereticorū sunt.
Regulariter tn̄ cōtra eos p iustitia seculares iudices adire solent:
ut extra de iudeis: iudei. & ca. si null⁹: & in cle. cedit eo. titulo dicit
de sarracenis. Et quia tales iudei ad iudaismū redeuntes, solent se
nouiter irrisorie baptizare, lauādo atq̄ radēdo caput. uidet p secu
lares iudices capitis pena iponēda. C. de apostatis: quia si rebapti-
zanti iponitur. C. ne sanctum baptisma l. 1. fortius se rebaptizanti
seu uolenti baptismum tollere Si tamen inquisitores illud punire
uolunt possunt: una tamen cum episcopo per cle. primam de here.
¶ Quartum. Cōtra diuinos autem uel sortilegos inquisitor proce
dere non potest: dicente alexandro de here. accusatus libro. 6. q̄ de
diuinationibus & sortilegiis inquisitores se intromittere non de-
bent, nisi heresim saperēt manifeste: ubi glo. infert q̄ in dubio nō
habent iurisdictionē: qd̄ nequaq̄ intelligendum est in dubio an fa
ctum sit patratum necne: sed in dubio an hec sapiāt heresim: ut ex
directo. iquisi. & ex textu liquet. Ibi etiā glo. io. an. exēplificat de
sapiētib⁹ heresim: sicut inquit est, circa aras idolorū nepharias pre-
ces effundere, sacrificia offerre, demones consulere, eorumq̄ respō
sa suscipere: ut. 26. questione secunda hi qui: uel si associant sibi p-
pter sordes exercendas hereticos: uel faciunt predicta cum corpo-
re & sanguine christi: uel in fontibus ut possint a demonibus ha-
bere responsa puerum baptizant: uel his similia. Hec ibi. Oldra-
dus tamen consilio. 210. limitat inuocationem demonis heresim
sapere manifeste, si fiat ad exercēda opera ei naturaliter ipossibilia:
alias sec⁹: puta si iuocet ut mulierē tētet: quā quidem limitationē

alias in silue.retulimus truncate. Ipse enim non distingues inter esse heresim & heresim sapere; dicit sapere heresim demonis inuocationem si ad impossibile sibi inuocetur: ut ad predicendum futura: quod dei est proprium: si uero ad tentandum mulierem quod est ei proprium, non sapit heresim manifeste, si fiat per modum imperii: sapit uero si demon adoretur. Hec ille ualde bene.

¶ Quintum Pro his ergo sciendũ est: q̄ cũ heresis essentialiter in intellectu sit: est enim infidelitatis species: & infidelitas in intellectu est, ueluti & fides, ex nullo sortilegio probatur quis esse uere & ꝓprie hereticus: cum omnia eiusmodi ex concupiscẽtia possint nõ ex infidelitate ꝓficisci: ꝓpter talia tamẽ interdũ est quis hereticus presumptiue: secundũ io. an. ubi supra, & oldr. similiter ubi supra: et direct. inquisi. & omnes pene doctores: & ita etiam consuetudo legũ interp̄s obseruat, & idest quando sapiunt heresim manifeste. Quod equidẽ q̄tum ad inuocationes demonũ attinet tripliciter est: ut probat directo. inquisitionis, primo si eis honor latrie defertur. secundo etiam si honor dulie. tertio si nullus quidem defertur honor, inuocantur tamen ad sibi impossibile: ut ad noscẽdum futura aut cordis archana: & hec etiã est mẽs oldr. ubi supra: apud quem hec sapiunt heresim si ad impossibile inuocẽtur: uel ad possibile quidem sed nõ per imperiũ, uerũ p adorationẽ: que supple est aut latria aut dulia. Addit tamen unũ non usq̄quaq̄ bene dictum: quia inquit si adorans hereticum hereticus est, de here. quicũq̄ & eo. ca. accusatus in 6. multo magis adorans diabolum: hoc eni nõ procedit nisi quando quis diabolum adorat credens adorandum: non aliter, sicut nec hereticus est adorans hereticum ꝓpter timorẽ humanũ aut amicitiã aut terrenũ cõmodũ uel eiusmodi, sine hoc q̄ eius doctrine credatur. q̄tum ad alia uero dicendũ est de mente doctorum q̄ heresim sapiunt manifeste: quando ex sua natura aliquid preseferunt quod manifeste est heresis: sicut baptizare imaginẽ, p̄ se fert q̄ eiusce sacramẽti ipsa sit capax: & rebaptizare puerꝫ pre se fert puerum bis posse baptizari, & sic de reliquis. ¶ Sextum Nec ipsi inquisitores id possunt in dubio an quid heresim sapiat necne cognoscere: quia nõ est eis attributa iurisdictio: ut glo. no. in di. ca. accusatus. Et licet alias in dubio iudex cognoscat an sua sit iurisdictio, & eã hr̄e dicatur in dubio: ut. ff. de iudi. l. siquis ex

alienã:tñ ꝭm io.an.hoc locũ habet in ordinario: inquisitor uero nisi clare & manifeste pateat non se intromittit: quippe qui non ordinatius sed delegatus iudex est. Glo.ãt in ca.i.de offi.dele. q̃ uidetur sentire ꝯtrariũ, ꝭm angelicã sum.intelligenda est, qñ certum est ꝙ aliquid sapiat heresim sed dubitatᷣ an sit manifesta necne.i.notoria: q̃si id uelit dicere ꝙ iquisitor põt se intromittere de sapientibus heresim si sint notoria uel dubia de notoreitate: non aũt si sint occulta, licet sit manifestũ ꝙ heresim sapiãt. Qui sensus nullo mõ p ocedit: quia nõ dicit tex.de sapiẽtibus heresim manifestis: sicut tex.illius glo.loquẽs de ꝯseruatoribus dicit de iniuriis manifestis: uerꝝ tex.nr̃ dicit manifeste: qđ aduerbiũ cũ sit, ꝯñr aũt uerbũ limitet oporteat, necesse est ut ad uerbũ sapere referatur: cuius adiectiuũ est: non aũt ad ipsum esse manifestum. Vnde dico illam glo.in istis iudicibus locũ minime habere: sed in aliis.

¶ Pũctũ tertiũ. Opinio ergo pria, ꝙ ꝯtra strigimagas & oẽs quocũqꝫ mõ demones iuocãtes cũ heresis sapore iquisitores cõi iure ꝓcedãt: & si iã ex dictis liq̃t, sic tñ ampliꝰ ꝓbatᷣ. ¶ Prio. Siquid.n. obstat, id maxie obstat, ꝙ hi pñt p̃dicta facere, nec tñ de heresi cõuinci: quia cũ eiusmodi facere possint & ex infidelitate & ex uoluptate, ꝯcludi nequit ꝙ ex infidelitate: interuenit.n.fallatia cõsequentis in eo quod est a duabus causis possibilibus ad eaꝝ unam determinate descẽdendo ꝯcludere. Sed hoc aliquo pacto obstare nequit, alioquin ꝯtra nullũ penitꝰ hereticũ ꝯcludi poterit ꝙ hereticꝰ sit, q̃tũcũqꝫ dicat hereses & affirmet: põt.n.quis heresim astruere, aut iudeorꝝ dogma ꝓfiteri, quia ita credit: uel ẽt si nõ credit, propter aliũ finẽ: puta ꝓpter scisma tuendũ. 24. q.3. inter heresim aut certe ut iudeã dilectã uxorẽ ducat, uel ut feneretur, uel ut licẽtius peccet, dũ aliquod uitiũ esse uitium negat: & infinita eiusmodi: ꝯñr aũt cum oĩs heresis ex ifidelitate uel alia causa possit emergere ꝯcludi nequit determinate ꝙ ex infidelitate emergat: & ꝯñr nullus cõuinci põt esse hereticus proprie: & cõsequẽter nullus poterit hereticus dãnari, quod est absurdum. Possunt ergo inquisitores ꝯtra p̃dictos procedere. Et obfirmatur amplius rõ: quia i ca. ꝯtra de here.li.6 statuitᷣ ut ꝯtra xp̃ianos qui fiunt iudei uel redeũt ad iudaismum sicut contra hereticos procedatur: & tñ constat ꝙ crebro qui ex iudeis baptizantᷣ, ad iudaismum redeunt plerumqꝫ

non ex infidelitate, sed ex paupertate: ut plerumque experientia docet. ¶ Secundo. Nam hec opinio est determinata per canones: in ca. accusatus de here. in 6. ubi dicitur quod inquisitores de diuinationibus & sortilegiis se non intromittant: nisi heresim saperent manifeste. Sensus enim horum uerborum quibus inquisitoribus annuitur in casu aliquo posse de sortilegiis & diuinationibus cognoscere: aut est ut id possint quando heresim sapiunt sortilegi & diuini: aut quando id sapiunt diuinationes & sortilegia etiam si eiusmodi homines non sapiant. Sensus primus aliquo modo procedere nõ potest: primo. quia textus non loquitur de dictis hominibus: uerũ de dictis operibus, quippe qui non dicit de sortilegis & diuinatoribus sed de sortilegiis & diuinationibus: unde ad istum sensum li saperent uerbum non haberet casum nisi per suppletionem, quo modo loquendi ius pontificium uti non consueuit. Secũdo: quia apud istum intellectum non distigueretur inter esse heresim & sapere heresim: & cõsequenter nec inter esse hereticum & heresim redolere: quia ipsi sortilegi uel diuini seclusis suis operibus non aliter sapiunt heresim nisi quia credunt: sapere enim ad intellectum pertinet, in quo respectu spectantium ad fidem, non est nisi credere, decredere, dubitare, quod etiã ad decredere spectat: oportet autem omnino distinguere inter esse & sapere heresim: alioquin nullus suo opere sapere posset heresim nisi etiam hereticus esset: quod contra omnes doctores est: precipue io. an. & oldr. d. cõs. 210. apud quos inuocatio demonũ semper est cum sapore heresis: & clarum est quod non semper cum heresi. Oportet ergo secundũ dicti capituli sensum procedere: quod est nostrum institutũ: ut. s. inquisitores de crimine sortilegii & diuinationum eo casu se intromittant, quo ista redolent. i. pre se ferunt heresim: quamquam forte qui hec exercent heretici non sint. ¶ Tertio. Omnis sensus qui ex littera legis non extorta aut uiolentata haberi potest, & ex consuetudine que legum interpres est seruatur, & a doctoribus omnibus uel precipuis traditur, sequendus sit oportet, nihil enim obstat. Sed quod inquisitores procedere & inquirere ac pronunciare possint contra diuinos & sortilegos, etiam si non sint heretici, modo faciant predicta que heresim pre se ferunt: est sensus eiusmodi in illis uerbis d. ca. accusatus: nisi

heresim saperent manifeste:ut q̄tum ad literam patet:quia de sor tilegiis & diuinationibus non de eorum authoribus loquitur: & q̄tum ad consuetudinem: quia ubiq̧ inquisitores ita obseruant. Et ex doctorib' uel precipuis:ut patuit de io.an.& oldr. & idē ar chi.sup eodē ca.§. sane: & super eodē uerbo saperent:& io.mo.& guil.de mon. laudu. & ray.cuius dicta de omni simili inq̄tum si mile accipienda sunt. Is enim ubi loquitur de reuertentibus ab apostasia dicit.Reuertentes ab apostasie perfidia,cum fuerint here tici,tanq̄ reuertentes ab heresi sunt recipiendi:qui uero metu mor tis fidem abnegant & erroribus non credūt, licet uere heretici nō sint,postq̄ nō habēt in mente errorem,iudicio ecclesie que habet per exteriora de interioribus iudicare,heretici habendi sunt. Hec il le. Si ergo iudicio ecclesie heretici sunt & ut heretici recipiuntur et tractantur qui metu mortis fidem negant: quid dicemus de his qui id non causa uitande mortis sed assequende uoluptatis pa trarunt:ut strigimage.Est ergo sequendus hic sensus. ¶ Quarto. Qui heretici & plusq̄ heretici sunt,in iudicium inquisitorū ueniāt necesse est:hos enim īquisitores dico,qui ꝯtra hereticos inquirūt. Sed omnes malefici,incantatores,diuinatores,strigimage & eius modi monstra,habentia cum diabolo & morte pacta expressa uel tacita:seu quod in idem redit, faciunt erga demones ea que here sim redolent: sunt heretici,pro q̄to aliquid de fide negant:& plus q̄ heretici,pro q̄to negant totam:sicut si dicamus tetragonum tri gonum esse & amplius:aut quaternarium trinarium & amplius: quia omnes eiusmodi sunt apostate:quippe qui fidem aut expresse ut strigimage,aut implicite ut reliqui negant:dū se inimico tradūt quod utiq̧ sensit diuus thomas in secundo distinctione septima. ubi querit an uti auxilio demonis sit peccatum:ubi inter alia per tractans illud isay.octa.nunquid non populus, a deo suo requi ret uisionem?dicit.In omnibus in quibus operis complementum ex demonis uirtute expectatur.est apostasia a fide,propter pactum initum cum demone: aut uerbotenus, si inuocatio intersit:uel fa cto aliquo etiā si sacrificia desint. Et idē petrus de taran.& alber. magn' ibidē:& s.bona.& alexan.deal.& guid.or.carmeli.q oēs id unanimiter astruūt,q q demōes iuocāt apostate a fide sunt:& ꝯn̄s

plus q̄ heretici sunt. Et consequēter iudicio inquisitorum ueniunt condēnandi: & maxime strigśmage, que ultra fidei sancte abnegationem habent crimina maxima & horrenda: ut patuit: propter q̄ apud aug. botā. iuris utriusq; doctorem, possunt etiam nō relapse tradi brachio seculari: sed de hoc modo nihil. Sic ergo patet q̄ habito q̄ aliqua psona negauerit fidē, uel inuocauerit demones, nō est querendū necessario qua de cā id effecerint: quia siue ex infidelitate siue ex uoluptate aut utilitate id fecerint, puniuntur ut heretici aut uere aut presumptiue. Alioquin adorans hereticū non esset conuictus: contra ca. filii & ca. accusatus de here. lib. 6. & ꝯtra no. p archi. ibi in ca. quicunq;: sed oporteret interrogare de cā: & preterea expresse ut hereticus dānatur qui forte in re non est hereticus: ut contumax in cā fidei & propterea per annum manēs excommunicatus: ut in ca. cū contumacia de here. lib. 6.

¶ Punctum quartum. Sed contra predictam opinionem sic declaratam ac firmatam argui multipliciter potest. ¶ Primo. Nam crimen contra quod eiusmodi inquisitores possunt procedere, oportet esse & heresim & manifestam heresim: ut patet per ca. accusatus in. 6. eo titu. in uerbo nisi heresim saperent manifeste. Sed ea que canoniste & theologi dicunt sapere heresim manifeste: ut inuocationes demonum &c. non sunt crimen heresis: quippe que sine heresi cōmitti possunt: puta ex uoluptate uel cōmoditate, & eiusmodi. Non ergo de his debēt se inquisitores itromittere: nisi ex radice procedant infidelitatis. ¶ So. Negatur maior de heresi proprie: que uera est de heresi presumptiue: de qua loquitur capitulum adductum: negatur etiam minor de heresi presumptiue, q̄ tamen uera est de heresi proprie: & hoc probatio ꝯcludit & aliud nihil. ¶ Secundo. Ad hoc q̄ aliquis sit hereticus quinq; requiruntur. primum ut sit error in intellectu: tum quia id omnes astruūt q̄ duo sunt que hereticum faciunt: error in intellectu, quasi materiale & obstinatio in uoluntate, quasi formale: tū quia apud aug. hereticus is est, qui opiniones nouas & falsas aut gignit aut sequtur: tum quia heresis est species infidelitatis: & consequenter sicut & fides in intellectu est: in quo non est nisi cognitio uera uel falsa: nec huic obstat q̄ sine errore simoniacus est hereticꝰ. 1 q. 1. quisquis: quia ibi sermo est de heresi improprie per quandam assimilationem:

lationem:uel allusiue ad nomen heresis quod diuisionem sonat: quam simonia facit a gratia dei & discipulatu xpi. secundū ut ille error circa ea sit que fidei sunt, uel circa determinationes ecclesie in spectantibus ad fidē & mores: ecclesia. n. est regula fidei. 24. q. 1. quotiēs: sec⁹ si error esset ī philosophicis: ut ꝙ sol sit minor terra. tertium ut is inquo est error sit catholicam fidem professus: alias esset iudeus uel paganus, non hereticus: unde dicit augu. in li. de ciui. dei, ꝙ diabolus uidens humanum genus a cultura idolorum ac demonū liberari, hereticos mouit: qui sub uocabulo christiano doctrine resisterent christiane. quartum ut talis errans aliquā ueritatem de xp̄o confiteatur: alias si totum negat apostata est, ut iulianus: non hereticus proprie: & si qñq; unum pro reliquo ponit. quintū ut errorem eiusmodi comitetur uoluntatis pertinacia: vñ non qui falsas opiniones gignit uel sequitur, sed qui pertinaciter defendit apud aug. hereticus est censendus. Vnde & dicebat: errare potero, hereticus non ero: quia. s. paratus erat corrigi: uide. 24. q. 3. dixit apostolus. Sed in diuinis, sortilegis, strigimagis & huiusmodi, non sunt necessario ista: imo possibiliter deficit eis error in intellectu: ut plerūq; experientia docuit, ꝙ eiusmodi multi de fide per oīa bene sentientes abusi sunt sacramentis, baptizarunt imagines, christi corpus & crucem conculcarunt, fidem negarunt: ut a demonibus assequerētur optata. Non ergo eiusmodi necessario sunt heretici: & cōsequenter non incidunt in iudiciū inquisitorū: unde & beatus anthoninus in. 2. parte: dicit ꝙ hmōi non sunt heretici, ꝗuis ecclesia statuere posset ꝙ punirentur ut heretici. ¶ So. Conceditur quod concluditur. s. ꝙ eiusmodi in ueritate non sunt heretici proprie, sed presumptiue: cū uero infertur, consequenter aūt non incidunt in iudiciū inquisitorum: hoc utiq; negatur: ut iā liquet. Beatus uero anto. oīa bene dicit: nec oportet aliquid addere: nisi id tm̄, ut qđ ecclesiā dicit posse facere, nos dicimus ecclesiā fecisse in. d. ca. accusatus: ut probatum est. ¶ Tertio. Si strigimage & huiusmodi ea ratione ꝙ demones inuocant, ueniunt iudicio inquisitorum plectende, quasi heretice uel apostate: pari ratione & salomon adorādo idola cum uera fide in corde fuisset apostata, uel hereticus. Hoc autem est falsum: quia nullus hoc dixit. Ergo &c. ¶ So. Salomon fuit uere apostata in conspectu sinagoge: sicut

& hieroboam, qui uitulos coluit: nō quin crederet unū uer deū sed ne .x. tribus, propter accessum ad templū domini in hierusalē regrederentur ad regnum dauid. Coram deo tamen qui cor intuetur: nullus recte credens, apostatat a fide. Cum uero dicitur q nullus hoc dicit: arguitur negatiue ab authoritate: quod nō licet: maxime ubi agitur de regis ignominia. ¶ Quarto. Nam si strigimage ueniunt puniende quasi heretice presumptiue, aliquis ex presumptione de heresi damnaretur: cōtra ca. literas de presump. ¶ So. In primis quidem ca. illud nō utitur uerbo presumptionis sed suspicionis: ne tñ uideamur effugere: dico q si presumptio de aliquo crimine inde uenit, q testes sufficienter non probent crimen heresis, nullus damnatur: & hoc uult capitulum illud: si uero inde uenit q unum crimen probatur maius heresi & illam includens, quod de heresi crimine minori facit presumptionem, iam licet talem puniri ut hereticum: non enim punitur quia sit hereticus: sed quia commisit crimen, in foro ecclesie heresim includēs. Vñ hic est suspicio uiolenta iuris immo & de iure: de qua infra ca. ult. puncto secundo. Inducerem hic rationes francisci ponginibii si essent alicuius momenti: & non scirem q ex uoluntate non ex ingenio scripsit. Adduco aūt in confirmationem predictorum eruditissimum uirum dñm io. de turre cremata: qui super dicto capi. epi doctissime probat impossibilia fore: & tandem preseruans se ne crederetur tenere contra predicta, dicit aliud esse q uera sint q̄ ille muliercule dicebant, aliud q diabolus hoīem realiter de loco ad locū ferat: quia primū est impossibile nō secundū. Hec ex illo.

¶ Processum in strigimagas practice & obiter inchoari. Capitulum secundum.

Q Via iam que speculatiue dicenda erant in modo cōtra strigimagas procedendi absoluimus: iam ad practicam descēdemus, breuissimam praxim edituri: q hec res iam abunde per multos expressa sit, etiam quo ad oīum sententiar formulas: quas cōsulto omittemus: q. s. passim hñi possint, aut īgenio proprio formari. Igitur obiter quonā pacto processus inchoādus sit mōstremus oportet: qđ multis punctis expediatur necesse est.

¶ Punctum primum. Illud in primis notādum est: q inquisitor & q̄sq iudex in cā fidei, sūmarie simpliciter & de plano, absq aduocator & iudicior strepitu & figura procedit: de here. statuta li.

r. Que uerba qd ptendāt, p; de uerbo. sig. sepe: ubi dr. Hac ī ppe-
tuum ualitura ɔstitutiōe sancimus, ut iudex cui taliter cām ɔmitti-
mus (.s. simpliciter: ut i ca. statuta) necessario libellū nō exigat, litis
cōtestationē nō postulet. tpe feriaꝝ ob necessitates hoim indulta-
rū a iure pcedere ualeat, āputet dilationē, & nām litis q̄tū poterit
faciat breuiorē: exceptiōes, appellationes & dilatiōes frustratorias
repellēdo: partiū aduocatoꝝ, pcuratoꝝ cōtentiones & iurgia te-
stiūq; supfluā multitudinē refrenādo. Nō sic tñ iudex litē obruat
quin probationes necessarie admittant: citationē uero ac ptesta-
tionem iuramēti de calūnia siue de dicēda ueritate, ne ueritas oc
cultetur, p concessionem hmōi intelligimus nō excludi. Hec ibi.
¶ Punctū scd; . Tres apud iura sunt modi pcedēdi: extra de accu
sa. denū. & inquisi. p totū. Primus est p uiā accusationis: ubi neces
sario pcedit inscriptio: qñ. s. quis aliquē accusat de crimie heresis
pprie uel psumptiue corā iudice: offerēs se probatuꝝ: ad penā ta-
lionis inscribens. Hūc modū iudex nō facile admittat: tū qa in cā
fidei aut maleficaꝝ nō est usitatus, & merito: qppe q̄ horrēda cri-
mina sua, occulte admittāt: tū qa accusanti ualde piculosus ē, pro
pter talionē: tū demū qa ualde litigiosus ē. Scdus est p uiā denun
ciationis: ubi necessario pcedit fraterna monitio: ut quū qs sup eo
crimie denūciat aliquē deliquisse: nolens tñ obligare se pbaturū,
aut sese partē efficere: s; tm̄ nūciare: uel zelo fidei, uel ut obediat
iudici id exqrenti in gñe uel ipē, & mulctā euitet. Tertius est p uiā
iquisitionis: ubi necessario pcedit clamorosa isinuatio: qñ. s. nec ac
cusator nec denūciator adest. ueꝝ i ciuitate aut opido aut uilla fa
ma de crimie eiusmodi laborat: quo casu iudex nō ad istantiā par
tis s; ex officio suo pcedet. Et hos duos ultimos modos usus āple
ctit: utriūq; tñ ɔmiscēdo: ut. s. iudex decretū suū publicet, & mādet
sibi denunciari crimē a scientibus & denūciantiū dicta ɔscribat.
¶ Punctū tertiū. Si ergo processus inchoet p uiā accusatiōis: pra-
xis. In noīe dñi &c. Tali tpe, tali loco, corā talibus cōparuit talis
de tali loco & talis diocesis: offerens scedulā accusationis talis te-
noris. Corā nobis &c. Inseratur tota. Acta sunt hec tali tempore,
loco, & corā tali iudice & testib⁹ &c. Sed hūc modū qa nō ɔgruit
in seqntib⁹ omittemus. ¶ Si āt scdo mō procedat: a gñali citatio-
ne suum processum modo isto inquisitor exordiatur, sequētibus

ad loca publica appensis. Quum nos inquisitor talis loci, totis nostris affectibus inhiantes ac ex omnibus nostris precordiis affectantes populum christianum nobis commissum in unitate & serenitate catholice fidei confoueri, atq; ab omni peste heretice prauitatis uisceraliter elongari cupiamus: idcirco nos inquisitor prefatus, cui ex iniuncto officio hec incũbunt, ad honorem & gloriam recolendam nominis iesu christi, & ad exaltationẽ sancte fidei orthodoxe, atq; ad depressionem heretice prauitatis, precipue in maleficis: uniuersis & singulis cuiuscunq; conditionis & status aut dignitatis existant, qui sunt infra terminos talis loci, ad quorum noticiam deuenerint hec mandata, auctoritate qua fungimur in hac parte in uirtute sancte obediẽtie ac sub pena excõicationis, precipim9 & mandamus: ac mandando requirimus, quatenus infra. 12. dies proxime computandos, quorũ primos quatuor ꝑ primo, & quatuor imediate sequẽtes pro secũdo, & ultimos quatuor pro tertio termino perẽptorio, hac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, siquis scit, uidit uel audiuit aliquam esse personã hereticã & maleficam, diffamatam uel suspectãm: & in speciali talia predicantem, que in nocumentum hominũ, iumentorum aut terrenascentiũ, & dãnum reipublice cedere ualeant. Quod siquis nostris antefactis monitis & mandatis nostris non paruerit cum effectu, premissa infra taxatum terminum non reuelando, sciat se excõmunicationis mucrone percussum: quam excommunicationis sententiam in omnes & singulos (taliter ut predicitur cõtumaces) prefata nostra monitione canonica ꝑeunte, & eorũ inobedientia requirente, nunc ut ex tunc & tunc ut ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionẽ ab his censuris, nobis tantũmodo reseruãdo. Datum. Et authenticetur. Potest aũt quis ut res exigit addere uel subtrahere, & secularis iudex mutanda mutare.

¶ Punctũ quartũ. Quũ uero aliqui denunciaturi cõparebunt, neq; probare neq; se partẽ facere nolentes, sed ex obedientia uel zelo bono denũciãt: habeat iudex notariũ & religiosas ac discretas personas saltẽ numero duas, siue clericalis ordinis siue laicalis sint secundum archi. & si notarius haberi nequit, loco eius duo idonei uiri habeãtur: qui testiũ depõnes ꝯscribãt, siue scripto siue saltẽ uerbo deponãt: de here. ut officiũ. §. uerũ li. 6. Et tũc notarius sic exor

ditur. In noīe dn̄i amen. Anno a natiuitate dn̄i &c. tali die talis mēsis, in p̄sentia mei notarii & testiū īfra scriptoꝝ: talis de tali loco & de tali diocesi, cōparuit psonaliter in tali loco, corā honorabili tali iudice: & obtulit ei scedulā tenoris sequentis: inserat tota. Vel si uerbo deponit dicat: & denūciauit eidē, q̄ talis de tali loco talis diocesis, asseruit & dixit q̄ sciret hoc, uel q̄ quis talia nocumēta sibi uel aliis psonis ītulerit. Quo facto ip̄m denūciātē in cōtinenti iurare faciet, mō ɔsueto ad sctā dei euangelia uel sup crucē, de ueritate dicēda sup denūciatis: & p̄stito iuramēto interrogabit eū, unde scit esse uera que denunciauit, & si uidit uel audiuit. Si dicit se aliqua uidisse (ut puta quia ibi reptus est tali hora tēpestatis, uel q̄ tetigit iumētū, uel quia intrauit stabulū) interrogabit iudex ubi eū uidit & qn̄ & quotiens, & quibus p̄sentibus audiuit: formādo articulos de quolibet pdictorū singulariter & diuisim: & notarius oīa scribat & ponat in actis: post dictā denunciationē continuando sic. Qua quidem denunciatione ut premittitur facta: ipse inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuo sancta dei euangelia uel super signo crucis, denunciantē de ueritate dicēda super denūciatis: & interrogauit eūdē unde & quō ea que denūciauerat sciret, uel suspicionē haberet esse uera. R n̄dit, quia uidit uel audiuit. Interrogatus ubi uidit uel audiuit &c. & formentur articuli, ut dictū est: & totū ponatur in actis. i. in processu. Et specialiter interrogetur qui sciūt cū eo in tali causa, & qui scire pn̄t. Quibus pactis ultimo interrogabitur: si mala uoluntate denunciat, odio uel rācore: uel si aliquid omittat fauore & amore: aut si denunciat rogatus & subordinatus. Et postremo illi in uirtute p̄stiti iuramenti iniungetur tenere secretū quicquid ibi dixit uel dictū fuit per iudicē: & totum in actis ponetur. & omnibus expletis, ponatur paulo infra. Acta sunt hec in tali loco, tali die talis mēsis & tali anno: in p̄sentia mei notarii uel scriptoris, adiūcto mihi tali in uigorem officii tabellionatus, & talium testium ad hoc uocatorum & rogatorū.

¶ Punctū quintū. Quantum uero ad tertiū modū & usitatū & cōmunē: si nullus aut accusator aut denunciator apparet, sed laborat fama alicubi de aliqua strigimaga: aut etiā de tali: & pp̄ter famam ex suo officio absq̧ accusatore uel denunciatore iudex procedere instituerit, absq̧ citatione generali & monitione de qua supra, co

ꝙ talis clamor frequenter uenerit ad aures eius: tunc iterum processum inchoare poterit, in presentia personarum ut supra. In nomine domini amen. Anno a natiuitate dñi tali, de mense tali seu de mensibus talibus, ad aures talis iudicis, talis loci peruenit pluries, fama publica referente & clamorosa insinuatione producente: ꝙ quidam uel talis de tali loco, dixit uel fecit talia ad maleficia ꝑtinētia, contra fidem ac communem utilitatem reipublice: & ponatur totum prout fama laborat, & exprimat suam intentionem inquirendi. Et paulo infra. Acta sunt hec die tali talis mēsis, de anno tali, in presentia talium testium uocatorun & rogatorū, & mei notarii tali auctoritate, seu scriptoris & socii uigore tali. Deinde inquisitor citabit & examinabit testes iuxta formam dicēdam.

¶ Punctum sextum. Quot uero & quales debeant esse testes: dico ꝙ ubi testes non sunt singulares uel partiales sed in omnibus concordant, de rigore duo testes sufficiunt ad damnandum de crimine heresis strigimagarum: quum regula sit, in ore duorum uel triū testium stare omne uerbum: de equitate tamen sufficere sempꝫ nō uidentur propter criminis enormitatem: quia in criminibus probationes esse debent luce clariores. ff. de proba. l. si autem. Si uero dicatur in crimine hoc sufficere leuiores probationes: ꝙ leui quis argumento detegatur. C. de here. l. 2. leui argumento. recedendo a iudicio catholice religionis & tramite, hereticum se facit. Respōdetur hoc utiqꝫ uerum esse ad suspicandum: ceterum ad condemnandum minime: quia in crimine eiusmodi iuris ordo truncatur: quia delatus nec testes iurare uidet nec sibi inotescunt: ubi preiudicium graue illis iminere posset: ut in ca. statuta. de here. li. 6. unde tenetur ipse iudex per se & ex suo officio de testium inimicitia ꝑquirere: quia excluduntur: ut patebit: & si confuse deposuere, iterato de causa sciētie eos interroget: quod utiqꝫ potest. de test per tuas. ff. de quest. l. repeti. Igitur ad duorum legitimorum testiū dicta, aliquem de tanto crimine damnare tutū non uidetur, si sit bone fame: uerum potius si diffamatus esset purgatio esset indicenda, uel abiuratio propter uehementem suspicionem ex duorum dictis obortam, uel esset questionibus exponendus, aut sententia differēda. Si uero esset male fame, secus. De his archi. in ca. ut officiū. §. uerum. de here. li. 6. & in ca. fidei. in fine glose: & io. an. ibi.

¶ Punctum septimum. An uero per testes singulares cum infamia possit quis de eiusmodi crimine damnari: respondetur ꝙ non extra de sti. cū literis: quia oportet in criminibus probationes esse luce clariores: ut patuit: & in hoc crimine nemo est ex presumptione damnandus. de presump. literas. Vnde tali indicitur purgatio ratione ifamie. & abiuratio ratiōe suspicionis uehemētis, ex dictis testiū consurgentis. ubi tamen testes sunt singulares, cōcordāt aūt in substātia facti, necnō facti euidentia cōcurrit: tūc iudicis consciētia oneraf: & ex directorio liquet quotiēs possit testes examinare.

¶ Punctum octauum. An uero iudex ad iuramentum de ueritate dicenda in causa fidei seu strigimagarum, testes compellere possit, aut etiam eos pluries examinare: dicendum est ꝙ sic presertim ecclesiasticus. de here. ut officium. §. uerum. li. 6. unde in causis ecclesiasticis testes cogendi sunt medio iuramento ueritatem deponere. de testi. cog. puenit: & de here. excōmunicamus. §. addicim⁹. dicitur ꝙ archiepiscopus uel episcopus parrochiam i qua fama est hereticos habitare circueat, & tres uel plures boni testimonii uiros uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat: et sequitur infra, & iurare nolentes heretici reputantur. De repetitione uero examinis per inquisitorem uel iudicem, archi. in ca. ut offi. §. uerū. sup uerbo testium. & ibi textus de here. li. 6. quod etiā iure fieri posse liquet, de testi. p tuas. ff. de quest. l. repeti.

¶ Punctum nonum. Quantum uero ad testium qualitatem; id notandum in primis est: ꝙ excommunicati, participes criminis, in defectum aliarum probationum cōtra hereticos admittuntur. de here. in fidei fauorem li. 6. Et similiter infantes, criminosi, serui cōtra dominos, in causa fidei ad agendum & testificandum admittūtur. De quo archi. eo. ti. in ca. accusatus lib. 6. dicit ꝙ tanta sit labes criminis heresis: ꝙ ad ei⁹ actionē ēt serui aduers⁹ dños suos, & qlibet criminosus etiā infamis aduersus quēlꝫ admittunf: ut. 2. q. 7. §. huic opponitur. Item sicut hereticus contra hereticum ita maleficus contra maleficum ad testificandum admittif, in defectum tñ aliarum probationū, & semper cōtra non pro: uxor ēt & filii & familiares contra & non pro: ar. capi. filii de here. lib. 6. Et idem de periuris: ut in ca. accusatus de here. in. 6.

¶ Punctum decimū. An uero & capitales inimici admitti debeāt

respōdetur ꝙ m inimetur dicit archi. ubi supra. & .3. q.5. cap.2 & de simo. licet heli. in fine: de quo ēt ho. in sum. de accus. § . quis possit Non tñ ois inimicitia est repellendi cā: sed capitalis: q̄ tunc intelligitur qñ de facto mors īteruenit, uel intētata fuit, uel ea q̄ ad mortem iductiua & uia sunt sequuta sunt: ut uulnera grauia & letalia, & huiusmodi. Alie uero inimicitie presertim graues (prout etiam mulieres ad inimicitiā faciliter cōmouentur) & si a testificando a toto non repellunt: dictum tñ inimicornm dubitabile utcūq; faciunt, ut non sit plana fides huiusmodi attestationibus adhibēda: cum aliis tñ adminiculis & aliorum testiū dictis plenā probationem possunt efficere: presertim ubi iudex delatum interrogat, an ne putet se talem habere inimicum qui sibi tale crimen auderet īponere: & ille aut respondet ꝙ non, aut spāliter de persona iterrogatus eam nō noiat que deponit, etiam si alii eum inimicū asserant, & inimicitie cā deposuisse. Si uero personam exprimeret que deposuit, & iudex de inimicitiarū causa per alios honestos informatur, & alia adminicula non succurrunt: eiusmodi testem merito iudex repellit. Non ergo prudenter pleriq; repellere conantur mulierum depositiones, ꝙ crebro rixas habeant inuicem: aliud enim suadent iudicum cautele; de quibus infra.

¶ Processum in strigimagas continuari practice & obiter. Capitulum tertium.

Quia iam ostensum est quonā modo ꝓcessus inchoādus sit, qualiter sit continuandus ostendendū restat: quod multis punctis fiet.

¶ Pūctum primum. Quia superius dictum est ꝙ iudex denunciantem interrogare debet de his qui crimen nouerunt, aut nosce potuerunt: ideo testes illos citari faciet quos denunciās nominarit, & qui magis oportuni uidentur: scriptor uero ꝓcessum hoc modo continuabit. Post que attēdēs ipse iudex denūciata sibi añdicta hereticalia fore: & ex sui natura talia, et tam grauia, que nec possunt nec debēt cōniuentibus oculis tolerari: quum cedant in diuine maiestatis opprobrium, & tam fidei catholice q̄ reipublice detrimentum: descendit ad se informādum

& ad testes

et ad testes examinandum per modum qui sequitur.

¶ Punctum secundum. Interrogatoria testium. Talis testis de tali loco citatus, iuratus & interrogatus si cognoscit talem, exprimendo nomen delati: dixit ꝙ sic. Item interrogatus de causa cognitionis, dixit ꝙ ꝓ eo ꝙ uidit & locutus est sibi pluries: uel sic uel sic. Item interrogatus de cognitionis tempore: dixit &c. Item interrogatus de fama illius, & presertim in his que fidei sunt: dixit &c. Item interrogatus si uidit uel audiuit eum tale quid fecisse: dixit. Item interrogatus ubi: dixit in tali loco. Item interrogatus de tēpore, dixit. Item interrogatus si ex sua consanguinitate aliqui ꝓpter maleficia fuissent incinerati uel suspecti habiti: dixit. Item interrogatus an cum suspectis maleficis habuerit familiaritatē: dixit. Item interrogatus de modo & causa ꝙ dicta fuerunt: dixit. Item interrogatus si uidetur sibi ꝙ talia dixerit aut fecerit trufatorie seu recitatorie seu animo indeliberato, uel assertiue potius & deliberato animo: dixit. Item interrogatus de causa credētie huius, dixit. Item interrogatus si hec deponit odio uel amore aut fauore, dixit. Et sequitur. Et iniunctum est sibi rem habere secreto. Acta sunt hec in tali loco, die tali, in presentia talium testium uocatorum & rogatorum, & mei notarii seu scriptoris & socii. Vbi & illud aduertisse oportet, ꝙ in eiusmodi examine semper oportet esse personas saltem quinq; presentes: que sunt iudex inquirens, testis uel denūcians, respondens uel ipse delatus postea comparēs, & notari9 seu scriptor ubi notarius deest (& tunc adiungitur sibi alius honestus: & hi duo uicem tabellionis implēt apostolica auctoritate: ut offi. de hereti. li. 6.) & duo honesti uiri testes eorum que deponuntur. Aduertere rursus oportet ꝙ testis citatus scilicet ad deponendum, semper iurare debet de ueritate dicenda: aliter falso scriberetur citatus & iuratus: Modo consimili alii testes oēs examinandi sunt.

¶ Punctum tertium. Quibus examinatis si iudex factum aduertat probatum plene: aut si non plene, tamen uidet esse maxima indicia & suspiciones uehementes. i. non que ex leuibus coniecturis sed que ex multa diffamatione super crimine proueniant: tunc & eo casu si de fuga timet delati, eum capiat: alioquin si minime timet, eum citet: habito tamen si expedit consilio peritorum. Et siue capiat siue citet, ex improuiso scrutari faciat domum eius, apertis

scriniis & pixidibus angulorum:& omnia instrumenta & scriptu re tollantur: Consequenter autem collectis his de quibus est delatus aut conuictus aut suspectus, super eis interrogatoria formet atq; inquirat habito secum notario. ut supra: prestito prius corporali iuramento de ueritate tam de se q̃ de aliis dicenda :& omnia per modum qui sequitur conscribantur.

¶ Punctum quartum. Interrogatoria generalia super delato & constituto. Talis de tali loco, delatus iuratus super quattuor dei euangelia corporaliter tacta tam de se q̃ de aliis dicere ueritatem: interrogatus unde est siue unde originem traxerit: respondit ꝙ in tali loco talis diocesis. Item qui sunt eius parentes, & si ui ui uel mortui: respondit. Item an naturali morte uel incinerati: respondit. Nota id fieri: quia communiter tota progenies strigimagarum infecta est:& ubi negant quod testes deponunt, se suspectos exhibent. Item ubi fuit nutritus, uel ut plurimum conuersatus: item quare locum natiuitatis mutarit: item si in dictis locis uel alibi de maleficarum natura loquentes audiuit, & de operibus earum: item quid loqui audiuit: item si credit, maleficas esse, & talia posse aut facere:& si negat (ut consueuere prima fronte, inde oritur suspicio: unde subito interrogetur an credat ꝙ innocenter damnentur. Deinde uero, iudex specialius interroget cur populus eũ sic timet. Item an sciat se diffamatum: item cur illi persone minatus sit, tu non transibis impune: item quid sibi fecisset illa persona, ut talia proferret. Vbi & illud aduertendum est, ꝙ interrogatio hec est necessaria, ut inimicitiarum fundamenta uestigentur: quia delatus tandem inimicitias allegabit: q̃q̃ ubi non est capitalis sed muliebri more concitata, non prepediat. Hoc enim strigimagarum est proprium uerbis aut factis inutilibus efficere puta expetendo sibi aliquid mutuari, uel damna inferendo in horto & similia :& id ea ratione ut occasionem captent: ab aliorum tamen presentia cauent, ne testes esse possint. Interrogetur etiam quomodo effectus tam cito sequi potuit post minas: item quare dixit illud uerbum, & ita factum est. Item si omnia negat, interroget de aliis maleficiis, & effectibus illatis hominibus, iumentis & frugibus: item si uisus est in campis uel in stabulo cum iumẽtis, ea tangens: item cur tetigit puerum, qui dein

de egrotauit: item quid egit in campis tempore tempestatis: item cur plus lacte abundat una uacca q̄ alii duabus aut tribus. Et omnia responsa scribātur: & super eodem repetitis uicibus interrogetur: ut norit iudex an uacillet necne. Qua confessione peracta & scripta, siue affirmatiua siue negatiua siue ambigua, deinde subiungitur. Acta sunt hec tali loco &c. ut supra.

¶ Punctum quintum. Quid iudici curandum sit ubi delatus persistit in negatiua. Eo casu attendat iudex ad tria, infamiam indicia facti, & testium dicta: & ubi hec tria concurrunt, immo duo ultima, immo tertium solum, est manifeste in heresi maleficarum seu strigimagarum deprehensus. Apud iuristas enim tribus modis aliquis in prauitate heretica deprehensus dicitur (ut notat bernar. de here. ad abolēdam. §. presenti. uerbo deprehensi) primo facti euidentia: puta quia publice heresim predicauit (loco cuius hic ponim⁹ indicium facti: quia publice minatus est in genere: dicendo uidebis &c. & talis effectus sequutus est, quem homo efficere nequiret) uel secundo legitima probatione per testes: uel tertio per propriam confessionem. Si āt hoꝝ unumquodq; reddit aliquem manifeste in heresi deprehensum, multo magis illa tria quia quū sufficeret ultimū. s. testes nūero & qualitate legitimi, sufficiunt illa tria uel duo uel ultimum, immo ultimum solum. Eo etiam casu locus est pene. d. capi. ad abolendam. & capi. excommunicamus. secundo de here. etiam si crimen minime fassus sit. Nā sic deprehensus aut fatetur crimen: & tunc ut penitens seculari brachio relinquitur puniendus ultimo supplicio: ut in capit. ad abolendam (uide tamen mitigationem que ibi fit) uel perpetuo carceri mancipandus: ut in capitulo excommunicamus. Si uero non confitetur, est impenitēs tradendus potestati seculari: ut no. ho. in sum. ti. de here. Vnde casu isto iudex, maxime cum simpliciter & summarie procedat, nihil erroris admitteret, si delatum ad carceres perpetuos aut temporales adiudicaret: ut forte squaloribus attritus fateretur.

¶ Punctum sextum. Amplior preteritorum declaratio. Quid eo casu faciendū sit ubi fama, indicia facti & testes ꝯcurrūt: sunt tres dicendi modi differentes. Vnus ꝙ mancipetur carceri delatus:

nec quouis modo sub quacunq; cautione dimittatur ut rursus cita tus respondeat:hac ratione ꝙ sicut manifeste deprehensus habeat. Alius ꝙ ante incarcerationem fideiussorum cautioni relinqui pos sit:ita ꝙ si fugam caperet pro conuicto censeretur:licet post incar ceratione non sit relinquendus cautioni.& hic modus consue tudini innititur.Tertius uero is est,ꝙ regula ifallibilis dāda sit mi nime,sed iudicis moderationi relinquēdum:ut ſm testium dicta, persone infamiam,& indiciorum facti concursum distringatur:& si fideiussores idonei haberi nequeant,& de fuga sit fortasse suspe ctus,eo casu trudatur in carcerē. Qui modus tertius rationabilior uidetur,modo modus modificatus seruetur.qui constat ex tribus: primo ut domus eius diligenter perlustretur in omnibus scriniis, angulis,fossis & latebris:secundo ut si ancillam aut sodales habe at malefica,seorsum includantur ad custodiam &si non ad penā; etiam si non sint delate:ut nonnullis placet:presumitur . n. ꝙ eius secreta aliqua norit.tertio ut si in domo ꝓpria capitur,spatium in trandi cameram negetur:solent.n. si intrarint certa maleficia secū ferre,gratia taciturnitatis in questionibus seruande:immo alicubi id seruatur,ut capte malefice subito eleuētur a terra,& in sporta re posite de cetero terram non attingunt.Et id merito quidem & lici te:tum in primis ꝙ attingentes pede terram,& se maleficiis libera rent interdum,& multos alios fulmine interimerent : ut nonnunꝗ sic capti(& terram tangere eis id petentibus uetati)fassi sunt se esse cturos si tetigissent:deinde uero,quia &si omnes uires ad tactum iusticie publice perdūt quo ad ꝑterita maleficia (ut supra dictum est) tamen maleficio taciturnitatis interdum a diabolo eis succur ritur:quod hic cauetur. Illud etiam aduertere oportet:ꝙ quum du plex sit carcer : ad penā scilicet,quo recludūtur criminosi:& ad cu stodiam.de here.multorum querela in cle.ad minus ad custodiam eo casu maleficus incarcerandus foret. Si autem ea pro quibus est quis delatus,forent leuia(ita ꝙ non extaret infamia,nec indicia fa cti in pueris & iumentis uel frugibus)remittatur ad domum:uerū quia forte cum strigimagis familiariter uersatus est,& eorū secre ta nouit,det fideiussores si pōt:alioquin iuramētis & penis astrict⁹ domū aut certos ꝯfines nō exeat. Si uero sic delatus aufugerit,agē dū est iuxta ca.ut ꝯmissis,& ca.ut inquisitionis de here.li.6.

¶ Punctum septimum, Quid uero post captionem agendum sit dico multa. Primum. Si delatus ac detentus stet in negatiua, & se delatores & delata uelle scire: ad nullum horũ iudex tenetur, nec nomina pandere: nisi delatoribus placeret & uideri & delata in faciem effundere. Licet. n. diuersa diuersi põtifices senserit: tamen q iudex eo casu pandere deponentium aut accusatorũ nomina teneretur, sensit nullus: quin potius aliqui id senserunt ut nunq̃, alii q non semper uerum in casu liceat. Tãdem uero bonifacius. 8. in ca. statuta de here. 20. statuit in hunc modum. Inhibemus tamen q si accusatoribus uel testibus in causa heresis interuenientibus seu deponentibus, propter potẽtiã personarum contra quas inquiritur, uideat episcopus & inquisitor graue periculum imminere si fieri contingat publicationem eorumdẽ: ipsorum nomina non publicent. Hec ibi. Vbi episcopi & inquisitoris nomine omnis iudex intelligitur procedens ex horum consensu, etiam laicus: q eadem sit ratio: quia procedit aucto ritate apostolica & non ĩperatoria solũ. ¶ Secundum. Potentia autem personarum triplex est: prima generis & familie, secũda pecunie, tertia malicie: que aliis duabus est formidolosior: maius. n. periculum est predicta pãdere delato pauperi habenti in malo complices, rebelles & homicidas (qui preter personam perdere possunt nihil) q̃ generoso uel diuiti tẽporalibus bonis affluenti. ¶ Tertium. Graue autem piculum io. an. ibi dicit illud esse si mors uel truncatio timeatur eorum uel filiorũ aut parentum, aut substãtie deuastatio, & huiusmodi. In eodem tamen ca. subditur. Ceterum in omnibus precipimus tam episcopos q̃ inquisitores puram & prouidam intentionem habere: ne accusatorum uel testium nomina supprimendo, ubi est securitas periculum esse dicant: ne in eorum discrimine securitatem afferãt ubi tale periculum immineret: sup hoc consciẽtias eorum onerantes. Hec ibi. ubi etiam patet q sicut pena annexa est nomina testium idebite publicantibus, ita & indebite occultantibus. s. his quibus merito essent manifestanda: ut assessoribus & peritis, de quorum consilio ad sententiam est procedendum. ¶ Quartum. Quia uero omnia precedẽtia & sequentia usq̃quo ad modos sentẽtiendi ueniatur, absq pena sanguinis fieri possunt: in quibus iudex ecclesiasticus iudicat, fieri possunt cum diocesanorum consensu per iudicem secularẽ

ideo non miretur quis si in d.ca. nominatur iudex ecclesiasticus, non secularis: qui modum sententiandi super sanguinem, ex modis setentiandi etiã & penitẽtiandi ordinariorum capiet. ¶ Quintum. Petit autem delatus defensionem sibi dari & expresse & etiã implicite: ut cum dicit se cupere uidere delatores & huiusmodi. Que defensio stat in tribus: primo ut ei detur aduocatus, qui etiã procuratorio nomine agere poterit: secundo ut aduocato nomina testium non pandantur, etiam prestito iuramento ꝙ non reuelabit (nisi esset irreprehensibilis & zelator & iusticie amator) sed de his q̃ in processu continẽtur informetur: tertio ut aduocatus causã delati quantum potest in meliorem causam interpretetur: sine tamen scandalo fidei & iusticie damno: ut patebit. Et idem de procuratore. Pro his nota ꝙ aduocatus nullo modo dandus est ad arbitrium delati, sed iudicis: qui det probum, nõ autem litigiosum uel maliuolum, qui facile pecuniis corrumpatur. unde iudex eum monebit que sunt boni aduocati partes, & specialiter ꝙ non mentiatur allegando falsas leges uel quid simile faciendo: & diligẽter moneat ne de aduocato fiat fautor: quia eo casu excommunicatus esset. per ca. excommunicamus. primo extra de here. Nec prodest si personam & non errorem se defensare dixerit: quia non debet sic quouis modo defendere, quin procedatur summarie simpliciter & de plano: quod faceret si peteret omnino dilationes, uel immisceret appellationes: que omnia refutantur. Licet. n. non defendat errorem: quia peior esset ipsis maleficis & heresiarcha. 24. q. 3. qui illorum: tamen quia indebite defendit iam suspectum de heresi. tanq̃ fautorem se facit, etiam uehemẽter secundum defensionẽ quam facit: & debet publice abiurare coram episcopo: iuxta ca. accusatus. de here. in 6. Si ergo aduocatus sit reprehensibilis, repellatur, & secundum acta & probata iudicetur: alioquin ex malo aduocato mala multa prouenient: ut ipse expertus sum rome: ubi tamẽ non iudex sed adiunctus iudici eram.

¶ Punctum octauum. Quid uero sit aduocatus facturus etiam ꝓcuratorio nomine agens, ubi sibi nomina testium celantur & cliẽtulo suo. Dico ꝙ de omnibus contentis in processu diligenter informabitur, habita etiam eius copia si mauult, suppressis tamen testium nominibus: qui delatum adiens singula proponet, dicẽs sic

dixisti sic fecisti:ut ex his ipse conlectet,& tandem ad id ueniat ut inimicitias alleget,aut sua excuset:se talia quidem dixisse asserés, sed non eo animo ut noceret & eiusmodi. Quo casu quantum attinet ad inimicitias,eas iudici proponet:& ille inquiret an capitales interuenerint necne:& si sunt cum suis assessoribus iudex prouidus discutiet an ex parte delati aggrauetur inimicitia,uel ex parte deponentis:puta quia coniuncti delati alios ex parte deponétis iniuste oppresserunt:tunc si desit infamia & indicia facti,nec sunt alii testes,presumitur ꝙ ratione uindicte depositum sit:& delatus absoluitur sub cautione de non uindicando. Quid si katherina maleficiata in se uel in suis,super illã suspicatur cuius cõiuncti in publico iudicio opꝑsserunt suum maritũ scilicet katherine: Respõdetur hic est duplex inimicitia ex parte deponétis,scilicet ratione maleficii & opꝑssionis:unde si desint alii deponentes nec laborat infamia contra delatum,depositio ista repellitur:delatus tamen redditur suspectus,si & inquantum moribus est maleficiosus:de quo tamen infra. Si uero adsint alii deponentes qui super alia indicia facti deponant,res plana est:si uero super infamia solum deponunt & in re ita est,tunc licet iudex propter inimicitiam repulerit deponentem,ipsum tamen indicium facti quod ꝓtulerat & ostẽderat iudex ex aliis testibus super infamia,capiet pro intersigno super suspicioné uehemétem:ex qua delatus potest multipliciter plecti. Primo pena canonice purgationis,propter infamiam.iuxta ca.inter sollicitudines de purg.ca.x. scđo abiurationis,propter suspicionem:iuxta ca.accusatus in principio de here.in.6. & secundum uarias suspiciones ad uarias abiurationes:ut infra. Et si accesserit cõfessio criminis & penitentia,propter indicia facti non relinquitur brachio seculari ad punitionem sanguinis:sed p iudicem ecclesiasticum ad perpetuos carceres damnatur:quo non obstante,ꝓpter temporalia damna potest per secularem iudicé ignibus tradi:iuxta ca.ad abolédam.§.p se.& iuxta ca.excommunicamus secundo.de here & de his oíbus infra. Epilogando obiter. Primo nõ facile credat iudex aduocato sup iimicitiis capitalibus:qa depositiões eiusmodi rarissime sine iimicitia fiũt:cũ malefice omnib⁹ sint odiose. Secundo attédat ꝙ quatuor modis posset meleficus conuinci:per testes,per euidentiam facti,per indicia facti,per confessionem pro

priam:& hoc uel super infamiam tantum, quod solum per testes fit:uel super suspicionem leuem, uehementem, uiolentam: & quã tum ad hec omnia sine confessione propria : que si accedat, quid agendum sit dictum est. Tertio applicet predicta ad suum proposi tum:ut super inimicitiis respondeat aduocato. Vbi autem ipse ad uocatus allegaret secundũ, scilicet uerba non esse dicta animo no cendi. adducat ꝙ licet illa uerba dicta sint, ex alia tamen causa po tuit effectus uenisse:cum nouis modis infirmitates emergant, & commune sit mulierum uerbis eiusmodi corrixari. Quibus allega tionibus iudex obuiaturus:si quidem ex naturali defectu infirmi tas aduenerit, excusationem admittere poterit:ex signis tamen an maleficiũ sit aduertet, si nullo remedio naturali curatur, si medi corum sententia est morbus maleficialis, aut etiam aliarum incan tatricum, si absq; debilitatione preuia superuenit, si curata fuit subi to quia signum maleficii sub lecto uel indumentis reptum destru ctum est. Per hec.n. obuiabit iudex accedentibus minis que de ma leficio suspitionem ingerũt:sicut siquis dicat succẽdam horreum tuum, & effectus sequitur, suspicio aut uiolẽta aut uehemẽs emer git:licet id alius potuerit effecisse.

¶ Punctum nonum. Rursus capitales inimicitias subtilius inda gaturi sumus, Si circa eiusmodi difficultas emergat : poterunt hi modi & si cautelosi ad bonũ fidei & reipublice practicari. Prim᷒. Nam aduocato in folio uno copia processus tradatur:i alio uero nomina testium, nõ eo ordine quo deposuerunt:sed tali ut neque at coniectari ꝙ talis tale quid deposuerit. Secundum. Date copie et nominibus ut prius inserantur alia alibi a maleficis patrata & a testibus in scriptis non deposita. Sic.n. delatus assertiue dicere ne quibit istum uel illum capitalem hostem : Tertius. Cum delatus examinatur, anteq̃ defensio & aduocatus detur, interrogetur an putet se inimicos habere qui tantum crimen auderent imponere: et forte respondebit, non:quod forte ex improuiso faceret:& si di xerit ꝙ sic, nomẽ eius & inimicitie causa scribatur:ut loco suo iu dex rem certius uestigare queat. Quartus. Anteq̃ defensio aut ad uocatus detur:accepto nomine eius qui grauissime deposuit, inter rogetur delatus an illum norit:& si dixerit ꝙ non, iam ex post fa cto eum hostẽ capitalẽ i ea causa non potest facere:cum medio iu

ramẽto

ramento oppositum dixerit. Si uero dixerit ꝙ sic, interrogetur an audiuerit eum aliquid contra fidem maleficarum more egisse: si dixerit sic & sic fecit, interrogetur si est eius amicus uel inimicus: statim respondebit forte ꝙ est eius amicus, ut ei credatur: & sic non poterit ex post facto hostem asserere: si autem respõderit se nihil scire de eo, interrogetur an sit eius amicus uel inimicus: & forte respondebit ꝙ amicus: quia allegare inimicum de quo nihil mali nouit, uidetur dedecus: & sic ex postfacto idem erit quod prius. Si autem a principio allegauerit capitalis inimicitie causas: iã aduocato adhibebitur fides. Quintus. Data copia processus aduocato testium nominibus suppressis, aduocatus delatum informabit: qui coniectabit quis contra eum talia deposuerit, & crebro diuinabit. Tunc uero si dixerit, talis est capitalis inimicus & uolo probare per testes: eo casu iudex conuocato peritorum uel antiquorum cõsilio clanculo, testes & causas inimicitie examinabit: & si inuenerit ita esse, repellet testes, & delatum dimittet si non sunt aliorum testium grauamina. Et hic modus usitatior est. Est & alius & finalis modus qui mandatur in iure (& quo iudex tandẽ utetur si predicti non placerent) ut sine omni imputatione transeat: ut scilicet habito peritorum & prudentũ & honestorum cõsilio, iuxta tenorem .d.ca. statuta. ab eis prius habeat iuramentũ ꝙ rem celabunt & eis processum & nomina deponentium per notarium exponat & ꝙ inimicitiarum radicem habere non ualuit: & si eis uidetur, de duobus alterum fiat: primum ut per consilium discernatur qui ex deponentibus sint quasi hostes repellendi: aut eligantur aliqui puta tres uel quatuor aut quinq; ĩ oppido, qui amplius norint amicitias uel inimicitias delati ac testium, & qui in consilio nõ sint presentes: & eis publicentur nomina delati ac testium, non autẽ articuli processus: & eorum iudicio stabitur.

¶ Punctum decimum. Materiam uero questionum multis punctis absoluemus. ¶ Primum. Si ut exigit iustitia communis, ad penam sanguinis iudicatur nullus nisi confessione propria deprehensus: quamuis quis pro deprehenso in prauitate heretica ex aliis duobus, scilicet euidentia facti seu ex indiciis facti, & testibus legitimis hẽatur: utiq; talis delatus questionibus exponetur, ut crimina fateatur. Pro quo etiã illud sciendũ est: ꝙ indicium facti

est aliquid minus q̄ facti euidentia:capitur autem ex uerbis male ficorum & factis simul ,etiam si ipsa maleficia non subito emergant sed temporis lapsu :modo precesserint mine. ¶ Secundum. Circa questiones tamen oportet iudicem aduertere ad plura propter taciturnitatis maleficium : & in primis ad illud ne ad questiones maleficarum sit pronus:quia nisi diuina uirtus per angelū bonum assistat ut abeat diaboli maleficium ,in doloribus insensibiles aliquando redduntur :adeo ut potius membratim scinderentur q̄ faterentur:& id est qn̄ sicut ore ita & corde diabolum sequūtur cordiali professione & homagio :de quibus supra. Vnde has diabolus pro uiribus iuuat taciturnitatis maleficio : secus de aliis que aliquando fatentur se nunquam diabolo uoluntarie adhesisse & coactas maleficia peregisse. Has diabolus etiam si diuinitus non repellatur ,fari sinit :ut confusione & morte in desperationē trahat , quas allicere corde nequiuit . ¶ Tertium. Aduertat etiā ut sententiam questionum sic uel modo consimili ferat,mutatis mutandis. Nos iudex & assessores,considerantes merita processus facti per nos contra te talē, talis loci,talis diocesis :& diligenter omnibus examinatis inuenimus ꝙ tu es uarius in tuis confessionibus :utpote quia dicis te tales minas protulisse quidem non tamen animo nocendi , & nihilominus sunt indicia uaria que ad te questionibus exponendum sufficientia sunt. Eapropter ut ueritas ab ore tuo proprio habeat̃ & ut deinceps aures iudicis nō offendas ,interloquendo declaramus,iudicamus & sentētiamus die presenti & hora tali te supponendū questionibus & tormentis. Lata fuit hec sententia &c. Aduertat tamen episcopus & inquisitor ut hec sententia quum sit contra delatum , feratur coniunctim. iuxta capi.multoꝝ de here. in cle. Demū non sit tn̄ iudex ad q̄ones pnus:sed delatū carceri ad penā mancipet sicut prius ad custodiā & adhibitis amicis,uideat an carcere & bonis uerbis suasoriis euellere ab eo possit ueritatē. ¶ Quartū. Vbi uero fide bona sibi suadet ꝙ ueritatē tegat ,eū q̄onibus modeste exponat. i. sine sanguinis effusione:illud sciens ꝙ fallaces sunt q̄ones, & ut dictū est, interdū ĕt inefficaces. Dū uero ministri se disponūt ad q̄onandū, illū expolient:uel si mulier ē,a matronis honestis priusq̄ penosos carceres adeat spoliet̃ :ne maleficia gerat in uestibus. Et dū ligatur moneat̃

& crebro, & ministri paulatim exequant̃ q̃si ꝯtra eũ turbati. ¶ Quintum. An uero iudex possit ei ꝑmittere uitã si spõte fateat̃, cum sit infamatus & p indicia facti & testes dep̄hensus, nihilq; desit nisi ut crimen suo ore fateat̃, sunt opiniões: quibusdã putãtibus ꝙ sic, mõ ppetuo carceri macerãdus deputet̃, mõ plene detegat sua & aliena: aliis similiter ꝙ sic, si carceri deputet̃ ad tp̃s, sed post ei⁹ interuallũ iterimat̃: aliis similiter ꝙ sic, sed substituat̃ alius q̃ interimat. Mihi vr̃ ꝙ absolute possit: cũ adhuc nõ possit iuris eq̃tate inferre morté: q̃a ꝯfessio nõ intercessit. An uero debeat, gñalis regula dari nequit: certũ tñ est hoc mõ sepe ueritaté elusisse, & multos eẽ q̃ ueritaté faterent̃ nisi timor mortis intercessisset. ¶ Sextum. Si uero nec sic hr̃i põt ueritas q̃sita, qõnet̃ modis usitatis, nõ aliter: & inter qõnandũ de articulis iterroget̃, a leuioribus inchoãdo: & totum notarius in processu scribat, & qũo torquet̃, & de quibus iterrogatur, & quid rñdeat. Et quidẽ si p tormenta fatet̃, ad aliũ locũ ducatur ubi iterum ueritaté recognoscat: si uero minime fatetur, terreat̃ ꝑpositis aliis tormẽtoꝝ gñibus: qđ si nõ iuuat, sñia ad tormenta cõtinuanda pro alia die (non. n. pñt iterari nisi ex nouis indiciis) feratur in hunc modũ. Et nos prefatus iudex ut supra, assignamus tibi tali, diem talem ad continuandũ qõnes, ut a tuo ore proprio ueritas oriatur. Et totum ponatur in processu a notario. Interim adhortetur ad fatendum: nec solus relinquatur: quia si diabolus eũ deserere aut uult aut cogitur a deo, eum ut sibiipsi manus inferat sollicitabit.

¶ Punctum undecimũ. Quonã autẽ modo sint cõtinuanda tormenta, & de cautelis iudicis, multis dictis enodabimus. ¶ Primũ. Sicut uarie sunt delatoꝝ qualitates, ita & modos interrogandi & cautelas iudicum oportet esse uarias: nec una regula dari põt, nec expedit: q̃a facilius filii tenebraꝝ acsi perditionis sue laqueũ euitarent: vñ si taciturnitatis maleficiũ uestigare curat, aduertat an corã eo lachrimare delatus possit: hoc. n. pro certo ꝯpertũ est, ꝙ q̃ maleficus aut malefica est, ét si ꝯiuret̃ ut lachrimet̃ nõ poterit: q̃q̃ uoces gemẽtis dabit, & sputo genas & oculos liniet: ut fleuisse uideatur. Modus ãt adiurãdi ad ueras lachrimas & ad eas cohibẽdas, hic uel ꝯsimilis est. Couiuro te p amorosas lacrhimas a dño nr̃o iesu xp̃o in cruce pro mundi salute fusas, ac per lachrimas ardẽtissimas

ipsius gloriose uirginis marie matris super uulnera eius hora uespertina emissas, & per lachrimas omnes olim sanctorum & electorũ omnium, a quorum oculis iam deus omnem lachrimam abstersit: ut quatenus innoxia sis lachrimas effundas, alioquin nullo modo possis effundere, in nomine patris &c. Experientia docuit quãto plus noxie coniurantur, tanto sicciores effici: q̃q̃ fingere conantur. Alibi autem a presentia iudicis & extra locum tormentorum; coram custodibus flere possunt. Causa uero eius rei putatur nobilitas doni lachrimarũ in penitẽtibus: quod diabolus summe odit, & pro uiribus impedit, ut finalis impnia inducatur: aut quia facile malefica lachrimans, emollitis uisceribus penitere posset. Quod si permittente deo astutia diaboli lachrimas a noxia excuteret: dico eiusmodi non excedere terminos probabilis coniecture, nec super his iudicium absolutionis aut condemnationis esse fundandum. Secundum. Cautela secunda sẽper obseruanda a iudice & assessoribus. Caueant ne se tangi maxime ad nudum maxime iuncturarũ permittant: armati uero semper signo crucis ferant potius secum sal exorcizatum, palmas & herbas benedictas, & ceram itidem benedictam, simul omnibus inuolutis: sunt enim efficacia: ut ex ecclesie consuetudine & strigimagarum testimoniis constat. Immo nedum a tactu, sed etiam ab auditu & uisu talium, esset cauendum pro uiribus: quia & per uerba & uisum coopante diabolo eas posse maleficiis afficere compertum est. Tertium. Cautela tertia. Abradantur omnes delatorum pili: in eis. n. sicut & in uestibus interdũ pro maleficio taciturnitatis scripturas aut alligaturas celant: immo interdum in locis secretissimis non scribendis nec nominandis, immo interdum inter cutim & carnẽ. Et q̃q̃ demon haud dubio eiusmodi taciturnitatem per se posset inducere: tamen eiusmodi alligaturis & scripturis utitur, ad maiorem animarum perditionem & offensam diuinitatis: quum ista per neces puerorum maxime non renatorum & mille crimina procurentur. Nota uero taciturnitatẽ in questionibus ex tribus emergere: primo ex naturali duricia cordis: sicut in quibusdam ex mollicie fassio adeo est facilis ut etiam non admissa fateantur. Secundo ex maleficio apud delatum retento: unde in diocesi ratisponen. quidã heretici damnati illesi ĩ igne manserunt, & rursus adiudicati submersioni idem fuit: indicto an

tem triduano ieiunio omni populo, cuidã innotuit q̀ in certo cor
poris loco sub cute erat maleficium: quo sublato statim incendio
perierunt. Tertio ex maleficio aliorum quantuncunq; distantium
sicut in isybruch quedam malefica se iactare solebat, q̀ si uel mini
mum filum uestis cuiuscunq; detenti haberet, id posset efficere ut
mori potius q̃ fateri posset. Quartũ. Cautela quarta. Vbi uero eius
modi rasura foret horrida, nonnulli inquisitores cõtra taciturnita
tem hoc utuntur remedio. Abrasis capillis, ciphꝰ aque benedicte
cum guttula benedicte cere infusa, ieiuno stomacho sancta trini
tate inuocata ter potus delato ministretur. An uero omnibus reme
diis cessantibus licitum esset diuinatrices inuocare pro soluendis
maleficiis: quidam absolute negando respodent. Ego uero disti
guo: quia aliud est per diuinos inuocare demones, aliud inuocare
ipsos diuinos ad ea que sua uirtute possunt: non scilicet ut demo
nes inuocent, sed ut sua propria notitia & uirtute utantur. Quod il
licitum non puto: etiam siquid alias per demonẽ sciuissent, & nõ
ideo quia nunc me instante inuocarunt: sicuti licite ad febrẽ quar
tanam pellendam naturali actiuo uterer: puta pulueribus herbe ca
medrios (que italice callamandrina nuncupatur) mixtis uino bo
no albo, potato in hora accedentis parocismi, etiam si alias id de
mon reuelasset, modo id me instante non fecerit. Primo ergo iu
dex utatur propria uirtute: deinde uirtute alioꝝ & consilio ẽt ma
lorum, necnon sanctorũ etiam uiuentium: tandem ad deum con
fugiat etiam indicta oratione & ieiunio: ut prouideat rei sue eo
modo quo sue bonitati & sapientie congruit: iuxta illud. 2. para.
20. cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus
residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

¶ Punctum ultimum. Vltimam uero interrogationẽ delati non
nullis dictis explicare oportet. Primum. Sacratioribus diebus ho
ra missarum cum rebus & uerbis sacris, maximeq; septem a chri
sto ĩ cruce prolatis, in scedula scriptis: & ut nonnulli scribunt cum
longitudine corporis christi benedicta si haberi potest, qua malefi
ca cigatur, & sanctorum reliquiis, iudex aqua benedicta in potum
exhibita, delatum iterũ questionandũ aggrediatur: continue hor
tando & dicta testium sine nomine legendo, ac dicendo: ecce per
testes conuictus es; & si testes id uellent, interroget an fateri uelit

si testes in faciem deponant:quo annuente id fiat, si forte uel sic rubore aliquid diceret. Et ultimo eo stante in negatiua, interrogabit an pro sua innocentia iudicium ferri candentis subire uelit:qd' si annuerit(ut libenter faciunt,putantes q a demone iuuabuntur) erit signum q sit uere maleficus:& replicabit iudex,qua temeritate tali periculo se submittat:nec illud patietur,sicut nec licet. Secū dum. Si uero in negatiua perstiterit,his cautelis iudex utetur. Prima. Carceri ad custodiam bene tñ munito tradetur:nullo aūt modo eum sub fideiussione relaxet: quia nunq̄ haberetur ueritas: sed in dies peior efficeretur:sed id procuret ut in cibo & potu humane tractetur :deinde submittat honestos & tutos,qui de impertinētibus loquentes tandem se exhibeant mediatores, promittendo q iudex gratiam faciet:& idem etiā tandem faciat iudex:caute tamē loquendo,intelligendo sibi uel reipublice:& notarius omnia scribat uerba, & qua intentione sint dicta,prius edoctus a iudice. Secunda. Siqua complices examinati deposuissent ad propositum aut siqua instrumenta uel unguenta uel pixides ex domo eius habuerit :de singulis diligenter interroget,ad quem usum &c. Tertia Procuret iudex sibi fidum & malefico non ingratum,qui colloquatur,ac tandem cātus temporis tarditatem remaneat cum eo nocte:& si fieri posset,esset de complicibus cōfessis:foris autem sint qui explorent & uerba audiant,& si opus fuerit cōscribant. Quarta. Si quando incipiat cōfiteri, nulla ratione uel pacto uel hora iudex confessionem dimidiet, donec principalia excipiat: interruptio enim multotiens ad uomitum reducit. Et post nocumenta illata interroget iudex de succubo uel incubo,& tempore negate fidei, & quando cū incubo coiuerit. Hec enim non nisi dictis aliis fatentur. Quinta. Si predicta omnia non iuuent:ubi fieri potest in castro aliquo recludatur in carcere:& post dies aliquot, castellan⁹ se recessurum fingat ad partes distantes:& honesti uiri uel femine intrantes adiutorium spondeant, modo eos de certis experimentis informet: puta super grandine concitanda, uel de carnalibus cum incubis & eiusmodi. Eo tamen casu quo omnia deficerent uel omnia fateretur:quid agendū sit iudici ꝑ sententia, iam dicere aggrediamur.

¶ Sentẽtias pro terminatione processus i strigimagas uario modo ferri. Capitulum quartum.

Quia uero iam ostensum est processus quonam modo cõtinuetur: nunc quomodo per sententiam claudatur multis punctis ostendemus.

¶ Punctum primum. Iudicium ferri candentis, aque bullientis & duelli, quicquid sit de seculari iudice (qui tamen in heresi maleficarum crimine .s. ex ecclesiastico & ciuili mixto .i. heresi & maleficio non potest sententiare: ut inquisitionis eo. titu. §. prohibem⁹ li. 6.) ecclesiasticus iudex nõ exercet. 2. q. 5. monarchiã. item ibi ca. quod sanctorum. Unde his missis aut in conuictũ aut in sponte cõfessum sententia ferenda est: per aug. 2. q. 1. ca. 1. ¶ Que sententia triplex est: ut ibi dicit glo. sum. Prima est interloquutoria: que apud ray. dicitur q̃ non est sup principali, sed super aliis questionibus emergentibus inter principium & finẽ cãe: ut de teste repellendo uel dilatione danda uel non, & eiusmodi. Sic dicta ꝙ inter principiũ & finẽ cãe iudex eaꝫ loquitur uel dicit: aut certe quia iter partes sine scripture sollẽnitate profert: de sen. & re iudi. quod ad: q̃q̃ prolata scribitur. de proba. qm̃. Scda est diffinitiua, que ea est qua principalis cã finitur. ff. de re iudi. l. 1. Tertia est sententia ꝑcepti: & ea est q̃ maior minori ꝑcipit sine cãe cognitione: de qua in. d. glo. &. ff. qđ me. ca. l. ultima. Sed ista tertia omissa de pria & de scda ꝑcipue intẽdimus. Pria ãt & precipua .i. diffinitiua si lata fuerit iuris ordine ꝑtermisso nulla est. 2. q. 6. siqñ. §. diffinitiua. Qđ de eo ordine ꝓm glo. ubi supra intelligit, q de substãtia iudicioꝝ est: ut .s. fiat litis cõtestatio, & testes legitime recipiãtur: nõ aũt de eo ordine q de iudicioꝝ substantia nõ est: ut ꝙ snia nõ ferat sub cõditiõe, ut prius nõ pronunciet de ꝓprietate q̃ de possessione: q̃ si nõ seruent, snia tñ tenet. 2. q. 6. anterioꝝ. §. biduũ. In cã tñ strigimagaꝝ qa est cã fidei, & crimẽ heresis lꝫ mixtũ, proceditur sũmarie simpliciter & de plano: ut supra dictũ et declaratũ est: & semꝑ debet inquisitor & iudex in uidẽdo merita ꝓcessus & snia ferenda, adhibere peritos oĩm facultatum pro uiribus. Proferri aũt debet a iudice: non ab alio: alioquin non tenet: item in loco publico & honesto, & sedẽdo. 3. q. 3. inducie. §. spaciũ: & similiter de die, nõ in tenebris: & sic de multis que ibi notãtur. Hic ta-

men fertur si iudici placet ẽt diebus feriatis:quod ibi prohibetur: & similiter sine scriptura :quum ꝓm io.an.multotiẽs sine scriptura teneat,maxime ubi est consuetudo loci uel fori.di.xi. consuetudinis. Iudex etiam si est eṗs, per alium sententiam recitare potest :instar illustrium.Lata autem sententia licet in actionibus criminalibus exequutio non sit differenda.2.q.1.sicut: Fallit tamẽ in multis casibus:e quibus pro ista causa duos elicio:primus est si lata est in mulierem pregnantẽ:quia partus expectatur.ff.de re iudi.l. pregnantis:secundus cũ is qui crimen cõfessus est postea negat: quod intellige si fuit confessus solum in loco torture uel carceris: nõ aliter:de quo uide.C.de custo.re.l.2.Si aũt est facta sponte in libertate nõ metu,nõ est audiẽda:alioquin quilibet uicinus patibulo se pro uoto liberaret ad tempus ,& totiens quotiẽs. Quod nota:quia nunc rome ubi est maloꝝ oium suffragiũ,quidã hac ratione hereticum tuentur,qui confessionem spontaneã multotiens factam reuocauit :fisus auxilio alicuius cardinalis.

¶ Punctum secundũ. Suspicio aũt unde interdũ sententia emergit,multis dictis absoluitur.¶ Primũ. Glo.in ca.nos in queq̃.2.q.1.dicit quatuor esse modos conuincendi reum:aut iure.s.instrumẽtis & testibus:aut facti euidentia de cohabi. cle.tua:aut iuris interpretatione:ut sepius citatum esse reum.3.q.9,decreuimus:aut suspicione uiolenta.32.q.1.dixit. Canoniste uero suspitionem triphariã ꝓm antiqua iura diuidunt:& prima est temeraria: que in reũ nihil iure operatur:& de qua.2.q.1.nullum iudicetis suspiciõis arbitrio. Secunda est probabilis:& est qñ aliquid uidetur omnibus aut pluribus aut sapientibus(tu hic accipe prudentibus)& his aut omnibus aut pluribꝰ aut precipuis:ut patet ex diffinitione ꝓbabilis apud ari.in lib.topi.Et hec inducit purgationẽ canonicam.2.q.4.presbiter :admittitur etiã ad semiplenam probationẽ de presump.i multis.i.ad probationẽ coadiuuat,si alia adsint adminicula . Tertia ẽ uiolenta:que condẽnationem inducit:de qua illud hiero. ĩtelligitur.32.q.1. dixit:uxor dimitti potest propter fornicationẽ aut fornicationis suspicionem.Et ista est duplex:quedam.s.iuris & de iure:ut cum ius fingit & statuit aliquid super facto:cõtra quã probatio non admittitur:de spõ.nec qui fidem:ueluti si data fide de cõtrahendo sequitur copula,m̃m presumitur:quedam uero est iuris,

sed non

fed non de iure : ut ubi ius presumit sed non statuit : ut si uir diu mulieri cohitauit, psumitur cognouisse .27.q.1.dixit : & ptra hãc admittitur probatio. ¶ Secundũ. Quantũ uero attinet ad nostrum institutũ & noua iura, suspicio probabilis diuisa, tria nobis mẽbra parit suspicionis : q̃ sunt modica, magna, maxima. Prima.i.parua in iure uocatur leuis: ut in ca. accusatus de here.li.6 q.s.leuibus cõiecturis oriatur: & parua uel modica, q parui indiciis seu modicis constet: & pro hac punitur strigimaga : nõ tñ pena relapsi. Exẽplum in simplici heresi : si qui occulta cõuenticula celebrãt, aut uita uel moribus a cõi uita fideliũ deuiant: de here. excõicamus primo. Exemplũ in heresi strigimagarũ: si in angulis cõuenticula celebrant, aut in tẽporibus anni sacratioribus in cãpis uel siluis nocte uel die, aut si seorsum alique reperiantur nõ frequẽtantes ex more diuina aut modis consuetis, aut cũ suspectis maleficis secretas familiaritates cõtrahere: eiusmodi.n. saltem leui suspicioni de heresi subiacẽt: qppe q talia crebro eiusmodi heretici facer psueuert. De hac leui suspicione hẽtur. C. de here.li.3. in fi. ubi dicitur heretico rum uocabulo cõtinentur : & latis aduersus eos sententiis debẽt succũbere, qui uel leui argumẽto a iudicio catholice religionis & tramite detecti fuerint deuiare: quod dictũ ho. in sum. ti. de psum. § fi. exponit q heretici leui argumẽto deteguntur quãtũ ad hoc q suspecti habeantur tñ nõ debẽt ut heretici hri: adde tñ q subiiciũtur sentẽtiis datis p leui suspiciõe, nõ aliter. Secunda uero suspicio.i. magna, in iure uocatur uehemẽs siue fortis : de qua rursus in di. ca. accusatus : ubi dicitur suspicio magna & uehemẽs: ubi li & non copulatiue sed expositiue tenetur ṡm io. an. ibi: uehemens aũt idem est qđ fortis ṡm archi. ibi: & sic dr̃ q nisi uehementibus & fortibus defensionibus repellatur & rursus q ex uehemẽtibus magnis & fortibus piecturis emergat. Exẽplũ in simplici heresi: aliq eos qui sciũtur heretici eẽ occultãt, fauorẽ ĩpendũt, associãt, uisitãt, mũera offerũt, recipiũt, defẽsant & eiusmõi faciũt. Et similiter cognoscuntur circa heresim strigimagarũ: eo q suspicio oriatur qa pticipãt cũ eis ĩ crimĩe. Et hec patẽt p dicta archi. in. d. ca. accusatus. Tertia suspicio est maxĩa, & in iure uocatur uiolẽta ca. cũ ptumacia. & ca. accusatus de her. li. 6. Que & sic dr̃ q uiolẽtet & cogat ad credẽdũ : nec quacunq tergiuersatione refellitur: uel q ex indiciis & piecturis puincẽ

tibus emergat. Exēplum in simplici heresi. Siqui hereticos adora uerint .i. reuerentiā suo more exhibuerint, ꝯsolationē uel cōionē ab eis acceperint, uel similia q̄ ad eoꝝ ritū attinent ꝑpetrarint: ꝗ ꝯuicti sunt ꝑ ca. filii. & ꝑ ca. accusatus de here. i 6. & ꝑ no ꝑ archi. super ca. quicunq; hereticos. & in uerbo credentes eo. ti. li. 6. cū nō sit dubium eos ita facere in credentiā heretice prauitatis. Et in heresi strigimagarum a simili. Siqui patrant pertinētia ad ritum strigimagarum, in uerbo: ut tu senties in breui quid tibi cōtinget. & sequitur effectus: & similia. Et similiter in effectu: ut solo tactu infi ciendo hoiem aut bestiā: & eiusmodi. Hi. n ubi laborant infamia sunt cōuicti. ¶ Tertiū. Igitur suspecti de strigimagarū secta tripli ces seu certe tripliciter hoies sunt: leuiter, uehementer, uiolenter. Et leuiter quidē, qui talia leuia seu modica peragunt, ꝙ ex his leuis aut modica suspicio emergat: qui q̄uis heretici minime habē di sint, his tñ indici debet canonica purgatio: de here. excōicam⁹ primo. uel tanq̄ pro leui suspicione abiuratio: ut ꝑ ca. accusatus patet. in. 6. eo. ti. non tñ punietur ut relapsus si deinde heresim committat: ut ibi liquet. Quidā uero sunt suspecti uehementer: ut dictum est: qui licet nec sint heretici nec ut heretici dānandi: ut liq̄t in ca. literis. §. quocirca de presump. tñ talibus debet mādari ut abiurent uniuersaliter oēm heresim, ac ꝑticulariter in quā inciderūt ut in ca. accusatus de here. in. 6. & ꝑ ca. inter sollicitudines de pur. & per capi. lr̄as de presump. Et ex uerbis. d cap. accusatus, patet ꝙ post abiurationē in triplici casu pena relapsoꝝ plectuntur: primo si relabaẛ i heresi; de q̄ erat suspectus uehementer. secundo si heresim in gn̄e abiurauit, & in aliā labitur. tertio si hereticos receptat & deducit, uisitat, associat, dona mittit aut eis fauet. Quod si ad mandatū iudicis talis abiurare recuset: quidā dicunt tradendū brachio seculari ꝺm ca. ad abolendā. §. in pn̄ti. de here. quod nō bene probat: ꝗa nō loquiẛ de uehemēter suspecto s; de manifeste deprehenso: cū quo agitur rigorosius. Vñ melius alii dicunt procedendum per ca. excōicamus primo. eo ti. §. qui uero sola. unde excōicatione plectiẛ: in qua si anno integro durarit. ut hereticus dāna bitur. Quidā uero suspecti sunt uiolenter: ut etiā patuit: & hi ut heretici sunt habendi. Vnde si crimen fatentur & uolunt redire, ab iurata heresi ad penitentiā admittuntur per ca. ad abolendā. & per

ea.excōīcamus secūdo.eo.ti. Si uero abiurare recusant, tradendi sunt curie seculari p.d.ca.ad abolendā.§.primo.Si aūt crimē non fatetur postq̄ est conuictus nec ꝯsentit abiurare, est ut hereticus impenitens ꝯdemnādus p ca.ad abolendā:uiolenta.n.suspicio sufficit ad dānandum, & probationē in contrariū nō admittit.de presump.līas.& ca.afferte. ¶ Quartū.Et quū hec in simplici heresi uera sint absq; euidentia aut indiciis facti (sicut infra.in 6.mō sententiandi patebit:ubi qs ut hereticus dānat̄ ēt si i re nō sit hereticus) quāto magis circa heresiȝ strigimagaꝝ: ubi semp cōcurrit aut euidens factum in pueris, hoibus uel iumentis:aut indicium facti, puta per instrumēta reperta.Et licet in simplici heresi penitētes & abiurantes, ad pniam & perpetuos carceres admittant̄: in hac tñ heresi licet ecclesiasticus iudex ut sic recipiat ad pniam:laicus tñ pōt propter dāna forte facta, ultimo supplicio interimere.

¶ Punctum tertium.Si delatus attentis meritis cāe adhibito peritorum consilio inuentus fuerit immunis i. nullo ex predictis modis deprehensus in heresi, nec alias de ea infamatus uel suspectus sententiandi practica. Nos enim talis episcopus aut iudex talis dominii attendentes ꝙ tu talis de tali loco talis diocesis fuisti nobis delatus de tali heretica prauitate:attendētes etiam illa esse talia ꝙ nequibamus nec debuimus cōniuentibus oculis pertransire, descendimus ad inquirendum si predicta fulcirentur aliqua ueritate: testes recipiendo, te examinando, & alia faciendo que decebant ſm canonicas sanctiones.Eapropter uisis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa:habitoq; peritoꝝ in iure ac theologica facultate cōsilio, illoq; sepius repetito:sedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, ac habentes pre oculis solum deū & negocii ueritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat & oculi nostri uideāt equitatem:ad nostram diffinitiuā sententiā christi noie inuocato descēdim⁹ in hunc modū. Quia p ea q̄ uidimus & audiuim⁹ & ꝓducta & oblata acta & actitata sunt coram nobis in presenti cā:nō inuenimus aliquid contra te legitime probatū esse, de his de quibus delatus fueras corā nobis:pnūciamus declaramus & finaliter diffinimus, contra te non esse actum legitime coram nobis, propter quod possis aut debeas ut heretic⁹ aut maleficus iudicari, aut

de heretica prauitate aliqualiter suspect⁹ hri: quare a pñti instantia inquisitióe & iudicio totaliter te relaxam⁹. Lata fuit hec snia &c. Cauendū uero est ne in snia delatus dicat insons uel imunis: s; q nō fuerit ɔtra eū legitime pbatū: q2 si processu tpis itez deferat & legitime probet, pōt nō obstāte pdicta absolutoria snia condemnari. Nota insup eodē mō absoluendos esse si deferantur aliqui de receptatione, defensióe uel alia fautoria hereticoz, ubi nihil legitime probat. Et eiusmodi snia quum sit pro delato non cōtra eum, diuisim fieri potest ab episcopo solo uel inquisitore solo per ca. multoz. de here. in cle. & ibi glo. io. an.

¶ Punctū quartū. Aliqñ delat⁹ examinato pcessu cū peritoz cōsilio, inuenit de heresi diffamatus solū: quod tunc est qñ nullo ex dictis modis est deprehēsus, nec indicia aliqua uerboz aut factorum probata sunt ɔtra illū, sed infamia sola: quā in cā heresis non refert apud bonos aut apud malos ēt, uilissimos eē: quia a quibus pōt qs legitime accusari, apud hos ēt pōt legitime infamari: & tūc hec sit practica. Nos talis eps aut iudex talis dñi. ɔsiderātes q merits pcessus facti p nos ɔtra te talē talis diocesis nobis delatū de tali heretica prauitate, diligēter discussis de peritoz ɔsilio: nō iuenimus te ɔfessum aut ɔuictum de pdicta labe nec alias suspectū: nisi q te reperimus legitime et ueraciter in tali loco apud bonos & malos publice diffamatū: eapropter ad purgandā eiusmōi infamiā, & ut odor bonus in cetu fideliū existat: tibi indicimus canonicā purgationē ut iuris ē: assignādo tibi talis mēsis, talis diei, talē horā in q corā nobis psonaliter ɔpareas, ut ifamiā tuā purges tāta manu uel psonaz nūero ordinis tui: qui quidē cōpurgatores sint hoies fide catholici ac uita probati, & qui tuā ɔuersatiōnē & uitā nouerūt, nō tā moderno tpe q trāsacto: significātes q si in purgatione defeceris, te hēbimus p cōuicto: prout uolūt canonice sanctiones. Eiusmodi āt snia authores mallei malefic. uident uelle q ab iquisitore sine ordinario & ecōtra ferri possit: uez ego puto q nō: quia ē ɔtra delatū: qui si deficiat dānatur. Nec obstat si aliquo mō sit pro eo: quia odia restringi & fauores cōuenit ampliari. de reg. iur. in 6. & tāto plus qto inquisitor p se quidē damnat & grauat, iuuat aūt per accidēs. Et ita tenet directoriū inquisitionis. Eiusmodi tñ sniam multi tenent posse inquisitorē sine ordinario face

ie:quia aut claꝝ est aut dubiũ de iure. Et si est dubium quum in quisitores possint ex priuilegio interpretari ius in cã fidei, poterũt facere eiusmodi soli. Multo aũt magis si est claꝝ ut uidetur: quia in ca. ut offm̃ in. 6. hoc inquisitorib⁹ cõceditur (nulla hĩta mẽtio ne de ordinario. Et cõfirmatur: quia in lr̃is clementis, vñ illud ca. sumptũ est (q̃ incipiũt: lʒ ex oĩbus) postq̃ mandatũ est inquisitorib⁹ recipere abiurationẽ, statim subiungit de aliquibus q̃ non põt in quisitor solus dũ subdit. Quod si aliqui fuerint iudicandi heretici uel incarcerationis pena ꝑpetue &c. & tũc mandat inquisitoribus ut ordinarium requirãt. Quia ergo hoc eis lʒ ꝑ hoc ius antiquum & ꝑ nouũ nõ exprimit ꝯtrariũ, tenendũ est: iuxta glo. i cle. multo rum. eo. ti. Nec obstat ꝙ eis ibi ꝓhibet sñia ꝯtra eos. s. hereticos: quia intelligit de sñia dãnatiua de heresi. Hec ex his. Sed primum est ueritas: quia illud uerbũ ꝯtra corrigit antiqua iura: & hic male glosat. Vide de his de pur. ca. inter sollicitudines: & nota eiusdẽ or dinis si hr̃i pñt: alioquin erunt ordinis inferioris uel ẽt laici. 24. q. 5. si legitimi. Nota ẽt sui ordinis: ut si delatus est religiosus, cõpur gatores religiosi sint: si clericus secularis, clerici seculares: si miles, milites: sumit. n. ordo in gñe. Vñ si purgat eps, admittunt nõ epi mõ, ueꝝ ẽt abbates, & religiosi pbr̃i: & in aliis pari forma: de pur. ca. quotiẽs. Nũerus ãt ꝯpurgantiũ hodie ſm ray. iudicis rõnabili taxatur arbitrio, oĩbus pensatis. Qđ uidetur graue: nisi utat pro borum cõsilio: alioquin posset tot imponere ꝙ pro uoto dãnaret Si autem hic delatus se purgare noluerit, excõmunicetur: & si ꝑ an num indurato animo sic steterit, extunc ut hereticus dãnatur de here. excõmunicamus itaq. §. qui aũt. Si autem uoluerit quidẽ se purgare sed nequiuerit: quia quot & quales iniuncti sunt nõ ĩuenit pro conuicto hr̃: & cõsequenter ut hereticus dãnatur: de here. excõ municamus primo. §. addicimus. & de pur. ca. cũ dilectus. Si uero se purgare & uoluerit & potuerit: ut colligitur de pur. ca. quotiẽs. §. porro & ca. accepimus. hec erit practica. In termino & loco sta tuto in quo scilicet est infamatus, purgandus cũ suis coniurato ribus coram episcopo & inquisitore personaliter comparebit: & manu super libro euangeliorum posita, sic exordietur. Ego iuro super ista quatuor euangelia sancta dei ꝙ heresim talem (eam ex primendo) de qua sum infamatus nunq̃ tenui nec credidi, nec do-

cui nec credo nec teneo. Quo facto oēs ꝯpurgatores ponēt manū super euāgelio℞ libro: & quisq℥ eo℞ sic dicet: ego iuro sup ista scā dei euāgelia, ꝙ credo ipm ue℞ iurasse: & tūc est canonice purgatus. Si aūt in pluribus locis fuerit infamatus: iniungat ut in oibus publice fidē catholicā ꝓfiteat, & heresiꝫ de q̄ īfamatꝰ est detestetur de pur. ca. inter sollicitudines. Nec ꝯtēnat sic purgatus: quia si dein de labat in heresim iam purgatā, pro relapso iudicat & tradit curie seculari: de here. excōmunicamus primo. §. addicimus. & capi. ad abolēdam. §. illos quoq℥.

¶ Punctum quintū. Aliqn̄ uero delatus: pito℞ cōsilio trutinato processu, reperitur qōnibus dignus: uel quia uarius, uel quia sufficienter ad id indiciatus. & nullo dicto℞ modo℞ dep̄hensus. Quo casu snīa est ferenda cōiunctim & nō diuisim. p ca. multo℞ de her. in cle. nec per inquisitorē solū nec p ep̄m solū: & hec erit praxis Nos talis ep̄s uel inquisitor talis attentis meritis processus p nos cōtra te talē talis loci talis diocesis, facti: & ꝙ tu es in tuis confessionibus uarius, aut nihilominus sunt indicia uaria sufficientia ad te exponendum qōnibus & tormentis: ea propter ut ueritas ab ore tuo proprio habeatur, & ut deinceps aures iudicū non offendas, interloquendo declaramus iudicamus & sententiamus die presenti, & hora tali te supponendū qōnibus & tormētis Lata fuit hec sententia &c. Si aūt delatus reperiatur & uarius & sufficienter indiciatus simul, totū in sententia ponatur: si alterum tantum, ponatur illud. Sententia uero lata exequutioni mandetur: uideantur tamē illa que ca. priore puncto ro. scripta sunt, assignata etiā die ad cōtinuandum questiones si oportuerit: ut supra. Si ergo ueritatem fassus ueniā petiuerit, abiuret: iuxta ca. ad abolendā §. presenti. de here. & sententialiter ut deprehensus publice damnetur per modum qui dicetur infra puncto. 9. Si uero ueritatem dixerit, nō tamen penituerit sed in hac pertinaciter steterit, & relapsus non fuerit condemnabitur: iuxta. d. ca. ad abolendam. §. presenti: & expectatus competenter & decenter informatus tradetur brachio seculari. ultimo supplicio feriendus: ut infra puncto. xi ꝙ si relapsus fuerit, damnabitur: ut infra ibidem. Si uero decenter tormentis expositus ueritatem fateri noluerit, de cetero non uexetur: cete℞ liber dimittat. Illud uero aduertendū ē: ꝙ ea q̄ diximus de eo qō

nando ,uera sunt de quo nihil añ questiones probatur sed neq; ip se fatetur, propter quod heresim abiurare debeat uel possit ut here ticus condemnari. Aliquando tñ est deprehensus: uel ea sunt probata indicia propter que deberet abiurare ut leuiter aut uehementer suspectus, propter q̄ non est questionandus: sed aliqñ ultra hoc negat aliqua que nõ probantur, sed sunt indicia ad questiones sufficientia. Cum ergo pro talibus torquetur & nihil confitetur, non est absoluendus eo modo quo dictum est: sed ꝯm probata cõtra eum procedetur, & abiurabit ut suspectus uel deprehensus ꝯm merita processus. Si uero propter questiones illa uel eorum aliquid fateatur, tunc abiurabit hec et illa coniunctim & non diuisim quia est contra etiam si suspicio sit leuis: & pro his & illis sententia contra eum feretur.

¶ Punctũ sextũ. Aliquãdo uero delatus processu peritorum cõsilio trutinato inuenitur de heresi solũ suspectus & leuiter: quod tũc est, quando nullo ex tribus dictis modis est deprehensus, nec contra eum sunt alia indicia fortia aut uehementia, sed leuia tm̃ iudicio cõsilii: quibus talis debet heresim de qua delatus est abiurare: & si relabatur, non ut relapsus punitur: licet grauius plectatur q̄ si nunq̄ abiurasset: ut in ca. accusatus. de here. in 6. & tunc ista est praxis. Abiurabit. n. & publice in ecclesia si publice est suspectus in hunc modum. Ego talis, diocesis talis, habitator talis loci, in iudicio constitutus corã uobis domino ep̄o tali, uel iudice tali, sanctis euangeliis positis coram me, & propriis manibus eis per me tactis: iuro me credere corde & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & apostolicam, quam sacrosancta Romana ecclesia credit, confitetur, predicat & obseruat. Item iuro me credere, & profiteor ore ꝙ dominus iesus christus cum omnibus sanctis detestatur heresim talem, puta pessimam maleficarum uel aliam: & ꝙ omnes illam sequentes seu illi adherentes eterno igni cruciabũtur cum diabolo & angelis eius eternaliter, nisi resipiscant, & ecclesie sancte per penitentiam reconcilientur. Consequenter autem abiuro, abnego & reuoco illam heresim de qua habetis me suspectum: uidelicet ꝙ familiaritatem cum maleficis habui, earum errororem ignoranter defendi, odio habui inquisitores & illarum persequutores, seu etiam ꝙ earum crimina non detexi.

Itē iuro q nunq̄ pdictā heresi; credidi (supple ptinaciter) neq3 cre do: nec illi adhesi, nec adhereo: neq3 unq̄ credā uel adherebo: nec illā docui, nec docere intēdo: q si aliqd̄ pdictoꝝ fecero in futuꝝ (qd̄ deus auertat) penis uiris taliter abiurātib⁹ debitis prōpto aīo me submitto: patus subire oēm pniam quā p his q̄ feci & dixi, p q̄bus merito me habetis suspectū, uolueritis mihi iniungere: & illā iuro me p uirib⁹ adīplere, & nullaten⁹ ɔtra uenire: sic de⁹ me adiu uet & hec euāgelia scā Et si publice adiuratio fit uulgarit fiat: quo itelligat ab oibus. Qua facta moneat delatus, ut nouerit qd fecit & caueat. Cōsimili mō abiurabit in camera: ubi factū publicū nō ē. Quibus pactis snīa hoc mō ferat. Nos talis eps & talis iquisitor (si adest uel ecōtra) attēdentes q uisis & diligēter ɔsideratis meri tis pcessus p nos facti ɔtra te talē, talis diocesis, talis loci, nobis de heretica prauitate delatū, reperimus te hoc & illud uel illud admi sisse: q̄ de heresi te leuiter suspectū reddūt: pp hec te talē merito ha bētes, te fecimus ut leuiter suspectū de pdicta labe eandē heresim abiurare. Verū ne pdicta p te cōmissa remaneāt impunita & ut in futurū cautior efficiaris: de cōsilio multoꝝ & magnoꝝ iurisperi torum, ac ēt religiosoꝝ in & sup his habito maturo pariter & di gesto cōsilio: hn̄tes pre oculis solū deum, ac irrefragabilē sancte fidei catholice ueritatē, sacrosanctis euāgeliis positis corā nobis: ut de uultu dei iudiciū nr̄m pdeat, & oculi nostri uideāt equitatē sedētesq3 pro tribunali more iudicū iudicantiū, te talē hic in nr̄a pn̄tia psonaliter cōstitutū, p modū qui sequit ɔdēnamus, senten tiamus seu potius pniamus. s. ut de cetero nunq̄ sciēter teneas asso cies uel defendas talē &c. ponant ea propter q̄ fuit suspectus. Lata fuit hec snīa seu penitētia &c. Videatur etiam punctus sequens: & caueat notarius ne pro leuiter ponat uehementer: alias possibiliter esset magnum preiudicium.

¶ Punctū septimū. Aliqn̄ peritoꝝ ɔsilio examinato processu de latus reperit de heresi suspectus, uehemēter: qd̄ tūc est qn̄ nō est ali quo triū dictoꝝ modoꝝ legitime dephensus: sunt tn̄ indicia ɔtra eū magna & grauia pbata; & talia p ɔsiliū iudicata: & eo casu hec est praxis. Hic. n. abiurare debet ut suspectus uehemēter: adeo q si labatur teneat pena relapsi: iuxta ca. accusatus. de here. in. 6. & abiu rabit publice uel secrete, fm q publice uel secrete fuit suspectus.

Modus

Modus uero abiurandi hic est. Inquisitor enī uel alius sermonē ha bebit in die dominica quo expleto, per notariū uel clericū legētur ea de quibus est cōuictus, & ea que illū reddunt suspectū uehementer. Deinde subiunget iudex uel officialis eius: ecce ex his es nobis de tali heresi suspectus uehementer: unde ꝙ te de hoc purges & heresim illam abiures oportet. & proposito euangeliorū libro delatus imponet manus super eo: & si scit cōpetenter legere, cōsequens abiuratio ei legēda tradetur i scriptis, & leget audiēte omni populo: si uero legere nescit, notarius leget eam uulgariter & morose, & delatus semp notarii uerba replicabit alta & intelligibili uoce. Hec autē est abiurationis forma. Ego talis. de tali loco, talis diocesis, in iudicio personaliter constitutus, corā uobis respōdeo dño episcopo tali & iudice uel inquisitore tali: sanctis euāgeliis positis coram me. propriis manibus per me tactis, iuro me credere & profiteor ore &c. ut puncto priori, mutatis mutandis. Deinde sequitur sentētia uel penitētia, hoc modo. Nos talis episcopus & talis inquisitor si adest &c. ut priori puncto, mutatis mutandis. Aduertēdum uero est ꝙ suspecti de heresi siue leuiter siue uehementer & nō deprehensi, non debent perpetuo aut incarcerari aut immitrari: quia hec est pena hereticorum penitentium: ut in ca. excōmunicamus. secundo eo. ti. & in ca. qm̄ eo. ti. li. 6. possunt autē in carceres ad tēpus trudi, & deinde ut uidebitur liberari. Nō sunt etiam eiusmodi consignandi crucibus: quia ista sunt insignia heretici penitētis: isti autem suspecti quidem habiti sunt non autē heretici. Potest tamē eis imponi ut certis diebus sollennibus ad ualuas stent ecclesie aut circa altare dum missarum sollennia celebrātur, tenētes manibus ardentem cereū, aut talē adeant peregrinationem & eiusmodi.

¶ Punctum octauum. Aliquando uero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur suspectus uiolenter: & idest quando non est legitime aliquo illorum trium modorum deprehēsus sed sunt indicia non leuia aut uehementia solum, uerum iudicio consilii fortissima & uiolentissima. Exemplum in simplici heresi. Non deprehensus, citatus tamen, non in causa fidei, & propter nō comparere excommunicatus est excommunicationem animo indurato integro anno sustinens, est de heresi leuiter suspectus: quia hoc non caret scrupulo heretice prauitatis: de peni. grauem. Cita-

tus uero de fide responsurus & excōmunicatus propterea ꝙ renuit comparere, iam est suspectus de heresi uehementer leui suspicione in uehementem transeunte: & si integro anno sic sustinet indurato animo, est iam de heresi suspectus uiolenter, uehemēti suspitione in uiolentam transeunte: cōtra quam non admittitur defensio: ut in ca. cum contumacia eo. ti. li. 6. Exemplum in heresi strigimagarum. Si dixit uel egit aliqua que ab eiusmodi practicantur, quādo aliquem maleficiis uolunt inficere: ut si minatus est alicui, in breui senties quod tibi accidat, & sequatur effectus aliquis inconsuetus & maleficialis. Item si ad iuit diabolicum ludū ex uoluptate, & id fatetur: negat tamen se christum negasse. uide. s. Vbi de triplici suspicione tractatur. Eo casu hec est praxis in simplici heresi. Licet enim uiolēter suspectus forte non sit hereticus: quippe qui nec in mente errorem, nec in uoluntate forte habeat pertinaciam: ut no. archidia. in ca. citato: nihilominus est ueluti hereticus damnandus, propter eiusmodi uiolentam suspitionem: contra quam probatio non admittitur. Damnatur autem hereticus sic, ꝙ si noli t resilire & abiurare & condigne satisfacere, traditur brachio seculari. de here. ad abolendam. § presenti. si uero uelit & cum effectu consentiat abiurare heresim, carceri perpetuo mancipatur. de here. excommunicamus. secundo. Et idem de suspecto uiolenter in heresi strigimagarum, licet idem modus obseruandus esset: mitius tamen agendo, dicendum ꝙ si stabit delatus in negatione, dicendo ut solent ꝙ illa uerba non eo animo dixerit, sed ex uehementi maxime muliebri passione: unde & iudici ideo uidetur eum posse ignibus addicere, non obstante suspicione uiolenta: tunc iudex eo in carceribus detento inquirat, & proclamet si dudum in similibus notatus fuisset: & si sic, utrum publice sit de tali heresi diffamatus: ex quibus ad ulteriora procedat, ante omnia questionibus exponendo: & si de tali heresi apparuerint indicia: aut de maleficio taciturnitatis, ut quia flere nequit, aut in tormentis non sentit, uel statim post recuperat uires: procedat per cautelas superius tactas. Eo uero casu quo omnia defecerint: aduertat ꝙ si similia dudum patrauit, non est dimittendus omnino, sed per annum ad minus squaloribus carceris mancipandus, & sepissime examinandus ꝑci pue sacratioribus diebus. Si autem cum hoc esset diffamatus: licet

per ea que in simlici heresi dicta sunt posset ignib' adiudicari: precipue propter multiplicationem testium, & quia sepius in eiusmodi uel similibus maleficiis fuit notatus: pie tamen uolens procedere indicet ei canonicam purgationem: ut. 20. uel. 30. compurgatores habeat & procedat prout de iure: ita q si defecerit cócremetur. Si uero se purgauerit, abiuret omnem heresim modo superi' tacto cum pena relapsorum & penitétia perpetua, per modum qui tangetur in sentécia. Et hic modus in omnibus sequétibus modis sententiendi seruari posset: ubi iudex uellet pie procedere. Aduertat tamen notarius ut in actis scribat abiurationem factum per suspectū uiolenter. Postq̃ abiurauerit ab excommunicatione absoluatur, sicut & omnis hereticus rediens: quum sit excommunicatus, per ca. ād abolendam. & per ca. excommunicamus primo ac secundo: deinde sequitur sententia. Nos talis episcopus & talis iudex (si adest inquisitor uel alius loco inquisitoris) attendentes q tu talis de tali loco talis diocesis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidem sanctam tangentibus: & q nos processimus ad informandum nos super illis, ut iustitia suadebat: & meritis processus diligēter examinatis & omnibus actis & actitatis in causa presenti, inuenimus te talia & talia commisisse: ea propter & non immerito de tali uel tali heresi te suspectū uiolēter habētes, fecimus te ut taliter suspectū oēm heresim gñaliter & publice abiurare: prout nobis mēdant canonice sanctiones. Sane cum secundum eadem canonica instituta, omnis talis, sit ut hereticus condemnandus: & tu saniori consilio inherendo & ad gremium sancte matris ecclesie redeundo abiurauerís (ut premittitur) omnem hereticam prauitatem: propter quod absoluimus te a sententia excommuicationis: qua ut obnoxius dei ecclesie astrictus merito tenebaris: si tamen de corde uero et fide non ficta reuersus es ad ecclesie unitatem. Idcirco inter penitentes deinceps computaris, ad misericordie sinum sacrosancta ecclesia te recipit de presenti. Verum quia indignum ualde existit offensas diuinas impunitas cōniuentibus oculis pertransire, iniurias hominum castigare: cum grauius sit diuinam q̃ humanam ledere maiestatem: & ne tua crimina aliis delinquendi incentiuum sint, & ut efficiaris cautior in futurum, ac in posterum minus procliuis reddaris ad predicta seu similia committenda, & in futuro

seculo leuius patiaris: nos episcopus & iudex prefatus, prehabito in. & super his sano & maturo consilio peritorum sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium habentes pre oculis solũ deum & sancte fidei irrefragabilẽ ueritatem, sacrosanctis euangeliis positis coram nobis, ut de uultu dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant equitatem: te talem in nostra presentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi inantea assignatis, sententialiter per modum qui sequitur cõdẽnamus seu potius penitẽtiamus. In primis ꝙ statim induaris super uestes omnes quas defers, ueste liuida ad modum scapularis monachi sine caputio facta, ante & retro habente cruces, de panno croceo, longitudinis palmoꝝ trium & latitudinis duorum: quã uestẽ deferre habeas super omnes uestes alias tanto tempore: & nihilominus cum dicta ueste & crucibus stes in porta talis ecclesie tali & tanto tempore: scilicet in quatuor festis principalibus uirginis gloriose uel aliis: atqꝫ ad talem carcerem perpetuo, uel ad tempus sentẽtialiter condemnamus: retinentes nobis ex certa scientia & expresse, ut nobis concedunt canonica instituta, quatenus dictam penitẽtiam possimus mitigare, aggrauare mutare, tollere in toto & in parte totiens quotiens nobis uisum fuerit faciendum. Lata fuit hec sententia &c. Qua lecta statim exequutioni mandetur, & induatur ueste predicta.

¶ Punctum nonum. Aliquando delatus trutinato peritorum cõsilio processu, inuenitur suspectus de heresi & diffamatus: & id est quando nullo ex dictis modis reperitur legitime deprehensus, reperitur tamen diffamatus ac sic indiciatum ut suspectus reddatur aut leuiter aut uehementer: ut pote, quia ad hereticos magnam habuit familiaritatem: qualis fuit is de quo in ca. inter sollicitudines de pur. ca. Et eo casu hec est praxis. Nam tali ratione infamie indicitur canonica purgatio: & ratione suspitionis abiuratio. iuxta di. ca. inter. Vnde purgabit se modo superius dicto: & deinde etiã modo pretacto abiurabit, uel ut suspectus leuiter uel ut uehementer: hoc obseruato ꝙ si ut leuiter, illã tantum heresim abiuret de qua est suspectus: si autem ut uehemẽter, abiurabit generaliter heresim omnem. Et quidem si ut leuiter, si deinde labatur in eandem, ratione abiurationis non debet puniri ut relapsus: ut patuit: ratione uero purgationis uidetur ꝙ sic, per ca. excommunicamus primo. §.

addicimus uerbo.uel si post.& ca.ad abolendam.§.illos quoq̃.de here. Sit ergo cautus tabellio ne in actis ponat leuiter pro uehemẽter aut ecõuerso. Quibus peractis sequitur sentẽtia uel penitẽtia sub hac forma. Nos talis episcopus & talis inquisitor diligentius attendentes, q̃ tu talis de tali loco, talis diocesis, fuisti nobis de tali uel tali heretica prauitate delatus: nos uolentes ut tenebamur, iudicialiter informari, ad inquirendum de hac causa, testes examinandũ, teq̃ citandum & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda que facienda erant per nos, descendimus & processimus: ut decebat. Quibus peractis, uisis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huiusmodi cause, & omnibus & singulis productis actis & actitatis habitoq̃ in & super illis theologorum atq̃ iurisperitorum pluries maturo consilio ac digesto: reperimus te de predicta heresi in tali loco seu talibus locis, apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod ut nobis mãdant canonica instituta, indiximus tibi purgationem canonicam, qua coram nobis hic publice te purgasti, & ipsi compurgatores pariter te purgarunt: inuenimus etiam te talia & talia commisisse (exprimãtur) propter que non immerito te suspectum leuiter aut uehemẽter habemus de predicta heretica prauitate: propter que fecimus te ut taliter suspectum heresim abiurare (uel talem, si leuiter erat suspectus uel omnem si uehementer) Verum quia non possumus nec debemus talia que peregisti ullatenus tollerare, sed cogimur ea mulctare iusticia suadente: ad hoc ut reddaris cautior in futurum, & ut crimina nõ remaneãt impunita, & ut ceteri nõ reddantur procliuiores ad similia committenda, & ut creatoris iniurie non equanimiter tollerentur: ea propter te talem predictum, purgatum & abiuratum, hic in nostra presentia personaliter constitutũ, in hoc loco & hora tali tibi inantea assignatis: nos episcopus & iudex prefati, sedentes pro tribunali &c. sententiamus seu penitentiamus per modum qui sequitur (exprimantur que imponuntur) Lata est hec sententia Qua lata exequutioni mandetur: poteritq̃ dispensari uel mitigari uel mutari ut uidetur: iuxta ca. ut commissi. de here. li. 6.

¶ Punctum decimum. Aliquando peritorum consilio trutinato processu, delatus inuenitur heresim confessus, sed penitẽs nec alias relapsus: quando scilicet medio iuramento coram iudice iudiciali

uel confitetur talem uel talem heresim tanto se tempore tenuisse: sed tamen uult resipiscere, & illam & omnem aliam ad libitum iudicis abiurare & satisfacere: quod antea nunq̃ fecit. Et eo casu hec est practica. Talis modo uere reuertatur, est ad misericordiam recipiendus: nec tradendus brachio seculari, aut si clericus est degradandus. de here. ad abolendam. § presenti: & prius abiurata heretica prauitate, est perpetuo carceri mancipandus. de here. excommunicamus. 2. §. si quis ei absolutionis beneficio impartito & iniũcto: quod talibus iniungi consueuit. iuxta ca. ut officium. Deinde uero sequitur sententia, ut supra mutatis mutandis: ita tamen ut exprimantur articuli in quibus deliquit: & in penitẽtia ponãtur ꝙ induatur ueste liuida, & sentẽtietur ad ꝑpetuos carceres: & reseruet sibi iudex ex certa scientia & expresse auctoritatem mitigandi &c. Lata fuit hec sententia &c. & hortetur delatum ad patientiã declarãdo penitentiam, & misericordiam spondendo. Lecta sententia mandetur exequutioni, secundum ꝙ in huiusmodi seruari consueuit. Dũ tamẽ indutus ut supra ducitur ad portam ecclesie, iudex ecclesiasticus iam non se intromittit: si autem curia secularis contentatur, bene quidem: alioquin agant ad libitum.

¶ Punctum undecimum. Aliquando uero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur hereticus cõfessus, relapsus sed penitens: quod tunc est quando delatus iudicialiter confitetur se alias abiurasse, & ita legitime reperitur, & post hesit tali errori: uel ꝙ heresim aliquam specialiter abiurauit, & rediit in eandem, sed post saniori usus consilio penitet & redit ad ecclesiasticam unitatem. Tali si humiliter petat non negatur penitentia, non eucharistia: traditur tamen brachio seculari ultimo supplicio feriẽdus quãtumcunq̃ peniteat: ubi abiurauit ut depreheusus aut suspectus uehementer, non autem leuiter tantum. Et eo casu hec est practica. Concluso enim maturo & digesto (& si opus est repetito) consilio ꝙ is sit relapsus: mittet ad eum iudex uiros idoneos: qui loquẽtes de mundi huius contemptu & uita futura tandem illi indicent ꝙ mortem obeat oportet: & hortentur ad prouidendum anime & ad sacramentum penitentie eucharistie, & id crebro. Mortẽ tamen ei iudex non significet: nam facies iudicis terret & impenitẽtiam magis adducit. Quibus perceptis post duos uel tres dies (in quibus

predicti eum pro uiribus in catholica fide stabiliant) iudex man dabit potestati loci uel ei cui attinet, q tali die & hora tali loco sit cum sua curia: extra ecclesiam tamen (ubi erit sermo de fide) & talis iudex condemnabit quendam relapsum tradendum curie seculari. Interim si talis relapsus fuerit in sacris, uel cuius uis ordinis seu religionis obumbratiōe fuscatus, est totius ordinis ecclesiastici prerogatiua mundādus. de here. ad abolendam. § presenti: & hoc cōuocatis conuocandis: iuxta ca. qm̄. de here. li. 6 & modo qui sequitur. Cum igitur seculari curie tradendus erit, facto sermone in ecclesia uel aliqua platea, relapso ibi constituto & curia seculari: episcopus pontificalibus indutus, & prelatis sue diocesis eidem assistentibus, & relapso degradando induto iuxta ordinem suum, eum degradabit: incipiendo a superiori ordine: ut fieri consueuit. Finita degradatione, ubi fienda esset: officialis mandet notario, ut sententiā legat: que siue relapsus fuerit degradatus siue non, feratur per hūc modum. Nos talis episcopus & talis iudex attendentes &c. ut de more: & in fine sententie dicunt: rogamus tamen & efficaciter dictam curiam secularem, quatenus circa te citra sanguinis effusionem & mortis periculum suā sententiam moderetur. Et sic episcopus ac assessores recedentes, curia secularis suum officium exequetur. Quamuis autem & episcopus & inquisitor omnem diligentiā adhibere habeant ut relapsus peniteat & saluetur: tamen penitētia quantumcunq; grandis non facit quin ueraciter sit relapsus, & brachio seculari relinquendus. Non consueuerunt autē eiusmodi sententie die festiua aut sollenni fieri, nec etiam in ecclesia: quia sentētia est que reum ad mortē ducit: consequēter autē honestius est ut die feriata & loco prophano fiat: que non sunt dicata deo.

¶ Punctum duodecimum. Aliquando uero delatus trutinato peritorum consilio processu, inuenitur confessus sed impenitens & non relapsus: quod tamen rarissime accidit. Cum tali autē habita custodia bona est morose procedendum: ut saluetur. Si tamen expectato congruo tempore (quod est q̄diu spes de eius conuersione haberi potest) nullo modo emolliri potest: episcopus & iudices se ad eum tradendum brachio seculari disponent, significantes potestati ut puncto priore q cum sua curia conueniat: & nihilominus proclamet per uicos, q omnes conueniant habituri consuetum in

dulgentiam. Quibus expletis per sentẽtiam tradetur delatus curie seculari in hunc modum. Nos talis episcopus & talis iudex &c. ut de more, in fine precantes curiam secularem ut supra.

¶ Punctum decimumtertium. Aliquando uero peritorum consilio trutinato processu delatus reperitur confessus, relapsus & impenitens: & quando id sit liquet: & tunc tradendus est curie seculari modo predicto per sententiam, more consueto.

¶ Punctum decimumquartum. Aliquando uero trutinato peritorum consilio processu, delatus inuenitur conuictus & deprehẽsus, omnia tamen negans: quod eo casu est ꝙ de eius heresi cõstat per euidentiam facti aut testes legitimos (contra quos excipere legitime non potest) & tamen stat firmiter in negatiua: & casu isto ista est praxis. Duro enim carceri compedibus & cathene est mancipãdus: & crebro per idoneos ad confessionem moneatur etiam spõsa misericordia si fateatur: alioqui brachio seculari tradetur. Quod si noluerit repetatur diligenter examen testium, seorsum monendo eos ne se eterno damnent ut alius temporaliter dãnetur: & singulariter illius quem melioris conscientie iudex putat. ꝙ si ille in negatiua isti uero in affirmatiua steterit, tradatur brachio seculari: iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. Non tamen cito tradatur: sed modo delatus, modo testes sollicitentur pro ueritate indaganda: & si quis ex testibus uacillet aut indicietur ꝙ falsa deposuerit, de bono consilio peritorum arrestetur. & agatur ut de iure. Frequenter enim repertum est etiam ꝙ testes agitati malicia seinuicem colligarunt ad imponendum heresis crimen, & diutius fatigati morsu conscientie instante iudice iniquitatem suam detexerunt: & ꝙ delatus post diuturnum tempus ad cor redierit, maxime certificatus ꝙ brachio seculari sit tradendus. Si ergo tandem delatus confitetur & penitet uere: et ut deprehensus penitens abiuret omnem heresim publice, modo supra exposito: si uero cõfitetur quidem sed non penitet, ut impenitens tradatur brachio seculari, modo etiam superius posito. Si uero ipse in negatiua steterit, testes uero culpam suam cognouerint: ille ut immunis absolnetur, & isti ut falsi testes puniẽtur: ut no. paulus super ca. multorum de here. in cle. & super eos fertur sententia ad arbitrium iudicum. Habẽt tamen episcopi potestatem mitigare aut etiam aggrauare post annum. Si uero de

latus in negatiua

latus in negatiua & testes in affirmatiua per annū uel alio maiori congruo tēpore steterint:tradatur brachio seculari,obseruatis que supra in simili dicta sunt.Deinde sequitur sentētia . Nos &c.more solito. ¶ q̄ si forte post sentētiam,& iam relictus, & ad locum incendii ductus,dixerat se uelle fateri,abiurare & satisfacere ad arbitrium iudicum : licet presumatur hec facere metu mortis,quidam tamen putant q̄ possit ex misericordia recipi ut hereticus penitēs, & perpetuo murari:iuxta glo.super ca.ad abolēdam.§.presenti . & uerbo audientia.& ca.excommunicamus.2.de here.quis de rigore iuris tali conuersioni magna fides non adhibeatur:immo propter damna temporalia illata,ipsum semper plectere possunt . De hoc uero articulo olim in sil.sic scripsi.Queritur utrum parcēdum sit hereticis redire uolentibus,postq̄ sunt per ecclesiam condēnati:& dicit io.an.in quadam apostilla in ca . excōmunicamus el primo,de here.q̄ sic:& idem tenet glo.in ca.excōmunicamus el secūdo eodem titulo:& archi.in ca.ut cōmissi.eo ti.li.6. Dicens q̄ tantum relapsis non parcitur:& idem uidētur uelle iura noua, que indistincte parcendum dicunt redire uolentibus:ut patet in ca.ut officium eo.ti.li.6.Sed tamen contrarium uidetur uerum esse de iure:quia ut patet in ca.ad abolēdam extra eo.non parcitur nisi redire uolentibus continuo.post deprehensionem erroris : quod quidem continuo ab aliquibus obseruatur de prima sessione iudicis a prima die qua examinatur causa huius:quod uidetur sensisse ra .
Sed hoc dictum non procedit necessario:tum quia iura posteriora non distingunt sed indistincte dicunt parcendum esse redeuntibus:tum quia consuetudo que ius interpretatur,est in contrariū tum quia illud capitulum loquitur de dephēsione manifesta : que non est nisi post plenam probationem:inter quam & sentētiā iam nulla est difficultas,nec medius actus. Vnde quantum ad parcere non est ratio maior si redire uelint postq̄ sunt conuicti aut etiam condēnati:quum statim in eodem actu ista duo fieri possint probato plena & ultimata & iudicum sentētia . Et ideo prima opinio que magis pia est,uidetur arbitrio iudicis tenēda,ubi probabiliter uiderit penitētiam esse non fictam : tum quia in coustitutionibus penalibus,secundum iura fieri debet interp̄tatio benignior : tum: quia conuersionem esse ante sentētiam uel post,non est ratio par.

cedit:sed ueritas conuersionis cum spe nõ recidiuandi presumpta que etiam post sententiam esse potest & credi: licet non post rela psum, quia presumitur inconstantia.

¶ Punctum quindecimum. Aliquando uero delatus examinato peritorum consilio processu inuenitur conuictus sed fugitiuus seu se contumaciter absentans, congruo tamẽ tempore expectatus. Et id est in casu triplici: primo quando est deprehensus aliquo trium modorum de quibus. supra. sed legitime citat⁹ noluit comparere. secundo qñ aliquis est delatus, & ex aliquali informatione leuiter suspectus aut plus, & citatus contumaciter non comparet, & excõ municatus per annum stetit animo indurato semper cõtumaciter absens. tertio quando quis directe uel indirecte impediuit processũ fidei per episcopum uel iudicem, uel ad hoc dedit consilium auxi lium uel fauorem: qui est excõmunicatus, & si animo ĩdurato per annum sustinuerit, ex tunc est ut hereticus condẽnandus: per ca. ut inquisitionis. §. prohibemus. de here. li. 6. In primo casu damnan dus est ut hereticus: iuxta ca. ad abolendam. §. presenti. In secũdo autem & tertio casu similiter: iuxta ca. cum contumacia. & per ca. ut inquisitionis. § prohibemus. de here. li. 6. Et circa singulos horũ talis erit practica. Nam congruo tempore expectatus citabitur per episcopum & iudicem, in ecclesia cathedrali diocesis in qua deli quit, & in aliis ecclesiis illius loci ubi domicilium contrahebat: & specialiter unde fugit. Citabitur inquam ad audiẽdam finalem sen tentiam: que feretur siue compareat siue non, sic. Nos talis episco pus & talis iudex &c. Adueniente autem die & hora prefixa ad dif finitiuam sententiam audiendam: si comparuerit penitens, & oẽm heresim paratus abiurare & satisfacere ad arbitriũ iudicum (si alias non est relapsus) ad misericordiam admittetur: & si est deprehẽsus aliquo illorum modorum, abiurabit & penitebit ut hereticus peni tens, modo supra tacto. Si uero est suspectus uehementer (ut in secũ do & tertio casu) abiurabit & penitebit ut hereticus suspectus uehe menter & penitens, modo etiam superius tacto. Si autem non con sentit abiurare, tradetur ut hereticus impenitens brachio secularis modo supradicto. Si autem contumaciter renuerit cõparere, fera tur sententia: qua talem absentem tanq̃ presentem pronuncient he reticum pertinacem si fuit deprehensus: & ut talem relinquant bra

chio seculari, a foro ecclesiastico expulsum: si uero non fuit deprehēsus, sed suspectus ut in duobus ultimis casibus, non iudicabitur hereticus, sed ut hereticus & ut talis damnandus.

¶ Punctum decimumsextum. Aliquādo autem trutinato peritorum consilio processu, inuenitur tantum ab alio malefico incinerato uel incinerando delatus: & tunc aliquando reperitur immunis: quia non est deprehensus, inditiatus ita ut sit suspectus aut infamatus, & tunc per sentētiam absoluetur. Aliquādo sic delatus, est etiā de heresi diffamatus: & tunc iudex attendens ꝙ ultra infamiam nihil ab aliis fidedignis cōtra eum particulariter probatur (licet forte maleficus grauia contra eum deposuerit: que fidem perdidit dādo eam diabolo) īdicet illi purgationem canonicam: iuxta modū superius tactum. Aliquando autem ultra infamiam, reperitur questionibus exponendus: ut quia infamia aggrauatur delatione malefici asserētis eum secum in criminibus participasse: & facta utriusqꝫ afrontatione & responsis diligenter notatis, inuenitur uarietas unde iudex suspicari possit maleficum uerisimiliter esse torquēdū: quod tunc leuiter faciet, iuxta predicta. Aliquando reperitur de heresi suspectus leuiter peritorum habito consilio: & tunc abiurabit, uel canonice purgabitur: iuxta predicta. Aliquādo inuenitur suspectus uehementer iudicio peritorum: & tunc abiurabit omnem heresim, ut suspectus uehementer. Ad hanc suspitionem pertinent uehementem omnes officium inquisitionis etiā indirecte impedientes, modo id scienter fecerint: ex ca. ut inquisitionis. de here. in. 6. & omnes qui impediētibus prestant auxilium consilium uel fauorem, ex eo. ca. ut inqusitionis: & hi qui citatos aut captos hereticos instruunt de ueritate celanda uel falsitate dicenda: ex ca. accusatus. §. si. de here. li. 6. Regula tamē decidendi omnia ista est peritorū consilium. Aliquando reperitur suspectus uiolenter: unde damnabitur eo modo quo supra. dictum est: ubi & patet quod faciendum si in negatiua perstiterit. Aliquando reperitur diffamatus & suspectus simul, leuiter aut uehementer peritorum consilio: & tunc ratione infamie indicatur canonica purgatio: iuxta ca. īter sollicitudines eo. ti. & ratione suspcionis heresim abiurabit, cū pena relapsus si suspicio erat uehemens, uel sine si erat leuis. Si uero heresim cōfiteatur, quid agendum sit, liquet ex dictis.

¶ Punctum decimumseptimum. Aliquando delatus; peritorum consilio cribrato processu, reperitur maleficus non inferens sed auferens maleficia: quedam enim malefiice (experientia teste curant & non nocent. non quod diabolus hominē diligat: sed curat corpus ut inficiat animam ad auxilia diaboli inuocanda) & eo casu qualis sit praxis obseruanda, his dictis accipitur. Primū. Si id licitis remediis agit iam non est ut maleficus damnādus, sed ut naturaliter industrius uel in deo fidens cōmendandus. Si uero id agit remediis iilicitis secundum quid (puta quia sine expressa & si non sine tacita demonum inuocatione) remedia non tam illicita q̄ uana sunt: & per iudices in foro causarum tolleranda: in foro autem anime sunt interdicenda & plectenda. Si uero sunt remedia illicita simpliciter (ut quia demon expresse inuocatur ore uel intētione, ab eo scilicet expectādo effectum: uel opere, dum aliquid ei exhibetur quod nō nisi superiori exhibetur: ut sacrificiū, incensum, adoratio & eiusmodi: que suut quedam interpretatiue preces) & eiusmodi nullo modo etiam in foro causarum sunt tolleranda. de here. accusatus. li. 6. quia sapiunt heresim manifeste: ut patuit. Et hoc siue his remediis utatur sine alicuius hominis nocumēto, & multominus si cum nocumento: ut maleficium auferendo aut etiam inferendo alteri: etiā si is cui inferuntur sit eque maleficus: immo nec si sit iumentū uel planta: quia ibi semper est inuocatio demonis expressa uoce uel intentione (ut supponitur) que semper acriter est plectenda. ¶ Secundum. quod si licitis se remediis & uerbis diuinis ut assolent eiusmodi se patrare dixerit: iudex eo citato diligēter examinet: & si ecclesiasticus est, diligenter per se uel alium per parrochiam inquirat medio iuramento quibus remediis utatur. ¶ Tertium. Illicita autem allicitis his modis secernet. Cum enim eiusmodi sua illicita remedia tegant (ne deprehendantur, & ut facilius illaqueent simplices) ideo uerbis & herbis utuntur: tamen ex quatuor superstitiosis actibus tanq̄ malefice & sortilege deprehenduntur. Primo quidem si ea dicunt & reuelant que non malorum spirituū doctrina norunt: ut quum & maleficium & maleficientem & causam maleficiendi referent: ut puta die tali cum tali rixatus est, & fecit sic & sic. Secundo si ad unius a maleficio sanationem se intromittunt non alterius sicut in diocesi spirensi quedam strigimaga aliquos curare nequi-

bat, & dicebat q malesicia essent ab aliis nimiū fortiter impressa: non enim semper unus demon cedit alteri si sit eo superior. Tertio dum faciunt quasdam exceptiones: ut dicendo te sanabo, nisi tale quid apparuerit: sicut in spira malefica intuitu maleficiatū in tibiis indicauit ei causam maleficii cum attamen ex iure a duobus militibus teutonicis aduentasset) dicens nisi in uulnere habueris squamas & pilos sanabo: quod & fecit. Quarto ubi supstitiosis insistūt aut insistere faciunt cerimoniis: sicut se frequentari uolunt ante solis ortum, aut alio determinato tēpore nihil faciēte ad rē. aut dicē do se nō posse sanare nisi psonas talis patrie: aut solū duas uel tres in anno & eiusmodi. Potest etiam ad famam & uitam aduerti preteritam. ⁋ Quartum. Eiusmodi malefice eo modo quo cetere ab ecclesiast. co iudice plectende sunt: q̄uis damna non inferant. quia uere sunt apostate a fide, & ea agunt que sapiunt heresim manifeste: cum eiusmodi peragant ex pacto diaboli expresso: iuxta capitulum pred ctum accusatus.

❡ Punctum decimumoctauum. Aliquando uero trutinato processu ut supra delatus iuste aut iniuste appellasse inuenitur: & eo casu hec erit praxis: que per multa dicta explicabitur. ⁋ Primum. In negocio fidei, summarie simpliciter & de plano proceditur. de here statuta li 6. & consequenter appellationis remedium iterdicitur de uerbo. sig. sepe. Quia tamen iudices propter arduitatē negocii libenter interdum illud prorogant & dilatant: aduertandum est q ubi delatus sentiret se a iudice realiter & de facto grauatum iniusti: utpote quia eum se defendere noluit: uel quia solus sine aliorū consilio, uel sine assensu episcopi aut eius uicarii pronunciauit delatum questionari, cum alias sufficientes probationes pro & cōtra habere potuisset: & eiusmodi: tunc equidem iusta foret appellatio: alias non. Vnde iudex eiusmodi appellatione sibi presentata, quieto animo copiam appellationis petat, protestando uerbo q sibi non curat tempus. Habita uero copia aduertat se duos habere dies ad respondendum, & apostolos dandum. 30 de appella. cordi. & ca. ab eo. lib 6. Licet autem statim & respondere & apostolos dare possit: hos uel illos: ad grauitatem tamen officii assignet aliquod spatium infra. 30. illos dies: ad dandum & recipiendum apostolos quales dare decreuerit cum potestate prorogandi terminum. Nō

autem ad dandum tantum:alioquin iudex teneretur eos mittere. Dico etiam quales decreuerit,non autem negatiuos uel affirmatiuos:ut quales dare debeat mature deliberet. Assignat autem determinatam diem & horam & locum ad omnem fraudem tollendũ: puta suam cameram. ¶ Secundum. Interim si ex consilio peritorum se inuenerit delatum indebite grauasse, adueniente termino assignato errorem corrigat:reducens processum ad eum statum & punctum in quo fuit quando eum grauauit,& grauamen auferat: quo ablato procedat prout ante:quia per hanc ablationem appellatio que aliqua erat fit nulla.de appel.cessante. Si tamen grauamẽ auferri nequit:quippe quod irreparabile sit (ut quia indebite questionibus est expositus:uel si qua instrumẽta aut uasa sunt combusta &eiusmodi)tũc dicta reductio processus locũ haberet minime. ¶ Tertium. Si uero iudex iustitia exigente decreuerit delatum arrestare,assignet ei tempus ad apostolos dandum uel recipiendum, & locum oportunum ad captionem:& instante termino det negatiuos,& statim eum detineat. ¶ Quartum. Ab hora autem presentate appellatiõis usq; ad traditionem apostolorum negatiuorum: aduertat iudex ne aliquid innouet circa appellantẽ,uel capiendo, uel questionando,uel carcere liberando,aut aliter. Adueniente autem termino dationis,si iudex est paratus apostolos dare,det:alioquin terminum alium statuat usq; ad diem trigesimum,qui est iuris terminus ultimus. ¶ Quintum. Aduenię̃te ergo termino,si uult dare negatiuos,det sub forma qua dicatur iuste processisse & rationes appellantis fuisse coloratas & appelationem nullam:unde nec eam admittit. Et q hanc responsionem offert delato pro apostolis negatiuis. Et statim eam scribi mandet post dictam appellationem sic incipiendo:& dictus iudex respodens.&c. & tradat etiam notario qui appelationem presentauit. ¶ Sextum. Quibus apostolis negatiuis sic exhibitis appellanti,statim iudex continuando ꝓcessum officium suum exequatur:capiendo,uel ad comparendum terminum assignando,uel aliquid faciendo quo appareat q nõ desierit esse iudex,quousq; a iudice ad quem appellatum est sit prohibitus ne procedat:& tunc cum processibus clausis & sigillatis,& cum fida ac tuta custodia,ac idonea cautione si oportuerit ad iudicem appellationis remittat. ¶ Septimum. Si uero iudex exhibere

decreuerit apostolos affirmatiuos & reuerentiales, adueniente ter mino peremtorio ad dandum & accipiendum assignato, eos exhi bebit sub forma qua dicat se iuste processisse, & indebite non ag grauasse, soluendo rationes appellantis: propter reuerentiã tamen apostolice sedis dictam appellationem admittit, assignando appel lanti tempus ad se presentandum cum processibus sigillatis, cum fida custodia uel debita cautione se presentandi. Hanc responsionẽ tradet pro apostolis affirmatiuis: & iubebit eam scribi post appella tionem, & tradet notario qui appellationem presentauit: & ex tũc ipse in tali causa desinit esse iudex, nisi causa sibi remittatur: si ta men cum appellante habet aliam causam in qua non appellauit, in ea remanet iudex ut aute. ¶ Octauum. Inquisitor sentiens reum iu ste appellaturum, committat alicui uices suas in totum: & non po terit recusari. de offi. dele. iudex li. 6. uel amoueat grauamen, ut di ctum est. Cum uero iniuste appellat, eligat arbitrum iuris: iuxta ca. suspitiõis. de offi. dele. & de appel. requiris. & ca. cum specialiter: & mandet recusanti ꝙ eligat alium: & arbitros cogat etiam per sen tentiam excommunicationis late sententie, ut citent recusantem exhibiturum rationem: & infra octo dies ambo uel unus eorum cũ tertio ab eis electo pronũciẽt, aut ipse utetur suo iure & officio. Et si percipiat ꝙ propter falsos testes uel aliter contra se pronũcia bitur potest cum delati consensu & non aliter alicui committere plenarie uices suas: ut in d. ca. iudex. Si autẽ infra tẽpus nõ pronũ ciant, remanet iudex: & similiter si pronnnciarint ꝙ recusatio sit nulla. Si autem pronũciarint legitimam, nec iudex est nec potest commitere uices suas. ut in di. ca. iudex. Et cum sine eo episcopus non procedat, res pontifici maximo significetur: rogando ut cum episcopo procedere possit uel alium subrogare. ¶ Nonum. Et si admissa appellatione & datis apostolis, appellans nouiter accu setur de aliis criminibus heresis de quibus non agitur in causa ꝓ qua appellauit, nõ desinit esse iudex, sed procedere potest ut prius, examinando testes & se informãdo, & finita prima caula in roma na curia, procedet libere in secũda. Non curet autem iudex rome agere contra appellãtem, nec se partem facere: sed permittat eum suis iudicibus iudicandum, ex officio suo ad procurationem ap pellantis. Et si inquisitor personaliter citetur, caueat ne litem ingre

ciatur: sed intēdat ad exhibēdū pcessus, & totā causā ad illos redu
cere, & procuret q̄ citius poterit ad propria remeare: ne
rome ipse tediis, miseriis, laboribus & expensis fa.
tigetur: necnon & causa fidei iacturam patiatur
dum iudex non fouetur, fouētur aūt rei:
quo fit ut iudex infirmetur aio, & he.
retici insolescāt. Et de his ego & mi
rāda & incredibilia sum expert⁹,
& de presenti inscio pontifice
experior: & mirū q̄ similia
nostre militie stipendia re
portemus. De mirādis
demonum & strigi
magarum liber
terti⁹ finit. 1520.
die. 24. no.
uembris.

Impressum Rome per Antonium
bladis de Asula. die
xxiiii. Septem.
bris Anno
D. m.
ccccc. XXI.